

МАТЕРІАЛИ IV МІЖНАРОДНОЇ
НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ
**«АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ГУМАНІТАРНИХ
ТА ПРИРОДНИЧИХ НАУК»**

(25-26 серпня 2017 року)

Одеса
2017

УДК 001.8(063)
ББК 72я43
А 43

Актуальні проблеми гуманітарних та природничих наук. Матеріали
А 43 IV Міжнародної науково-практичної конференції (м. Одеса,
25-26 серпня 2017 року). – Херсон : Видавничий дім «Гельветика»,
2017. – 184 с.
ISBN 978-966-916-333-2

У збірнику представлені матеріали IV Міжнародної науково-практичної конференції «Актуальні проблеми гуманітарних та природничих наук». Розглядаються загальні питання архітектури та мистецтвознавства, державного управління, біологічних, географічних, історичних, політичних наук та інші.

Збірник призначений для науковців, викладачів, аспірантів та студентів, а також для широкого кола читачів.

УДК 001.8(063)
ББК 72я43

ЗМІСТ

АРХІТЕКТУРА ТА МИСТЕЦТВОЗНАВСТВО

Ван Чжаохуй

КОНЦЕПЦИЯ ГАРМОНИЧНЫХ ОТНОШЕНИЙ МЕЖДУ ПРИРОДОЙ
И ЧЕЛОВЕКОМ КАК ПРЕДПОСЫЛКА ФОРМИРОВАНИЯ
СРЕДОВОГО ДИЗАЙНА СОВРЕМЕННЫХ МУЗЕЕВ КИТАЯ 8

Жилик Н.В.

ВИХОВАННЯ САМОСТІЙНОСТІ МУЗИКАНТА В КЛАСІ
СПЕЦІАЛЬНОГО ФОРТЕПІАНО 10

Кривуц С.В., Бондаренко В.В.

ІННОВАЦІЙНІ НАПРЯМКИ СТВОРЕННЯ 3D ВІДЕОМЕПІНГУ
В ДИЗАЙНІ МІСТА ОДЕСИ 13

Смоляр О.В.

СУЧАСНІ МОНУМЕНТАЛЬНО-ДЕКОРАТИВНІ ПАННО ІНТЕР'ЄРІВ
БУТІК-ГОТЕЛЮ «ПОДІЛ ПЛАЗА» М. КИЄВА 15

Субін-Кожевнікова А.С.

ФАКТОРИ ВПЛИВУ НА СТАНОВЛЕННЯ ТА РОЗВИТОК
АРХІТЕКТУРИ М. ВІННИЦІ У 20-30-Х РОКАХ ХХ СТОЛІТТЯ 18

Хороша О.І.

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ КЛАСИЦИЗМУ, ЯК КЛЮЧОВОГО СТИЛЮ
ПАЛАЦОВОЇ АРХІТЕКТУРИ СХІДНОГО ПОДІЛЛЯ 21

Шерстюк Т.А.

УКРАЇНСЬКА НАРОДНА ПІСНЯ НА УРОКАХ СОЛЬФЕДЖІО В ДМШ 23

БІОЛОГІЧНІ НАУКИ

Білокур Д.О.

ПОКАЗНИКИ ЛЕЙКОЦИТАРНОЇ ФОРМУЛИ ОСІБ,
ЯКІ ТРИВАЛИЙ ЧАС ПРОЖИВАЮТЬ НА ТЕРИТОРІЇ ПОСИЛЕНОГО
РАДІОЕКОЛОГІЧНОГО КОНТРОЛЮ СУМСЬКОЇ ОБЛАСТІ 29

Богиня О.С.

АНАЛІЗ ЕКОЛОГІЧНИХ ПРОБЛЕМ МАЛИХ РІЧОК
СЕРЕДНЬОГО ПРИДНІПРОВ'Я 31

Колесник Ю.І.

ОСОБЛИВОСТІ ПОКАЗНИКІВ НЕСПЕЦИФІЧНОГО ІМУНІТЕТУ
В УМОВАХ КОРОТКОЗОРОСТІ 34

Тарновська А.В.

АКТИВНІСТЬ КАТАЛАЗИ У ЗАРОДКАХ В'ЮНА *MISGURNUS FOSSILIS L.*
ЗА ВПЛИВУ БОРОЦИНУ 37

Фокшей С.І.

МІКОЛОГІЧНІ ДОСЛІДЖЕННЯ ПОРЯДКУ POLYPORALES
НА ТЕРИТОРІЇ НПП «ГУЦУЛЬЩИНА» 40

Шалай Я.Р.

ВПЛИВ НОВОСИНТЕЗОВАНОГО ПОХІДНОГО ТІАЗОЛУ
НА ПРОЦЕСИ ПЕРОКСИДНОГО ОКИСНЕННЯ ЛІПІДІВ
У КЛІТИНАХ ЛІМФОМИ NK/LY 44

Яцків О.М., Тарновська А.В.

ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ СПЕРМОГРАМ ЧОЛОВІКІВ МОЛОДШОЇ ВІКОВОЇ ГРУПИ (20-29 РОКІВ) ПРИ АСТЕНОЗООСПЕРМІЇ ТА ГІПОТЕРАТОЗООСПЕРМІЇ	46
--	----

ГЕОГРАФІЧНІ НАУКИ

Сопов Д.С.

ЕКОЛОГІЧНІ НАСЛІДКИ ЗЕМЛЕКОРИСТУВАННЯ В ЛУГАНСЬКІЙ ОБЛАСТІ	50
---	----

ДЕРЖАВНЕ УПРАВЛІННЯ

Вовк С.М.

УМОВИ ДЛЯ КОНТРАКТНИХ КОНСТРУКЦІЙ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я УКРАЇНИ.....	53
--	----

Вовк Т.В.

НОВА ОСВІТНЯ СУБВЕНЦІЯ СЕРЕДНЬОЇ ЕКОЛОГІЧНОЇ ОСВІТИ	55
---	----

Машненко К.А.

ДЕРЖАВНІ МЕХАНІЗМИ РОЗВИТКУ ЕКОЛОГІЧНОЇ ДЕРЖАВИ В УКРАЇНІ	57
--	----

Павлов Є.О.

КОРУПЦІЙНІ РИЗИКИ В ДІЯЛЬНОСТІ ДЕРЖАВНОЇ СЛУЖБИ. ШЛЯХИ ПОДОЛАННЯ	59
---	----

Подп'ятнікова А.Я.

КОМПЛЕКСНИЙ МЕХАНІЗМ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ РОЗВИТКУ ТРАНЗИТИВНОГО ПРОСТОРУ УКРАЇНИ.....	62
--	----

Салькова Т.В.

КЛАСИФІКАЦІЯ МОДЕЛЕЙ ПЕНСІЙНИХ СИСТЕМ В КРАЇНАХ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ	64
--	----

Федоркін Д.В.

УДОСКОНАЛЕННЯ ДЕРЖАВНОГО НАГЛЯДУ ЗА БЕЗПЕЧНІСТЮ ПРОДУКТІВ АГРАРНОГО ВИРОБНИЦТВА.....	68
---	----

ІСТОРИЧНІ НАУКИ

Божок В.Р.

ІСТОРИЧНИЙ ПЕРІОД ФОРМУВАННЯ СВІТОГЛЯДУ ТА ПОЧАТОК РЕЛІГІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ АМВРОСІЯ (ПОЛЯНСЬКОГО)	71
--	----

Братусь І.В.

НОВІ ПІДХОДИ ДО ВИВЧЕННЯ ІСТОРІЇ КИЄВА	74
--	----

Гуменюк В.В.

КІНО У ЖИТТІ НАЦІОНАЛЬНОГО СЕЛА УКРАЇНСЬКОГО ПРИЧОРНОМОР'Я (1920-І – ПОЧАТОК 1930-Х РР.)	76
---	----

Друздєв О.В.

«ЩОДЕННИК НЕЩАСТЬ» СЕНЬЙОРА СТАВРОПІГІЙСЬКОГО БРАТСТВА СТЕФАНА ЛЯСКОВСЬКОГО, ЯК ДжЕРЕЛО ДО ВИВЧЕННЯ ВЗЯТТЯ ЛЬВОВА ШВЕДАМИ У 1704 Р.	77
--	----

Італьяєв В.М. «БАГАТОКОМПОНЕНТНЕ КОРОЛІВСТВО» СТЮАРТІВ ТА КРИЗА МОНАРХІЇ У 1637–1642 РР.: ОГЛЯД СУЧАСНОЇ БРИТАНСЬКОЇ ІСТОРІОГРАФІЇ.....	80
Кицак Б.В. ДІЯЛЬНІСТЬ ГУМАНІТАРНИХ ОРГАНІЗАЦІЙ У ГАЛУЗІ МЕДИЧНОГО ОБСЛУГОВУВАННЯ НАСЕЛЕННЯ В РАЙХСКОМІСАРІАТІ «УКРАЇНА» У 1941-1944 РР.	83
Костиренко Т.О. ДИТЯЧІ ХРЕСТОВІ ПОХОДИ 1212 РОКУ	86
Левчук О.В. ДЖЕРЕЛЬНИЙ ПОТЕНЦІАЛ ГАЗЕТНОЇ ПЕРІОДИКИ КИЄВА 1905–1914 РР. У ВИВЧЕННІ СОЦІАЛЬНОЇ СКЛАДОВОЇ МІСЬКОГО ПОВСЯКДЕННЯ.....	89
Лях М.А. ДОНЕЦЬКА ОРГАНІЗАЦІЯ УКП(Н) У ВЗАЄМИНАХ ІЗ ВЛАДОЮ ТА НАСЕЛЕННЯМ (1920-1921 РР.)	92
Марченко А.І. НАЦІОНАЛЬНА ІДЕЯ У ПУБЛІЦИСТИЧНІЙ ТА ПОЕТИЧНІЙ СПАДЩИНІ М. ШАПОВАЛА.....	95
Пендзей І.В. «ВИЗВОЛЬНА МІСІЯ» ЧЕРВОНОЇ АРМІЇ В УГОРЩИНІ (23 ВЕРЕСНЯ 1944 Р. – 5 КВІТНЯ 1945 РР.)	98
Ткаченко В.М. ПИТАННЯ КЛАСИФІКАЦІЇ ПИСАНКОВИХ ОРНАМЕНТІВ: ЗА ІСТОРІОГРАФІЧНИМИ ДЖЕРЕЛАМИ ТА ВЛАСНИМИ ДОСЛІДЖЕННЯМИ.....	102

КУЛЬТУРОЛОГІЯ

Животенко Є.М. ІННОВАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ В ОРГАНІЗАЦІЇ ДОЗВІЛЛЯ ДІТЕЙ В ЦЕНТРАХ РОЗВИТКУ ТА РОЗВАГ	105
Піщанська В.М. СПЕЦИФІКА «ЕСТЕТИЧНОГО» У ФОРМУВАННІ УКРАЇНСЬКОЇ ДУХОВНОЇ КУЛЬТУРИ XVII–XVIII СТОЛІТЬ	108

ПОЛІТИЧНІ НАУКИ

Апончук І.О. ПОНЯТТЯ «РЕСУРСИ» В РЕЛЯЦІОНІСТСЬКІЙ КОНЦЕПЦІЇ ВЛАДИ	111
Гарбар О.О. ГОЛОВНІ СКЛАДОВІ ФОРМУВАННЯ РЕПУТАЦІЇ ДЕРЖАВИ ЯК ЧАСТИНА НАЦІОНАЛЬНИХ ІНТЕРЕСІВ В ЕПОХУ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ	115
Романова О.В. ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНА ПОЛІТИКА ПІВНІЧНОЄВРОПЕЙСЬКИХ ДЕРЖАВ У ПОСТЫПОЛЯРНІЙ ПЕРІОД	117

СОЦІАЛЬНІ КОМУНІКАЦІЇ

Воробйова А.О.

РОЛЬ ОСОБИСТИХ ЯКОСТЕЙ ТЕЛЕВЕДУЧОГО В УСПІШНОСТІ
ТРЕВЕЛ-ПРОГРАМИ (НА ПРИКЛАДІ ВЕДУЧОГО ТА АВТОРА
ПРОГРАМИ «СВІТ НАВИВОРІТ» ДМИТРА КОМАРОВА).....121

Гановський П.С.

ВІДЕОКОНТЕНТ ЯК МУЛЬТИМЕДІЙНА ОДИНИЦЯ
ВІДЕОХОСТИНГУ YOUTUBE.....124

Дутчак А.А.

ВИЗНАЧЕННЯ ТА ОСОБЛИВОСТІ ІНТЕРНЕТ-ТЕЛЕБАЧЕННЯ
В КОНТЕКСТІ ПОРІВНЯННЯ З ТРАДИЦІЙНИМ ТЕЛЕБАЧЕННЯМ126

СОЦІОЛОГІЧНІ НАУКИ

Гераськіна О.С.

ОСОБЛИВОСТІ І ПРИЧИНИ ВИНИКНЕННЯ ОРГАНІЗАЦІЙНОЇ ДЕВІАЦІЇ129

ТЕХНІЧНІ НАУКИ

Воєводін Є.В.

МЕТОДИ МАШИННО-ЗАЛЕЖНИХ ОПТИМІЗАЦІЙ КОДУ АСЕМБЛЕРА.....132

Гер В.М.

МЕХАНІЗМИ ПЕРЕДАЧІ ОБСЛУГОВУВАННЯ В МОБІЛЬНИХ
МЕРЕЖАХ 5G З ВИКОРИСТАННЯМ ТЕХНОЛОГІЇ МІМО136

Гер В.М.

ПРИНЦИПИ ПОБУДОВИ СИСТЕМ ЦИФРОВОГО ТЕЛЕВІЗІЙНОГО
МОВЛЕННЯ НА БАЗІ ТЕХНОЛОГІЇ IPTV.....139

Гетьман О.С.

КОНВЕРТОРИ СИГНАЛІВ ЦИФРОВОГО ТЕЛЕБАЧЕННЯ142

Гетьман О.С.

СТАНДАРТ ЦИФРОВОГО ТБ МОВЛЕННЯ DVB-C.
СТРУКТУРА СТАНДАРТУ DVB-C.....145

Гетьман О.С.

МЕТОДИКА ТРАНСФОРМАЦІЇ ІСНУЮЧИХ АНАЛОГОВИХ
НАЦІОНАЛЬНИХ ТЕЛЕМЕРЕЖ В МЕРЕЖІ СИНХРОННОГО
ЦИФРОВОГО ТЕЛЕМОВЛЕННЯ.....148

Горбатенков О.В.

АНАЛІЗ І ПОРІВНЯННЯ ХАРАКТЕРИСТИК ІЄРАРХІЧНИХ ПРОТОКОЛІВ
КЛАСТЕРИЗАЦІЇ БЕЗДРОТОВИХ СЕНСОРНИХ МЕРЕЖ.....153

Слабик О.М., Матіко Ф.Д.

АВТОМАТИЗАЦІЯ ПРОЕКТУВАННЯ СИСТЕМ ВИМІРЮВАННЯ
КІЛЬКОСТІ ТЕПЛОВОЇ ЕНЕРГІЇ НА ОСНОВІ ВИТРАТОМІРІВ
ЗМІННОГО ПЕРЕПАДУ ТИСКУ156

ФІЗИКО-МАТЕМАТИЧНІ НАУКИ

Коротун О.В.

ОСНОВНІ КОМПОНЕНТИ МЕТОДИКИ ВИКОРИСТАННЯ
ХОСДН CANVAS ПРИ ОРГАНІЗАЦІЇ ЗМІШАНОГО НАВЧАННЯ
БАЗ ДАНИХ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ІНФОРМАТИКИ..... 159

Тінькова Д.С.

ДО ПИТАННЯ КОМПЕТЕНТІСНИХ ЗАДАЧ З МАТЕМАТИКИ
У СИСТЕМІ ПРОФЕСІЙНО-ТЕХНІЧНОЇ ОСВІТИ..... 163

ФІЗИЧНЕ ВИХОВАННЯ ТА СПОРТ

Бурлака І.В.

ПРО МОЖЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ПРИЙОМІВ МЕДИТАЦІЇ
УСВІДОМЛЕННЯ У НАВЧАННІ СТУДЕНТІВ ТЕНІСИСТІВ..... 167

Лукачина А.В.

ЗАСТОСУВАННЯ КОНЦЕПЦІЇ «ВНУТРІШНЬОЇ ГРИ»
У ТРЕНУВАЛЬНИХ ЗАНЯТТЯХ СТУДЕНТІВ-ТЕНІСИСТІВ..... 170

Стахів І.М.

ОСОБЛИВОСТІ СПОРТИВНО-ОЗДОРОВЧИХ ПОСЛУГ 174

ФІЛОСОФСЬКІ НАУКИ

Жилик О.В.

НЕУЗГОДЖЕНІСТЬ БІОПОЛІТИКИ ТА БІОЕТИКИ У ПОГЛЯДАХ
НА ЦІННІСТЬ ЖИТТЯ ЛЮДИНИ 178

Лукашенко М.В.

СМИСЛИ СОЦІАЛЬНОСТІ КРІЗЬ ОБРАЗИ СУСПІЛЬСТВА..... 180

АРХИТЕКТУРА ТА МИСТЕЦТВОЗНАВСТВО

Ван Чжаохуй

аспирант,

Харьковская государственная академия дизайна и искусств

КОНЦЕПЦИЯ ГАРМОНИЧНЫХ ОТНОШЕНИЙ МЕЖДУ ПРИРОДОЙ И ЧЕЛОВЕКОМ КАК ПРЕДПОСЫЛКА ФОРМИРОВАНИЯ СРЕДОВОГО ДИЗАЙНА СОВРЕМЕННЫХ МУЗЕЕВ КИТАЯ

Архитектурно-пространственное решение музеев искусств, построенных в Китае на протяжении последних 17 лет, свидетельствует о широком внедрении в проектную практику профессиональных приемов, позволяющих решать в качестве открытых пространств не только вестибюльные и рекреационные зоны, но и сами экспозиционные залы, интегрируя их с окружающим ландшафтом. Такой подход обоснован в значительной мере традиционными китайскими представлениями, о том, что «природа – учитель человека, а также идеал «умеренности», поэтому человек должен следовать «естественному (природному) пути» (кит. дзы-жань содержит два значения – «природа», «естественный»)» [8]. Согласно древним китайским представлениям, мир раскладывается на три составляющие – Небо, Землю и Человека. Они единосущны и обладают равным онтологическим статусом. Высшая функция человека при взаимодействии с природой сводится к сближению с окружающим миром и самораскрытию его сущности в соответствии с образами, рождаемыми Небом и Землей [2, с. 397-417].

Древнекитайская философия, оказывая решающее влияние на художественное мировоззрение, ориентирует творцов на «поиск путей построения гармоничных отношений между природой и человеком как деятельным субъектом [1, с. 24]. Общение с природой в Китае, сформированное религией даосизма, издавна служит главным источником вдохновения для художественного творчества. Даосизм также учит, что люди должны поддерживать тесную связь с природой для оптимального морального и физического здоровья. «Как известно, в основе даосизма лежит представление о том, что Великий Дао, Путь Вселенной – это начало всех начал, самое сокровенное и Абсолют. Вечно же обновляющаяся природа является наиболее зримым воплощением Великого Дао, и через лицезрение ее явленной красоты происходит приближение к Великому Дао. Это представление умножает постоянное стремление китайца, желающего стать счастливым, к общению с природой. Следует отметить, что наиболее сильно и выразительно такое стремление проявляется в художественной практике. «Вдохновляясь природой, китаец обретает свободу творчества, его смысл и цели. Китаец буквально сливается с природой, творя в различных видах искусства» [4, с. 73].

Применительно к архитектуре, основополагающая идея китайской культуры о единстве Неба, Человека и Земли (сань цай – «три начала», «три ценности») сделала фундаментальным принцип гармонии и сбалансированности архитектурных форм с условиями естественного ландшафта, их созвучности идейно-художественному замыслу и функциональному назначению. Под влиянием философии и религии сформировалась одна из главных характеристик традиционной китайской архитектуры – отсутствие границы и противопоставления внешней среде. Здесь нет оппозиций, точнее, одна из противоположностей всегда продолжает другую, подобно началам инь и янь. Естественность нахождения в мире, в движении ценится чрезвычайно высоко – отмечает в своей монографии исследователь Востока Л.Померанцева и приводит цитату поэта Съянг-Йена – «Нет никакой пользы в искусственной дисциплине, Ведь, куда бы я ни шел, Я проявляю извечное Дао» [3, с. 65]. Целевая установка, осознанность каждого действия в сценарии поведения не просто немислимы: они существенно ограничивают реализацию человека. Отсюда в учении дзэн обосновывается необходимая спонтанность каждого действия, сопровождаемая ощущением полноты жизни в любых, самых обыденных ее проявлениях [7].

Постулат о «единении человека и неба» и «гармонии человека и земли» положен в основу традиционной жилой постройки с внутренним двором по типу Сыхэюань. Характерной особенностью китайского домостроения является единство архитектуры и сада, при этом «внутри здания человек и природа должны не разделяться, а составлять гармоничное единство» [5, с. 55]. В саду могли устраиваться галереи, которые направляли движение зрителя и вместе с тем, создавали кадр, определенную точку зрения. Известный современный китайский архитектор Ван Шу проводит параллели между традиционной пейзажной живописью Китая и пространственным решением садов, отмечая, что «в живописи мы (китайцы), прежде всего, созерцаем расстояние, глубину (юань – «далекий», «глубокий»). (Категория) юань очень важна для положительной оценки, как живописи, так и сада» [6, с. 41].

Обязательным атрибутом китайского традиционного сада является вода, которая символизирует текучесть и непрерывный поток бытия. С точки зрения целостности мироустройства важным является то, что вода отражает небеса и вступает с ними в некий диалог. По учению фен-шуй вода является необходимым элементом перед входом в дом, а стоячая вода обладает способностью накопления животворной энергии ци и передачи ее зрителю [2, с. 397-417]. Кроме того, важная роль отводится и дождевой воде, которая может низвергаться с крыш подобно водопаду. При формировании садов принимается во внимание и отражение в воде построенных в саду павильонов и беседок, которое также должно составлять целостную композицию.

Таким образом, анализ свидетельствует о том, что китайская культура, в основе которой древнекитайская философия и религия, ориентирована на построение гармоничных отношений между природой и человеком. В этом контексте принципиально важным становится тот аспект, что, даже находясь в

интерьерном пространстве, человек и природа должны не разделяться, а составлять гармоничное единство.

Список использованных источников:

1. Ан С.А. Образы человека в философской культуре Китая / С.А. Ан – Барнаул, 2006. – 231 с.
2. Новикова Е.В. Китайский сад – модель взаимоотношений Человека и Природы // Человек и Природа в духовной культуре Востока. – М.: ИВ РАН: Крафт+, 2004, с. 397-417.
3. Померанцева Л.Е. Поздние даосы о природе, обществе и искусстве. (Хуайнаньцзы – II в. до н.э.). – М. МГУ, 1979. – 240 с.
4. Шувалов В.М. Особенности формирования и развития рекреационных объектов Китая // Вестник Московского государственного открытого университета. Москва. Серия: Техника и технология. – 2012. – № 3. – С. 71-77.
5. Юй Дун, Чжун Фан, Линь Сяолин Китайская культура – Пекин: Издательство литературы на иностранных языках, 2004. – 110 с.
6. Wang Shu: Construire un monde différent conforme aux principes de la nature // Wang Shu: Building a Different World in Accordance with Principles of Nature/transl. K. Horko. Paris : Editions des Cendres, 2012. – 128 p.
7. Быстрова Т. Ю. Восточные философии как основа экологичного архитектурного мышления: гармония – целостность – здоровье [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://taby27.ru/tvorcheskie_raboty/50/china_architektur.html
8. Третьякова М.С. Переосмысление традиции в архитектуре Ван Шу: принцип аналогии и метод деформации [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <https://cyberleninka.ru/article/n/pereosmyslenie-traditsii-v-arhitekture-van-shu-printsip-analogii-i-metod-deformatsii>

Жилик Н.В.

студентка,

Національна музична академія України імені П.І. Чайковського

ВИХОВАННЯ САМОСТІЙНОСТІ МУЗИКАНТА В КЛАСІ СПЕЦІАЛЬНОГО ФОРТЕПІАНО

Формування виконавських здібностей піаніста відбувається за умови його активної самостійної праці. Тобто, учень-музикант повинен вміти своїм розумом здобувати необхідні йому знання, намагатися орієнтуватися у музичному мистецтві у всіх його проявах без сторонньої допомоги. Як показує досвід, важливим фактором формування музичного мислення є не так кількісна робота студента-виконавця, як якісна. Вагоміше значення має не «що» і «скільки» здобуто ним в процесі заняття на інструменті, а «як саме»: яким чином були отримані нові вміння, якими шляхами були досягнуті результати – чи самостійно віднайшов їх, чи виконав прохання педагога.

Необхідність ініціативи та незалежного мислення віддзеркалює один із дидактичних принципів навчання музиці – принцип самостійності та активності. Сучасна дидактика запевняє, що організована діяльність, у якій

студент бере участь без бажання, практично не розвиває його. Учень сам тягнеться до знань, коли ним керують мотиви. Такими мотивами можуть бути бажання висловити свої емоції, розуміння значущості своєї праці над твором чи одержання задоволення від самого процесу розучування твору.

Поняття самостійності в навчанні гри на інструменті та в музичному виконавстві не тотожні за своєю внутрішньою суттю. Це синтез вмінь без сторонньої допомоги розібратися в незнайомому музичному матеріалі, вірно розшифрувати авторський текст, сформувати впевнене інтерпретаторське твердження, відшукати ефективні шляхи в роботі над твором, віднайти необхідні прийоми і засоби відображення художнього задуму, і головне – критично оцінити результати власної музично-виконавської діяльності. Влучними щодо цього є слова Ференца Ліста: «...щоб стати музикантом, людина повинна перш за все організувати свій розум, навчитися мислити і судити...» [4, с. 12].

Виховати свого учня хорошим музикантом і підготувати його до самостійної практичної роботи – основна задача та кінцева мета, до якої прагне кожен педагог. Навчити молодого музиканта «матеріальної» сторони піанізму – не достатньо для того, щоб майбутній митець почував себе впевнено у володінні інструментом. «Коли учень-піаніст цілком оволодіє матеріальною стороною, тобто технікою, перед ним відкривається безмежний простір – широке поле художньої інтерпретації» (Й. Гофман) [5, с. 68]. Робота над художнім замислом твору носить переважно аналітичний характер і потребує, щоб розум, дух і емоції були підкріплені знаннями та естетичним чуттям. При гармонійному поєднанні цих складових створюються умови для отримання цінних і вартісних результатів.

Педагогічний талант наставника виявляється у здатності викласти першочергово важливі навички у доступній та найбільш ефективній формі, а також залишити простір для самодіяльності студента. Рівень підготовки молодого фахівця залежить від усього комплексу його здібностей, знань і вмінь, отриманих від педагога. Генріху Нейгаузу належить висловлювання, що вчитель гри на будь-якому інструменті повинен бути перш за все вчителем музики, тобто її роз'яснювачем та її тлумачем. Для цього педагогу-інструменталісту необхідно бути одночасно і істориком музики, і теоретиком, вчителем сольфеджіо та гармонії, вчителем гри на фортепіано.

Питання педагогіки постає на етапі вибору комплексного методу виховання музиканта. При виборі педагогічного комплексу наставник повинен керуватися центральними проблемами виховання музиканта. Передбачається, що зрілий музикант відчуває і розуміє музику. Тобто, в процесі творчості у нього співпрацюють дві сфери: і розумова, і емоційна. Розглянувши педагогічні установки Ф. Ліста, стане відомо, що він також говорив про поєднання інтелекту та емоцій, і вважав цей момент рушійним у вихованні самостійності музиканта. «Ліст вимагає глибокого та вдумливого мислення на всіх етапах роботи» – пише А. Буасьє [4, с. 72]. В педагогіці Ліста поєднувалися два шляхи впливу на учня: шлях емоційного впливу і шлях впливу на рацію учня – звернення до його розуму, свідомості, уваги. Гофман притримувався думки, що

тверезе спостереження за своєю роботою під час творчого процесу – неможливе, «...адже фантазія та уява стихійно, не за волею митця, ведуть його за собою до того часу, поки звукове бачення не отримає цілісного завершення та не буде засвоєне духовно та фізично» [5, с. 32]. Але в той самий час він висловлюється про «розумову техніку», «працю в мисленні», про роль «психічного фактору» в розучуванні п'єси.

Почуття і розум – необхідні рушійні сили в роботі музиканта. Тому емоції та інтелект – дві складові, на розвиток яких повинні бути направлені сили педагога. Розвиток емоційності відбувається, в першу чергу, через вміння слухати себе. Слухання музики, окремо взятого звуку, породжує у реципієнта, виконавця емоційний відгук і розвиває чуттєвість творчої людини. Уміння виконавця слухати себе і здатність до розуміння загальних проблем музичного мистецтва проявляються на всіх етапах роботи над музичним твором, беруть участь у вирішенні будь-якої музичної складності.

Г. Нейгауз говорив, що «... чим більший талант, тим більш законні вимоги ранньої відповідальності та самостійності» [7, с. 148]. Інколи трапляється, що учень володіє достатніми музичними здібностями, але не здатний до самостійної роботи. Причини несамостійності приховані у недоліках роботи викладача. Завдання педагога полягає у майстерному вмінні відібрати найнеобхідніші навички для учня і постійно акцентувати увагу на них.

Список використаних джерел:

1. Алексєєв А. Д. Методика навчання гри на фортепіано / А. Д. Алексєєв. – М., 1971.
2. Афанасьєв Ю. Л. Професійна підготовка музиканта. Уроки Болеслава Яворського / Ю. Л. Афанасьєв, О. Ф. Джура. – К.: ДАКККіМ, 2009. – 128 с.
3. Баренбойм Л. Питання фортепіанної педагогіки та виконавства / Л. Баренбойм. – Ленінград: «Музыка», 1969. – 284 с.
4. Буасьє А. Уроки Ліста / А. Буасьє. – С.-П.: «Композитор», 2002. – 65 с.
5. Гофман Й. Фортепіанна гра. Відповіді на питання про фортепіанну гру / Й. Гофман. – М., 1961 – 221 с.
6. Мясоєдова Н. С. Музичні здібності і педагогіка. Посібник для початківців педагогів-музикантів / Н. С. Мясоєдова. – М.: «Прест», 1997. – 80 с.
7. Нейгауз Г. Г. Про мистецтво фортепіанної гри (Записки педагога) / Г. Г. Нейгауз. – М.: Музыка, 1987 – 240 с.

Кривуц С.В.

кандидат мистецтвознавства, доцент;

Бондаренко В.В.

професор,

Харківська державна академія дизайну і мистецтв

ІННОВАЦІЙНІ НАПРЯМКИ СТВОРЕННЯ 3D ВІДЕОМЕППІНГУ В ДИЗАЙНІ МІСТА ОДЕСИ

В умовах формування сучасного дизайну розробка нової візуальної мови для інтерпретації архітектурних об'єктів засобами 3D-відображень змінює методи проектування, при цьому використовуючи саму архітектуру або ландшафт як екран. Нова візуальна мова перетворює швидкоплинні легкі втручання ефектних способів 3D відеомеппінгу у вирішення питань дизайну міського середовища. Отже, проблема впливу комп'ютерних технологій на формування міського простору Одеси та вивчення художньо-виразних можливостей, що базуються на технологічних властивостях нових інструментів для вбудовування їх в традиційний мистецький процес, – питання вкрай актуальні і своєчасні на початку ХХІ століття.

Мета даної роботи полягає у виявленні інноваційних напрямків, які впливають на формування дизайну міського середовища Одеси на основі використання 3D відеомеппінгу.

Аналіз візуального матеріалу показав, що на сьогоднішній день виникли своєрідні течії у формуванні проекцій засобами 3D відеомеппінгу:

- *метод прямого копіювання природних форм*, який використовується як передача особливостей природного світу;
- *прийом взаємозв'язку внутрішньої структури відео-зображень і зовнішньої форми проекцій.*

Концепція формування дизайну міського середовища Одеси засобами 3D відео-зображень передбачає можливість послідовної ефектної «перебудови» споруди, де особливостями проекцій стали наступні ознаки:

- незавершеність, недомовленість; відносна деструктивність;
- трансформація;
- відкритість структури будівель або ландшафту для діалогу з глядачем.

Таким чином, при цьому створюється ніби то проміжний простір, який являє собою позитивно налаштований емоційний зв'язок між архітектурою, навколишнім середовищем і глядачем. Наглядним прикладом, що модулюється на архітектуру та вказує на можливості реалізації ілюзії розрізу або зламу форми поверхні фасаду та зміну її геометрії, є 3D-проекція для видовищного заходу ODESSA LIGHT FEST (2013-2016 рр.). Загальна композиція проекції підпорядковується *закономірностям прямого зорового сприйняття*. Застосування технології відеомеппінга дозволяє змінити зовнішній вигляд Думської площі до невпізнання завдяки побудови необхідних спецефектів і проекцій. Так, після того, як на фасад будівлі накладена проекція, всі

архітектурні елементи будівлі можуть отримати новий сенс. Слід також зазначити, що в умовах постійного розвитку інноваційних прийомів в дизайні відеомепінгу, відбувається перетворення фасадів в динамічну структуру, матеріальності архітектури 3D – в її видимість, будівельної конструкції – в художній образ. Розкривають композицію 3D-проекцій заходу ODESSA LIGHT FEST конкретні засоби і технічні прийоми їх побудови. До виразного *композиційного засобу* слід віднести, в першу чергу, гармонію пропорцій, потім – форму (як спосіб організації простору) та ритм і контраст. Крім того, коли автор 3D-зображень створює проекції відеомепінгу, в тому числі він проектує і форму взаємодії людини з ним. Важливе місце займає і категорія *сенсорних виразних засобів*. Вони складаються з наступних складових: звук, тактильні відчуття і відчуття в просторі.

Мистецтво відео-проекції в дизайні міського простору Одеси стає широко поширеним явищем. 3D-відображення проекції створює ілюзію багатовимірного руху через контури будь-якій поверхні або навколо цих контурів. Слід зазначити, що на сьогоднішній день в дизайні 3D відеомепінгу особливу роль відіграє *функція естетизації як особистісного, так і соціального духовного простору*, що полягає в можливості засобами 3D-відображення долучитися до естетичних уявлень та норм, можливості формування у людини власного естетичного попиту та формування завдяки цьому попиту активної соціальної позиції. Важлива також і *трансляційна функція*, яка набуває все більшої популярності серед сучасного глядача, адже вона допомагає розширити межі поширення знань та культурної інформації завдяки використанню віртуальної реальності.

Матеріал дослідження показав закономірність розвитку і неминучість поширення комп'ютерних технологій в процес створення творчих робіт, як можливість використання нових відео-матеріалів і нових художньо-образних засобів вираження, а також – можливість більш ефективного їх використання в дизайні міського простору Одеси. Визначено, що спостерігається стійка тенденція до з'єднання простору зображень із причетністю глядача до подій на відео-зображенні. Крім того, дизайн 3D відео-проекції допомагає створити імідж міста, вирішити питання комунікації інноваційними засобами.

Список використаних джерел:

1. Видео-маппинг. Игры света [Електронний ресурс] Режим доступу // URL: <http://www.arhinovosti.ru/2011/11/21/videmapping>
2. Ждан В. Эстетика экрана и взаимодействие искусств. М. – 1987. – 156 с.
3. Керлоу А. В. Искусство 3D-анимации и спецэффектов. Пер. с англ. – М.: ООО «Вершина», 2004. – 331 с.
4. Принципы новой среды по Л. Мановичу [Електронний ресурс] Режим доступу: <http://gonzo-design.ru/education/articles/newmediaprinciples/>

Смоляр О.В.

аспірант,

Київський національний університет культури і мистецтв

СУЧАСНІ МОНУМЕНТАЛЬНО-ДЕКОРАТИВНІ ПАННО ІНТЕР'ЄРІВ БУТІК-ГОТЕЛЮ «ПОДІЛ ПЛАЗА» М. КИЄВА

Важливим завданням у вирішенні дизайнерського проекту громадської будівлі є донесення головної теми, закладеної у концепцію і стиль інтер'єрів. Велика кількість будівель, споруд, побудованих періодом УРСР були оздоблені досвідченими мистецькими творами архітекторів та художників-монументалістів. На жаль, період 2000-х рр. м. Києва вирізнявся масовим знищенням художніх творів громадських споруд, у тому числі і готелів, лишивши більшість громадських архітектурних форм без художніх композицій народно-традиційного, мистецько-історичного ідеалу.

При дослідженні радянських готелів Києва була поставлена мета визначити наявність монументально-декоративних творів, які нині є історичними чи сучасними зі стильовим і концептуальним зверненням до глядачів-відвідувачів.

Одним з найкращих споруд готельного забезпечення, що включає елегантний дизайн з монументально-декоративними панно є бутик-готель «Поділ Плаза». Будівля радянської доби після збудування 1986 р. архітектором Є. Яловицьким, виконувала роль досить стриманого у художньому навантаженні об'єкту, який функціонально забезпечував проживання гостей з інших країн чи міст на відомій Контрактовій площі у центрі міста. Все змінилося 2006 р., коли після проведення генеральних ремонтних робіт з вишуканим дизайном, будівля стала бутик-готелем з 4-зірковим рівнем комфортності. Одним із домінантних акцентів мистецької унікальності стали монументально-декоративні панно в інтер'єрах, подані в техніці розпису.

У вестибюлі розміщений масштабний твір під назвою «Ранкові діалоги», де зображений пейзаж Греції з історично-міфологічними персонажами. Панно подано в ілюстративній інтерпретації, переносячи глядача у архітектурно-ландшафтне середовище з грецькими вояками та витонченими напівоголеними дівчатами, котрі знаходяться біля моря. Композиція використовує елементи архітектури: колони, східці, кам'яну підлогу. Пейзаж окреслюється блакиттю моря і ландшафтом дерев з архітектурою, що вимальовується на горизонті неба й гір.

Зліва на висоті сходинок, поміж колон стоять воїни в латах, тримаючи зброю – мечі зі щитами та підносять символ – металеву палицю з птахом. Далі йде епізод з писарем, розміщеним досить низько щодо самої композиції. Молодий юнак з відкритою верхньою частиною тіла і вінком на голові, пише по розгорнутому папері. Центр панно демонструє молодих дівчат, що спілкуються між собою. Троє з них стоять поряд оголені, а чотири інші вже відходять від берега моря, де відбувалося купання, і вони йдуть пританцьовуючи у білому вбранні. Справа на кам'яній лаві сидить молодиця напівоголена, прикриваючи

свою фігуру білою тканиною, ніби спокушає, а до неї майже на колінах припадає грецький воїн, у діалозі сподіваючись на її кохання. Кольорова гама твору пастельна і дотримана у великій кількості відтінків. Головні кольори: бежевий, зелений, блакитний, синій і коричневий.

Головна ідея монументально-декоративних творів – долучити до глядача не тільки професійність художнього малюнку, а зосередити на концептуальній змістовності панно. В творі домінантою постають: войовничість, краса, кохання та писемність (вірші, книги, романтичні листи). Всі ці особливості притаманні

Греції, її історії, міфам і нинішньому уявленню про країну. Залишаючись в готелі, відвідувач наче занурюється в епізоди віршів, повістей, історичних фільмів, що визначається принципом унікального дизайну готелю Києва.

В організації інтер'єру і його архітектурно-художньої виразності велику роль відіграє монументально-декоративне мистецтво. Його місце, характер і форма безпосередньо визначається функціональним й архітектурно-художнім задумом [3, с. 80]. Відношення до монументально-декоративного мистецтва як до своєрідного збудника уяви було закладено в програму як радянського монументалізму, так і до нашого часу. Художники відкрито декорують інтер'єр, вносять в нього пластичний, кольоровий чи фактурний початок, вони прагнуть до метафори, шукаючи високе узагальнення з бажанням працювати на гру великих змістовних початків, і саме через такий підхід виникає завершений образ художньо-функціональної моделі [2, с. 19].

Розкриття теорії науковців щодо художньо-функціональних творів виявляється в сучасних панно «Відпочинок» і «Банкетне гуляння» у ресторані «Галерея» готелю «Поділ Плаза». Вхід у ресторан знаходиться поряд з входом до вестибюлю з житловими номерами, де вхідна група розташована знадвору, як окремий комплекс. Потрапляючи у ресторан, відчувається затишок і спокій, що доволі вражає при дорогому обладнанні оригінальних меблів, світильників і т.п. Дизайн ресторану оформлений за високими стандартами і вміщує в себе дві зали ресторану та планування приміщень ресторанної справи. Цікавим є те, що цокольний поверх також облаштований як делікатна конференц-залу готелю.

Так само, як і вестибюль, ресторан бутік-готелю експонує розписи монументально-декоративних композицій у обох залах ресторану. Перша зала з твором під назвою «Відпочинок» презентує святкове уявлення про заклад. Тут у стриманих пастельних відтінках, ніби в прозорій димовій завісі вимальовуються образи мужів у оточенні витончених жінок, що прислужують їм. Розпис дає уявлення про архітектурну будівлю з колонами на широкій терасі балкону. Два чоловіки з підняттям келихів сидять навколо столу з різноманітними стравами і напоями. Цілком задоволені, вони приймають страви у жінок, котрі їх забавляють. Одна з молодиць танцює, інша несе глек з вином, третя подає до столу виноград, ще одна підносить таріль з караваєм, відтвореним під грецьку архітектуру. Оригінальним підходом у визначенні стилю композиції відіграють зображені скульптури грецьких дів, розміщених по боках композиції. Панорама з балкону окреслює море і його береги зі схилами. Колористична модель утримує не багато кольорів: світло коричневий і зелений, сірий з білим у чисельних відтінках. Концептуальна роль твору –

надати відвідувачам аристократичного відпочинку. В деякій мірі це банкет, але дуже затишний і особисто таємничий. Проявлені категорії композицій статичніть і нюансність, притаманні урівноваженому панно. Споглядаючи на композицію, відчувається музика струнних інструментів, можливо арф... Кожен знаходить в цій праці щось своє, гармонійну індивідуальність, безперечно, не лишаючись без враження.

Друга зала контрастує монументально-декоративною композицією з першою. В деякій мірі продовжується панорама балонної тераси, як і в першій залі, але категорії композиції твір виразно ускладнюють. Тут зосереджена динаміка ритму людей, їх рухи і розташування навколо святково прибраних столів зі стравами. Багато молодих і чоловіків проводять гуляння за банкетними столами. Чоловіки у статичному положенні, а жінки рухливо створюють динаміку, виражену у ритмічних діях. Хто наливає келихи вином, інші стоять, сидять, рухаються. Цей твір не містить ілюстрацію скульптурних дів, а тримає глядача на ритмічності святкового обіду на пейзажі моря з архітектурою, оригінально підкресленою дизайном колон. Колористична модель така ж як і в першій залі, а концептуальний зміст інший – відчуття банкетного гуляння великих колективів, притаманних для весілля, закінчення вузу для випускників, святкування різноманітних днів народження тощо.

Як пише Данченко А. С.: «Самі яскраві і значимі твори архітектури характерні зрозумілою і нескладною ідеєю, покладеною в основу образу громадської споруди. Своїми специфічними засобами, твори монументально-декоративного мистецтва покликані виражати духовні ідеали. Цього можливо досягти тільки поєднанням глибокої ідейного задуму його реалізацією як в тісному зв'язку з просторовою структурою, так і втіленням у визначення матеріалу і техніки, які відіграють значиму роль в художній виразності твору монументально-декоративного живопису» [1; с. 272].

Такі характеристики втілені ще в одній праці київського готелю, розміщеної в конференц-залі. Продовженням експозиції монументальних панно є твір «Панорама Греції». Дизайн конференц-зали являє невелике приміщення з елегантним оздобленням стін. Неординарною родзинкою композиції є венеціанська штукатурка, а на ній розпис. Стіна оформлена рельєфними мазками штукатурки, що надає твору в деякій мірі рельєфності. Щодо розпису, то він виконаний як зображення просторового пейзажу, що споглядається з високої архітектурної споруди. По обидва боки, як і в ресторані, зображені скульптури жіночих постатей у тонких сукнях, окреслюючи стрункість фігури. По центру композиції статично прописані колони з навісом. Тло подає відвідувачам чимало архітектурних споруд, котрі всі, без виключення, мають декоративні несучі конструкції – колони, з різноманітним дизайнерським дахом. Поміж будівельних об'єктів дуже ненав'язливо промальовується зелень дерев, кущів у світлих, ледь помітних кольорах. Перший план охоплює широка тераса зі сходами, де по обидва боки висаджені дерева, у формі кипарисів, а огорожа тераси біля сходів увінчана великими тарелями з клумбами квітів, які подекуди звисають донизу. Головні кольори: бежевий, коричневий, зелений, жовтий і сірий. Концептуальний зміст даного твору несе до присутніх зали відчуття

урівноваження й спокою імператорських володінь при вирішенні окреслених проблем і завдань громади.

Таким чином, монументально-декоративне мистецтво є дуже важливим чинником для досконалого проектування сучасних інтер'єрів готелів України. Хочеться звернути увагу на нові та історичні будівлі, які вимагають декоративного навантаження в оформленні інтер'єрів для досягнення художньо-мистецького аспекту. Бутік-готель «Поділ Плаза» є прикладом, даючи бажання презентувати старі готелі новими монументально-декоративними творами, піднімаючи статус будівлі, а в нових спорудах лишатися у пам'яті приїжджих визначними об'єктами з унікальними композиціями мистецького смаку!

Список використаних джерел:

1. Данченко А. С. Синтез искусств в архитектуре Украинской ССР / А. С. Данченко, Л. И. Попова, Ф. С. Уманцев. – К.: Науч.-исслед. институт теории, истории и перспективных проблем современной архитектуры, 1972. – 282 с.
2. Декоративное искусство СССР № 5 (246) / гл. ред. Буткевич О. В., Бескинская С. М. – М: Советский художник, 1978. – 49 с.
3. Уренев В. П. Интерьер и оборудование предприятий общественного питания / В. П. Уренев. – К: Будівельник, 1988. – 112 с.

Субін-Кожевнікова А.С.

аспірант,

Науковий керівник: Смоляк В.В.

кандидат архітектури, доцент,

Вінницький національний технічний університет

ФАКТОРИ ВПЛИВУ НА СТАНОВЛЕННЯ ТА РОЗВИТОК АРХІТЕКТУРИ М. ВІННИЦІ У 20-30-Х РОКАХ ХХ СТОЛІТТЯ

Процес формування архітектурного середовища м. Вінниці міжвоєнного періоду вимагає ретельного аналізу та всебічного дослідження, оскільки є невід'ємною частиною загальнодержавних тенденцій в культурі. Історія вітчизняного зодчества даного періоду сповнена суперечностей та пов'язана зі значними швидкоплинними соціально-політичними процесами того часу. Отож, актуальність теми зумовлена необхідністю встановлення історико-культурних та архітектурно-містобудівних чинників, що вплинули на становлення та розвиток вінницької архітектури у 20-30-х рр. ХХ століття.

Перша третина ХХ століття в історії вітчизняного зодчества – час сміливих творчих пошуків та запеклої боротьби стильових течій; час проголошення нової естетики простору та форми, що опиралась на нові соціальні реалії, та повернення до класицистичних архітектурних засобів.

Позитивний вплив на розвиток культури 20-х рр. загалом, та архітектури зокрема, мало проголошення нової економічної політики (НЕП) у 1921 р. Часткова децентралізація промислових підприємств, послаблення тиску влади на сільське господарство, повернення до ринкових відносин в економіці призвело до зміцнення будівельної галузі та розквіту наукової думки. Лояльне ставлення керівництва країни до міжнародних культурних зав'язків, дозволило переймати передові світові досягнення в будівництві та архітектурі, пристосовуючи їх до потреб суспільства.

Новаторство у пошуку методів та засобів для відтворення ідеї соціальної рівності та утилітарності, призвело до виділення двох основних авангардних напрямлень в архітектурі 20-х років: конструктивізму та раціоналізму, які проявилися повною мірою в чисельних архітектурних конкурсах. Саме творчі змагання та можливість практичної реалізації інновацій, дали змогу створити в Україні споруди, які увійшли до скарбниці світового зодчества [1, с. 210].

Функціонально-утилітарні постулати авангардних течій знайшли своє відображення у проекті першого міського кінотеатру ім. М. Коцюбинського, що був збудований в 1931 р. за авторства В.М. Рикова та М.А. Ваксмана [2, с. 51].

Курс на індустріалізацію мав велике значення для формування архітектурного обличчя м. Вінниці. На початку 20-х рр., після революційних подій, промислова галузь міста занепадала. Робітники складали в середньому 11,3% міського населення [3, с. 191]. Проте, згідно з планом ГОЕРЛО, у 1920-1930 рр. було відновлено більшість дореволюційних підприємств промисловості та збудовано нові: сірчаноокислотний цех суперфосфатного заводу, м'ясокомбінат, державна швейна фабрика, плодозавод, паротурбінна електростанція та ін. [3, с. 193]. Завдяки зусиллям містян, Вінниця перетворилась на важливий центр легкої та харчової промисловості. Так станом на 1940 р. у місті діяло 66 підприємств союзного, республіканського та обласного підпорядкування [4, с. 5]. Архітектура промислових будівель та споруд мала лаконічні форми, зумовлені функціональним призначенням, та носила основні риси авангардних течій.

Одним з головних чинників, що вплинув на архітектурно-містобудівний розвиток міста, був значний приріст населення. Якщо в 1926 р. в місті проживало 56,9 тис. чоловік, то в 1931 р. вже 60 тис. чоловік, а в 1939 р. – понад 93 тис. чоловік [3, с. 203]. Зі збільшенням населення міста загострилась проблема забезпечення зростаючої кількості містян житлом. Завдяки новоутвореним будівельним кооперативам за період 1927-32 рр. було збудовано понад 30 млн. кв. метрів [4, с. 7]. В архітектурі відслідковується стильовий плюралізм: поряд з авангардними композиційними та естетичними рішеннями часто застосовуються класицистичні засоби виразності.

Утворення Вінницької області в 1932 р. та присвоєння м. Вінниці статусу обласного центру стало значним поштовхом для розвитку міста. У цей час активно впорядковується міський простір та перебудовується комунальне господарство: брукуються вулиці, будуються нові магістралі водогону та каналізації, прокладаються нові трамвайні колії. У 1934 р. було затверджено проект генерального плану Вінниці, що розробила група проектувальників під

керівництвом архітектора А.Д. Гуровича харківської філії «Діпромісто» [5, с. 53]. Вулиці історичного центру набули сучасного вигляду, такі як вул. Леніна (нині вул. Соборна) та вул. Дзержинського (сучасна вул. Театральна). На мапі міста з'явилося безліч скверів та парків. Так у 1936 р. було створено Центральний парк культури і відпочинку ім. Горького, площею у 29 га [4, с. 6].

Для подальшого розвитку архітектурної діяльності вирішальною стала постанова ЦК ВКП(б) «Про перебудову Літературно-художніх організацій» в 1932 р. Ідеологи радянської культури відкинули напрацювання авангардистів та пришвидшили перехід до так званого «сталінського неокласицизму» (або «сталінський ампір»), що мав на меті прославлення величі та досягнень соціалістичної ідеї [6, с. 212]. Бажання тоталітарної влади контролювати архітектурну думку, призвело до зникнення творчих спілок та утворення ідеологічно спрямованих об'єднань (Вінницька Спілка пролетарських архітекторів). Як наслідок, архітектурі офіційних установ, що формували обличчя міста, притаманна урочистість, а фасадам – симетричність та використання класицистичних ордерних систем і деталей в оздобленні.

Яскравим прикладом неокласичної архітектури є Будинок організацій (1936-41, 1946-49 рр.) по вул. Соборній, 70,72 (нині будівля Вінницької облради та облдержадміністрації), побудована за проектом та консультацією академіка П.Ф. Альошина архітекторами С.І. Рабіним, Л.О. Черленіовським [4, с. 6].

Також із застосуванням класицистичних засобів було побудовано медичне містечко по вул. Пирогова, обласну бібліотеку на проспекті Леніна (вул. Соборна), п'ятиповерховий житловий будинок облвиконкому та ін. [4, с. 6].

Архітектурно-містобудівний розвиток Вінниці у 20-30-х рр. ХХ ст., який вирізнявся високою динамічністю, залежав від багатьох загальнодержавних та регіональних факторів. Радянська архітектура того часу, що формувалась під впливом технічного прогресу та ідеологічних засад, залишила багато яскравих зразків зодчества в межах міста.

Незважаючи на складнощі післяреволюційного часу, 20-30-ті рр. ознаменувались значними науково-технічними та соціально-культурними перетвореннями. Багата палітра стилістичних течій міжвоєнного періоду дозволила сформувати нове архітектурно-містобудівне середовище Вінниці, створила раніше невідомі типи будівель та споруд, змінила уявлення людей про зручність, стиль та якість життя.

Список використаних джерел:

1. Історія української архітектури / Ю. С. Асєєв, В. В. Вечерський, О. М. Годованюк та ін.; За ред. В. І. Тимофійєнка. – К.: Техніка, 2003. – 472 с., іл.
2. Пам'ятки історії та культури Вінницької області. Вінниця / ред. кол. тому Зводу пам'яток іст. та культ. України у Вінницькій обл. : Ю. А. Зінько (гол. ред.), С. М. Василюк (заст. Гол. ред.), К. І. Висоцька [та ін.] ; автор. колектив: А. В. Войнаровський, С. Д. Гальчак, С. О. Гусєв [та ін.] ; упоряд. : Ю. А. Зінько, А. М. Подолинний. – Вінниця : ТОВ «Нілан-ЛТД», 2016. – 224 с., іл.
3. Вінниця: Історичний нарис. Гол. ред. проф. Подолинний А. М. – Вінниця: Книга-Вега, 2007.
4. Черленіовський Л. О. Реконструкція обласних центрів України. Вінниця / Л. О. Черленіовський, Ю. П. Зоря // Архітектура Радянської України. – 1940. – №7. – С. 4-7.

5. Бируля О. В. Архитектурна історія Вінниці / О. В. Бируля – Вінниця: Державна друкарня ім. Леніна, 1930. – 70 с.
6. Леонтьєв Д. В. Архитектура України. Велика ілюстрована енциклопедія. – Х.: Веста, 2010. – 224 с.: іл.

Хороша О.І.

аспірант,

Науковий керівник: Смоляк В.В.

кандидат архітектури, доцент,

Вінницький національний технічний університет

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ КЛАСИЦИЗМУ, ЯК КЛЮЧОВОГО СТИЛЮ ПАЛАЦОВОЇ АРХІТЕКТУРИ СХІДНОГО ПОДІЛЛЯ

Однією з важливих умов науково обґрунтованої оцінки певного історико-архітектурного явища є, як відомо, його розгляд у контексті пануючих тенденцій світового зодчества. Формування головних архітектурних засад в становленні палацових комплексів Східного Поділля відбувалося також відповідно до світових стильових течій.

Друга половина XVIII століття в більшості країн Європи, під впливом зародження та формування капіталістичних відносин, характеризувалася пануванням стилю класицизм, що постав на заміну багатому та витонченому бароко [1, с. 49]. Класицизму довелося бути останнім із «великих стилів», як таких, що десятиліттями диктували моду на європейському континенті та за його межами, визначали смаки королівських палаців та в провінційних глухих місцевостях [2, с. 168].

Естетична концепція класицизму, а саме звертання до цінностей та форм античності, панувала у Франції за правління Людовіка XVI та у Речі Посполитій за правління Августа Понятовського. Російська імператриця Катерина II на схилі свого правління також схвалила нову стильову тенденцію. Таким чином класицизм проникнув і у царській Росію (включаючи й українські землі) та протягом більш ніж півстоліття він залишався єдиним офіційним стилем імперії [2, с. 169], що пройшов тривалу еволюцію в контексті європейської моди.

Класицизм на Східному Поділлі відбувався у ті ж етапи розвитку, що розвивалися в Європі, відповідно Речі Посполитій та Російській імперії: ранній класицизм (1750-1780 рр.), зрілий класицизм (1790-1830 рр.) та пізній класицизм (1840-1850 рр.) [1, с. 50], також повернення до хвилі історизму вкінці XIX століття, де неокласицизм зайняв свою нішу серед неоготики, неоренесансу та необароко.

Характерними рисами витончених форма класицизму в архітектурі палаців Східного Поділля були: симетрично-осьові композиції планування будівель; головним елементом фасаду був – античний портик, у якому застосовуються

потужні колони з тосканськими, іонічними, корінфськими капітелями; основні засоби зовнішнього декорування – ордерні мотиви (пілястри, гірлянди, дентикули, рельєфні фризи, а також трофейні мотиви – композиції, що зображували античну зброю та обладунки); широко використовувалися куполи – широкі півсферичні; стіни перших поверхів майже обов'язково прикрашало рустування, а балкони огорожувалися балюстрада; віконні прорізи стримано декорували й підкреслювали геометрично; типові вікна було прямокутне, увінчане лаконічним сандриком; куполи, фронти й аттики прикрашені круглими або півкруглими вікнами; у побут входили ротонди та замкнуті в кільце або напівкільце колонади; стіни покривалися штукатуркою й фарбувалися в бліді тони – білий, блакитнуватий, блідо-жовтий тощо.

Подільська класицистична традиція в архітектурі палацових комплексів не відзначалася новаторством, а лише пристосовувалась до регіональних умов. Типовий класицистичний фасад панського палацу мав пастельну гамму кольорового вирішення, вхід – акцентований колонним портиком, цоколь – прикрашений рустуванням, прямокутні вікна – завершені сандриками, протягнутий пояс дентикул під карнизом та пілястри по периметру будівлі.

Аналізуючи історико-архітектурну ситуацію на подільських землях, що входили до складу Речі Посполитої до 1793 року, можна відмітити, що ранній класицизм значно активізувався в палацовій архітектурі. Польські магнати, підкреслюючи свій вплив та велич серед народу [3, с. 12], споруджували палацові ансамблі, маєтки та садиби, до створення яких запрошували зодчих та садівників зі світовими іменами: Ф. Боффо, А. Меленський, І. Стіброл, О. Лакруа та інші. Типовими прикладами палацової архітектури раннього класицизму є палацово-парковий ансамбль Потоцьких у Тульчині (1782 р.), Грохольських-Можайських у Вороновиці (1777 р.), Грохольських у П'ятничанах (1770 р.), Чацького у Серебринцях (1780 р.) і т.д.

Початок XIX ст. в Україні характеризувався складними соціально-економічними та політичними умовами, приєднанням Східного Поділля до Російської імперії. Таким чином частина польської шляхти перейшла на служіння царському уряду та продовжила панування, інші ж магнатські землі та маєтки опинилися в руках російських поміщиків. Даний період в свою чергу супроводжувався розвитком зрілого класицизму, який розкрився в архітектурі низки палаців середньої величини. Яскравими прикладами є палац Комара в Мурованих-Курилівцях (1805 р.), палац Пшилуських в Нападівці (1820 р.), палац Чарномських в Чорномині (1820 р.), палац Бжозовських у Соколівці (1810 р.) тощо. Об'єми споруд стали більш чіткими та жорстко окресленими, композиція фасадів стала фронтальною, пластика та декорування – насиченішим [4, с. 15].

Середина XIX століття визначалась початком загострення пансько-кріпосної системи та подальшим розвитком капіталістичних відносин. Поступово згасала інтенсивність забудови нових садиб, проте не зупинялась зовсім. Розбудовувалися міста, де себе вже проявив пізній класицизм зі спрощеним та стриманим характером в архітектурі споруд. Це відзначилося

також в архітектурних особливостях небагатьох подільських маєтків, таких як палац Четвертинських у Антополі та перебудова палацу Потоцького у Дашеві.

Течія неокласицизму вкінці XIX на Східному Поділлі була відображена в архітектурних рисах одного з нечисленних зразків палацово-паркового будівництва – палацу Щербатової в Немирові (1894 р.) [5, с. 313].

Отож, архітектурно-художня система класицизму, зберігаючи свою життєздатність, встановила стійкі принципи композиційних вирішень палацових споруд на території України, які довгий проміжок часу передували, співіснуючи паралельно з іншими стильовими течіями. Розвиток стильових тенденцій класицизму в палацовій архітектурі розвивався в контексті загальноєвропейської культури та відбивав її ідейно-художню різноманітність. Традиції періоду класицизму потужно вплинули на забудову численних палацово-паркових комплексів та панських садиб на Східному Поділлі, які в свою чергу посіли визначне місце в архітектурній спадщині української культури.

Список використаних джерел:

1. Асеев Ю. С. Стили в архитектуре Украины. / Ю. С. Асеев. – К.: Будивэльнык, 1989. – 104 с.: ил., [1.5 л. ил.].
2. Леонтьев Д. В. Архитектура Украины. Велика ілюстрована енциклопедія / Д. В. Леонтьев. – Х.: Веста, 2010. – 224с.:іл.
3. Малаков Д. В. По Брацлавщине (от Винницы до Тульчина) / Д. В. Малаков – Москва: «Искусство», 1982. – 175 с.
4. Тимофієнко В.І., Єрошев В.Ю. Українська садибна архітектура другої половини XVIII ст. – першої третини XIX ст. / В. І. Тимофієнко. – К.: НДІТІАМ, 1993. – 44 с.
5. Історія української архітектури // Ю.С. Асеев, В.В. Вечерський, О.М. Годованюк та ін. / За ред. В.І. Тимофієнка. – К.: Техніка, 2003. – 472 с.: іл.

Шерстюк Т.А.

старший викладач,

Балаклійська дитяча музична школа

УКРАЇНЬСЬКА НАРОДНА ПІСНЯ НА УРОКАХ СОЛЬФЕДЖІО В ДМШ

Для кожного народу нетлінним надбанням є його культура, його мова, його пісні. Народна пісня – це невичерпне джерело, з якого цілющою водою живилась світова класична музика, яке додає натхнення сучасним композиторам.

Дуже важливим є прищеплення любові до національної культури підрастаючому поколінню, яке має в майбутньому передати цю любов своїм дітям та онукам.

Українська пісня... Чи можна передати словами її багатогранну жанрову палітру, розмаїття настроїв і почуттів, які вона викликає? Це те незрівнянне, чарівне, неповторне, що надихає нас на дії, на творчість, на життя. Чи можна

перелічити всі пісні, які склав народ? Авжеж, це неможливо. Фольклористи й досі знаходять цілі пласти нових, ще не записаних пісень.

Працюючи багато років викладачем сольфеджіо в дитячій музичній школі, я переконалась, що українська народна пісня у всіх її проявах – найбільш багатий матеріал для розвитку ладового відчуття, гармонічного слуху, вивчення інтервалів та акордів, виховання почуття метро-ритму.

Другим аспектом моєї педагогічної діяльності є викладання гуртового та сольного народного співу.

Хочу зауважити, що діти, які співають у гурті народної пісні, на уроках сольфеджіо виявляють більш розвинуте відчуття ладу, тональності, мають тонкий гармонійний слух, гостре почуття метро-ритму, орієнтуються в слуховому аналізі інтервалів, акордів та ладів.

Разом з тим, теоретичне осмислення елементів музичної мови, засобів музичної виразності на уроках сольфеджіо допомагають юним виконавцям швидше засвоювати пісенний матеріал, дають змогу більш точно, музикально й професійно відтворювати обробки пісень і готувати концертні виступи.

В даній роботі я хочу торкнутись лише деяких моментів викладання сольфеджіо на матеріалі української народної пісні, а також навести кілька прикладів з власного досвіду щодо застосування народно-пісенного матеріалу для засвоєння учнями теоретичних понять та оволодіння практичними навичками з сольфеджіо.

Почну з розспівки. Як і заняття вокального колективу, урок сольфеджіо також повинен починатися з розспівки, що сприяє активізації голосового апарату, підготовці його до співу. Окрім загальновідомих вокальних вправ, ми використовуємо народні скоромовки-забавлянки, які сприяють розвитку чіткої дикції та артикуляції як під час сольфеджування, так і під час співу з текстом. Наприклад:

1 **Ходить квочка**

Швидко

ходить квочка коло ситого, бодить діток - дівочих квіток: білих-квітти, квіток!

Інтонація поспівки на одному звуку, яка поступово піднімається по півтонах, виробляє чітку дикцію, активізує дихання, контролює стійкість інтонації на певній висоті.

Секундову поспівку «Сів шпак на шпаківню» можна проспівувати як з текстом, так і з назвою нот. Вона закріплює інтонацію великої секунди, яка є основою будь-якої мелодії:

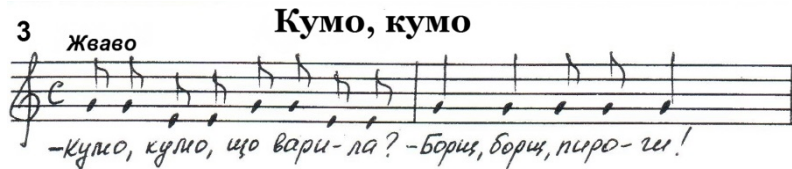
2 **Шпак**

Помірно

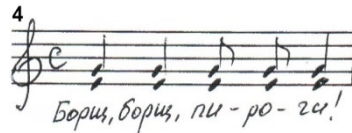
Сів шпак на шпаківню, зачепив шпаківню: ти не вийми так, як з, так, як ти, не вийми я.

Починаючи з помірнього темпу, доцільно поступово його прискорювати, досягаючи більш чіткої і активної дикції.

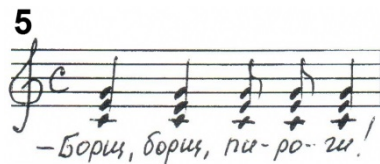
Традиційною для всіх вікових груп є розспівка «Кумо, кумо»:

На початковому етапі розспівка виконується в формі діалогу між двома групами дітей. Ця ігрова форма дуже подобається малюкам і поживляє роботу. В подальшому від початку до кінця проспівується в унісон всією групою. Трохи пізніше фраза-відповідь співається в терцію:

В даному випадку закріплюється як мелодичний, так і гармонічний інтервал мала терція. У більш старших групах добудовуємо до «відповіді» тризвук:

Необхідно слідкувати за тим, наскільки чисто звучить тризвук. Можна варіювати виконання: наприклад, фразу-питання співає 1 учень, а відповідь – гурт.

Використання пісенного матеріалу доцільно проводити з перших уроків сольфеджіо. І початковим етапом повинно стати вивчення пісень по слуху. В ігровій формі діти добре запам'ятовують пісні, підсвідомо засвоюючи характерні для українського мелосу звороти, метро-ритмічні та жанрові особливості. Веснянки, колядки, щедрівки, жартівливі та ігрові дитячі пісні з простою й ритмічно організованою мелодією є чудовим матеріалом для виховання всіх аспектів розвитку музичальності й засвоєння елементів теорії музики та сольфеджіо.

Так, якщо на першому році навчання веснянки, такі як, наприклад, «Ой минула вже зима», «Дощик», «Сонечко», щедрівки «Ой сивая та і зозуленька», «Павочка», жартівливі «А задумав чижик», «Щиглик оженився», «Сіяв мужик просо» і т.д., проходяться, перш за все, як засіб розвитку інтонування та прищеплення інтересу до предмету сольфеджіо, то на наступних етапах ці самі та інші зразки можна використовувати при вивченні певних понять та для виховання навичок дво- та триголосного співу. Наприклад, веснянка «Ой минула вже зима» може слугувати матеріалом для вивчення ритму «дві шістнадцятих та восьма», інтервалу ч.4 чи підбору акомпанементу на основі головних ступенів ладу.

6 Веснянка

Жваво

Ой мину-ла вже зи-ма, снігу, льо-ду вже нема!
Ой нема, ой нема, сні-гу- льо-ду вже нема!

Це найвідоміший і найпоширеніший варіант цієї веснянки. Однак у моїй практиці використовується, окрім цього, ще один, дуже мелодійний і більш ліричний варіант. На мою думку це одна з найзручніших пісень для вивчення інтервалу терція в двоголосі та виховання навичок двоголосного співу:

7 Ой минула вже зима

Весело

Ой минула вже зима, снігу, льоду вже нема. Ой, нема, ой, нема, снігу, льоду вже нема.

Щедрівка «Ой сивая та і зозуленька» – чудовий матеріал для вивчення інтервалу ч.5, ритмів «восьма з крапкою і шістнадцята» та «чотири шістнадцятих», гармонічного виду мінору і, звичайно ж, для виховання гармонійного слуху:

8 Щедрівка

Помірно

Ой сивая та і зозуленька, щедрий вітер, добрий вітер, добрий ласкай на здоров'я.

Весняна пісня-гра «Чорнобривий корольок» добре підійде не лише для розвитку двоголосного співу, а й для засвоєння поняття паралельно-змінного ладу.

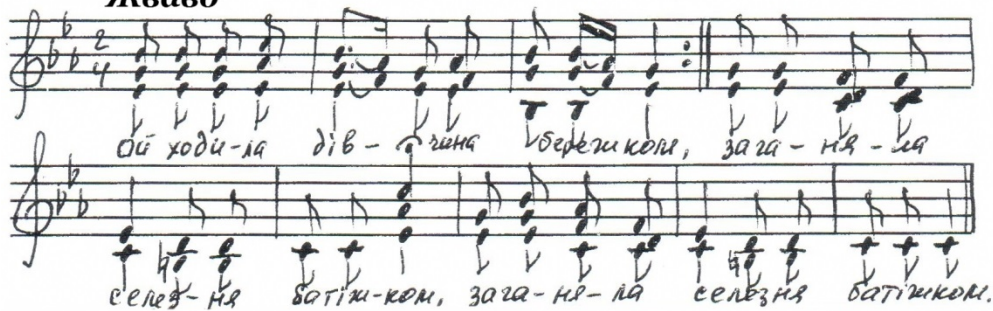
9 Чорнобривий корольок

Жваво

Чорнобривий ко-ро-люк край городка хо-дець.
Чорнобривий корольок, по-ма-луйте в городок!

Це саме стосується пісні «Ой ходила дівчина бережком», яка також є зручним матеріалом для розвитку співочого триголосся:

10

Ой ходила дівчина бережком*Жваво*

Пунктир у другому такті може стати ілюстрацією при поясненні цього ритму викладачем.

Пісня «Тиха вода» – яскравий приклад внутрітактової синкопи.

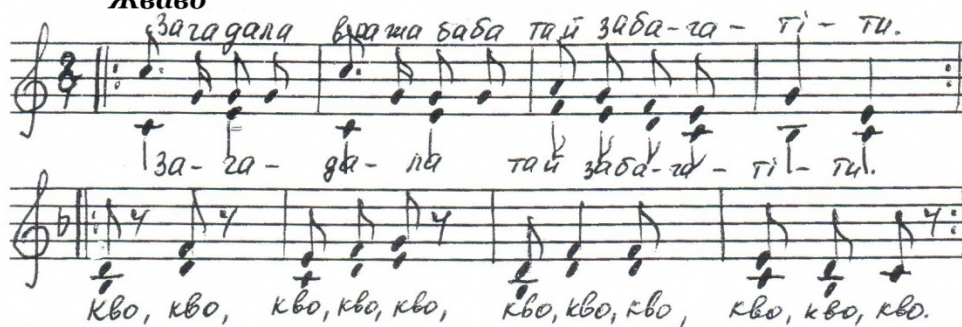
11

Тиха вода*Грайливо*

Цю пісню доцільно використовувати у більш старших групах, де учні вже в змозі відтворити три- чи чотириголосся. Записавши партитуру пісні на дошці чи на нотному папері, можна також запропонувати дітям знайти в ній знайомі акорди та проаналізувати їх.

Елементи поліфонії можна представити на прикладі жартівливої пісні «Баба і курчата»:

12

Баба і курчата*Жваво*

Усі наведені вище та інші приклади українських народних пісень можна застосовувати також і як матеріал для самодиктанта, і, звичайно ж, для підбору другого голосу.

Я навела лише невелику кількість прикладів використання української народної пісні на уроках сольфеджіо. Цей список можна продовжити до безкінечності. І в будь-якій пісні можна знайти не один, а кілька прикладів для засвоєння того чи іншого матеріалу за програмою сольфеджіо в ДМШ. Окрім того, українська пісня – чудовий матеріал для сольфеджування та аналізу нотного тексту.

Широкий спектр використання української народної пісні не означає зациклення саме на цьому матеріалі. Безумовно, на уроках сольфеджіо необхідно застосовувати мелодії вітчизняної та світової класики, пісні інших народів, а також твори сучасних авторів. Але не можна забувати про те, що пісні свого народу легші й зручніші для сприйняття, а отже, й для відтворення та аналізу засобів музичної виразності.

Таким чином, широко застосовуючи на уроках сольфеджіо українську народну пісню як музичний матеріал для вивчення різних аспектів теорії музики, вчитель не лише має благодатний ґрунт для своєї роботи. Він переслідує дуже важливу мету: знайомить учнів з перлинами національної культури, вчить слухати і відтворювати їх, цим самим виховуючи повагу до народного надбання та любов до рідної пісні, рідного народу, своєї Батьківщини.

Список використаних джерел:

1. Гордійчук М. Перлини української народної пісні // Київ, 1989. – 390 с.
2. Михалко А. Пісенний вінок // Київ, 2017. – 400 с.
3. Чебанюк О. Календарно-обрядові пісні // Київ, 1987. – 396 с.
4. Українські ліричні пісні // Київ, 1993. – 80 с.
5. Стоїть явір над водою. Українські народні пісні // Київ, 1993 – 64 с.
6. Жилютова С. На добраніч, діти. Вірші, казки та колискові пісні // Київ, 1993. – 94 с.
7. Ой за гаєм, гаєм. Українські народні пісні в легкій обробці для фортепіано // Київ, 1993. – 46 с.
8. Мельников І. Колядки, щедрівки, засіванки // Харків, 2014. – 64 с.
9. Ганзбург Г. Засвіти свічу воскову. Українські народні пісні з нотами // Харків, 2003. – 203 с.
10. Ганзбург Г. Чом ти не прийшов. Українські народні пісні з нотами // Харків, 2003. – 286 с.
11. Зажитько С. Був собі журавель. Українські жартівливі пісні, небилиці, скоромовки та лічилки // Київ? 1993. – 32 с.
12. Кукловська Г. Щедрик-ведрик. Дитячі колядки та щедрівки // Київ, 1993. – 64 с.
13. Жилютова С. Українське дошкілля. Пісні, ігри, танці, вірші й загадки // Київ, 1992. – 142 с.
14. Стельмашук С. Ой зібралась звірина. Українські народні пісні-казки для дітей // Київ, 1991. – 192 с.
15. Фольклорна веселка. Українські народні пісні для дітей // Київ, 1989. – 140 с.

БІОЛОГІЧНІ НАУКИ

Білокур Д.О.

аспірант,

*Сумський державний педагогічний університет
імені А.С.Макаренка*

ПОКАЗНИКИ ЛЕЙКОЦИТАРНОЇ ФОРМУЛИ ОСІБ, ЯКІ ТРИВАЛИЙ ЧАС ПРОЖИВАЮТЬ НА ТЕРИТОРІЇ ПОСИЛЕНОГО РАДІОЕКОЛОГІЧНОГО КОНТРОЛЮ СУМСЬКОЇ ОБЛАСТІ

На сьогодні, одним з головних чинників медичних наслідків аварії на ЧАЕС вважається забруднення значних територій України радіонуклідом Cs-137. У свою чергу, до контамінованої місцевості на Сумщині належить територія Шосткинського і Ямпільського районів [1; 6].

Існує думка, що в умовах радіоактивного забруднення території основне дозове навантаження формують радіонукліди, які потрапляють до організму людини з харчовими продуктами. Навіть особи, що змінили місце проживання, але споживають продукти, вирощені на контамінованих територіях, продовжують зазнавати впливу малих доз радіації [2; 4].

Вищеперераховані аспекти вимагають детального вивчення наслідків опромінення фізіологічних систем організму людини малими дозами іонізуючої радіації. Особливої уваги, на думку вчених, заслуговує дослідження зміни показників системи крові, як однієї з найбільш радіочутливих [3; 5].

Крім того, у той час, як більшість наукових праць присвячені наслідкам впливу опромінення значної інтенсивності, характеру дії низьких пролонгованих доз радіації на організм людини належна увага приділяється лише останнім часом.

Саме тому метою даної розвідки є дослідження показників лейкоцитарної формули у осіб, які тривалий час проживають у зоні посиленого радіоекологічного контролю Сумської області.

Встановлення показників лейкоцитарної формули проводили у студентів, віком 18-24 роки, що приїхали на навчання з Шосткинського і Ямпільського районів Сумської області (4-а радіаційна зона; територія посиленого радіоекологічного контролю). На період аналізу досліджувані не мали гострих чи хронічних захворювань, не проходили радіо- чи хіміотерапію. Кількість обстежених становила 80 осіб. Контрольну групу склали студенти, що приїхали на навчання з відносно екологічно чистих територій Сумщини.

Дослідження проводилось з використанням загальноприйнятих методик. Статистичну обробку матеріалу здійснювали з використанням програми Microsoft Excel.

Експеримент виконано у відповідності до біоетичних норм з дотриманням законодавства України. Усі волонтери дали письмову згоду на участь у дослідженні, результати якого представлені у таблиці 1.

Таблиця 1

Показники лейкоцитарної формули осіб з територій посиленого радіоекологічного контролю Сумської області

Показник	Експеримент M±m	Контроль M±m	Норма
Лейк., *10 ⁹ /л	6,24±0,020	6,67±0,060	4-12
Мон., %	10,00±0,370	5,55±0,030	3-11
Мон., x10 ⁹ /л	0,60±0,030	0,37±0,050	0,09-0,6
Нейтр., %	56,54±0,360	62,58±0,450	48-78
Нейтр. x10 ⁹ /л	3,52±0,050	4,15±0,030	2,0-5,8
Базоф., %	1,20±0,160	1,0±0,066	0-1
Базоф., x10 ⁹ /л	0,07±0,008	0,02±0,005	0,02-0,3
Еозин., %	2,54±0,220	1,00±0,210	0,5-5
Еозин., x10 ⁹ /л	0,15±0,007	0,06±0,015	0,02-0,3

Порівняння показників лейкоцитарної формули досліджуваних з контамінованих територій із відповідними даними контрольної групи дали нам можливість зробити наступні висновки. Установлено, що усі показники лейкоцитарної формули у контрольній групі були у межах норми.

У мешканців радіаційно забруднених територій спостерігається тенденція до зниження абсолютної кількості лейкоцитів, популяцій нейтрофілів відносно відповідних показників контрольної групи (з додержанням значень фізіологічної норми). Відносно і загальне число моноцитів, а також еозинофілів (за середнім значенням) демонструє тренд до підвищення (у 1,8 і 2,5 рази відповідно) стосовно контрольних значень, перебуваючи на верхній межі норми.

Таким чином, отримані результати вказують на стохастичний ефект впливу низьких пролонгованих доз радіації на організм людини в цілому, систему крові та імунітет зокрема.

Список використаних джерел:

1. Бебешко В. Г., Базика Д. А., Романовський А. Ю., Логановський К. М. Радіологічні та медичні наслідки чорнобильської катастрофи // «Журн. НАМН України». 2011. Т. 17, № 2. С. 132-138.
2. Пономаренко В. М. Показники здоров'я населення, що постраждало внаслідок аварії на ЧАЕС / Панорама охорони здоров'я України. К. : Здоров'я, 2003. С. 92-95.
3. Соколенко В. Л., Соколенко С. В. Показники лейкоцитарної формули у осіб, що тривалий час проживали на радіаційно забруднених територіях // Вісник Черкаського університету. Випуск 180. С. 112-116.
4. Чапля М. М. Роль факторів чорнобильської катастрофи – інкорпорованих радіонуклідів ¹³⁷Cs та хронічного психо-емоційного стресу у порушеннях імунітету // Медична гідрологія та реабілітація. 2004. Т. 2, № 3. С. 18-28.

5. Bebeshko V. G., Bruslova K. M., Tsvietkova N. M., Lyashenko L. O., Galkina S. G., Pushkareva T. I., Kuznetsova O. E., Yatsemyrskyj S. M., Gonchar L. O., Parkhomenko V. M. State of hematopoiesis in children in dynamic 30-year period after the chornobyl accident // International conference «Health effects of the Chornobyl accident – 30 years aftermath» April 18–19, 2016, Kyiv, Ukraine. K., 2016. P. 28.

6. Likhtariov I. A., Kovgan L. M. Integrated dosimetric passportization of the settlements in Ukraine and individualized exposure dose reconstruction for the subjects of Ukrainian state register (experience, results and prospects) // International conference «Health effects of the Chornobyl accident – 30 years aftermath» April 18–19, 2016, Kyiv, Ukraine. K., 2016. P. 89.

Богиня О.С.

аспірант,

Дніпровський державний технічний університет

АНАЛІЗ ЕКОЛОГІЧНИХ ПРОБЛЕМ МАЛИХ РІЧОК СЕРЕДНЬОГО ПРИДНІПРОВ'Я

Для України використання малих річок завжди мало велике значення. Водний фонд України представлений великою кількістю малих річок, від водності та екологічного благополуччя яких залежить стан більш великих рік, а відтак і всього водогосподарського комплексу держави.

Малі річки містять в собі основну масу запасів прісних вод і відіграють величезну роль в економіці населення, що проживає в їх басейнах.

В останні десятиліття відзначався інтенсивний ріст водокористування на малих річках, що призвело до погіршення якості води та гідрологічного режиму. Значно збільшилося безповоротне водоспоживання.

З метою покриття дефіциту водних ресурсів, а також використання рік для певних господарських цілей, стік більшості річок України зарегульований. Без належного догляду за водосховищами і ставками, при наявності додаткового негативного впливу інших видів водокористування природний стан зарегульованих річок втрачено. При загальній довжині річок України 183 тисячі кілометрів маємо на кожні 6,5 кілометра річки один ставок, або 2,7 гектарів ставків на 1 кілометр річки.

Надмірна мережа ставків і водойм привела до повної втрати природної проточності річок, недопустимого зниження рівня водообміну в річках і ставках. Це не могло не створити на річки, як елементи ландшафту, багатоплановий негативний вплив. Верхів'я ставків замулюється і заростають водяною рослинністю (а її опад ще й прискорює цей процес), на мілководдях ставок перетворюється на болото, зменшується стік річки. Великі ставки і водойми різко збільшують зону впливу річки за межами водної акваторії – змінюється система розподілу ґрунтових вод у довколишніх ландшафтах, погіршується дренажна функція річок, що найбільш виражено проявляється у підтопленні земель, особливо заплави нижче дамби, куди інтенсивно фільтрується ставкова вода [1].

Будівництво на Дніпрі каскаду водоймищ призвело до значних змін гідрологічного режиму річки: різко зменшилась швидкість течії води, значно скоротилося турбулентне перемішування води, зменшився водообмін і проточність, що обумовило утворення застійних зон. Зменшення проточності і мілководні зони, що утворилися, негативно впливають на якість води у Дніпрі. Це призводить до частого, майже щорічного її цвітіння, пов'язаного також із надходженням у Дніпровське водоймище великої кількості забруднюючих речовин, особливо азоту і фосфору. Тобто мова йде про посилення процесів евтрофікації у поверхневих водах річки Дніпро.

В умовах сьогодення доводиться розшукувати не тільки витoki, але і гирла малих річок. Число малих річок у Дніпропетровській області, за різними даними, оцінюється від 146 до 160 [2].

Більшість малих річок зазнає впливу забруднення стічними водами промислових підприємств, сільськогосподарського виробництва, комунального господарства.

Довготривала розробка природних копалин (залізної, марганцевої, поліметалічної та уранової руд, вугілля и т. п.) у природно-економічному регіоні Придніпров'я не могла не вплинути на гідрогеологічні умови техногенно порушених регіонів. Для дотримання технології видобутку копалин у кар'єрах та шахтах проводять постійну відкачку підземних вод з наступним їх скидом у деякі малі річки: Інгулець, Саксагань, Базавлук та Самару. Головними забруднювачами водозбірної площі басейну річки Дніпро, в межах Дніпропетровської області, є підприємства гірничометалургійного комплексу (ГМК). Найбільший внесок у техногенне забруднення річки Дніпро вносять індустриальні міста Кривий Ріг, Дніпро, Кам'янське, Нікополь, Орджонікідзе, Вільногірськ, Павлоград і Жовті Води. Стічні води підприємств цих міст створюють ризики різного рівня небезпеки для навколишнього середовища.

Крім підприємств – забруднювачів на якість води Дніпра впливають води його притоків – р. Самара та р. Мокра Сура, з ними надходять високомінералізовані шахтні води Західного Донбасу та стічні води підприємств м. Дніпро.

Для всіх створів р. Самара характерне високе забруднення води завислими речовинами, залізом, нафтопродуктами. В деяких створах Самари відмічається підвищений вміст нітритів та амонію.

Важливим водним об'єктом регіону є річка Інгулець, що окрім інтенсивного землеробства, швидкого зростання металургійної та хімічної галузі, також зазнає негативного впливу від діяльності гірничодобувних підприємств Кривбасу.

Загальна сума щорічних зимових скидів мінералізованих вод в р. Інгулець складає за останній період 10,5-28,6 млн м³, в середньому 18,8 млн м³. Водогосподарська ситуація гірничих підприємств Кривбаса характеризуються надлишком зворотних вод. Для забезпечення безпечних умов відпрацювання рудних відкладень шахтні і кар'єрні води відкачуються. Сьогодні в зворотних циклах гірничо-збагачувальних комбінатів діє схема використання шахтних вод з накопиченням їх надлишків і щорічним скидом у річки Інгулець і Саксагань, і

обов'язковою подальшою промивкою цих річок прісною водою. Ці скиди в продовж останніх років негативно впливають на стан даних річок. Щорічно в Кривбасі відкачується 20–22 млн м³ високомінералізованих шахтних вод з мінералізацією від 5 до 96 г/л при середній мінералізації 30 г/л, здебільшого це хлоридні води з високим вмістом хлорид-, сульфат-, натрій-, магній- і кальцій-іонів, який перевищує гранично допустиму концентрацію для поверхневих водних об'єктів. Нажаль на сьогоднішній день очищення високомінералізованих шахтних і кар'єрних вод відсутнє. Перед скидом у річки Саксагань і Інгулець стічні води лише відстоюють в спеціальних ставках-накопичувачах. Одним з заходів щодо поліпшення ситуації можна запропонувати збільшення часу відстою за рахунок введення додаткових накопичувачів.

За умов безперервних скидів мінералізованих вод в річку з гірничорудних виробництв р. Інгулець зараз практично повністю втратила свою фундаментальну, щодо річок, властивість – здатність до самоочищення [3].

Як висновок можна сказати, що практично кожен вид господарської діяльності в басейні малої річки при технологіях, що сьогодні використовуються, веде до поступання у річку надлишкової кількості різних речовин. А це через послідовний ланцюжок перетворень та зв'язків дає зменшення видового різноманіття, зниження стійкості екосистем та їх деградацію, втрату водності річок, заболочення їх заплави і русел, скорочення довжини малих річок.

Різні фактори шкідливого впливу на річку тільки підсилюють негативну дію інших факторів. Наприклад:

- розорана поверхня водозбору сприяє зростанню поверхневого, а не підземного живлення річки.
- розорані схили річкової долини, а особливо заплави, не зупиняють цей поверхневий стік у річку.
- поверхневий стік сприяє збільшенню змиву у річку найлегших найпоживніших фракцій ґрунту.
- з ґрунтом у річку змиваються дуже багато поживних речовин – біогенів, мікроелементів.
- поживні елементи посилюють ріст водоростей і вищих водяних рослин, «спалахи цвітіння».
- надлишок рослинної маси не встигає розкластися до найпростіших речовин.
- цей надлишок опадає на дно річки, утворюється мул.
- процес замулення підсилюється поступанням змитого поверхневим стоком ґрунту.
- у замуленому руслі ще інтенсивніше розвиваються процеси заростання водною рослинністю, цим підсилюється замулення русла.
- у замуленому руслі зменшується проточність – річковий стік частково переходить у підземний стік [4].

Список використаних джерел:

1. Хімко Р.В., Мережко О.І., Бабко Р.В. Малі річки – дослідження, охорона, відновлення. – К.: Інститут екології, 2003. – 380 с.
2. Дем'янов В.В. До витоків річок // Свята справа: еколого-краєзнавчий часопис. – 2010. – № 3-4. – С. 10-14.
3. М.М. Харитонов., Л.Б. Анісімова., «Екологічна оцінка якості поверхневих вод басейну річки Дніпро у Дніпропетровській області» / Екологія і природокористування. – 2013. – Випуск 17. – С. 75–86.
4. Хімко Р.В. Фесенко Г.В. Малі річки України. (Конспект з екології і охорони малих річок.) – К.: Інститут екології НЕЦУ. 2004. – 48 с.

Колесник Ю.І.*аспірант,**Сумський державний педагогічний університет
імені А.С.Макаренка***ОСОБЛИВОСТІ ПОКАЗНИКІВ НЕСПЕЦИФІЧНОГО ІМУНІТЕТУ
В УМОВАХ КОРОТКОЗОРОСТІ**

Вважається, що короткозорість є поліетіологічним захворюванням, патогенетичні механізми якого остаточно не з'ясовані. Під впливом різних факторів в організмі людини розвиваються системні зміни, що мають неспецифічний (стресовий) та специфічний характер. Згідно літературних джерел, в умовах короткозорої рефракції в людини порушується регуляція клітинної і гуморальної ланок імунного захисту, що часто супроводжується розвитком вторинних імунодефіцитних станів. Загалом, зміни в імунному статусі мають характер Т-клітинної імуносупресії, порушень фагоцитарної активності, дисбалансу секреції імуноглобулінів різних класів. Прояви вторинного імунодефіциту у міопів зустрічаються частіше, ніж при інших аномаліях зору. Найпершою системою, яка реагує на функціональні зрушення, є система крові. Зміни лейкоцитарної формули мають місце при багатьох патологічних станах, на найбільш ранніх стадіях системних порушень [1-6]. Тому актуальним є дослідження абсолютного та відносного вмісту лейкоцитів за умов короткозорості.

Таким чином, метою нашого дослідження є вивчення абсолютних і відносних показників неспецифічного імунітету у осіб з короткозорістю набутої форми слабого, середнього та високого ступенів.

В дослідженні брали участь волонтери віком 18-28 років, розділені на підгрупи за показником наявності/відсутності короткозорої рефракції та за її ступенем (153 особи). Загальноприйняті лабораторні методи дослідження включали клінічний аналіз крові (визначення загального вмісту у крові лейкоцитів, підрахування лейкоцитарної формули), що проводився шляхом взяття капілярної крові зранку до вживання їжі з дотриманням медичних і біоетичних норм. Отримані цифрові дані обробляли математично за допомогою

стандартних пакетів прикладних програм (Microsoft Office Excel 2010, Statistica 6,0) [3].

Результати вивчення стану неспецифічного імунітету у короткозорих осіб наведені в таблиці 1.

Таблиця 1

**Показники неспецифічного імунітету
у короткозорих та практично здорових осіб**

Показники	Люди з набутою короткозорістю			Практично здорові люди (n=63)
	слабкого ступеня (n=30)	середнього ступеня (n=30)	високого ступеня (n=30)	
Базофіли, $\times 10^9/\text{л}$	0,06 $\pm$ 0,01	0,07 $\pm$ 0,01	0,07 $\pm$ 0,02	0,05 $\pm$ 0,01
Базофіли, %	1,00 $\pm$ 0,0	1,00 $\pm$ 0,0	1,00 $\pm$ 0,0	1,00 $\pm$ 0,03
Еозинофіли, $\times 10^9/\text{л}$	0,17 $\pm$ 0,08	0,14 $\pm$ 0,06	0,15 $\pm$ 0,07	0,16 $\pm$ 0,03
Еозинофіли, %	2,80 $\pm$ 0,31	2,17 $\pm$ 0,22	2,25 $\pm$ 0,26	2,35 $\pm$ 0,21
Нейтрофіли (мієлоцити, метамієлоцити, паличко-ядерні, сегментоядерні), $\times 10^9/\text{л}$	3,13 $\pm$ 0,16	3,80 $\pm$ 0,20	3,92 $\pm$ 0,16	4,06 $\pm$ 0,14
Нейтрофіли, %	52,0 $\pm$ 0,35	56,83 $\pm$ 0,42	58,0 $\pm$ 0,29	59,7 $\pm$ 0,09
Моноцити, $\times 10^9/\text{л}$	0,57 $\pm$ 0,08	0,58 $\pm$ 0,10	0,61 $\pm$ 0,09	0,37 $\pm$ 0,05
Моноцити, %	9,40 $\pm$ 0,33	8,67 $\pm$ 0,39	9,0 $\pm$ 0,33	5,45 $\pm$ 0,04
Лейкоцити, $\times 10^9/\text{л}$	6,02 $\pm$ 0,15	6,68 $\pm$ 0,16	6,75 $\pm$ 0,07	6,80 $\pm$ 0,12
ІЗЛК, у.о.	1,33 $\pm$ 0,13	1,56 $\pm$ 0,18	1,60 $\pm$ 0,18	1,68 $\pm$ 0,06

Аналіз показників лейкоцитарної формули практично здорових людей, які були віднесені нами до контрольної групи, показав, що їх значення знаходяться в межах фізіологічної норми для даного вікового періоду.

Порівняння отриманих даних вказує, що у всіх людей, які страждають на набуту короткозорість, спостерігається знижена відносно практично здорових людей абсолютна кількість лейкоцитів. В залежності від рівня розвитку короткозорості ці значення менші за показники групи контролю на 11,5 %, 1,8 % та 0,7 % (слабкий, середній, високий ступені відповідно).

Аналогічна тенденція виявлена і при підрахуванні кількості нейтрофілів (мієлоцитів, метамієлоцитів, паличкоядерних, сегментоядерних): при слабкому ступені короткозорості їх кількість виявляється меншою за контроль на 22,9 %, при середньому – на 6,4 %, при високому – на 3,5 %.

При однаковому відносному вмісті базофілів їх абсолютна кількість у групі короткозорих волонтерів виявилася незначно збільшеною. Разом з тим при середньому та високому ступенях короткозорості абсолютна і відносна кількість еозинофілів є меншими від контролю (на 7,7 % і 4,3 % відповідно),

при слабкому ж ступені, навпаки, перевищують показники практично здорових осіб на 16,1 %.

Більш суттєві відмінності діагностуються у кількісному складі моноцитів. В порівнянні з практично здоровими людьми всі короткозорі люди мають значно підвищений вміст моноцитів: на 54,1 % при короткозорості слабого ступеня, на 56,8 % – середнього ступеня, на 64,9 % – високого ступеня.

Знижені значення Індексу зсуву лейкоцитів крові (ІЗЛК), інтегрального гематологічного показника, що є маркером імунологічної реактивності, також свідчать про гіпоактивність імунної системи в осіб з короткозорістю набутої форми. В порівнянні з практично здоровими людьми ІЗЛК міопів є нижчим на 11,3 %.

Результатами нашого дослідження виявлено, що стан набутої короткозорості супроводжується зменшенням в периферійній крові абсолютної кількості лейкоцитів та нейтрофілів (особливо у осіб з короткозорістю до -3 дптр) та збільшенням вмісту моноцитів (особливо при міопії високих значень). Наявний комплекс симптомів свідчить про зниження функціональної активності неспецифічної ланки імунітету, низький рівень захисних сил організму, можливість інфекційних інтоксикацій у короткозорих людей, що в цілому є характерним для імунодефіцитних станів. Звертає на себе увагу знижений рівень лімфоцитів на тлі моноцитозу при короткозорості високого ступеня, що свідчить про більш виражене погіршення імунного статусу цих осіб.

Отже, наше дослідження показало, що при набутій короткозорості слабого, середнього та високого ступенів спостерігається зниження показників неспецифічного імунітету.

Список використаних джерел:

1. Бережная Н. М. Иммунологические исследования в клинике: состояние вопроса // Иммунология. 2006. № 1. С. 18–23.
2. Исследование системы крови в клинической практике // Под ред. Г. И. Козинца, В. А. Макарова. – Москва, 1997. – 480 с.
3. Лапач С. Н., Чубенко А. В., Бабич П. Н. Статистические методы в медико-биологических исследованиях с использованием Excel. – Киев: Морион, 2000. – 320 с.
4. Петров С. А., Суховой Ю. Г. Нейрофизиологические характеристики сетчатки при близорукости в сочетании с вторичными иммуно-дефицитными состояниями // Медицинская наука и образование Урала. 2009. № 1. С. 41–45.
5. Хаитов Р. М., Пинегин Б. В. Современные представления о защите организма от инфекции // Иммунология. 2006. № 1. С. 61–64.
6. Шейко В. І., Пантелеев П. Г., Казімірко Н. К., Дичко В. В. Набута короткозорість слабого ступеня та системний імунітет // Вісник проблем біології і медицини. 2014. Вип. 4. Том 1. С. 224–225.

Тарновська А.В.

кандидат біологічних наук, доцент,
Львівський національний університет імені Івана Франка

АКТИВНІСТЬ КАТАЛАЗИ У ЗАРОДКАХ В'ЮНА *MISGURNUS FOSSILIS* L. ЗА ВПЛИВУ БОРОЦИНУ

В сучасній біології залишається актуальним пошук тест-систем, які б дозволяли адекватно оцінити вплив фармакологічних засобів на організм людини і тварин. Застосування зародкових об'єктів є перспективним при дослідженні токсичності низки речовин, зокрема, антибіотиків класу фторхінолонів. Останні мають широкий спектр дії та використовуються для лікування захворювань центральної нервової системи, запальних процесів, захворювань ендокринної системи, а також як протиракові і противірусні препарати. Проте ступінь токсичності та механізм їх впливу на клітину остаточно не з'ясовані.

Як показники, що швидко реагують на зовнішні впливи, можна використати стан системи антиоксидантного захисту (АОЗ). Фторхінолони – велика група антимікробних препаратів з класу хінолонів. Це високоефективні синтетичні хіміотерапевтичні засоби широкого спектру дії, з переважаючою антибактеріальною активністю, загальнорезобтивною дією і фармакокінетикою, що забезпечує високу ступінь біодоступності, добре проникнення в органи, тканини, біологічні рідини [3]. Відомо, що фторхінолони утворюють хелатні комплекси з катіонами кальцію та магнію.

Тому, з'ясування впливу антибіотиків фторхінолонового ряду, зокрема, бороцину на активність каталази, як ферменту системи антиоксидантного захисту у зародкових клітин в'юна *Misgurnus fossilis* L. є актуальним.

Об'єктом наших досліджень були зародки прісноводної риби в'юна *Misgurnus fossilis* L. В'юн широко використовується у дослідженнях ряду проблем сучасної біології розвитку, в тому числі в ембріологічних, біохімічних, цитологічних та інших дослідженнях [5; 6]. Відносно коротка тривалість періоду ембріогенезу в цього виду, легкість одержання статевих клітин і відсутність особливих труднощів в утриманні цих риб у лабораторії пояснюють його популярність [4; 7].

Для проведення експерименту використовувались яйцеклітини і зародки в'юна *Misgurnus fossilis* L., які отримували за методикою Нейфаха А. [2].

Активність каталази ми визначали за методикою Корольок М.А. Принцип методу базується на здатності H_2O_2 утворювати з солями молібдену стійкий забарвлений комплекс [1]. Статистичне опрацювання результатів виконували загальноприйнятими методами варіаційної статистики. Для з'ясування впливу досліджуваних фторхінолонів на зміну активностей ферментів антиоксидантної системи, в середовище, в якому культивувались зародкові клітини в'юна, додавали бороцин у 0,005%, 0,001% та 0,0001% концентраціях. Отримані результати представлені у вигляді діаграми (рис. 1).

Загалом, при впливі якоїсь токсичної сполуки відбувається накопичення пероксидів в тканинах, тому можливі два варіанти розвитку подій: або він чи його метаболіти виступають як прооксиданти; або його дія приводить безпосередньо до зниження природних антиоксидантів і тому токсична дія проявляється не відразу [4]. Оскільки, враховуючи результати, максимальний ефект впливу досліджуваних фторхінолонів на активність антиоксидантної системи спостерігається на початкових стадіях розвитку, а на пізніших (через 45 год після запліднення) майже не прослідковується, то, мабуть, вирішальною є їх прооксидантна роль. Виходячи з цієї точки зору, можна пояснити вплив бороцину в різних концентраціях на активність каталази.

Бороцин у концентрації 0,005% істотно не впливає на активність ферменту антиоксидантної системи зародки в'юна у стадії 2-х бластомерів. Проте, вже через 3 години після запліднення (стадія 32 бластомерів) спостерігається різке зростання активності каталази, що триває і на наступному етапі розвитку. Отримані дані підтверджують гіпотезу про активуючу дію високих концентрацій фторхінолонів на антиоксидантну систему.

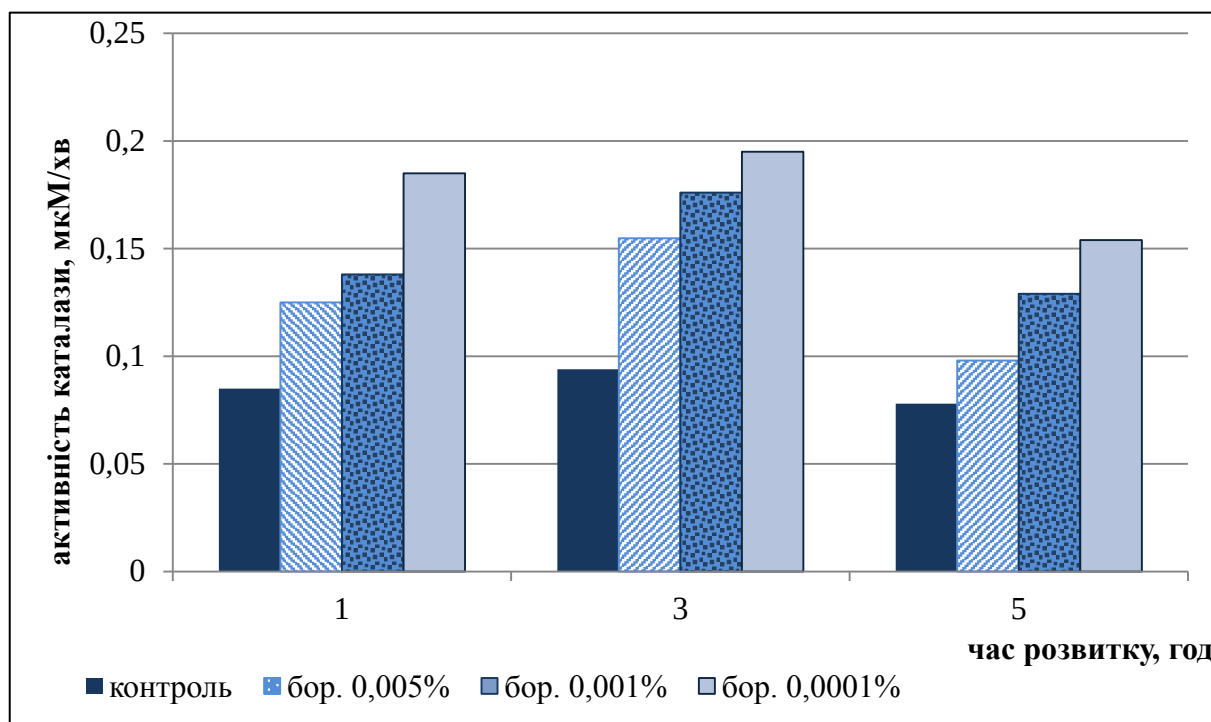

Рис. 1. Зміна активності каталази за умов впливу фторхінолону бороцину у різних концентраціях

При концентрації бороцину 0,0001% спостерігається найбільший вплив на активність каталази (рис. 1). Це свідчить про те, що саме при цій концентрації бороцину (0,0001%) активність каталази є найвищою, що перешкоджає накопиченню H_2O_2 , який здатний руйнувати клітинні компоненти та пошкоджувати цілісність мембрани. Як свідчать літературні дані, інгібування внутрішньоклітинної каталази на 55% викликає смерть клітини. Досліджувані нами концентрації не проявляють інгібуючої дії на активність каталази, а навпаки хоч і незначно, але підвищують рівень її активності.

Важливо відмітити, що бороцин істотно впливає на активність каталази на перших двох етапах розвитку зародків (1-3 години розвитку), а на 5-у годину розвитку спостерігається дещо зниження активності ферменту.

Проте активність каталази як ключового фермента антиоксидантної системи організму, за умов впливу бороцину не сильно змінювалась порівняно із контролем. Це можна пояснити тим, що каталаза відноситься до ферментів, які найтриваліше зберігають високу активність, майже не потребуючи при цьому енергії активації. СОД і каталаза є взаємопов'язаними ферментами антиоксидантного захисту організму, оскільки каталаза розщеплює пероксид водню, який утворюється в результаті реакції дисмутації, що каталізується СОД. Тому, можна припустити, що існує прямий зв'язок між рівнем активності цих ферментів. Підвищення активності каталази у досліджуваних зразках, ймовірно може бути зумовлене зростанням рівня активних кисневих метаболітів, що стимулює синтез ферментів.

Отже, нами встановлено, що активність каталази суттєво підвищується за впливу бороцину у концентрації 0,0001% на 1-у та 3-ю год розвитку. Отримані результати дають підставу вважати, що зародки в'юна *Misgurnus fossilis* L. на стадіях синхронних поділів бластомерів є зручною та адекватною тест-системою для дослідження впливу фармакологічних та хімічних чинників на живі організми.

Список використаних джерел:

1. Метод определения активности каталазы / М.А. Корольок, И.Г. Иванова, И.Г. Майорова, В.Е. Токарев // Лаб. дело. – 1988. – №1. – С. 16-18.
2. Нейфах А.А. Молекулярная биология процессов развития. – М.: Наука, 1977. – 311 с.
3. Падейская Е.Н., Яковлев В.П. Антимикробные препараты группы фторхинолонов в клинической практике. – М.: Лагота, 1998. – 351 с.
4. Процеси перекисного окиснення ліпідів у живих організмах: монографія / Н.П. Головчак, А.В. Тарновська, Г.І. Коцюмбас, Д.І. Санагурський // Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2012. – 252 с.
5. Тарновська А.В. Дослідження впливу фторхінолону бороцину на розвиток зародків в'юна протягом раннього ембріогенезу. Біохімічний та цитологічний аспекти / М.В. Целевич, А.В. Тарновська, Г.І. Коцюмбас, Д.І. Санагурський // Біологія тварин. – 2005. – 7, № 1/2. – С. 143–151.
6. Тарновська А.В. Біохімічний та цитологічний аспекти дослідження впливу антибіотику бороцину в ранньому ембріогенезі / Тарновська А.В., Целевич М.В., Мандзинець С.М., Мажак К.Д., Санагурський Д.І. // Сучасні проблеми епідеміології, мікробіології та гігієни. Матеріали конференції, Львів, 19-20 травня, 2006. – С. 109-112.
7. Яцків О. Інтенсивність процесів перекисного окиснення ліпідів у зародках в'юна за впливу катіонів кальцію та магнію / Яцків О., Тарновська А. // Вісник Львівського університету. Серія біологічна. – 2014. – Вип. 68. – С. 101-108.

Фокшей С.І.

заступник начальника наукового відділу,
Національний природний парк «Гуцульщина»

МІКОЛОГІЧНІ ДОСЛІДЖЕННЯ ПОРЯДКУ POLYPORALES НА ТЕРИТОРІЇ НПП «ГУЦУЛЬЩИНА»

Національний природний парк (НПП) «Гуцульщина» розташований в Покутсько-Буковинських Карпатах. 95 % площі парку займають ліси, серед яких домінуючими є букові.

Мікобіоту в НПП «Гуцульщина» досліджують з 2002 року. У результаті проведеної роботи на території НПП «Гуцульщина» зареєстровано гриби та грибоподібні організми, що належать до п'яти відділів: Мухомycota (51 вид), Оомycota (1 вид), Zygomycota (3 види), Ascomycota (223 види), Basidiomycota (691 вид). Всі виявлені види можна розподілити за 7 еколого-трофічними групами. Оскільки майже вся територія парку вкрита лісами, то вагоме місце тут належить ксилотрофам – руйнівникам деревини. Серед них велику групу складають трутовики, а саме макроміцети порядку Polyporales, який включає 7 родин та найбільше видове різноманіття в родині *Polyporaceae* – 25 видів, що належать до 12 родів. Інші родини значно поступаються за кількістю видів: *Meruliaceae* – 9 видів, *Fomitopsidaceae* – 8, *Meripilaceae* – 4, *Steccherinaceae* – 3, *Ganodermataceae* та *Sparassidaceae* – по 2 види (табл.).

Таблиця

Розподіл макроміцетів порядку Polyporales

№ п/п	Родина	Рід	Вид
1.	Fomitopsidaceae	<i>Climacocystis</i> Kotl. & Pouzar	<i>C. borealis</i> (Fr.) Kotl. & Pouzar
2.		<i>Daedalea</i> Pers.	<i>D. quercina</i> (L.) Pers.
3.		<i>Fomitopsis</i> P. Karst.	<i>F. pinicola</i> (Sw.) P. Karst.
4.			<i>F. rosea</i> (Alb. & Schwein.) P. Karst.
5.		<i>Laetiporus</i> (Bull.) Murrill	<i>L. sulphureus</i> (Bull.) Murrill
6.		<i>Phaeolus</i> (Fr.) Pat.	<i>Ph. schweinitzii</i> (Fr.) Pat.
7.		<i>Piptoporus</i> (Bull.) P. Karst.	<i>P. betulinus</i> (Bull.) P. Karst.
8.		<i>Postia</i> Fr.	<i>P. caesia</i> (Schrad.) P. Karst.
9.	Ganodermataceae	<i>Ganoderma</i> (Pers.) Pat.	<i>G. applanatum</i> (Pers.) Pat.
10.			<i>G. lucidum</i> (Curtis) P. Karst.
11.	Meripilaceae	<i>Grifola</i> (Pers.) Pilát	<i>G. umbellata</i> (Pers.) Pilát
12.			<i>G. frondosa</i> (Dicks.) Gray

Продовження таблиці

13.		<i>Meripilus</i> (Pers.) P. Karst.	<i>M. giganteus</i> (Pers.) P. Karst.
14.		<i>Rigidoporus</i> Murrill	<i>R. crocatus</i> (Pat.) Ryvardeen
15.	Meruliaceae	<i>Bjerkandera</i> P. Karst.	<i>B. adusta</i> (Willd. : Fr.) P. Karst.
16.		<i>Hyphoderma</i> Wallr.	<i>H. setigerum</i> (Fr.) Donk
17.		<i>Merulius</i> Fr.	<i>M. tremellosus</i> Schrad
18.		<i>Phlebia</i> Fr.	<i>Ph. acerina</i> Peck
19.			<i>Ph. radiata</i> Fr.: Fr.
20.			<i>Ph. tuberculata</i> (Hallenb. et E. Larss.) Ghob.-Nejh
21.		<i>Phanerochaete</i> P. Karst.	<i>Ph. velutina</i> (DC.) P. Karst.
22.		<i>Datronia</i> Donk	<i>D. mollis</i> (Sommerf.) Donk
23.			<i>D. stereoides</i> (Fr.) Ryvardeen
24.	Polyporaceae	<i>Coriolus</i> (Wulfen) Pat.	<i>C. hirsutus</i> (Wulfen) Pat.
25.			<i>C. zonatus</i> (Nees) Quél.
26.		<i>Daedaleopsis</i> J. Schröt	<i>D. confragosa</i> (Bolton) J. Schröt.
27.			<i>D. tricolor</i> (Bull.) Bondartsev et Singer
28.		<i>Fomes</i> (L.) J. Kickx f.	<i>F. fomentarius</i> (L.) Fr.
29.		<i>Funalia</i> Pat.	<i>F. trogii</i> (Berk.) Bond. et Singer
30.		<i>Lenzites</i> (L.) Fr.	<i>L. betulina</i> (L.) Fr.
31.		<i>Lentinus</i> (Fr.) Fr.	<i>L. lepideus</i> (Fr.) Fr.
32.			<i>Lentinus tigrinus</i> (Bull.) Fr.
33.		<i>Polyporus</i> Jungh.	<i>P. alveolaris</i> (DC.: Fr.) Bondartsev et Singer
34.			<i>P. arcularius</i> (Batsch) Fr.
35.			<i>P. badius</i> Jungh.
36.			<i>P. brumalis</i> (Pers.) Fr.
37.			<i>Polyporus ciliatus</i> Fr.
38.			<i>P. squamosus</i> (Huds.) Fr.
39.			<i>P. tuberaster</i> (Jacq. ex Pers.) Fr.
40.			<i>P. varius</i> (Pers.) Fr.
41.		<i>Pycnoporus</i> . (Fr.) Bondartsev & Singer	<i>P. coccineus</i> (Fr.) Bondartsev & Singer
42.		<i>Skeletocutis</i> Kotl. et Pouzar	<i>S. nivea</i> (Jungh.) Jean Keller
43.		<i>Trametes</i> (Pers.) Fr.	<i>T. hirsuta</i> (Wulfen) Lloyd

Закінчення таблиці

44.			<i>T. gibbosa</i> (Pers.) Fr.
45.			<i>T. ochracea</i> (Pers.) Gilb. et Ryvarden
46.			<i>T. versicolor</i> (L. : Fr.) Pilát
47.		<i>Trametopsis</i> Tomšovský	<i>T. cervina</i> (Schwein.) Tomšovský
48.		<i>Trichaptum</i>	<i>T. abietinum</i> (Dicks.) Ryvarden
49.	Sparassidaceae	<i>Sparassis</i> (Wulfen) Fr.	<i>S. crispa</i> (Wulfen) Fr.
50.			<i>S. nemecii</i> Pilát & Veselý
51.	Steccherinaceae	<i>Irpex</i> Fr.	<i>I. lacteus</i> Fr.: Fr
52.		<i>Steccherinum</i> Gray	<i>S. fimbriatum</i> (Pers.: Fr.) J. Erikss.
53.			<i>S. ochraceum</i> (Pers. in J.F. Gmel.: Fr.) Gray

Джерело: розроблено автором за даними [5]

Найпоширенішими: в дібровах та букових лісах є *Daedaleopsis confragosa* (Bolton) J. Schröt., *Fomes fomentarius* (L.) Fr., в мішаних лісах – *Bjerkandera adusta* (Willd. : Fr.) P. Karst., *Coriolus hirsutus* (Wulfen) Pat., *C. zonatus* (Nees) Quéll., *Ganoderma applanatum* (Pers.) Pat., *Irpex lacteus* Fr.: Fr, *Polyporus badius* Jungh., *Trametes versicolor* (L. : Fr.) Pilát, *T. gibbosa* (Pers.) Fr., *T. hirsuta* (Wulfen) Lloyd, та *T. ochracea* (Pers.) Gilb. et Ryvarden, в лісах з домішкою берези – *Daedaleopsis tricolor* (Bull.) Bondartsev et Singer, *Piptoporus betulinus* (Bull.) P. Karst., у хвойних лісах – *Fomitopsis pinicola* (Sw.) P. Karst., *Postia caesia* (Schrad.) P. Karst., *Trichaptum abietinum* (Dicks.) Ryvarden.

Крім того 3 види макроміцетів порядку Polyporales є рідкісними та включені до Червоної книги України: *Grifola frondosa* (Dicks.) Gray, *G.umbellata* (Pers.) Pilát, *Sparassis crispa* (Wulfen) Fr. [1, с. 130-134, 2, с. 817, с. 825, с. 831].

Цікавою є знахідка на території парку нового для України виду *Sparassis nemecii* Pilát & Veselý [3, с. 182-184] та 1 виду нового для Українських Карпат – *Polyporus ciliatus* Fr. [4, с. 78].

Рідкісні види виявлені в таких екотопах:

Grifola frondosa (Dicks.) Gray – околиці с. Старі Кути, діброва, на пні дуба, 16.10.2015, пам'ятка природи «Модрина», модриново-буково-дубовий ліс, на пні дуба, 26.11.2015 р. [5, с. 131]

Grifola umbellata (Pers.) Pilát – околиці с. Люча, лівий берег пот. Рушорець, букові старовікові ліси, біля стовбура бука, 08.2005 р., околиці с. Вербовець, грабово-буковий ліс, біля стовбура граба, 15.06. 2008р., околиці с. Хімчин, грабово-буковий ліс, біля стовбура бука, 15.07.2010 р., околиці с. Пістинь, буковий ліс, біля стовбура бука, 14.07.2011 р., околиці с. Город, буковий ліс з домішкою смереки біля стовбура бука, 05.06.2015 р. [6, с. 195, 1, с. 130-134]

Polyporus ciliatus Fr. – Косівське лісництво Кутського держлісгоспу, урочище «Дубки», грабовий ліс з домішкою берези, на зануреній в ґрунт гнилий деревині, 11.08.2016 р.(с) [4, с. 78]

Sparassis crispa (Wulfen) Fr. – біля полонини «Росохата», смереково-буковий ліс, на корінні смереки, 08.2005 р., хр. Каменистий, смереково-букові ліси, біля основи стовбура смереки, 08.2013 р. [7, с. 74]

Sparassis nemecii Pilát & Veselý – околиці с. Шешори смереково-ялицевий ліс, на корінні старої ялиці, 8.09.2013 р. [8, с. 127]

Слід згадати і про макроміцети, що є рідкісними для території НПП «Гуцульщина», серед них *Ganoderma lucidum* (Curtis) P. Karst. Гриб вперше виявлений восени 2010 року на хр. Каменистий в буковому лісі з домішкою смереки на старому буковому пні [9, с. 164]. Це єдине місцезростання виду, останні два роки ми його не фіксували. *Ganoderma lucidum* можна віднести до рідкісних грибів місцевого значення.

87% (46 видів) грибів порядку *Polyporales*, що зафіксовані на території НПП «Гуцульщина» є не їстівними та лише 3% (7 видів) є добрими їстівними грибами (*Laetiporus sulphureus*, *Ganoderma lucidum*, *Grifola frondosa*, *G. umbellata*, *Meripilus giganteus*, *Sparassis crispa*, *S. nemecii*), серед них 4 види – це ті, що включені до Червоної книги України. Тому є необхідність в охороні та збереженні цих рідкісних грибів. В НПП «Гуцульщина» розроблена та реалізується програма «Збереження та відтворення рідкісних видів макроміцетів».

Список використаних джерел:

1. Фокшей С.І. Мікофлора. Національний природний парк «Гуцульщина» / Під ред. Пророчук В.В., Стефурак Ю.П., Брусак В.П., Держипільський Л.М. // Львів: НВФ «Карти і атласи», 2013. – 408 с.
2. Червона книга України. Рослинний світ / Ред. Я.П. Дідух // Київ: Глобалконсалтинг, 2009. – 912 с.
3. Гелюта В.П., Фокшей С. І., Держипільський Л. М. *Sparassis nemecii* Pilát & Veselý (Sparassidaceae) в Національному природному парку «Гуцульщина». Рідкісні рослини і гриби України та прилеглих територій: реалізація природоохоронних стратегій // Київ: Паливода А.В., 2016. – 318 с.
4. Придюк М.П., Гриби та грибоподібні організми. Літопис природи Національного природного парку «Гуцульщина» // Косів, 2017. – Т. 14. – 262 с.
5. Фокшей С.І. Гриби та грибоподібні організми. Літопис природи Національного природного парку «Гуцульщина» // Косів, 2016. – Т. 13. – 340 с.
6. Базюк Мікофлора НПП «Гуцульщина». Літопис природи Національного природного парку «Гуцульщина» // Косів, 2006. – Т. 3. – 233 с.
7. Держипільський Л.М. Гриби. Літопис природи Національного природного парку «Гуцульщина» // Косів, 2006. – Т. 3. – 233 с.
8. Фокшей С.І., Гелюта В.П. Гриби та грибоподібні організми. Літопис природи Національного природного парку «Гуцульщина» // Косів, 2016. – Т. 13. – 340 с.
9. Фокшей С.І. Флора макроміцетів. Літопис природи Національного природного парку «Гуцульщина» // Косів, 2012. – Т. 10. – 404 с.

Шалай Я.Р.

аспірант,

Науковий керівник: Бабський А.М.

*доктор біологічних наук, старший науковий співробітник,
завідувач кафедри,*

Львівський національний університет імені Івана Франка

ВПЛИВ НОВОСИНТЕЗОВАНОГО ПОХІДНОГО ТІАЗОЛУ НА ПРОЦЕСИ ПЕРОКСИДНОГО ОКИСНЕННЯ ЛІПІДІВ У КЛІТИНАХ ЛІМФОМИ NK/LY

Відомо, що процес розвитку пухлин супроводжується зміною окисно-відновної рівноваги за участю активних форм кисню, що призводить до активації процесу перексидного окислення ліпідів (ПОЛ) антиоксидантної системи [Леус, 2012].

Особливою групою речовин, які мають широкий спектр дії та різноманітні властивості є похідні тіазолів, які проявляють окрім антипухлинної також антибактеріальну, протигрибкову, противірусну, протизапальну, протисудомну та антидепресивну активність. Зокрема, відомо що похідні тіазолів здатні взаємодіяти з активними формами кисню, які продукуються у клітинах за різних патологічних станів [Туров та ін., 2011]. У попередніх дослідженнях проведених Н. Фінюк та ін. встановлено, що досліджуване у роботі похідне тіазолу має високий цитотоксичний ефект щодо клітин лінії U251 гліобластоми людини і лінії WM793 меланоми людини [Finiuk et al., 2017].

Доведено, що інтенсивність вільнорадикальних процесів і стан системи антиоксидантного захисту в організмі суттєво змінюються за розвитку пухлини. Тому вивчення процесів окиснення ліпідів у ракових клітинах за дії нових протипухлинних сполук є актуальним для розуміння механізму їх дії на ракові клітини.

Дослідження процесів перексидного окислення ліпідів проводили на нелінійних мишах-самцях масою 20-30 г з привитою лімфомою NK/Ly. Асцитну рідину в мишей відбирали з попередньо наркотизованих тварин стерильними інструментами.

У відібраних зразках визначали інтенсивність процесів ліпопероксидації за вмістом первинних (гідропероксиди ліпідів) та вторинних продуктів перекисного окиснення ліпідів, які утворюються в реакції з тіобарбітуровою кислотою (ТБК-позитивні продукти) [Тимирбулатов, Селезнев, 1981].

Відомо, що рівень вільнорадикальних процесів визначається балансом прооксидантних та антиоксидантних процесів у клітинах. Основною причиною вільно радикальних процесів у клітинах є активні форми кисню, джерелом яких у клітині є мітохондрії, де проходить процес дихання. Чинниками, які можуть впливати на цей баланс можуть бути різні лікарські препарати.

У ході дослідження встановлено, що рівень первинних продуктів окислення активними формами кисню та радикалами гідропероксидів у

гомогенаті клітин лімфони становив $12,3 \pm 0,4$ у.о./мг білка, тоді як за дії похідного тіазолу у концентрації 50 мкМ рівень гідропероксидів достовірно зростав до $16,7 \pm 0,67$ у.о./мг білка, що становить 26,3% (рис. 1).

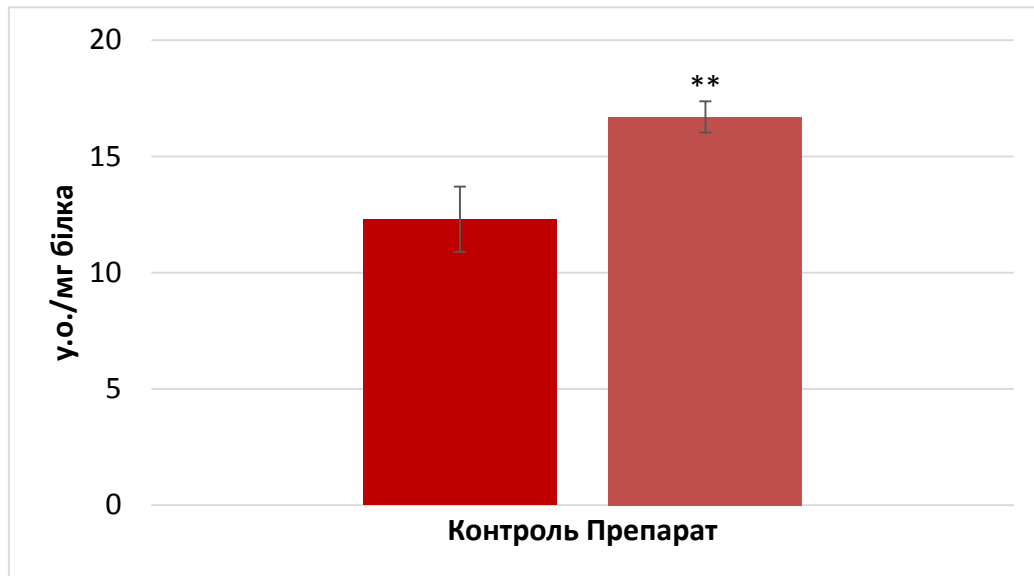

Рис. 1. Вміст гідропероксидів у гомогенаті лімфони без препарату та за його наявності. $M \pm m$. ** – $p < 0,01$

Однак вміст вторинних продуктів окислення ліпідів (ТБК-позитивних продуктів) достовірно знижувався на 37,8% за наявності тієї ж концентрації похідного тіазолу у гомогенаті клітин лімфони (рис. 2).

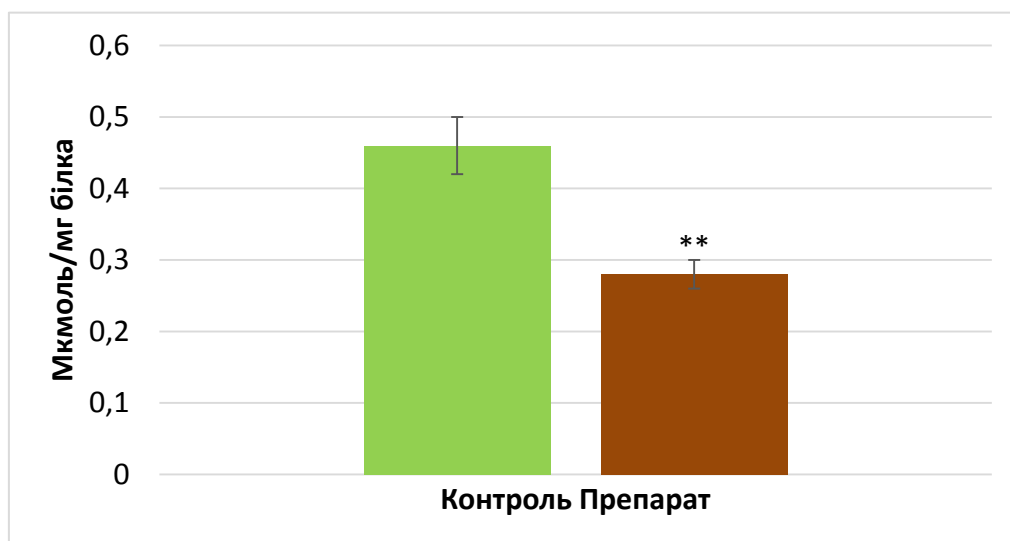

Рис. 2. Вміст ТБК-позитивних продуктів у гомогенаті лімфони без препарату та за його наявності. $M \pm m$. ** – $p < 0,01$

Отже, наявність похідного тіазолу, у гомогенаті лімфони викликає деяке зростання гідропероксидів, тоді як вміст ТБК-позитивних продуктів знижується. Це може свідчити про те, що дана речовина ймовірно взаємодіє з

чинниками, які продукують виникнення вторинних продуктів ліпопероксидації і призводить до сповільнення утворення ТБК-позитивних продуктів.

Похідне тіазолу активує процеси утворення первинних продуктів пероксидного окиснення ліпідів у клітинах лімфоми. Разом з цим, спостерігається достовірне зниження рівня утворення ТБК-позитивних продуктів.

Таким чином, похідні тіазолів є перспективним матеріалом для збільшення цитотоксичності протипухлинних хіміотерапевтичних препаратів. Результати потребують проведення подальших досліджень та вивчення впливу препарату на антиоксидантну систему захисту пухлинних клітин зокрема за умов їх впливу *in vivo*.

Список використаних джерел:

1. Леус І. В. Антиоксидантна і протипухлинна активність дикарбоксилатів диренію у тварин із карциномою Герена / І. В. Леус, К. Л. Шамелашвілі, О. Д. Скорик, С. Ю. Третьак, О. А. Голіченко, О. В. Штеменко, Н. І. Штеменко // Український біохімічний журнал. – 2012. – Т. 84, № 3. – С. 72-81.
2. Туров К. В. Антирадикальні властивості похідних тіазолу. Вплив на метаболічну активність дріжджів / К. В. Туров, Т. В. Крупська, В. М. Барвінченко, А. А. Турова, В. С. Броварець // *Biotechnologia Acta*. – 2012. – Т. 5, № 3. – С. 75-83.
3. Тимирбулатов Р. Р. Методы повышения интенсивности свободно-радикального окисления липидосодержащих компонентов крови и его диагностическое значение / Р. Р. Тимирбулатов, Е. И. Селезнев // *Лаб. Дело*. – 1981. – №4. – С. 209-211.
4. Finiuk N. S., Hreniuh V. P., Ostapiuk Yu. V., Matiychuk V. S., Frolov D. A., Obushak M. D., Stoika R. S., Babsky A. M. Antineoplastic activity of novel thiazole derivatives // *Biopolym. Cell*. 2017; 33(2):135-146. <http://dx.doi.org/10.7124/bc.00094B>

Яцків О.М.

аспірант;

Тарновська А.В.

кандидат біологічних наук, доцент,

Львівський національний університет імені Івана Франка

ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ СПЕРМОГРАМ ЧОЛОВІКІВ МОЛОДШОЇ ВІКОВОЇ ГРУПИ (20-29 РОКІВ) ПРИ АСТЕНОЗОСПЕРМІЇ ТА ГІПОТЕРАТОЗОСПЕРМІЇ

Чоловіче непліддя є актуальною проблемою та має особливу медичну і соціальну значимість, як у нашій країні, так і за її межами. Це пояснюється збільшенням частоти захворювання статевих органів у чоловіків, зростанням аномалій розвитку, зумовлених впливом шкідливих чинників зовнішнього середовища, алергізацією населення, широким і неконтрольованим використанням лікувальних препаратів та іншими факторами [2; 3]. За даними різних літературних джерел, від непліддя у світі потерпає близько 50-100 млн.

людей [3], тобто одна із 5-7 пар репродуктивного віку є неплідною [4]. В Україні кількість неплідних шлюбів, за даними різних авторів становить майже 20% [3; 6]. Загалом нездатність сім'ї до зачаття і народження дитини у шлюбі у 45% випадків зумовлена захворюваннями чоловіків, у 35% – жінок і в 15% випадків – імунологічною несумісністю партнерів або іншими причинами [1; 5]. Протягом останніх років спостерігається тенденція до зростання питомої ваги чоловічого фактору непліддя [4]. Близько 30% (різні автори вважають 30-50%) всіх випадків чоловічого непліддя складає, так зване, ідіопатичне непліддя [3]. У зв'язку з цим, питання встановлення факту чоловічого непліддя та виявлення вірогідної його причини є актуальним та важливим.

Об'єктом наших досліджень були спермограми, отримані при дослідженні пацієнтів в клініці репродуктивної медицини «Альтернатива клініка». Було обстежено 37 чоловіків віком від 20 до 29 років. В результаті досліджень, нами виявлено, що із 37 чоловіків у п'ятнадцяти спермограми відповідали астонозооспермії, у семи – гіпотератозооспермії, а 15 – нормозооспермії. За контроль ми брали спермограми пацієнтів із нормозооспермією. Результати досліджень представлені у вигляді діаграми (рис. 1). З даних літератури відомо, що астенозооспермія може бути викликана дією різних факторів: ендогенних, генетично обумовлених аномалій сперматозоїдів і екзогенних факторів зовнішнього середовища, до якого можна віднести екологічні і інфекційні фактори. Зниження рухливості сперматозоїдів (астенозооспермія) спостерігається приблизно у половини пацієнтів з порушенням фертильності [6]. Гіпотератозооспермія – збільшення кількості патологічних форм сперматозоїдів вище за референтні значення. Виражена гіпотератозооспермія різко знижує шанси запліднення і збільшує вірогідність вад розвитку у плода, якщо запліднення відбулося [2; 6; 7].

Спермограми оцінювали за такими критеріями:

Перший критерій – це кількість еякуляту. В нормі він знаходиться в межах 2-5 мл, але бувають значні коливання. Об'єм еякуляту менш ніж 1 мл характерний для андрогенної недостатності. В такому випадку можна припустити деформацію сім'яних міхурців і сім'явиносних шляхів. Середня кількість еякуляту у здорових чоловіків повинно бути, за даними дослідників 3,7 мл. Надмірна кількість еякуляту (більш 7-8 мл) загалом супроводжується зменшенням концентрації сперматозоїдів.

Так, нами показано, що у пацієнтів із астенозооспермією об'єм еякуляту становить 3,58 мл, що суттєво не відрізняється від норми 4,067 мл (за контроль прийнято спермограми пацієнтів із нормозооспермією). У пацієнтів, хворих на гіпотератозооспермію об'єм еякуляту був суттєво менший за норму (1,21 мл). Це свідчить про недостатню функцію сім'яних пухирців, передміхурової залози. Загалом, об'єм сім'яної рідини нижчий за норму, свідчить про слабку здатність до запліднення.

Другий критерій, за яким досліджували спермограми – це в'язкість сім'яної рідини. За цим критерієм спермограм в'язкість еякуляту при досліджуваних захворюваннях є у межах норми.

Третій критерій – кількість сперматозоїдів в 1 мл еякуляту. За цим критерієм показано, що у спермограмах пацієнтів, хворих на гіпотератозооспермію та астенозооспермію кількість сперматозоїдів в 1 мл сім'яної рідини значно нижча за норму. Це також свідчить про зниження фертильності чоловіків при цих захворюваннях.

Четвертий критерій – це загальна кількість сперматозоїдів у всьому еякуляті. За цим критерієм при гіпотератозооспермії загальна кількість сперматозоїдів суттєво нижча за норму. При захворюванні на астенозооспермію кількість сперматозоїдів у всьому еякуляті є теж дещо нижчою.

П'ятий критерій – рухливість сперматозоїдів. Рухливість кожного сперматозоїда класифікують за категоріями «а», «b», «с» і «d». Ми оцінювали рухливість сперматозоїдів за такими критеріями: «а» – швидкі поступальні рухи та «b» – повільні, в'ялі поступальні рухи. Так, нами показано, що при захворюванні на астенозооспермію рухливість сперматозоїдів за критеріями «а» та «b» становить 18% і 18% відповідно. Ці показники за категорією «а» є суттєво нижчі за норму (33%). Таку ж тенденцію до зниження відмічено у спермограмі хворих на гіпотератозооспермію 22% та 15% відповідно (норма 33% та 17%). Рухливості сперматозоїдів надається дуже велике значення при оцінці якості еякуляту. Ймовірність запліднення знижується зі зменшенням кількості добре рухомих сперматозоїдів в еякуляті.

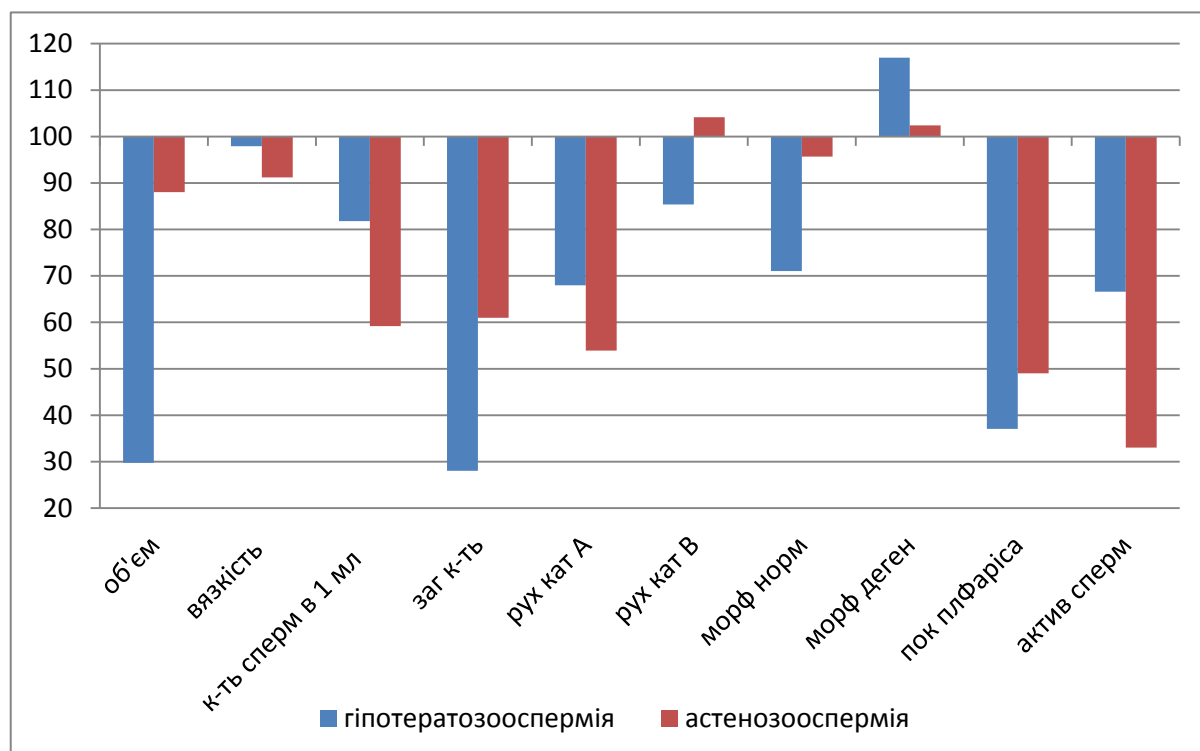

Рис. 1. Аналіз спермограм чоловіків при гіпотератозооспермії та астенозооспермії (контроль прийнято за 100 %)

Наступним критерієм є морфологія сперматозоїдів. Морфологію сперматозоїдів ми оцінювали за кількістю нормальних та дегенеративних сперматозоїдів. Так, нами показано що при захворюванні на астенозооспермію

кількість морфологічно нормальних сперматозоїдів суттєво не відрізняється від контролю (35% та 37% відповідно). Кількість морфологічно дегенеративних сперматозоїдів при цьому захворюванні теж знаходиться в межах норми (63% та 64% відповідно). При захворюванні на гіпотератозооспермію кількість морфологічно нормальних сперматозоїдів є менша порівняно із контролем і становить 26%, тоді як у контролі – 37%. Проте, на фоні зниження кількості морфологічно нормальних сперматозоїдів, зростає кількість морфологічно дегенеративних (73% при гіпотератозооспермії та 63% при нормозооспермії). Отже, при гіпотератозооспермії відмічено збільшення кількості патологічних форм сперматозоїдів вище за норму. Виражена гіпотератозооспермія різко знижує шанси запліднення і збільшує вірогідність вад розвитку у плода, якщо запліднення відбулося.

Наступний критерій – це показник плідності (індекс) Фарріса, який дозволяє оцінювати можливість запліднення в природних умовах, визначивши кількість швидких і рухливих, малорухливих та нерухливих сперматозоїдів:

$$\text{Індекс Фарріса} = \frac{\text{Об'єм еякуляту} \times \text{кільк.сперм.в1мл} \times \% \text{ рухомих сперм.}}{100}$$

Нами показано, що при захворюванні, як на гіпотератозооспермію, так і на астенозооспермію індекс Фарріса є суттєво нижчий за норму (57 та 75% відповідно, при нормі 155%). Це свідчить про низьку ймовірність запліднення.

Отже, оцінка якості сперми є однією з основних методик визначення репродуктивних здібностей чоловіка і функціонального стану його сечостатевої системи. Окрім того, за якістю сперми можна непрямым чином судити про гормональний баланс чоловічого організму. Тому базовий аналіз андрології – спермограма має широкі діагностичні можливості.

Список використаних джерел:

1. Гаврилюк А.М. Імунозалежні причини чоловічого непліддя / Гаврилюк А.М., Чоп'як В.В., Наконечний А.Й. // Здоров'я України. – 2010. – № 4/2. – С. 6–14.
2. Горпинченко И.И. Мужское бесплодие: метод. пособие / Укр. ин-т сексологии и андрологии, Киев. мед. акад. последипл. обучения им. П.Л. Шупика. К., – 2005. – 82 с.
3. Гринчук В.О. Чоловічий фактор у безплідному шлюбі // Здоров'я мужчини: науч.-практ. журн. ассоциации сексологов и андрологов Украины. – 2007. – № 2. – С. 183.
4. Іванюта Л.І. Неплідність у шлюбі. Здобутки та перспективи / Іванюта Л.І., Іванюта С.О. // К.: Нова медицина, – 2005. – № 2. – С. 22–25.
5. Яцків О.М. Запліднююча здатність сперматозоїда з аномальною морфологією / Яцків О.М., Тарновська А.В. // Science and Education a New Dimersion: Natural and Technical Science. – 2013. – Vol 8. – P. 13–17.
6. Яцків О.М. Причини і форми чоловічого непліддя та методи діагностики еякуляту як основного показника чоловічого здоров'я / Яцків О.М., Тарновська А.В. // Вісник Львівського університету, серія біологічна. – 2012. – Вип. 59. – С. 4–20.
7. Яцків О.М. Аналіз кількісних і якісних показників еякуляту чоловіків у досліджуваних групах / Яцків О.М., Тарновська А.В., Санагурський Д.І. // VIII Міжнародна наукова конференція студентів і аспірантів (3–6 квітня 2012 року, м. Львів). Збірник тез. – Львів. – 2012. – С. 28–29.

ГЕОГРАФІЧНІ НАУКИ

Сопов Д.С.

аспірант,

Уманський національний університет садівництва

ЕКОЛОГІЧНІ НАСЛІДКИ ЗЕМЛЕКОРИСТУВАННЯ В ЛУГАНСЬКІЙ ОБЛАСТІ

Початок господарського освоєння земель території сучасної Луганської області був пов'язаний із сільськогосподарським виробництвом, що було зумовлено сприятливими природними умовами та значними природними ресурсами – помірним кліматом, родючими землями, порівняно великими площами лісів, приурочених до річкових долин і великих балок.

На початковому етапі сільськогосподарського освоєння Луганщини на її території діяли дві системи землеробства – трипільна та перелогова. За наявності великих резервів землі селяни використовували перелогову систему, яка поступово витіснялася трипільною.

Ще у XVIII ст. оброблялася лише невелика частина земель Луганщини. У міру заселення її території посівні площі поволі розширювалися. Відпрацьовані землі покидали, селяни переходили на нові, цілинні. Поступово орні землі просувалися на схили річкових долин і великих балок, розорювалися перелогові землі; степові пали та пожежі. Всі ці чинники разом із неврегульованим випасом худоби призводили до порушення дернового покриву; з іншого боку, відбувалося фізичне відторгнення земель під будівлі, дороги тощо. Екстенсивна форма землеволодіння зумовлювала низьку врожайність зернових культур.

Структура природокористування на Луганщині якісно змінилася з кінця XVIII – початку XIX ст., коли після відкриття кам'яного вугілля Донбасу тут розпочався й чимдалі більше поширювався його видобуток. На цьому етапі людська діяльність у природному довкіллі стала призводити до його суттєвих змін.

Систематичний вплив людини на довкілля дедалі підсилювався, що спричинило порушення екологічного балансу в природі. Особливо це позначалося на землях, як на найбільш вразливому компоненті природного середовища.

Уже з початку господарського освоєння сучасної території Луганської області землі почали деградувати, про що свідчать, зокрема, дані І. Леваківського, який характеризував Лисичанську волость Бахмутського повіту: «ярів багато, вони займають площу до 40 десятин на просторі маєтку в 648 десятин, не враховуючи балок...» [1]. Виходячи з цих цифр, можна підрахувати, що площа, яку займали яри, складала понад 6% площі маєтку.

Кинуті еродовані землі, які раніше використовувалися під рілля, поступово руйнувалися. Також згубно впливав на стан дернового покриву неврегульований випас худоби. Навіть у байрачних лісах, що відіграють меліоративну роль і містять багаті кормові ресурси, випас худоби призводив до того, що порушувався дерновий покрив, змивалися лісові ґрунти, оголювалася коренева система дерев і чагарників, молодий підріст з'їдався худобою, ліси хиріли, поступово втрачаючи своє водоохоронне та лісомеліоративне значення. Про знищення лісів із метою збільшення орних, городніх і лучних земель свідчать назви деяких балок – Горіхова, Липова тощо. На схилах цих балок і утворилися так звані «непридатні» землі.

Твердий стік, що збільшувався внаслідок ерозії, погіршив гідрогеологічні умови річок Донбасу. Дрібнозем, що у великих кількостях виносився з ярів і балок, викликав замулення й обміління річок, заболочування їх на деяких ділянках. А поверхневий стік зі схилових розораних земель зменшував гумусовий горизонт, погіршуючи якість ґрунтів.

Упродовж тривалого часу протиерозійні заходи проводилися в обмежених масштабах і, по суті, зводилися лише до меліоративних. Та навіть від них ефект був незначним через подальше розорювання цілинних земель.

Напівгірський (за П.І. Степановим) характер рельєфу Правобережжя Луганщини, особливо її найвищої частини – Донецького кряжа, не був сприятливим для сільськогосподарського освоєння, а тому тривалий час тут не було численного постійного населення. І все ж із часом, попри переважаючий розвиток гірничовидобувної промисловості, і тут сільськогосподарське виробництво також відіграло свою роль у деградації земельного фонду. Родючі чорноземи, приурочені до Головного Донецького вододілу, інтенсивно експлуатувалися, що, разом із негативними природними процесами, не могло не викликати досить швидкого їх зубожіння. Землі зазнали надмірного сільськогосподарського навантаження. Внаслідок сукупної дії різноманітних антропогенних факторів тут більша перетвореність природного середовища, а відтак – більшою є й екологічна напруга на земельні ресурси.

Систематичний та інтенсивний промисловий видобуток кам'яного вугілля на правобережжі Луганської області розпочався у другій половині XIX ст., і на сьогодні на її території кількість шахт разом із закритими та такими, що перебувають тепер у приватній власності, становить понад 300. До них ще слід додати близько 30 збагачувальних фабрик, оскільки останні відіграють таку само роль у скороченні земельного фонду.

Нагальну проблему вугільного регіону області вже давно становить фізична втрата земель, тобто скорочення земельних ресурсів унаслідок їх зайняття відвалами гірських порід і пов'язаними з вуглевидобутком галузевими наземними спорудами й комунікаціями, що становлять понад 4% від площі вугільного регіону. За даними фондових матеріалів Державного регіонального геологорозвідувального підприємства «Схід-ДРГП», щорічно у відвалах шахт і збагачувальних фабрик накопичується 12 млн. т так званої «порожньої» породи. Загальний об'єм вийнятої на земну поверхню породи у межах Луганської області становить понад 10 млрд. м³ [2].

Упродовж кількох сторіч значні площі під сільськогосподарськими та лісовими угіддями були знищені або суттєво скорочені, значні території були задіяні під різноманітними техногенними спорудами комунікаціями. Таким чином, як свідчать дані фондових матеріалів Державного регіонального геологорозвідувального підприємства «Схід-ДРГП», лише гірничовидобувна промисловість скоротила земельний фонд Луганської області більш ніж на 4% [2].

Отже, структура землекористування на Луганщині набрала насильницьких рис, використання земель у краї стало нераціональним та неефективним й потребує розроблення нових концептуальних засад і системного підходу до формування оптимальної структури природокористування взагалі й землекористування зокрема.

Список використаних джерел:

1. Леваковский И.Ф. О причинах различия в форме склонов речных долин (Днепра и Дона) / И.Ф. Леваковский // Труды общества испытателей природы при Харьковском университете. – Т. 3. – Х., 1871. – С. 32–35.
2. Фондові матеріали Державного регіонального геологорозвідувального підприємства «Схід-ДРГП».

ДЕРЖАВНЕ УПРАВЛІННЯ

Вовк С.М.

*кандидат економічних наук, доцент,
Донецький державний університет управління*

УМОВИ ДЛЯ КОНТРАКТНИХ КОНСТРУКЦІЙ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я УКРАЇНИ

Сучасний розвиток соціально-економічних відносин у більшості країн світу характеризується об'єднанням зусиль держави і приватного сектора в знаходженні нових форм і методів управління інфраструктурами. Найбільш ефективними стають ті, де йде управління державною і приватною власністю завдяки державно-приватному партнерству. В такому партнерстві створюються нові механізми та підходи до управління організаціями, можливий інноваційний розвиток та на відміну від традиційних адміністративних відносин створюється умови для фінансування і інвестування певних галузей та систем.

Привабливість форм, методів, механізмів управління та видів державно-приватного партнерства спонукає закордонних і вітчизняних вчених не залишати наукових досліджень. Як наукову дефініцію державно-приватне партнерство (ДПП) визначають як, один із способів розвитку громадської інфраструктури, заснований на довгостроковій взаємодії держави і бізнесу, при якому приватна сторона (бізнес) бере участь не лише у створенні (проектуванні, фінансуванні, будівництві / реконструкції) об'єкта інфраструктури, але і в його наступній експлуатації та / або технічному обслуговуванні в інтересах громади.

Охорона здоров'я України вже досить довго йде пошуками нових підходів до свого розвитку. Але, кожен етап реформування не дає очікуваного результату. Тому вітчизняні вчені [2, с. 75; 3, с. 69] розглядають ДПП як, певний метод реформування медичної сфери. Однак, найчастіше вони розглядають ДПП як цільовий підхід до управління, залишаючи за межами наукових пошуків розвиток самостійності управління лікувальних закладів.

Ми погоджуємося з роздумами Джеффри Делмона [5, с. 37], який вважає що, державно-приватне партнерство соціально-економічної сфери це: «...контрактні конструкції, які застосовуються у державно-приватному партнерстві, та які надзвичайно різноманітні за формами і моделями. Але це не обмежування публічного сектору використовувати конкретні схеми з їх числа, а швидше, це приклади того, якими методами приватна компанія може бути втягнута в проект».

Як соціальний інститут державно-приватне партнерство формується і функціонує відповідно до сукупності сформульованих сучасними соціальними

теоріями загальних і/або універсальних принципів державного управління з подальшою їх конкретизацією [4, с. 99].

З підходу до цього була вивчена та проаналізована правова база нормативних документів які стосуються організації та управління державно-приватним партнерством в Україні [1]. Згідно з отриманими даними були визначені певні принципи, та систематизовані наступним чином:

1. Для громадського партнера (медичного закладу, місцеві органи влади, територіальні громади та ін.) – повністю або частково перекласти на приватного партнера зобов'язання по фінансуванню створення об'єкта інфраструктури; вибір приватного партнера виключно на основі проведення конкурсу; розділити або повністю передати приватному партнеру ризики подорожчання будівництва, якості проведених будівельних робіт, недотримання термінів введення об'єкта в експлуатацію, якості технічного обслуговування, ризики виручки тощо; доступність товарів, робіт, послуг і підвищення їх якості;

2. Для приватного партнера – рівність перед законом державних та приватних партнерів у ході реалізації проектів ДПП; заборона будь-якої дискримінації прав приватних або державних партнерів; узгодженість інтересів державного та приватного партнера з метою отримання взаємовигоди від результатів реалізації проекту; незмінність форми власності об'єкта протягом усього життєвого циклу; визнання партнерами прав, обов'язків і відповідальності передбачених законодавством України та умовами договору; справедливий розподіл між державою та інвестором ризиків, пов'язаних з реалізацією ДПП (проекту).

Але на наш роздум такий перелік ще не повний і не завжди відповідає реальній дійсності у охороні здоров'я. Це пов'язано, з одного боку, з ускладненням соціально-економічних відносин в країні, утрудненням фінансування соціальної сфери, складності виконання державою суспільно значимих функцій, дефіцитом бюджету та ін. З іншого боку, бізнес зацікавлений у нових об'єктах для інвестування, скорочення витрат виробництва і збільшення прибутку.

Не дивлячись на те, що викладені принципи партнерства далеко не досконалі, вони в рівній мірі притаманні в договорах у всіх сферах вітчизняної економіки. Вибір форми взаємодії здійснюється, як правило, в залежності від того, у яких сферах виробництва реалізується угода.

З усіх форм договірних відносин особливої уваги, на нашу думку, заслуговує впровадження в рамках ДПП форми концесійних відносин, названих Групою Світового банку економічного розвитку найбільш поширеною формою партнерства. Однак з юридичної точки зору угоди про державно-приватне партнерство та концесійні угоди вони є самостійними правовими інститутами, розгляд, висновок і реалізація яких регулюються окремими законами. І якщо у випадку контрактів, у договорах оренди держава або охорона здоров'я виступають суб'єктами цивільного права і для їх ефективної діяльності цілком достатньо норм Цивільного кодексу, то в рамках концесії держава, насамперед, є органом публічної влади.

Особливо актуальними можуть стати концесії у сфері охорони здоров'я в силу того, що дана галузь характеризується обмеженими невеликими відрахуваннями з бюджету, внаслідок чого, для розвитку галузі потребує залучення додаткових фінансових вкладень. Більше того, ми переконані, що концесійне партнерство в рамках ДПП – це одночасно і інноваційний механізм в сучасних умовах розвитку економіки, і механізм розвитку інвестиційного процесу.

Список використаних джерел:

1. Офіційний портал Верховної Ради України: <http://rada.gov.ua>
2. Малюта Л.Я., Мельник Л.М. «Сучасні організаційні форми суб'єктів інноваційної інфраструктури в умовах переходу до сталого розвитку» Вісник Житомирського національного агроекологічного університету (2015): с. 75-87.
3. Нарожний С.М. «Теоретичні засади організації державно-приватного партнерства» Актуальні проблеми державного управління(2014): с. 67-74.
4. Тараш Л.І., Петрова І.П. «Узагальнення практики використання форм державно-приватного партнерства» Вісник економічної науки України 2 (2015): с. 97-103.
5. Jeffrey Delmon Public-Private Partnerships in Infrastructure Practical Guidance for Public Authorities – The World Bank, PPIAF. – 2010. – 165 с.

Вовк Т.В.

викладач кафедри,

Донецький державний університет управління

НОВА ОСВІТНЯ СУБВЕНЦІЯ СЕРЕДНЬОЇ ЕКОЛОГІЧНОЇ ОСВІТИ

Сучасні політичні та соціально-економічні перетворення в Українській державі ставлять перед освітньою галуззю нові завдання, пов'язані, в тому числі, з теоретико-методологічним обґрунтуванням необхідності вдосконалення механізмів державного управління системою середньої освіти в країні. Переосмислення складових освіти, її ключових характеристик та необхідність умов існування механізмів державного управління в українській освітній системі, а особливо розвитку менеджменту екологічної освіти. Вони пов'язані з загальними трансформаціями в суспільстві, появою нових парадигм управління, зміною ролі освіти в українському суспільстві й новою якістю нової освітньої субвенції.

За оцінками фахівців, загальні негативні тенденції, які спостерігаються в системі освіти, впливають і на стан екологічної освіти. Система екологічної освіти в Україні продовжує бути фрагментарною, слабкою концептуально, декларативною, а отже, неефективною. Критичний стан середньої екологічної освіти викликаний: багаторічним пануванням споживацького ставлення до природи; незнанням і руйнуванням народних традицій раціонального природокористування; недооцінкою екологічних знань у системі освіти; відсутністю необхідної законодавчої бази; недостатньою відповідальністю

виконавчих структур; відсутністю контролю за виконанням прийнятих рішень; слабким матеріально-технічним та методичним забезпеченням навчально-виховного процесу; недосконалою системою навчання і перепідготовки кадрів; відсутністю державної підтримки діяльності громадських формувань, молодіжних організацій та інших структур, які займаються екологічною просвітою [3].

Одним із пріоритетних напрямів сучасної державної освітньої політики в Україні є забезпечення рівного доступу до якісної середньої екологічної освіти, в структуру якої окремим пунктом повинна йти екологічна освіта дитини. На різних етапах суспільного розвитку сутність, характер, умови провадження управлінських функцій зумовлювалися певними чинниками, які наближали цей процес до впливу громадськості й віддаляючи від впливу держави, або навпаки – підносили державний контроль на пріоритетне місце, позбавляючи громадськість будь-якої можливості втручатись у діяльність навчальних закладів.

В рамках цього у концепції нової української школи розглянуті фундаментальні засади для формування нової освітньої субвенції на основі змін у бюджетному кодексі у 2014 році. Дана реформа створила в Україні сучасну систему фінансів місцевого самоврядування з чітким переліком доходів ОМС – податкові надходження, власні доходи, субвенції (цільові трансфери) та дотації (не цільові трансфери) та формули їх розподілу. Бюджетним кодексом передбачено дві субвенції в сфері освіти, а саме, освітня субвенція для загальної середньої освіти, що спрямовується районам, містам обласного значення та об'єднаним громадам та субвенція на підготовку робітничих кадрів, що спрямовується областям [4]. Дана структура дає змогу чітко сформувати механізми державного управління саме екологічною освітою продовж всього терміну навчання дитини, але у 2016 році дана освітня субвенція була скасована, тому що не мала чіткої структури на навчально-методичну базу за предметами.

Досягнення кінцевої мети середньої екологічної освіти в умовах нової освітньої субвенції можливе за умови екологізації усього навчально-виховного процесу, введення нових нормативних і спеціалізованих екологічних курсів, створення профільних еколого-природничих освітніх інституцій різного рівня, поглиблене вивчення ряду предметів. Саме такий підхід, на нашу думку, сприятиме перетворенню декларативної екологічної свідомості на таку, що відповідатиме конкретному ставленню до навколишнього природного середовища. Саме така екологічна освіта в середній школі здатна впливати на усвідомлення власної причетності до екологічних проблем, врахування у професійній, суспільній і побутовій діяльності та наслідків впливу на довкілля й таким чином спрямована на формування екологічно компетентної особистості.

Список використаних джерел:

1. Закон України «Про освіту» – Режим доступу: <http://mon.gov.ua/activity/education/reforma-osviti/materiali-do-zakonu-ukrayini-pro-osvitu.html>
2. Національній доктрині «Концепція розвитку освіти України на період 2015-2025 років» – Режим доступу: <https://www.pedrada.com.ua/article/1296-qqq-17-m5-16-05-2017-do-chogo-vede-formula-novo-ukransko-4>.

3. Оніщенко Н. Г. Чи має держава чіткі механізми реалізації стратегії розвитку освіти? / Н. Г. Оніщенко // Україна – суб'єкт європейського освітнього простору : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф., Київ, 24-25 трав. 2005 р. – К. : Вид-во Європ. ун-ту, 2015. – С. 74–80.

4. Кучеренко Д. Економічні особливості функціонування суб'єктів освітньої діяльності [Текст] / Д. Кучеренко // Теорії мікро-макроекономіки: Зб. наук. пр. – Вип. 20. – К. : АМУ, 20105. – С. 218–226.

Машненко К.А.

*кандидат економічних наук, докторант,
Дніпропетровський регіональний інститут державного управління
Національної академії державного управління
при Президентіві України*

ДЕРЖАВНІ МЕХАНІЗМИ РОЗВИТКУ ЕКОЛОГІЧНОЇ ДЕРЖАВИ В УКРАЇНІ

Феномен держави доцільно розглядати не як позабіологічний феномен, створений примхою людської культури. Необхідність появи державотворчих процесів закладена в природі людського виду й задається логікою еволюції екосистем та біосфери планети. Проте державотворення, як і еволюція життя на Землі йде через створення широкого кола варіантів, більшість яких не витримує перевірку на природовідповідність і елімінується у процесі боротьби за існування та природного добору. Відповідно екологізація державного управління повинна йти по шляху не лише балансування екологічних та економічних інтересів суспільства, але в напрямі пошуків природовідповідних форм державотворення й вчасної відмови від форм державності, які виявили свою природоневідповідність на даному етапі історичного розвитку. Зокрема, екофобна свідомість суб'єктів державного управління повинна вчасно змінитися на екофілну, інакше вона втратить свою життєспроможність.

При цьому концепт «екологічна держава» треба вибудовувати не в загальному, а диференційованому вигляді, виокремлюючи різні порядки розвитку екологічної держави, розглядаючи також і антитезу цьому поняттю, виокремлюючи концепт «антиекологічної держави», який теж може розглядатися у градуїованій формі. У найвищих своїх проявах визначення поняття «екологічна держава» повинно будуватися на базі біоцентризму, а не антропоцентризму, коли держава бере на себе відповідальність за сприятливі умови існування не лише для людей, але й для всіх інших елементів екосистеми держави, збільшуючи біорізноманіття у екосфері країни і сприяючи її розвитку в цілому.

Екологічну функцію сучасної держави потрібно розбудовувати, виходячи за межі антропоцентризму і дивитися на неї на екоцентричному рівні, а в аксіосфері сучасного державного управління потрібно відмовлятися від економічного фетишизму, не впадаючи при цьому в протилежну крайність – фетишизм екологічний. Корегування та розвиток свідомості суб'єктів

державного управління та громадян потрібно спрямовувати на пропаганду принципу єдності та рівноцінності екологічних та економічних цінностей, вважаючи ефективним такі державно-управлінські рішення, які рівною мірою поєднують в собі як екологічну доцільність, так і економічну ефективність.

Важливу роль у розбудові екологічної держави відграють державні механізми, до яких правові, економічні та психологічні.

Правові механізми реалізуються за допомогою законів, постанов та інших нормативно-правових актів, що регулюють розвиток екологічної держави.

Основними законами, що сьогодні регулюють розвиток екологічної діяльності в Україні, «Про охорону навколишнього природного середовища», «Про основні засади (стратегію) державної екологічної політики України на період до 2020 року», «Про екологічний аудит», «Про екологічну експертизу». Не останню роль у розбудові екологічної держави повинні відігравати податкове та митне законодавства, як чинники заохочення підприємців у дотриманні екологічних стандартів. Неодмінними атрибутами реалізації даного механізму є накладання штрафів, санкцій тощо.

Економічні механізми виявляються у формуванні сприятливого середовища для запровадження екологічно чистих технологій. До них слід віднести податки, збори, мита, інвестиції тощо.

Державне управління екологічним інвестуванням слід розглядати як не лише як інвестування у відновлення, охорону та розвиток природного довкілля, але у корегування та розвиток екологічної свідомості громадян та, особливо, політико-адміністративної еліти. Реалізація ідеї «зеленої економіки», що ґрунтується на паритетності взаємин людства з біосферою та відхід від «коричневої економіки», що базується на ідеї підкорення природи, повинна здійснюватися як реципрокна двоєдиність інвестування і в екологічне буття, і екологічну свідомість.

Психологічні механізми орієнтовані на формування екологічної свідомості. Поява та розвиток руху екотажу на сьогодні є важливою державно-управлінською проблемою значущість якої поки що не дооцінюється як теоретиками, так і практиками державного управління. Конфлікт у сфері реалізації екологічних прав громадян на тлі прогресуючого поглиблення екологічної кризи ризикує в недалекому майбутньому перерости у серйозні конфлікти на найрізноманітніших рівнях та сферах суспільних взаємин. Такий ризик органам державної влади та місцевого самоврядування доцільно було б враховувати завчасно й працювати на випередження. При цьому уважне ставлення до феномена екотажу може допомогти державі по-новому більш конструктивно окреслити правові поля у сфері реалізації екологічних прав громадян і захисту довкілля, необхідність чого вже назріла. Окрім того державно-управлінська рефлексія феномена екотажу може сприяти викриттю тих слабких аспектів державно-управлінської діяльності, через які й викликається значна частина акцій екологічного саботажу.

Екологізація державного управління в умовах посилення процесів глобалізації та децентралізації повинна йти по шляху не лише балансування екологічних та економічних інтересів суспільства, але в напрямку пошуків

регулювання екооптимальної чисельності населення на місцевих, національних та глобальних рівнях. Потрібна глобалізація та децентралізація державного управління не лише в адміністративно-соціальному вимірі, але й в екологічному. Державне управління повинно поступово обмежувати свій вплив на екологічні процеси, надаючи екосистемам країн та біосфері планети все більшого простору для системи екологічної саморегуляції природи, створеної в процесі еволюції, уникаючи водночас крайнощів екоанархізму, як повної відмови втручання держави у екосистему країни, розкриваючи екокретивний потенціал інституту держави.

Отже, підсумовуючи все вищенаведене, для розбудови екологічної держави органи державної влади повинні концентруватися на правових, економічних та психологічних механізмах.

Список використаних джерел:

1. Про основні засади (стратегію) державної екологічної політики України на період до 2020 року : Закон України від 21 грудня 2010 року № 2818–VI.
2. Про охорону навколишнього природного середовища : Закон України від 26 червня 1991 року № 1268–XII.

Павлов Є.О.

аспірант,

Харківський регіональний інститут державного управління

Національної академії державного управління

при Президентові України

КОРУПЦІЙНІ РИЗИКИ В ДІЯЛЬНОСТІ ДЕРЖАВНОЇ СЛУЖБИ. ШЛЯХИ ПОДОЛАННЯ

Як відомо, корупція є однією із найнебезпечніших загроз правам людини, демократії, правопорядку, чесності та соціальній справедливості, вона перешкоджає економічному розвитку та загрожує належному і справедливому функціонуванню країн, має негативні фінансові наслідки для громадян, компаній і держав, а також для міжнародних установ.

На сьогоднішній день в нашій державі здійснюється низка заходів у сфері запобігання та протидії корупції, більша частина з яких направлена саме на запобігання корупції, як і в більшості країн Європи.

Одним із основних напрямів у сфері запобігання корупції є виявлення корупційних ризиків, які можуть виникнути в діяльності державних службовців, а також усунення умов та причин виникнення цих ризиків.

Вказані корупційні ризики постійно досліджуються науковцями та громадськими організаціями у різних сферах державного управління.

При цьому, за поширеністю корупційні ризики в діяльності державних службовців можна розташувати в такому порядку: – недоброчесність

державних службовців; – виникнення конфлікту інтересів; – безконтрольність з боку керівництва; – наявність дискреційних повноважень [1].

Проблеми корупції в органах державної влади розглядаються провідними науковцями та експертами сьогодення. Такі дослідники, як О. Мельниченко, Ю. Мірошник, В. Ткач, Г. Толстих, В. Степанюк, В. Філіпповський, Г. Чернецька, І. Чубенко займались питанням державної політики протидії корупції серед державних службовців, розглядали причини та шляхи подолання цієї злочинної діяльності.

Аналізуючі причини корупції, погоджуємось з думкою О. Мельниченко про те, що основними з них є низька оплата праці чиновників та збільшення розриву між доходами державних службовців та «нових багатіїв» [4]. В. Малиновський визначає одним із об'єктивних чинників, що стимулюють «тіньову» діяльність чиновників, дуже низький рівень офіційних доходів вітчизняних державних службовців [2]. Продовжуючи цю думку, Є. Матвіїшин та В. Максимішин зазначають, що корупція є одним із наслідків слабкої мотивації державних службовців [3]. Отже, зважаючи на актуальність проблеми протидії корупції, її масштабність та дійсну небезпеку для життєдіяльності суспільства, є доцільним щодо створення дієвої системи попередження та запобігання проявам корупції серед державних службовців.

В Україні у сфері протидії корупції зроблено досить багато, зокрема прийнято спеціальний антикорупційний закон та низку інших законодавчих актів антикорупційного спрямування, схвалено Концепцію боротьби з корупцією, розроблено спеціальну антикорупційну програму, проголошено курс на посилення протидії цьому явищу, запроваджено систематичне проведення організаційних заходів за участю керівників правоохоронних та інших державних органів з питань протидії корупції тощо. Однак, ці та інші заходи, що здійснюються в державі та суспільстві, поки що не мали відчутних позитивних результатів [5]. Міжнародна громадська організація Transparency International у бюлетені за травень 1994 р. відзначила: «Феномен корупції має глобальний характер. Корупція стала звичним явищем у багатьох провідних державах світу» [6]. Проблеми, які пов'язані з корупцією, мають місце практично у будь-якій державі, незалежно від політичного устрою та рівня економічного розвитку. Корупція становить суттєву загрозу як для економічно розвинутих країн з традиційно міцними засадами демократії, так і для країн, які переживають економічну і соціальну кризу і лише стають на шлях демократії.

Проблемою, пов'язаною з поширенням корупції в сучасних українських умовах, можна назвати досить широку соціальну базу для її відтворення в середовищі державних службовців. Більшою мірою це проявляється на центральному рівні. Важливе значення має й думка учасників соціологічних досліджень про недостатність тільки правових заходів щодо подолання корупції й необхідності розробки комплексного підходу до рішення питань по її подоланню. Ефективним інструментом на шляху запобігання та протидії корупції може стати комплекс механізмів протидії та попередження корупції в органах публічної влади. При цьому механізми протидії мають бути спрямовані на ліквідацію причин і зменшення прояву корупційо-генних чинників і мають

виключно нисхідний характер, від державних органів до громадянина, механізми ж попередження базуються на тісній взаємодії держави та інституцій громадянського суспільства і спрямовані на руйнацію передумов корупції. Система механізмів протидії та попередження корупції містить: державно-політичні, державно-правові, соціально-економічні, суспільно-громадянські, соціокультурні [7].

Основні напрямки й завдання боротьби з корупцією в органах публічної влади України повинні бути сформовані в систему механізмів правового, економічного, організаційного, виховного характеру відносно профілактики корупційних дій державних службовців, включаючи розвиток загальної культури відносин влади в українському суспільстві [7].

Повинна бути прийнята реальна державна Стратегія боротьби з корупцією, в якій необхідно не тільки декларувати необхідність вживання різних заходів до корумпованих чиновників, але й показати правові, економічні, організаційні й соціальні механізми мінімізації корупції в органах публічної влади, а також профілактики корупційних дій державних службовців запозичуючи досвід інших держав.

Необхідність використання та врахування зарубіжного досвіду у сфері боротьби з корупцією в системі державного управління нашої країни зумовлюється ще й тим, що основні закони функціонування чиновницького апарату універсальні і, як свідчить практика, багато в чому не залежать від національної специфіки. Враховуючи викладене, з метою зниження загального рівня корупції в Україні необхідно: привести національне антикорупційне законодавство у відповідність з міжнародно-правовими стандартами на основі наукової розробки способів імплементації положень міжнародних документів; законодавчо закріпити чіткий поділ корупційних діянь на види за ступенем суспільної небезпечності на кримінальні, адміністративні, дисциплінарні та цивільно-правові; розробити ефективні заходи щодо попередження, розслідування корупції та визначити процедуру притягнення до відповідальності за вчинення корупційних діянь; встановити окрему норму щодо процедури притягнення до відповідальності за вчинення корупційних діянь осіб з особливим правовим статусом (судді, працівники правоохоронних органів тощо) [8].

Таким чином, досвід країн світу щодо запобігання та протидії корупції, зважаючи на специфіку системи їх державного управління, становить певний інтерес для України. Такі напрацювання можуть використовуватися у практичній діяльності вітчизняних державних органів, покликаних боротися з корупцією, а також при розробці нормативно-правових актів, спрямованих на зменшення впливу корупції у сфері державного управління. Протидія корупції в системі державного управління потребує розробки і проведення заходів з метою попередження, виявлення та припинення правопорушень, пов'язаних з корупцією, усунення їх наслідків та покарання винних. Система відповідних заходів має базуватися на принципах законності, гласності, невідворотності покарання за корупційні правопорушення, відновлення порушених прав, відшкодування громадянам, їх об'єднанням, державі збитку від правопорушень,

пов'язаних з корупцією. Ці заходи необхідно розглядати як невід'ємну складову реформи системи державного управління.

Список використаних джерел:

1. Міністерство юстиції України 12.04.2011 «Корупційні ризики в діяльності державних службовців» Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/n0026323-11>
2. Малиновський В. Я. Державна служба: теорія і практика : навч. посіб. / В. Я. Малиновський. – К. : Атіка, 2003. – 160 с.
3. Матвійшин Є. Мотиваційний моніторинг – засіб підвищення ефективності роботи державних службовців / Є. Матвійшин, В. Максимішин // Ефективність державного управління : зб. наук. пр. / редкол. А. О. Чемерис (голов. ред.) [та ін.]. – Львів : Вид-во ЛРІДУ НАДУ, 2004. – Вип. 5. – С. 449–455.
4. Мельниченко О. Подолання корупції як складова державної політики детінізації доходів чиновників / О. Мельниченко // Актуальні проблеми державного управління : зб. наук. пр. / редкол. С. М. Серьогін (голов. ред.) [та ін.]. – Д. : Вид-во ДРІДУ НАДУ, 2005. – Вип. 4 (22). – С. 20–27.
5. Кононенко, С. Я. Шляхи вдосконалення боротьби з корупцією в ОВС України / С. Я. Кононенко // Боротьба з організованою злочинністю і корупцією (теорія і практика) : наук.-практ. журнал / Координац. ком. по боротьбі з корупцією і організ. злочинністю при Президенті України, Міжвідом. н.-д. центр. – 2007. – № 17. – С. 185–193.
6. Волженкин, Б. В. Коррупция / Б. В. Волженкин. – СПб : Санкт-Петербургский юрид. ин-т Генеральной прокуратуры РФ, 1998. – 44 с.
7. Сергій Серьогін «Механізми попередження та протидії корупції в органах публічної влади», режим доступу: <http://www.kbuara.kharkov.ua/e-book/putr/2010-1/doc/4/01.pdf>
8. Мірошник, Ю. П. Організаційно-правові заходи протидії корупції в органах державної влади та управління / Ю. П. Мірошник // Боротьба з організованою злочинністю і корупцією (теорія і практика) : наук.-практ. журн. / Координац. ком. по боротьбі з корупцією і організ. злочинністю при Президенті України, Міжвідом. н.-д. центр. – 2007. – № 16. – С. 138–145.

Подп'ятнікова А.Я.

кандидат наук з державного управління,

провідний фахівець,

Університет митної справи та фінансів

КОМПЛЕКСНИЙ МЕХАНІЗМ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ РОЗВИТКУ ТРАНЗИТИВНОГО ПРОСТОРУ УКРАЇНИ

Інтенсивні зміни як в межах так і ззовні країни обумовлюють необхідність їх врахування при створенні умов для розвитку нашої держави у перехідному періоді. Зокрема, на розвиток транзитивного простору впливає багато факторів як зовнішніх так і внутрішніх. Серед них політичне становище в країні, фінансова стабільність, соціокультурний розвиток, наявність відповідної організаційної структури держави та існуючі мотиваційні стимули, що

зумовлює потребу дослідження механізмів державного управління цією сферою та розроблення теоретичного підґрунтя для його розвитку.

Науковці, зазвичай, розглядають механізм державного управління як:

- способи розв'язання суперечностей явища чи процесу в державному управлінні, послідовна реалізація дій, які базуються на основоположних принципах, цільовій орієнтації, функціональній діяльності з використанням відповідних їй форм і методів управління [1, с. 421];

- сукупність засобів організації управлінських процесів та способів впливу на розвиток керованих об'єктів, що базуються на принципах наукової обґрунтованості, об'єктивності, цілісності, узгодженості з використанням відповідних методів управління, спрямованих на реалізацію цілей державного управління (наприклад, процедури проведення контролю, етапи прийняття державно-управлінських рішень, політичне прогнозування, методи державного управління, технології зв'язків з громадськістю) [3, с. 107];

- практичні заходи, засоби, важелі, стимули, за допомогою яких органи державної влади впливають на суспільство, виробництво, будь-яку соціальну систему з метою досягнення поставлених цілей [2, с. 116].

Підсумовуючи, механізм державного управління є сукупністю засобів та способів впливу держави на розвиток конкретних об'єктів з метою розв'язання суперечностей.

Механізм державного управління розвитку транзитивного простору – це сукупність засобів та способів впливу держави на розвиток транзитивного простору з метою розв'язання суперечностей у процесі трансформаційних перетворень.

Механізм державного регулювання розвитку транзитного потенціалу є складним (комплексним), оскільки він складається із сукупності економічного, мотиваційного, організаційного, політичного та правового механізмів:

- економічний (механізми державного управління інвестиційною, кредитною, податковою, страховою діяльністю тощо). Сьогодні наукове забезпечення економічного механізму державного регулювання для розвитку транзитивного простору знаходиться на етапі формування та потребує розробки дієвих механізмів впливу на податкову, інвестиційну, кредитну, страхову діяльність;

- мотиваційний (сукупність командно-адміністративних та соціально-економічних стимулів, що спонукають працівників, задіяних у сфері транзиту, до високоефективної роботи). Даний механізм розвитку транзитивного простору взагалі залишається на сьогодні не розробленим. Саме мотиваційний механізм формує зацікавленість працівників у підвищенні його реалізації за рахунок надання пропозицій щодо його удосконалення; сприяє формуванню міжнародного позитивного іміджу України у напрямі розвитку транзитних перевезень;

- організаційний (об'єкти, суб'єкти державного управління, їх цілі, завдання, функції, методи управління та організаційні структури, а також результати їх функціонування). Організаційний механізм державного регулювання розвитку транзитивного простору в Україні представлений

сьогодні у вигляді штрафів, санкцій, ліцензій, дозволів тощо. Цей механізм має сприяти координації роботи державних органів влади та підприємств, що впливають на розвиток транзитивного простору. Не останню роль в реалізації цього механізму відіграє професіоналізм персоналу, який задіяний у сфері транзиту (логістів, менеджерів, експедиторів, митників, перевізників тощо);

– політичний (механізми формування зовнішньої політики держави тощо). Політичний механізм розвитку транзитивного простору потребує більш гнучкої поведінки у формуванні та здійсненні зовнішньої політики із суміжними державами. Адже будь-які міждержавні відносини безпосередньо впливають на спрощення процесу перетину митного кордону, удосконаленню співробітництва у всіх сферах. Політичний механізм може сприяти підвищенню іміджу України як перехідної держави при правильному позиціонуванні її президентом, прем'єр-міністром, представниками Кабінету Міністрів України та депутатами Верховної Ради України;

– правовий (нормативно-правове забезпечення: закони і постанови Верховної Ради України, укази Президента, постанови і розпорядження Кабінету Міністрів України). Правовий механізм визначає пріоритетні напрями розвитку держави, у тому числі й у сфері транзиту, за рахунок програм, стратегій.

Отже, підсумовуючи все вищенаведене, для досягнення у найкоротший строк європейських стандартів життя розвиток транзитивного простору потребує удосконалення його комплексного механізму, що складається з економічного, мотиваційного, організаційного, політичного та правового механізмів.

Список використаних джерел:

1. Державне управління : словн.-довід. / [уклад. В. Д. Бакуменко та ін.]. – К. : вид-во УАДУ, 2002. – 228 с.
2. Енциклопедичний словник з державного управління / уклад. : Ю. П. Сурмін, В. Д. Бакуменко, А. М. Михненко та ін. ; за ред. Ю. В. Ковбасюка, В. П. Трошинського, Ю. П. Сурміна. – К. : НАДУ, 2010. – 820 с.
3. Малиновський В. Я. Словник термінів і понять з державного управління. – К. : Центр сприяння інституційному розвитку державної служби, 2005. – 254 с.

Салькова Т.В.

викладач,

Чернігівський національний технологічний університет

КЛАСИФІКАЦІЯ МОДЕЛЕЙ ПЕНСІЙНИХ СИСТЕМ В КРАЇНАХ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ

Вибір Україною європейського вектору розвитку та укладання Угоди про Асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом і його державами-членами, з іншої, потребує посилення рівня соціального захисту та

модернізації систем соціального захисту, зокрема щодо якості, доступності та фінансової стабільності [1]. Це, у свою чергу, актуалізує пошук шляхів вивчення європейського досвіду щодо гармонізації інституту державного управління пенсійного забезпечення відповідно до стандартів Європейського Союзу.

Одним із головних підходів до проблеми державного управління пенсійного забезпечення є конструювання «моделей» пенсійних систем і подальша їх класифікація [2, с. 47]. Якщо аналізувати особливості пенсійного забезпечення в різних країнах Європейського Союзу, то зрозуміло, що окремі національні моделі пенсійної системи відображають загальну модель соціального захисту і відповідно соціальну політику кожної держави.

Модель соціальної політики є умовною характеристикою, схемою функціонування елементів, в основі якої є цінності, цілі, завдання, інструменти, форми реалізації, взаємозв'язок з економічними, політичними чинниками. Модель пов'язують з певною ідеологією, складовими якої є: образ дійсності, ієрархії цінностей, методології діяльності [3, с. 14].

Відповідно до звіту Європейської комісії в країнах Європейського Союзу домінують чотири основні моделі соціальної політики: континентальна (або модель Бісмарка), англосаксонська (або модель Беверіджа), скандинавська і південно-європейська. Г. Еспінг-Андерсон дослідив і класифікував індустріалізовані країни за різними стратегіями соціальної політики, виокремивши корпоративістську, соціал-демократичну та ліберальну. В основу класифікації Р. Тітмуса був покладений організаційний механізм витрат держави на цілі соціального забезпечення. Залежно від того, який підхід практикувався – «залишковий» або «інституційний» Тітмус виділяв дві моделі соціального захисту. Держави, в яких захист фінансується за залишковим принципом, надають громадянам мінімальні гарантії та комплекси соціальних послуг. Держави, в яких система соціального захисту побудована з інституційного принципу, гарантують населенню достатній рівень підтримки [4].

У дослідженні Т. Семигіної аналізуються погляди науковців Г. Голденберг, Р. Гудзон, Е. Уїльямс, У. Епштейн, які стверджують, що глобалізація спричинює конвергенцію усіх моделей у бік неоліберального підходу, який передбачає мінімізацію державних витрат на соціальну сферу, плюралізм у наданні соціальних послуг, тобто розвиток приватного сектора в соціальній сфері. Однак інші (П. Спікер, У. Лоренц, С. Вікурс, М. Піжл, М. Карі) вважають, що національні традиції соціального забезпечення продовжують відігравати важливу роль у прийнятті рішень стосовно соціальних питань і реалізації соціальних програм [5].

Проаналізувавши найпоширеніші світові моделі соціальної політики за структурою та змістом, науковець А. Михненко сформував класифікатор соціальної політики залежно від різноманітних чинників: типу базового процесу (соціальна допомога, соціальне піклування, соціальне страхування, соціальний розвиток); суб'єктів відповідальності (ліберальна модель, корпоративістська, соціал-демократична); ступеня участі держави (благодійна модель, адміністративна модель, стимулююча модель); ідеології та нормативно-політичних принципів (антиколективістська, вимушена соціалістична,

фабіанського соціалізму, марксистська). Науковець вважає, що скільки країн, стільки й моделей соціальної політики, проте окремо виділяє такі моделі соціальної політики: американську, шведську, німецьку, японську, англосаксонську, загальноєвропейську. Для загальноєвропейської моделі соціальної політики основою є принцип поєднання економічної ефективності та соціальної солідарності, наголос робиться на збалансований розвиток соціальної політики Європи, транспарентність і дотримання інтересів усіх країн-членів Європейського Союзу, де відбувається процес переорієнтації соціальних програм з універсального рівня на індивідуальний, що значно дешевше і ефективніше, тому що адресна допомога надається тільки тим, хто її дійсно потребує [6].

В. Скуратівський, О. Линдюк зазначають, що кількість людей, охоплених різними системами пенсійного страхування, суттєво відрізняється залежно від країни-члена Європейського Союзу та типу і системи страхування. Ефективність пенсійних систем у зазначених країнах забезпечується інституційними структурами, які включають три рівні пенсійного забезпечення: державну, професійну та індивідуальну (добровільну) системи при збереженні провідної ролі державної системи пенсійного страхування [7]. Отже, в країнах Європейського Союзу запроваджена багаторівнева модель пенсійної системи, яка ефективно поєднує розподільний і накопичувальний механізм державного управління і складається з наступних рівнів: I рівень – державне пенсійне забезпечення (базова пенсія виплачується в мінімальному розмірі і гарантується державою чи може надаватися соціальна допомога); II рівень – накопичувальна система пенсійного забезпечення, як правило, використовується в додаткових пенсійних програмах, яка визначається розміром пенсійних накопичень і залежить від розміру відрахувань і інвестиційного доходу, функціонує як на державному, так і на недержавному рівні; III рівень – недержавне пенсійне забезпечення.

О.В. Чернявська, О.А. Горбунова в дослідженні «Класифікація національних моделей пенсійного забезпечення: зарубіжний досвід та вітчизняна практика» розглядають пенсійні моделі за ресурсами, централізацією, структурою, специфікою країн, стратегією, рівнем розвитку економіки, моделлю Світового банку, типом реформи [8]. Г.Ю. Міщук, О.О. Шишкіна в монографії «Пенсійне забезпечення в Україні: оцінка стану та моделювання трансформації» класифікують пенсійні системи за наступними ознаками: принципами формування фондів пенсійного забезпечення і перерозподілу пенсійних активів (розподільча, накопичувальна, розподільчо-накопичувальна); видами пенсійних схем (з встановленими виплатами, з встановленими внесками); формою власності пенсійних фондів (державна, приватна, змішана); джерелами фінансування (із загальних податкових надходжень, за рахунок внесків роботодавця, за рахунок внесків найманих працівників; поєднання різних джерел фінансування); участю в пенсійній системі (обов'язкова, добровільна, змішана) [9, с. 23-24].

Отже, класифікація моделей пенсійних систем в країнах Європейського Союзу залежить від специфіки побудови соціальної політики, принципів її

організації, цілей та функцій державного управління. Дослідження моделей пенсійних систем засвідчує, що на сучасному етапі європейського розвитку домінують багаторівневі пенсійні системи, які поєднують як розподільчі, так і накопичувальні механізми.

Для моделі пенсійної системи в Україні характерно поєднання механізмів пенсійного страхування та механізмів соціальних допомог, що характерно для корпоративістської та ліберальної моделей. Розбудовуючи вітчизняну модель пенсійної системи, необхідно враховувати особливості політичного, економічного та соціального розвитку України, а також використовувати позитивний досвід інструментів соціальної політики європейських країн.

Список використаних джерел:

1. Угода про Асоціацію між Україною з однієї сторони та Європейським Союзом і його державами-членами з іншої сторони [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/984_011/stru/para2544#n2544.
2. Іванова О. Л. Соціальна політика : теоретичні аспекти курс лекцій / О. Л. Іванова ; [ред. Ю. Г. Попсуєнко] ; Нац. ун-т «Києво-Могилянська академія», Школа соц. роботи. – К. : КМ Академія, 2003. – 107 с.
3. Ларіна Н. Б. Перспективи становлення європейської соціальної моделі / Н. Б. Ларіна, О. І. Ткач // Держава та регіони. Сер. : Державне управління. – 2013. – № 3. – С. 14-19. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/drdu_2013_3_5
4. Шутаєва О.О., Побірченко В.В. Моделі соціальної політики ЕС: основні напрями трансформації / О.О.Шутаєва, В.В. Побірченко // Вчені записки Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського Серія: «Економіка і управління». – 2013. – Т. 26 (65). – № 1. – С. 174-182.
5. Семигіна Т. Національні моделі соціальної політики: глобальний рух до неолібералізму [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://Semyhina_natsionalni_modelii.
6. Михненко А. Світові моделі соціальної політики: уроки для України / А. Михненко, Н. Щур // Вісник Національної академії державного управління при Президентові України. – 2011. – Вип. 2. – С. 219-227. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vnadu_2011_2_31.
7. Скуратівський В. Державне регулювання фінансового забезпечення пенсійних систем: досвід країн Європейського Союзу / В. Скуратівський, О. Линдюк // Вісник Національної академії державного управління при Президентові України. – 2011. – Вип. 1. – С. 206-217. – Режим доступу: <http://visnyk.academy.gov.ua/wp-content/uploads/2013/11/2011-1-29.pdf>.
8. Чернявська О. В., Горбунова О. А.. Класифікація національних моделей пенсійного забезпечення: зарубіжний досвід та вітчизняна практика / О. В. Чернявська, О. А. Горбунова// Економіка та держава. – 2013. – №2. – С. 38-44. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ecde_2013_2_13
9. Мішук Г.Ю., Шишкіна О.О. Пенсійне забезпечення в Україні: оцінка стану та моделювання трансформації. Монографія. – Рівне: НУВГП, 2016. – 184 с.

Федоркін Д.В.

здобувач,

Інститут законодавства Верховної Ради України

УДОСКОНАЛЕННЯ ДЕРЖАВНОГО НАГЛЯДУ ЗА БЕЗПЕЧНІСТЮ ПРОДУКТІВ АГРАРНОГО ВИРОБНИЦТВА

На даному етапі державна політика України у сфері технічного регулювання та захисту прав споживачів базується на удосконаленні чинного законодавства, впровадженні європейських директив, гармонізації національних стандартів з міжнародними та європейськими, які є доказовою базою відповідності продукції технічним регламентам, забезпеченні діяльності інституцій у сфері оцінки відповідності та ринкового нагляду відповідно до європейської і світової практик, а також удосконаленні системи захисту прав споживачів.

Вивченню цієї проблеми в напрямку удосконалення державного ринкового нагляду за безпечністю та якістю продукції та захисту прав споживачів приділяли увагу українські науковці: Копиленко О.Л., Гришова І.Ю., Мандибура В.О., Захожай В.Б., Калита П.Я, Віткін Л.М., Притульська Н.В., Язвінська О.М., Негоденко В.С., Митяй О.В., Стоянова-Коваль С.С., Малік М.Й., Пасхавер Б.Й., Саблук П.Т., Наумов О.Б. [1-10]. Проте, незважаючи на це, багато науково-теоретичних та організаційно-економічних питань цієї теми потребують подальшого дослідження.

Одним із важливих напрямків реформування системи технічного регулювання і захисту прав споживачів відповідно до світової і європейської практик – запровадження системи ринкового нагляду. Ринковий нагляд спрямований на забезпечення відповідності продукції, яка вже перебуває в обігу на ринку, вимогам технічних регламентів та відсутності загроз для безпеки, здоров'я або на будь-який інший аспект захисту суспільних інтересів. Запобігання введенню в обіг небезпечної продукції забезпечується шляхом імплементації в національне законодавство відповідних норм і принципів ринкового нагляду країн-членів ЄС, набрання чинності, зокрема, Регламентом (ЄС) № 765/2008 Європейського Парламенту і Ради від 9 липня 2008 року і Директивою 2001/95/ЄС Європейського Парламенту і Ради від 3 грудня 2001 року щодо загальної безпеки продукції.

Запровадження таких норм в Україні стало можливим завдяки прийняттю в 2011 році законів України «Про державний ринковий нагляд і контроль нехарчової продукції», «Про загальну безпеку нехарчової продукції». У разі виявленні в будь-якому пункті продажу продукції, яка не відповідає встановленим вимогам або яка становить серйозний ризик для людей, з метою своєчасного попередження потрапляння небезпечної продукції на споживчий ринок України, зазначена продукція вилучається з усіх каналів її продажу. У разі виявлення на споживчому ринку контрафактної або фальсифікованої продукції терміново інформуються митні та правоохоронні органи для відповідного реагування.

Функції зі здійснення державного регулювання сфери безпеки харчових продуктів та системи контролю за нею покладено на новоутворену Державну службу України з питань безпеки харчових продуктів і захисту прав споживачів (Держпродспоживслужбу України). Нагляд за безпекою нехарчових продуктів та відповідністю продукції вимогам технічних регламентів здійснюють органи, уповноважені на виконання функцій ринкового нагляду і контролю відповідно до Постанови Кабінету Міністрів України «Про затвердження переліку органів державного ринкового нагляду та сфер їх відповідальності». На сьогодні державний ринковий нагляд у 40 сферах відповідальності здійснюють 10 органів ринкового нагляду, які утворюють єдину систему.

Функції здійснення контролю за продукцією при її ввезенні на митну територію України покладено на митні органи. У разі виявлення на кордоні невідповідної продукції передбачається повідомлення органів державного ринкового нагляду про такі випадки. Крім того, слід зазначити, що контролю на кордоні підлягає лише та нехарчова продукція, що заявлена в митний режим імпорту або інший режим, що передбачає вільний обіг продукції на ринку України.

Необхідними складовими ефективної системи державного нагляду (контролю) є: наявність чіткої законодавчої та підзаконної бази для здійснення нагляду (контролю); чітке закріплення та розмежування сфер відповідальності контролюючих органів; зосередження нагляду за продукцією, що за притаманними їй властивостями, чи з інших причин, становить підвищений ризик; наявність ефективних, справедливих та стимулюючих санкцій; налагодження ефективного інформаційного забезпечення; компетентність державних інспекторів. Проте, питання забезпечення державного контролю за реалізацією імпортованих споживчих товарів відповідно до світової практики потребує подальших наукових досліджень. Подальше вдосконалення системи технічного регулювання та захисту прав споживачів має виходити із посилення контролю за якістю та безпекою продукції, її відповідністю національним та міжнародним стандартам та необхідності гармонізувати законодавство України до вимог Європейського Союзу, чому сприятимуть:

1. контроль за заявленими при імпорті країною походження коду та характеристик товарів;

2. подальше розширення використання інформаційних технологій у діяльності митних органів, розвиток проекту «електронна митниця»;

реорганізація системи технічного регулювання для упередження загроз національним інтересам держави, запобігання негативного впливу надходження в Україну демпінгової продукції, розвитку національних галузей промисловості та захисту прав споживачів

Список використаних джерел:

1. Захожай В.Б. Управління якістю: навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. / В.Б. Захожай, Н.Г. Салухіна, О.М. Язвінська, А.Ю. Чорний; за наук. Ред. В.Б. Захожая. – К.: ДП «Вид. дім «Персонал», 2011. – 936 с.

2. Калита П. Звенья одной цепи: Защита потребителей и товаропроизводителей немислима без интегрирующей основы – качества / П. Калита – Споживач. – 1997. – № 8.
3. Мандибура В.О. Особливості формування Інституту довіри в системі забезпечення якості споживання та захисту прав споживачів / В.О. Мандибура, С.Г. Батажок // Вісн. Ін-ту економіки та прогнозування. – 2009. – № [1]. – С. 69-73.
4. Наумов О.Б. Проблеми та шляхи підвищення ефективності споживання ресурсів в Херсонській області / О.Б. Наумов// Економічний простір: Збірник наукових праць. – 22/2. – Дніпропетровськ: ПДАБА, 2009. – С. 108-115.
5. Наумова Л.М. Механізми та інструменти управління якістю продукції аграрних і переробних підприємств в системі виробництва товарів легкої промисловості / Л.М. Наумова, О.Б. Наумов // Таврійський науковий вісник: Науковий журнал. Вип. 92 – Херсон: Грінв Д.С., 2015. – С. 246-253.
6. Гнат'єва Т.М. Вплив соціальної відповідальності бізнесу на конкурентоздатність підприємств аграрного сектору / Т.М. Гнат'єва, О.В. Ніколюк // Вісник Чернігівського державного технологічного університету. – Чернігів. – 2014. – №4(76). – С. 151-158.
7. Гришова І.Ю. Роль консюмеризму в соціально-економічних процесах / І.Ю. Гришова, Т.Л. Шестаковська// Наукові записки Інституту законодавства Верховної Ради України. 2016. – № 6. – С. 75-82.
8. Gryshova, I. Ju. The implementation of the principles of consumerism in the strategy of the development of business / I. Ju. Gryshova, P. V. Voronzhak, T. L. Shestakovska // Науковий вісник Полісся. – 2017. – № 2 (10). Ч. 1. – С. 41-48.
9. Gryshova, I.; Strielkowski, W.; Kalyugina, S. (2017). Modern Technologies in Public Administration Management: A Comparison of Estonia, India and United Kingdom. *Administrative Management Public*, (28), 174-185.

ІСТОРИЧНІ НАУКИ

Божок В.Р.

студент,

*Чернівецький національний університет
імені Юрія Федьковича*

ІСТОРИЧНИЙ ПЕРІОД ФОРМУВАННЯ СВІТОГЛЯДУ ТА ПОЧАТОК РЕЛІГІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ АМВРОСІЯ (ПОЛЯНСЬКОГО)

Вивчаючи історію, ми бачимо, що тричі у ХХ столітті українське православ'я відроджувалося, піднімалося з руїн і попелу, заліковувало свої рани. Перше відродження відбулося на початку 20-х років, у часи розбудови державності, друге – на початку 40-х, в добу Другої світової війни, а третє – у наш час, в період відновлення української державності. Єпископ Руської Православної Церкви Амвросій (у миру Полянський Олександр Олексійович) був очевидцем лише першого періоду і був його активним учасником.

Однією з найтрагічніших сторінок історії України ХХ ст. є реалізація політичного курсу Комуністичної партії щодо релігії та церкви протягом 20-30-х рр. Відомо, що спочатку вона займала демократичні позиції в релігійному питанні. Так, у першій програмі Російської соціал-демократичної партії (більшовиків), прийнятій II з'їздом у 1903 році, ставилось за найближче завдання таке: «Необмежену свободу совісті, слова, друку, зборів, страйків і спілок... Скасування станів і повну рівноправність усіх громадян незалежно від статі, релігії, раси і національності... Відокремлення церкви від держави і школи від церкви».

У статті «Соціалізм і релігія» Ленін писав: «Релігія повинна бути оголошена приватною справою, і цими словами передають звичайно ставлення соціалістів до релігії. Але значення цих слів треба точно визначити, щоб вони не могли викликати ніяких непорозумінь. Ми вимагаємо, щоб релігія була приватною справою щодо держави, але ми не можемо вважати релігію приватною справою щодо нашої власної партії». Оскільки, на думку В. Леніна, партія більшовиків є союзом свідомих, передових борців за звільнення робітничого класу, то «такий союз не може і не повинен байдуже ставитися до несвідомості, темноти або мракобісництва у вигляді релігійних вірувань. Ми вимагаємо цілковитого відокремлення церкви від держави, щоб боротися з релігійним туманом чисто ідейною і тільки ідейною зброєю, нашою пресою, нашим словом.» Вимога непримиримого ставлення партії більшовиків до релігії зумовлювалась тим, що програма «комуністів побудована на науковому і, до того ж, саме матеріалістичному світогляді. Тому роз'яснення нашої програми неодмінно вимагає і роз'яснення справжнього історичного і економічного

коріння релігійного туману. Наша пропаганда неодмінно вимагає і пропаганду атеїзму...».

Та наступив жовтень 1917 року, а за ним захоплення влади партією більшовиків. Він започаткував нову сторінку в сфері державно-церковних стосунків. Більшовицька партія здобула всі можливості для реалізації програмних установок з релігійного питання. Проте вже перші декрети, на думку багатьох дослідників недалекого минулого, РПЦ зустріла вороже, що особливо гостро виявилось у часи громадянської війни та перші повоєнні роки.

Але проблема ця значно складніша, багатогранніша і глибша, щоб розглядати її тільки з боку неприйняття церквою і окремими її діячами більшовицьких розпоряджень щодо релігійного життя в країні. Подібний підхід є однобічним, оскільки в основному базується на тезі про контрреволюційність духовництва і не допускає можливості помилкових, а часто й відверто ворожих дій щодо церкви з боку держави.

Більшовицька держава, її політична система базувалась, як відомо, на марксизмі-ленінізмі, який оцінює релігію «як опіум народу», «рід духовної сивухи» і відверто стоїть на позиціях войовничого атеїзму, на думку його ідеологів, й вищої форми атеїзму. Для нього притаманна яскраво виражена, хоча і нічим не обґрунтована ідеологічна підозрілість стосовно будь-яких проявів релігійності. У тісному зв'язку з гордою переконаністю марксизму-ленінізму у власній перевазі над іншими різновидами атеїзму стоїть його претензія на те, щоб не просто спростувати, але й пояснити релігію. Марксизм-ленінізм розкриває, згідно з точки зору його теоретиків, соціальне коріння релігії, тим самим відповідаючи на запитання: чому релігія настільки стійка у своїх переконаннях? Він пояснює факт, якого не розуміли домарксистські атеїсти. Йдеться про те, що просвітництво неспроможне подолати вплив релігії на маси доти, поки не знищені соціальне коріння релігії й експлуатація людини людиною і потреба у владі, що випливає з неї (експлуатації).

«Тим самим марксизм-ленінізм, як слушно зауважує А. Ігнатов, обґрунтовує і необхідність революційної боротьби проти капіталізму, що характеризує лише різновид атеїзму, який робить подібні висновки і знаходить своє практичне завершення в політичній боротьбі».

Незадоволення церкви релігійною політикою Раднаркому наростало, що вилилося в нове прокляття властей патріархом Тихоном. У ньому, зокрема, наголошувалося: «Батьки! Якщо діти ваші – більшовики, вимагайте владою, щоб відріклись вони від помилок своїх, щоб принесли каяття у великому гріху, а коли не послухають вас, зречіться їх. Дружини, якщо чоловіки ваші – більшовики і завзяті у служінні сатані, підіть від чоловіків ваших, урятуйте себе і дітей від зарази, що гробить душу. Не може бути у православного християнина спілкування із слугами диявола... Церква Православна закликає вас до захисту православної віри. Іуди-зрадники розідрали нашу землю, батьківщину, а тепер прагнуть позбавити нас благодатного притулку Церкви Православної, руйнують, ображають і оскверняють храми Божі. Через гріхи наші, через маловір'я наше послав нам випробування Господь. Забули ми Бога, Бог залишив нас. Землі наші сповнені кров'ю, і міста сповнені неправдою. Але

милосердний Вседержитель! Покайтесь, гарячою молитвою покличте на допомогу у Господа сил і скиньте із себе «руки чужих» і одвічних ворогів віри Христової, які оголосили себе самозванно «народною владою». Церква Православна звертається до вас, православні: станьте на захист ображеної та пригнобленої нині святої Матері нашої. І якщо ви не послухаєте Церкву, будете не синами її, а учасниками жорстокої справи сатанинської, що твориться відкритими і таємними ворогами Христової істини».

У 1917-1918 рр. більшовики фактично розпочали «війну» з релігією. Чи можна було її уникнути? Якщо реально оцінювати тогочасні події, то, мабуть, ні. Обидві сторони намагались заявити своє беззастережне право на істину: бути духовним вождем народу. Саме на цей буремний період історії і випадає жереб служіння святителя Амвросія.

Олександр Олексійович Полянський належав до старовинного священицького роду. Народився він 12 листопада 1878 р. в селі Петеліно Елатомського повіту Тамбовської губернії. Його батько був священиком. На релігійний світогляд майбутнього владики Амвросія мали чималий вплив найближчі родичі.

Початкову освіту він отримав, навчаючись у церковно-приходській школі у рідному селі. Коли йому виповнилось дев'ять років, батько віддав його навчатись у духовне училище в місті Шацьк Тамбовської губернії. Здобуття освіти він продовжував в Тамбовській духовній семінарії, яку закінчив у 1899 році, цього ж року він вступив у Казанську Духовну Академію. У 1901 році він прийняв монашеський постриг і отримав ім'я Амвросій і був рукоположеним у сан ієродиякона, а в 1902 році – в сан ієромонаха. У 1903 році ієромонах Амвросій закінчив академію зі ступенем кандидата богослов'я та був призначеним викладачем в Київську Духовну семінарію і був прийнятий до числа братії Києво-Печерської Лаври. В 1905 році нагороджений наперсним хрестом. Наступного року – призначений ректором цієї семінарії і возведений у сан архімандрита.

Революційні заворушення, моральна розхитаність у суспільстві не минули і Духовну семінарію, незважаючи на всі зусилля ректора. 29 березня 1907 серед учнів спалахнув бунт, викликаний невдоволенням «вихованців оцінкою їх поведінки за останню чверть. Їхній протест полягав у свисті, шумі, криках і тупанні ногами на адресу членів інспекції, що були присутніми за обідом і вечерею, коли відбувалися заворушення. Після вечірньої молитви, незважаючи на неодноразові попередження з боку ректора і інспектора, заворушення були продовжені особливо брутально в свисті, шумі, образливих вигуках, що тривали безперервно близько двох годин. Вогні в коридорі, де все це відбувалося, були погашені. Депутація, яка з'явилася в ректора близько опівночі висунула такі вимоги:

- 1) більш гуманні відносини інспекції до учнів;
- 2) перегляд балів з поведінки і поправка четвірок на п'ятірки;
- 3) повернення звільнених вихованців.

Вимоги не були прийняті. На другий день свист відновився перед уроками; було чути окремі вигукування і між уроками, які проводили в загальному

порядку». 30 березня відбулося екстрене засідання педагогічної ради, яке ухвалило припинити заняття і розпустити учнів по домівках.

Незважаючи на подібного роду безрадісні явища, що свідчать про те, наскільки дух часу проник в середовище церковної молоді, отець Амвросій виступав у справі допомоги матеріально незабезпеченим студентам і був постійним членом Товариства допомоги нужденним вихованцям Києво-Подільського духовного училища, також головою ради Петропавлівського піклування про незабезпечених вихованців Київської Духовної семінарії. У 1915 році за ревне служіння на єпархіальних послухах архімандрит Амвросій був нагороджений орденом Святого Володимира III-го ступеня.

Архімандрит Амвросій вирізнявся глибоким благочестям і смиренням, і був шанованим як учнями семінарії, так і священоначаллям в особі митрополита Київського і Галицького Флавіана (Городецького). Не раз порушувалося питання про хіротонію архімандрита Амвросія в сан єпископа, але митрополит Флавіан, який дуже цінував благочестивого архімандрита і ревного трудівника на ниві підготовки юнаків до церковного служіння, щоразу в таких випадках казав: «Він мені потрібен». Сам митрополит Флавіан був місіонером, подвижником, людиною, що вирізнялася винятковим милосердям: він нікому не відмовляв у матеріальній допомозі. У Києві у нього були призначені певні дні для прийому бідних, і до нього з ранку стікався народ для отримання щедрих пожертв. Будучи сам благочестивим, він цінував благочестя і в своїх співробітниках.

Господь покликав архімандрита Амвросія, ректора Київської Духовної семінарії, до єпископського служіння у той час, коли країна переживала серйозні випробування. Вони торкались як соціально-політичної сторони суспільства, так і духовної. Це був час викликів історії, котрі потребували однозначної відповіді.

Братусь І.В.

кандидат філологічних наук, доцент,

Інститут мистецтв

Київського університету імені Бориса Грінченка

НОВІ ПІДХОДИ ДО ВИВЧЕННЯ ІСТОРІЇ КИЄВА

Кожне покоління киян по своєму сприймає історію свого міста. Київ не існує сам по собі – він вбирає та породжує сам культурно-історичний контекст, пропускає крізь себе чарівні та потворні регіональні, державні та світові «grimasi». Щось відбивається на місті, щось зникає назавжди. Вибірковість історичної пам'яті не зовсім спонтанна – вона керується глибинними внутрішніми процесами та формальними директивними зовнішніми чинниками.

Досліднику Києва важко опинитися поза політикою (багато хто цього й не прагне), що подекуди перетворює наше славетне місто в розмінну карту

нескінченних дискусій. Особливо ця хиткість ситуації помітна в освітньому процесі – студіююча молодь отримує необмежений доступ до всього спектру інформації безвідносно її правдивості, агресивності чи фантастичності. В радянські часи (і навіть раніше) існувала цензура, що формувала з незначними відхиленнями «лінію партії». Слідування цій «лінії» передбачало й відповідний освітянський режим осмислення минулого та сьогодення. Контроль відбувався на всіх рівнях.

Повернення до цензури непродуктивне та неможливе (з низки причин). Але виникає питання – чи потрібні правильні орієнтири для молоді? Безумовно, що так, оскільки ми їх змушуємо залишатися один на один з багатьма пластами накопичених відомостей про Київ. Ці відомості можуть бути самі по собі цікаві та корисні, але створювалися за умов «розбавлення» всього відповідним контентом. Для радянських часів одним з основних «трендів» був класовий підхід. Без класового підходу не обходилося жодне дослідження – інакше автори наражалися на небезпеку бути підданими тим чи іншим репресіям.

Ось і маємо в студентських доповідях відлуння «хороших бідняків і поганих багатів». Інколи відбувається замовне зміщення – «хороші багаті та погані бідні». Прикрість в тому, що студенти не здатні ідентифікувати вульгарний соціологізм. Дослідження про «важку долю простого народу» не містять для них конкретних застережливих маркувань, що мали вказувати на замовний (а часто змушений) характер розлогої риторики. Для дослідників радянських часів подібні репліки були рятівними від пильних очей «компетентних органів». Майстерність дослідника вимірялася не в униканні подібних реплік (це було неможливо), а в дотриманні балансу, в збереженні цінних відомостей всупереч офіційній позиції влади (ці відомості мали зберігатися тільки в глибинних змістових нашаруваннях, їх могли «розкодувати» лише вдумливі читачі).

Іншою проблемою є «зручна історія Києва». «Зручна» для дослідників – просто набір шаблонів з пересипанням одних і тих же культурно-історичних відомостей. Подібний підхід викликає у молоді відчуття стійкої відрази від схоластично повторювальної одної й тої самої інформації – це природна реакція на намагання здійснювати застарілий репродуктивний метод. Київ вже давно змінився, змінилися викладачі та учні, але шаблони продовжують стійко жити в навчальному процесі! Що відбувається?

Заклики до креативності часто залишаються лише гаслами. Інертність не дозволяє випрацювати нові підходи. Інколи доводиться стикатися з нездатністю їх випрацювати. Навіть при вдалому новому підході ми можемо спостерігати саботування нездатністю сприйняти нове, нерозумінням суті та фактажу.

Відповідно до цього сучасний курс «Києвознавства» має вирізнятися чіткою орієнтацією на вподобання молоді, на «її формат». Мається на увазі забезпечення курсу осмисленим мультимедійним супроводом, дотримання збалансованої багатовекторної парадигми курсу та чітка орієнтація на його позитивне застосування. Кожний повинен випрацювати своє бачення міста, що перетинається з особистим і загальнолюдським. Завданням викладача

здебільшого є просто кореляція світовідчуття у відповідному фокусі. Саме такі навчальні курси мають перспективу.

Список використаних джерел:

1. Братусь І. Інформаційні пошуки доби / І. Братусь // Сучасні проблеми художньої освіти в Україні. 2010. Вип. 6. С. 33-38. Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Spkho_2010_6_7

Гуменюк В.В.

аспірант,

*Національний педагогічний університет
імені М.П. Драгоманова*

КІНО У ЖИТТІ НАЦІОНАЛЬНОГО СЕЛА УКРАЇНСЬКОГО ПРИЧОРНОМОР'Я (1920-І – ПОЧАТОК 1930-Х РР.)

Двадцять років стали періодом масового поширення німого кіно в Україні. Попри те, що існував брак фільмів із субтитрами мовами етноспільнот, у національному селі кінокартини стабільно демонстрували п'ять-шість разів на місяць. Траплялися випадки коли оператор однієї пересувної кіноустановки мав задовольняти потреби населення одразу кількох сіл [5, арк. 162]. Унаслідок браку джерел електроенергії певна кількість куплених сільськими громадами стаціонарних кіноустановок тривалий час не була задіяна для кінопоказу [5, арк. 78 зв.]. Тому населення великих сіл, яке було спроможне придбати «стаціонарку» не поспішало відмовлятися від використання кінопристроїв пересувної конструкції [5, арк. 20, 20 зв.].

На початку 1920-х рр. оператори кіноустановок послуговувалися західною або російською дореволюційною продукцією [4, с. 292]. Глядачі полюбили фільми з авантюрним сюжетом, що їх масово виготовляли американські та німецькі кінофабрики [1, с. 6]. Відбувалися покази таких фільмів власного виробництва як «Митя», «Як дбаєш так і маєш», що їх влада визнала шкідливими [5, арк. 162]. виправити ситуацію мала нова радянська кінематографія. У другій половині 1920-х рр. розпочалося активне витіснення західних фільмів із радянського кіноекрану. До 1927 р. вони складали трохи більше четвертої частини від загальної кількості кінострічок, що демонструвалися. Перші радянські художні фільми: «Чудотворець», «Дипломатична таємниця», «Палац і замок», створили серйозну конкуренцію західним і дореволюційним. Особливою популярністю користувався фільм режисера І. Перестіані «Червоні дияволенята» [4, с. 293]. Одночасно влада започаткувала створення національних кіностудій, зокрема, «Немкіно». Її працівники змонтували низку кінохронік та кіножурналів, випустили художньо-ігрову стрічку «Мартин Вагнер». Однак фільми студії мали низький художній і технічний рівень та не окупалися [2, с. 173]. Оскільки кіносеанси у

селі відбувалися приблизно раз на тиждень, послідовний показ нецікавих виготовлених приватними фірмами фільмів впливав на зменшення кількості відвідувачів. Внаслідок цього головний акцент робився на художніх картинах, які знімали провідні радянські кінофабрики. Більшовики вважали, що кіно поряд із радіо було досить дієвим засобом виконання політосвітньої роботи [3, с. 6]. Важливого політичного значення також надавалося виданню світлових газет, що базувалися на матеріалах із місцевого життя. Тому суцільна кінофікація національного села була пов'язана із пропагандистськими функціями стрічок, які мали демонструватися на екранах. Наприклад, фільм «Гей весна йде», що був знятий на початку колективізації з метою залучення селянства до весняної засівної кампанії, демонструвався протягом усього року [5, арк. 162]. Однак більш ніж 60% глядачів оцінювали кіно всього як розвагу. Їм було байдуже до ідейного змісту фільмів [4, с. 293].

Список використаних джерел:

1. В. Х. Кіно. По харківським екранам / В. Х. // Культура і побут. – 1927. – № 5. – С. 6.
2. Задерейчук І. П. Розвиток кіномережі в місцях компактного проживання німецької етнічної групи в Криму в 20 – 30-ті рр. XX ст. / І. П. Задерейчук // Наукові праці історичного факультету Запорізького національного університету. – 2010. – Вип. XXIX. – С. 171-174.
3. І. Ж. Кінофікація села / І. Ж. // Культура і побут. – 1927. – № 21. – С. 6-7.
4. Лебина Н. Советская повседневность: нормы и аномалии. От военного коммунизма к большому стилю. / Наталия Лебина. – М.: Новое литературное обозрение, 2015. – 488 с.
5. ЦДАВО України, ф. 1., оп. 7, спр. 1765, 302 арк.

Друздєв О.В.

аспірант,

Науковий керівник: Александрович В.С.

доктор історичних наук, професор,

завідувач відділу історії середніх віків,

Інституту українознавства імені І. Крип'якевича

Національної академії наук України

«ЩОДЕННИК НЕЩАСТЬ» СЕНЬЙОРА СТАВРОПІГІЙСЬКОГО БРАТСТВА СТЕФАНА ЛЯСКОВСЬКОГО, ЯК ДЖЕРЕЛО ДО ВИВЧЕННЯ ВЗЯТТЯ ЛЬВОВА ШВЕДАМИ У 1704 Р.

Злам XVII-XVIII ст. позначився багатьма змінами у соціо-економічному та політичному стані Львова. Зовнішньополітична та економічна нестабільність, пов'язана з посиленням Московського царства та початком Північної війни, значно загострила соціальні протиріччя всередині міської громади. Видимим наслідком цього стали події 1704 р., коли місто взяли штурмом війська шведського короля Карла XII. Події цього часу доволі фрагментарно висвітленні в історіографії. Здебільшого, основним джерелом інформації є

«Щоденник нещасть» сеньйора Ставропігійського братства Стефана Лясковського, вперше опублікований Денисом Зубрицьким у «Хроніці Львова» [1, s. 455-457]. Даний документ, цікавий з огляду на його ілюстративність подій, та процесів, які відбувались у цей час в місті. Найперше, мова йде про опис відносин між братством(а від так і руською(українською) громадою міста) та магістратом. Отримавши вимогу сплатити контрибуцію в розмірі 400(згодом 300) тис. талерів, міська влада свідомо наклала значну суму(10 тис.) на Ставропігію. Коли ж братство відмовилось сплачувати, посилаючись на відсутність таких коштів, магістрат ув'язнив старших конфратернії – Стефана Лясковського та Зоту Ісаровича. Поруч з цим з боку міської влади спостерігається й явний прояв ворожості до єврейської громади, членів якої вони пропонують «закрити в церкві [братській] і спалити». Очевидно, що ця згадка має важливе значення для дослідників історії юдейської громади Львова. Крім цього, доволі цікавим є епізод з звинуваченням членів братства у їх промосковській позиції. Цитата: «...Ustawicznie nas nazywaiąc Moskalami, Kozakami, Szelmami...». Очевидно, що такі звинувачення мали основи, про які було доволі добре відомо магістрату. Загалом, джерело, текст якого ми наводимо нижче, має доволі значне місце у дослідженні історії Львова, початку XVIII ст. в різних контекстах. Тому, на наш погляд, його публікація має свій сенс у кожному випадку.

На відміну від праці Д.Зубрицького, цей текст є некоректованим відтворенням, поданим за виданням, розміщеним у «Plantatio porządku y electey prawosławnego bractwa lwowskiego Staupigion, cerkwie sławnego Uśnienia Przenaświetszey Panny Mariey [...] roku pańskiego [...] 1686. Protokoły posiedzeń oraz zapisy dotyczące spraw majątkowych, gospodarczych i finansowych Bractwa Staupigijnego 1686-1725» [3, арк.83-83зв.].

Dyaryus Nieszczesliwy

Tegoz roku 1704: 28 Augusta Veterius stili, z Piątka na Sobote barzo rano, o godzinie osmey na Calym Zygarzu, przystapili szturmem nawalny na miasto nasze Lwów Swedzi, król sam szwedzki ad psens z generalem Sztemborkiem, za ktorego zaraz gwałtowny zrozellanie krwi y zabiciu niemało dusz niewynnych miasta Lwowa wzeciemy muszelizmy, oraz z Miaste tak wielką od Cerkwi Bozey dawac Kontrybucyia, Zalożono było na Miasto cale, naprzod Tal: Bit: Cztery kroc Sto Tysiecy, iuz one naprzod zrabowawszy y w niwecz obrocziwszy, y ieszcze rabowac nieprzestawszy, atoli potym ustapili nibyto ex Clementia na Tal: Bit: Trzy kroc Sto Tysieny, osobliwie iednak Honoravici General Sztemborkowi Czerwonych złotych Dwa Tysiące y na roznych innych kommisarzów wyszto czerwonych Tysiąc, Takzie y Nowy Elekt krolem Polskim od Sweda Vizyniony Stanislaw Leszynski Wda Poynanski, y ten późno ze Lwowa ad harentibus nie wyiachal. Na ktory to sumy kontrybutia narzuciło miasto bez respektu, na Cerkiew narzą [yznamy samemi Bog nie było działa, gdy by nas nie wszech mocna renką Bozka Salwowala]. Dziesiec Tysiecy Talerow bitych, ktorey sumy ani maiąc czym wyplacic, ile mogło bydz zbiorow, y ornamentu Cerkwie Bozey wszystko dac musielismy, bo nietylko swedzi, ale y miasto, na nas gwałtownie instigowali, abysmy pomienioną sume. 10000 T.B. iako naypredzey oddawali, groząc nam, rozruceniem prochami Cerkwi Bozey y samy

oddawali, grozac nam, rozrzuceniem prochami Cerkwi Bozey y samy gardlem, iezeli bysmy predko zupełney nie oddali Kontributiey, y Ustawicznie nas nazywaiąc Moskalami, Kozakami, Szelmami, iuz y dwoch P.P. Bracy naszych P. Stefana Laskowskiego, y P: Zote Isarowicza w kaydany sadzac chciano, zesmy pieniendzy predko nieoddawali, Co ci Ich Msc Libenter ponosic chcieli, boc iuz y co dac wiecey nie bylo, iednakie nas wty mocna Reka Bozka, y Instantia Matki Prszenayswietsey do Jego Majestatu, w Obrazie naszy Miejskim Cudowny, w kaplicy Balabanowskiej nazwaney salwowala, który pod ten czas iawnie czy swietetoczyl, w ten czas my, nie maiac iuz co wiecey dac, supplikowalismy do Generala Sztemboka, prosząc abysie nad nami zmilowal y zeby ieseli nam niewierzy, swego widza z nami poslal, zeby widzial ze iuz nie wiecey, ani pieniendzy, ani zlota, ani srebra, nie mamy, a tak za Boza pomocą y znadzeniem poslano z P: Laskowskim Bratem naszym Sekretarza y Komisarza na ten czas naypierzego Gustafa Zoldana, który gdy przyszedl do Cerkwie Bozey y Vyzrzal gmin ludu placzącego, y ten lud na Obrazie Pany Przeczystey Swietszey Trembowelskiey, ieszcze nie obdarty, (ten komisarze byl przed tym na Moskwie, y poznalsie z P: Łaskowskim ale nierychlo.) ty cudem skryszony poniekađ, y na nasze Czy patrszłae, y datkiem Ukontentowany, iuz sie nie kazal tego obrazu tykac, y obdzierac, y nierenidowal strykie wiecey lecz przysyedszy do P: Generala Stemboka opowiedzial, ze iuz krom fantow, nic wiecey nie mamy, gđiesmy yprzynieagac musieli Super Veritatem, potym tez za Łaska Boza, y sercesie K:I:Swed: sklonilo, ze wszystkim Domom Bozym co niedodali condowac kazal, iednak ze nie który z PP: Mieszczan nanas instigowali, abys my doplacali, a naybardziej P: Szmeling, z P: Dominik Wilczek, który mowili ze lepiej Cerkwie popalic, a tam zydwow albo chlopow osadzicz, zeby pozytek czynili; Co im niech P:B: zaplaci, a zareszte niedodana, chcieli P. Laskowskiego usadzic, az biegal do tegoz P: Zoldana komisarza, P: Zota; Ten P: Komisarz przyszedlzy na Ratusz iuz nie polityczny slowem powiedzial, y tych PP: intygatorow zgromit, a P: Laskowskiemu z ratusza zey kazal, tam tez w brew P. Laskowskiemu nekt P. Wilczek, zesty Sekretarz y Krolewsky August:y Moskiewskiy, a General Zoldan odpowiedzal zescie my daleko wieksi Szalbierze, ex sic soluta sententia jegomoscina, Tenze komisarz Zoldan ex Misericordia darowal potym z kiszeni swey wydawszy, ex misericordia, widzac okaliczenego Laskowskiego Laskowskiemu y P: Zocie podwa czerwone, respectuiąc na Vidze y Vdreczenia onych Kreve cierpieli; acodaley dzialosze za bida, to Sam P: Bog, niech nagrodzi.....

Далі йде опис забраних речей шведами.

Список використаних джерел:

1. Zubrzycki D. Kronika miasta Lwowa. – Lwów : nakł. aut., 1844 ([Lwów] : drukiem stauropigiańskim). – 492 s.
2. Plantatio porządku y electiey prawosławnego bractwa lwowskiego Stauropigion, cerkwie sławnego Uśnienia Przenaświetszey Panny Mariey [...] roku pańskiego [...] 1686. Protokoły posiedzeń oraz zapisy dotyczące spraw majątkowych [...]. // ЛННБ НАН України ім. В. Стефаника. Відділ рукописів. – Ф.5, оп.1, од. зб.2125. – 211 арк.

Італьєв В.М.

студент,

*Черкаський національний університет
імені Богдана Хмельницького*

**«БАГАТОКОМПОНЕНТНЕ КОРОЛІВСТВО» СТЮАРТІВ
ТА КРИЗА МОНАРХІЇ У 1637–1642 РР.:
ОГЛЯД СУЧАСНОЇ БРИТАНСЬКОЇ ІСТОРІОГРАФІЇ**

Вітчизняна новістика потребує концептуального переосмислення основних підходів до вивчення історії європейських країн, в тому числі Англії. Це передбачає ознайомлення з тими підходами, які пропонуються у сучасній зарубіжній історіографії. Події I пол. XVII ст. в стюартській Англії є одними з найтурбулентніших у історії країни в цілому, а відтак знайшли своє відображення у чисельних монографіях, статтях дослідників різного напрямку та спеціалізації. Разом з тим, донедавна британські історики фокусувалися на подієвій канві самої Англії, залишаючи Ірландію та Шотландію на периферії, натомість сьогодні проблема кризи Стюартів після 1637 року уже не розглядається тільки в англійському контексті: для того щоб зрозуміти, як король та парламент опинилися у стані війни одне з одним наприкінці літа 1642 року, потрібно враховувати вплив шотландського та ірландського факторів. Подібний підхід є доробком плеяди «Нової британської історії», що постала у 1970–1980-х рр: Джона Покока, Конрада Рассела, Джона Морріла.

Виданий у 2015 році «Оксфордський довідник Англійської революції», незважаючи на назву, пропонує компаративний аналіз подій у різних королівствах протягом 1630–1650-х рр., підкреслюючи взаємопов'язаність їх доль, хоча і визнає при цьому особливість подій та явищ в кожному окремому королівстві [1].

Одна з головних проблем що стоїть перед дослідниками причин та сутності кризи монархії Чарльза Стюарта – необхідність враховувати факт правління короля у трьох королівствах – власне Англії з Уельсом, Шотландії та Ірландії. Ці королівства суттєво відрізнялись між собою та подекуди в різних регіонах всередині у правовому, конфесійному та ментальному аспектах, що для ранньомодерної доби мало чи не вирішальне значення з точки зору перспективи потенційного конфлікту.

Позиція Чарльза не була унікальною у тогочасній Європі, подібні приклади знаходимо у випадку з Нідерландами та іспанськими Габсбургами, Богемією та Габсбургами австрійськими. Складність становища Стюартів полягала скоріше у багатоманітності всередині земель, що належала їх короні, адже один король мав керувати трьома різними королівствами, не різними частинами цього королівства, що у сукупності являли собою уже не типову для ранньомодерного часу composite monarchy (за Г. Кьонігсбергером) [2, с. 45], як у випадку з Уельсом, але «multiple kingdom» [3, с. 27] – багатоконпонентне королівство, надзвичайно складне для управління, що саме по собі

породжувало проблеми, а брак гнучкості Чарльза та спроба уніфікувати різні його частини (фактично неінтегровані території) призвели до кризи монархії та колапсу королівської влади у 1642 р. Проблема існування такого королівства навіть виходить за рамки «британської проблеми» – такої, що існувала між Англією і Шотландією, адже ірландці ідентифікували себе окремо від «Британії» та «британського» [4, с. 133]. Тобто, до британської додавалася і проблема ірландська.

Більше того, існує тенденція відповідно до сучасних глобалізаційних процесів вписувати історію країни у світовий контекст. На прикладі історії стюартської монархії це було зроблено Джоном Моррілом, який 16 грудня 1983 року у поданій Королівському історичному товариству статті «Релігійний контекст англійської громадянської війни» висунув тезу про те, що Англійська революція була не першою з революцій модерного типу, що відкривала дорогу «новому буржуазному суспільству», але останньою з релігійних війн на континенті.

Подібна концепція заслуговує на увагу через те, що проблеми Чарльза почалися із рішення ввести єдиний з англіканською церквою молитовник у Шотландії у 1637 р., що спричинило спротив, підйом ковенантського руху у країні та війну із королем. Саме через фінансові проблеми – нестачу коштів на подальше ведення війни із шотландцями в умовах окупації ними з кінця серпня 1640 р. частини земель на півночі Англії король був змушений звернутися до парламенту. Ще у скликаному Чарльзом першому за 11 років «короткому» парламенті більшість скарг та петицій були спрямовані саме на релігійну політику «дияволів-дорадників» короля, надто на інновації архієпископа Кентерберійського Вільяма Лода та підтримку армініанської фракції, а наприкінці 1641 року Ольстерське повстання католиків погіршило і без того нездоровий психологічний клімат у Вестмінстері, коли здавалося, що більшість конституційних конфліктів 1640–1641 рр. уже вирішені. Чутки про звирства католиків та величезну кількість жертв серед протестантського населення, особливо після того як повстання перекинулося за межі Ольстеру, підігрівало ворожість якщо не до самого Чарльза, то до його наближених і породжувало підозру у папістській змові, до якої він має відношення, аж до переконання, що католицький флот готується окупувати Англію. Так, реальна кількість шотландського та англійського населення у тодішній Ірландії налічувала 34 тисячі, а «офіційні дані» про кількість вбитих у квітні 1642 року сягали цифри у 154 тисячі осіб [5, с. 197].

Дерек Гірст відмічав значні ідеологічні розбіжності та відсутність спільної солідарності серед чинників кризи монархії, а трагедією Стюартів називає значний розкол на релігійному ґрунті між протестантами Англії та Шотландії і католицькою Ірландією [6, с. 157]. Те, що вдавалося Елізабет – забезпечити лояльність підданих принаймні одного королівства під час війн з Ірландією на межі століть та до певної міри Джеймсу, було уже куди складніше здійснити Чарльзу після 1625 року. Маючи власні усталені принципи управління королівством, Чарльз був переконаний, що за свої вчинки він несе відповідальність тільки перед Богом, і лише він, як король, один знає яку

політику по відношенню до держави та церкви необхідно проводити. У його розумінні політика полягала не у серії маневрів, компромісів та пристосувань, що було характерно для батька, а у розробці чітких правил та їх негайній імплементації. Це в свою чергу унеможливлювало консенсус та давало підстави для взаємних підозр та звинувачень тоді, коли примирення було найнеобхідніше.

Таким чином, у сучасній британській історіографії серед прихильників глобального підходу період 1637–1651 pp. позначають як «wars of the three kingdoms», «British problem» чи «British war(s)». Дефініція «Англійська революція» або відкидається взагалі, або розглядається в ширшому контексті як елемент загальної кризи монархії Стюартів, серед якої Англія була лише частиною. В той же час, подібний підхід породжує певну дискусію та складнощі: як прив'язати шотландські чи ірландські події до рішення локальних еліт взяти зброю в руки у серпні 1642 р. чи «укласти пакти про нейтралітет»? Якою мірою можна говорити що «Нова британська історія» відійшла від традиційного англоцентричного погляду? Подібні закиди надходять з боку прихильників студіювання локальної історії, тих, хто вбачає у подібних спробах написати глобальну історію трьох королівств повернення до гранд-наративу та від тих, хто вважає недостатньо розробленими проблеми історії Шотландії та Ірландії цього періоду для того, щоб вдаватися до синтезу.

Список використаних джерел:

1. The Oxford Handbook of the English Revolution. / Ed. by Braddick M. Oxford: Oxford University Press, 2015. – 672 p.
2. Monarchy transformed: Princes and their Elites in Early Modern Western Europe. / Ed. by Friedeburg R., Morrill J. – Cambridge University Press, 2017.
3. Gaunt P. The British Wars 1637–1651 (Lancaster Pamphlets). London: Routledge, 1997. – 116 p.
4. United a Kingdom? The Making of British history. / Ed. by Grant A., Stringer K. J.: London: Routledge, 1996. – 319 p.
5. Woolrych A. Britain in revolution, 1625–1660. – Oxford University Press, 2002. – 814 p.
6. Hirst D. Dominion: England and its Island Neighbours, 1500–1707 (Oxford Histories), Oxford, Oxford University Press, 2012. – 336 p.

Кицак Б.В.

аспірант,

*Житомирський державний університет
імені Івана Франка*

**ДІЯЛЬНІСТЬ ГУМАНІТАРНИХ ОРГАНІЗАЦІЙ
У ГАЛУЗІ МЕДИЧНОГО ОБСЛУГОВУВАННЯ НАСЕЛЕННЯ
В РАЙХСКОМІСАРІАТІ «УКРАЇНА» У 1941-1944 РР.**

У роки нацистської окупації території Української РСР питання соціальної допомоги та медичної опіки стало наріжним каменем для виживання значної кількості населення. Допомога, яка надавалась з боку міських та сільських управ, включала в себе широке коло таких категорій людей, як інваліди, малозабезпечені, діти, особи похилого віку та військовополонені (останні особливо часто гинули в німецьких таборах). Питання допомоги регулювалось цілим рядом документів нацистської адміністрації. Однак, враховуючи слабку організаційну та фінансову спроможність відділів суспільної опіки, створених при українській допоміжній адміністрації, розраховувати на повноцінну підтримку з боку влади для незахищених категорій населення не доводилося.

Проблема медичного обслуговування з боку гуманітарних організацій не стала предметом окремого наукового історичного дослідження. Окремі аспекти означеного питання розглянули Боган С., Главацький М., Костючок О., Марінченко О. [1; 2; 3; 4].

Нестабільне функціонування системи медичного забезпечення на території райхскомісаріату «Україна», напівзруйнована мережа лікувальних установ, нестача професійних лікарів зумовили зростання ролі діяльності громадських організацій. Провідне місце почали відігравати Український Червоний Хрест (на початку окупації) та українські комітети самопомоги, які значну увагу у своїй роботі приділяли медичній допомозі різним категоріям населення, що сприяло загальному покращенню стану здоров'я мешканців у райхскомісаріаті «Україна». Загалом можемо констатувати, що німецька влада не перешкоджала наданню соціальної допомоги цивільному населенню та військовополоненим. В окремих випадках окупаційна адміністрація навіть долучалась до акцій благодійності. Проте даний аспект доброчинності повністю залежав від конкретного регіону та німецьких властей, які давали згоду на благодійні акції виключно з позиції необхідності.

Однією із найбільш вразливих категорій населення в роки німецько-радянської війни стали військовополонені. З початку війни діяльність Міжнародного Червоного Хреста не поширювалась на радянських військовополонених через те, що формально СРСР не ратифікував Женевську конвенцію 1929 р. «Про утримання військовополонених» [4, с. 126]. Сталін наказом № 270 «Про випадки боягузтва і здачі в полон та міри по припиненню таких дій» не приймав того факту, що радянські бійці можуть потрапити в полон; зобов'язуючи останніх битися з ворогом до смерті [5, с. 476-479]. Це призвело до безправного становища полонених солдат Червоної Армії в роки

окупації УРСР, зокрема на території окупаційної зони райхскомісаріату «Україна». Тому керівництво таборів, де перебували червоноармійці, самостійно вибирало тактику поводження з даною категорією.

Мінімальний денний раціон у таборах для військовополонених складав 1 300 калорій [6, с. 148]. Цієї кількості не вистачало для нормальної життєдіяльності людини, яка працює. За словами Герінга, забезпечення харчуванням радянських військовополонених «може здійснюватись тільки згідно з результатами роботи на нас» [6, с. 151]. Тобто їжу надавали в основному тим, хто працював на німців.

Низькокалорійне харчування, складні умови перебування в таборах, відсутність санітарно-гігієнічних умов та фізичне виснаження призвели до виникнення інфекційних захворювань серед полонених солдат Червоної Армії. Для прикладу: у таборах для військовополонених у м. Вінниці та м. Житомирі висипний тиф масово поширився вже з другої половини 1941 р. [7, арк. 6]. У 160-му пересильному таборі для військовополонених у м. Хорол смертність від висипного тифу станом на січень склала 102 особи із 576 хворих, а у 346-му стаціонарному таборі в м. Кременчук відповідно 49 смертей із 168 хворих [8, с. 80].

Звільнення полонених солдат Червоної Армії з таборів спричинило поширення інфекційних хвороб серед місцевого населення. Для мінімізації можливості розповсюдження хвороб Український Червоний Хрест спільно із відділами суспільної опіки при місцевих управах організовували дезінфекційні пункти, де звільнені із нацистських таборів повинні були пройти дезінсекцію. Український Червоний Хрест шляхом проведення зборів речей та медикаментів надавали підтримку полоненим солдатам Червоної Армії. Крім того, у підпорядкуванні Українського Червоного Хреста німецька влада передала шпиталі, де отримували медичну допомогу військовополонені. У листопаді 1941 р. в м. Полтава почав функціонувати «Шпиталь Українського Червоного Хреста для полонених», розрахований на 1 300 осіб [2, с. 129].

Після заборони 18 серпня 1942 р. указом А. Розенберга діяльності Українського Червоного Хреста, на території райхскомісаріату «Україна» організовували комітети самодопомоги. Місцеві товариства самодопомоги організаційно поділялись на дві робочі групи: перша група займалася збором і постачанням населення харчовими продуктами, одягом, взуттям, білизною, меблями, домашніми речами і грошима. Крім того, до компетенції належало займатися заходами з житлового питання, за необхідності влаштовувати харчові пункти і відкриті кухні і турбуватися про дітей, які не мали батьків [9, арк. 13]. Друга група відповідала виключно за питаннями оздоровлення, тобто взяла у свої руки облаштування і експлуатацію шпиталів, лікарень, курортів, будинків відпочинку, станцій швидкої допомоги [10]. У подальшому ця група мала зайнятися навчанням медсестер та інших допоміжних сил нагляду за хворими. Товариства повністю підлягати нагляду з боку гебітскомісарів [9, арк. 14; 11].

На ефективність роботи інституцій допомоги негативно вплинуло рішення нацистської адміністрації від 9 листопада 1942 р. про заборону виділяти будь-які субвенції для комітетів самодопомоги з міських бюджетів [12, арк. 2]. І це

враховуючи той факт, що на гуманітарні організації поклали зобов'язання лікарської опіки над бідними. Безсумнівно, така політика з боку німецької влади щодо благодійних інституцій заважала максимально охопити підтримкою ті категорії населення, які цього потребували.

Таким чином, діяльність Українського Червоного Хреста, який передусім орієнтувався у власній роботі на військовополонених, виявилась короткотривалою, проте доволі ефективною, що проявилось у зменшенні смертності серед полонених червоноармійців. Відкриття та функціонування різного роду комітетів самодопомоги, яка широко підтримувалась з боку населення, суттєво вплинула на нормалізацію загального стану здоров'я вразливих категорій мешканців райхскомісаріату «Україна».

Питання медичного обслуговування населення в роки нацистської окупації України з боку гуманітарних організацій потребують подальшого дослідження. Серед них, діяльність гуманітарних товариств на території інших окупаційних зон, значення роботи для нормалізації санітарно-епідеміологічного стану в роки німецько-радянської війни, роль комітетів самодопомоги у покращенні загального стану здоров'я мешканців окремих окупаційних зон. Названі проблемні питання мають перспективу для подальших наукових розвідок з історії Другої світової війни.

Список використаних джерел:

1. Боган С. Соціальна допомога населенню та військовополоненим на окупованій німецькими військами території України в 1941 – 1943 рр. / С. М. Боган // Гуржіївські історичні читання. – 2012. – Вип. 5. – С. 260–261.
2. Главацький М. Діяльність благодійних організацій на території генеральної області «Київ» (1941–1943 рр.): соціальний аспект / М. Главацький // Грані. – 2014. – № 3. – С. 125–132.
3. Костючок О. Український Червоний Хрест у Києві / О. Костючок // Гуманітарні та соціальні науки: матеріали III Міжнародної конференції молодих вчених HSS-2011, (Львів, 24–26 лист. 2011 р.). – Л.: Вид-во Львівської політехніки, 2011. – С. 46–49.
4. Марінченко О. Радянські військовополонені в 1941 – на початку 1942 рр.: міжнародно-правовий контекст / О. О. Марінченко // Історичні і політологічні дослідження: науковий журнал. – Донецьк, 2009. – Вип. 1. – С. 125–131.
5. 1941 год: В 2 кн. Кн.2 / Сост. Л. Е. Решин и др.; Под. ред. В. П. Наумова. – М.: Междунар. фонд «Демократия», 1998. – 752 с.
6. Штрайт К. «Они нам не товарищи...»: Вермахт и советские военнопленные в 1941–1945 гг. / Пер. с нем. И. Дьяконова, предисл. и ред. И. Настенко. – М.: Русское историческое общество; Русская панорама, 2009. – 480 с.
7. Центральний державний архів вищих органів влади і управління України, ф. Р-4620, оп. 3, спр. 20, 130 арк.
8. Преступные цели – преступные средства. Документы об оккупационной политике фашистской Германии на территории СССР. (1941 –1944 гг.) / Сост.: Г. Ф. Заставенко, Т. А. Иллерицкая, А. М. Козочкина и др. – К.: Политиздат, 1968. – 383 с.
9. Центральний державний архів громадських об'єднань України (далі – ЦДАГО України), ф. 166, оп. 3, спр. 145, 50 арк.
10. Дзвін волі (Біла Церква). – 1942. – 6 вересня.
11. Наші вісті (Любомль). – 1942. – 6 вересня.
12. Державний архів Рівненської області, ф. Р-72, оп. 1, спр. 1, 20 арк.

Костиренко Т.О.

студентка,

*Полтавський національний педагогічний університет
імені В.Г. Короленка*

ДИТЯЧІ ХРЕСТОВІ ПОХОДИ 1212 РОКУ

Джерела про дитячі хрестові походи різнопланові. Здійснений історіографічний аналіз із даної теми засвідчив, що вона недостатньо досліджена. Релігійні автори замовчували. В історичних дослідженнях про хрестоносців дитячим хрестовим походам присвячували нечисленні сторінки між описами четвертого (1202–1204) та п'ятого (1217–1221) хрестових походів.

Авторка використала праці А. Домананина, К. Монусової, Г. Мишо та ін.

Незважаючи на те, що тема стосується XIII ст., проблема участі дітей у справах дорослих, а саме збройних конфліктах, є і зараз. У них беруть участь близько 300 тисяч дітей 10-15 років у 30 державах (Ірак, Узбекистан, Уганда, Колумбія та ін.), попри заборони Конвенції ООН про права дитини.

Автор поставила мету – охарактеризувати дитячі хрестові походи 1212 року як складову частину релігійного життя середньовічної Європи.

Для її реалізації використано загальнонаукові методи: історико-порівняльний, аналітичний, історико-хронологічний та ін.

Успенський Ф. І. зазначив: «Хрестові походи – це військово-колонізаційні рухи західноєвропейського лицарства, частково міщан і селян, які здійснювалися у формі релігійних війн, під гаслом звільнення християнських святинь у Палестині з-під влади мусульман [6, с. 124]».

Тривали з 1096 по 1270 рр., католицька церква організувала 8 хрестових походів в ім'я визволення Гробу Господнього. Термін «хрестові походи» з'явився XIII ст. і став загальноприйнятим з XVII – XVIII ст. [6, с. 125]

Привід – виступ Папи Римського Урбана II у Клермоні 27 листопада 1095 р. про визволення Святої землі. Хрестові походи спричинені комплексом соціально-економічних, зовнішньополітичних і релігійно-психологічних факторів: 1) прагнення католицької церкви поширити вплив, звільнити Святу Землю від турків; 2) королі й вища знать – знайти нові володіння та підданих; 3) селяни – отримати свободу й землю; 4) купецтво – встановити нові торговельні зв'язки зі Сходом; 5) релігійне піднесення і сподівання отримати спокуту за всі провини; 6) дрібні лицарі – покращити становище грабунками східних земель [3, с. 29].

Спочатку вони були масовими і стихійними. Учасники: магнати, лицарі, селяни, міська біднота, діти, купецтво італійських та південнофранцузьких міст. Потім соціальна база хрестоносного руху звузилася, учасниками стали лише лицарі. З кінця XII ст. походи організовували правителі найбільших держав Західної Європи за підтримки римських пап та італійських республік, насамперед Венеції [4, с. 152]. Хрестові походи отримали суперечливу оцінку в історії. Вони подавалися як результат втручання небесних сил у земні справи,

бажання феодалів збагатитись, папський захід, організований з корисливих мотивів політичного характеру, фанатизм і середньовічних людей.

А про дитячі походи коротко згадують близько 20 авторів, які вели свої записи в роки, близькі до подій 1212 року. Наприклад, із хроніки:

«Хрестовий похід, званий дитячим, 1212 рік»: «У означену епоху була зроблена сміховинна вилазка: діти і обізнані люди поспішно і необдуманно виступили в хрестовий похід, рухомі скоріше цікавістю, ніж турботою про спасіння душі...вирушили діти..., дорослі – йшли натовпами з порожніми гаманцями, наповнивши...Німеччину, країну Галлів і Бургундію...» [5, с. 210].

На чолі хрестового походу дітей став дванадцятирічний французький хлопчик-пастух Стефан (у деяких джерелах – Етьєн) із містечка Клуа, неподалік від Орлеану. У травні 1212 р. Стефан оголосив, що йому явився Ісус Христос у вигляді ченця: «З вуст дітей виходить сила, яка зламає ворога. Щоб визволити Гроб Господній, достатньо лише безгрішності дітей і Христових слова, яке вони принесуть із собою в Палестину» [5, с. 211]. Із цього дня Стефан мандрував Францією, закликаючи дітей взяти участь у поході.

Автор дослідила, що причинами дитячих хрестових походів були: 1)напружене церковно–релігійне життя у XIII столітті; 2)недостатня любов і турбота батьків; 3) відсутність дієвих заборон влади; 4) бажання дітей бути схожими на дорослих, вирішувати складні справи та проблеми; 5) помста за своїх рідних, які загинули в перших Хрестових походах; 6) дитячий фанатизм; 7) прагнення здобути славу.

Збиралися до Вандому з різних куточків Франції – Бретані, Аквітанії, Лангедока, Гасконі. Формувалися загони прибічників, які йшли з хрестами, запаленими свічками, співаючи церковні гімни і псалми. До загонів приєднувалися навіть діти зі знатних сімей. Майже в усіх у Палестині билися родичі, деякі з них загинули. Діти мріяли помститися мусульманам, прославити себе, продовжити справу старшого покоління хрестоносців [2, с. 330].

Король Філіпп II Август, одержавши відповідь учених–богословів з Паризького університету, що цей похід є витвором сатани і дітей негайно треба повернути додому, король видав указ про заборону ходіння до Палестини і пораду «викинути дурниці з голови і повертатися до батьків» [3, с. 258].

Але вагомішими були слова Папи Римського Інокентія III: «Ці діти докоряють нам, дорослим: поки ми спимо, вони з радістю виступають у святу землю». Незважаючи на заборони, діти натовпом бігли у Вандом [4, с. 152].

Разом із дітьми у похід рушили священники і ченці. Багато з них намагалося зупинити дітей, вмовити їх повернутися до осель. Приблизно у середині липня 1212 р. Французькі діти вирушили з Вандому на південь і через місяць, подолавши відстань у 500 км, через Тур і Ліон дісталися до Марселя, їх було понад 30 тис. Стефан запевнив своїх послідовників, що море розступиться перед ними, і юні посланці Христа підуть у Святу землю суходолом. Але дива не сталося. Дехто з дітей почав повертатися додому. Доля хрестового походу була під загрозою. Але тут на допомогу юним хрестоносцям прийшли два заможні марсельські купці – Гуго Ферреус і Уільям Поркус. Вони надали дітям кораблі і продовольство. Значна частина дітей, злякавшись морської подорожі,

втекла додому. Ті, що залишилися – майже 5 тисяч дітей – розмістилися на семи кораблях. Наприкінці серпня кораблі покинули марсельську гавань [1, с. 297]. Вони не знали, що ніколи не повернуться.

Вісімнадцять років про них нічого не чули. 1230 р. в Європі з'явився чернець, що відплив на одному з кораблів разом із дітьми з Марселю. Він розповів, що 2 кораблі загинули під час шторму неподалік від острова Сардинія, а 5 інших дісталися до Алжиру, де на них чекали місцеві работоргівці.

Частину дітей араби залишили в Алжирі, а інших відправили до Єгипту і Багдаду, шляхом через Палестину. Хрестоносці потрапили до «святої землі», проте з мотузкою на шії. Там малолітні хрестоносці гинули від важкої праці, побоїв і хвороб. Деякі прийняли іслам, вивчили арабську мову. Із полону ніхто не повернувся. А Стефан, очевидно, загинув під час шторму [1, с. 61].

Другий дитячий хрестовий похід. На Нижньому Рейні виступив дев'ятирічний хлопчик Ніколас. Він виїжджав на возі з хрестом і запевняв, що розступляться морські води, а ті, хто слідує за ним, пройдуть до Єрусалиму. «Те, що не змогли зробити батьки, – говорив він, – буде дароване дітям».

Дослідник Вадим Ерліхман наводить цифру 7 тисяч учасників, а вчені Катерина Монусова та Василь Балух – 20 тисяч. Вік дітей становив 6–12 років.

«Тисячі... дітей вишикувалися колонами... дерев'яні хрести і знамена. Були й прапори... з зображеннями Ісуса Христа, Богородиці з немовлям... У кожного на сорочці хрест червоного та зеленого кольорів [3, с. 313]».

Діти заспівали гімн на славу Христа, який самі створили, до нашого часу не зберігся. Неподалік від Кельна «військо» Ніколаса розбилося на дві колони. Одну очолив Ніколас, а другу – хлопчик, чиє ім'я хроніки не зберегли. Колона Ніколаса рухалася на південь: Лотарингією вздовж Рейну, заходом Швабії та через Бургундію. На чолі з іншим хлопчиком прямували до Середземного моря через Франкенію і Швабію. Але ці два шляхи в Італію загороджували Альпи.

Діти десятками тонули при переправах через річки, голодні хворіли, втомлювались, тому деякі тікали додому. Але дитяча «армія» поповнювалась юнаками з придорожніх селищ [5, с. 213]. Не скрізь їх годували і дозволяли залишатися на нічліг. Іноді взагалі проганяли, оберігаючи своїх дітей.

Воду заміняв сніг. Спали на землі. Багато загинуло, зірвавшись зі скель. Італія зустріла дітей з ненавистю, адже через Альпи перейшли діти тих, чий батьки з Фрідріхом Барбаросою спричинили горе цій країні. Милостиню давали нечасто. Частина дітей повернулась назад [2, с. 330].

До Генуї дійшли близько чотирьох тисяч. Частина дітей залишилася напіврабами, але більшість продовжувала йти. Потім дісталися Бриндізії. Того року там через страшенну спеку був голод, деякі хрестоносці померли [5, с. 216].

Работоргівці хотіли продати дітей, але архієпископ завадив, купивши два невеликих кораблі для порятунку, та, вийшовши з гавані, ці судна потрапили в шторм і потонули [1, с. 61]. Рибалки після аварії поховали на безлюдному острові сотні дитячих трупів. Через 20 років дітей перепоховали і спорудили церкву Нових Непорочних Немовлят. Майже три століття так було, поки церква зруйнувалась [5, с. 217].

Середньовічні історики вважають, що небагато дітей допливли до берега, та чи їх зустріли, свідчень не збереглося [6, с. 126]. За дослідженнями Б. Куглера, Ніколас залишився живим і 1219 року воював у Єгипті [3, с. 312].

Авторка окреслила наслідки: 1) загибель 100 тис. дітей; 2) учасники стали рабами, жебраками; 3) деякі одержали притулок у небайдужих людей.

Отже, дитячі хрестові походи 1212 року стали важливою, трагічною складовою частиною релігійного життя середньовічної Європи, адже ці події вплинули на загальні настрої того часу, ускладнивши кризу хрестоносної ідеї.

Список використаних джерел:

1. Балух В. О., Коцур В. П. Історія середніх віків: У 2 – х т.: Т. 2: Високе пізнє середньовіччя. – Чернівці: ТОВ «Видавництво наші книги», 2010. – 496 с.
2. Доманин А. А. Крестовые походы. М.: Центрполиграф, 2010. – 432 с.
3. Куглер Б. История крестовых походов. Ростов н/Д: «Феникс», 1998. – 512 с.
4. Мишо Г. История крестовых походов. – М.: МГПВОС, 1995. – 368 с.
5. Монусова Е. История крестовых походов. – М.: Астрель – СПб, 2010. – 516 с.
6. Успенский Ф. И. История крестовых походов. – М.: СПб, 2000. – 448 с.

Левчук О.В.

аспірант,

*Київський національний університет
імені Тараса Шевченка*

ДЖЕРЕЛЬНИЙ ПОТЕНЦІАЛ ГАЗЕТНОЇ ПЕРІОДИКИ КИЄВА 1905–1914 РР. У ВИВЧЕННІ СОЦІАЛЬНОЇ СКЛАДОВОЇ МІСЬКОГО ПОВСЯКДЕННЯ

Динамічні процеси індустріалізації, розвиток інфраструктури, поява додаткових робочих місць та сплеск політичної активності, зумовлений революційним підйомом 1905-1907 рр., призвели до швидкого зростання населення Києва. Демографічна планка, досягнувши в 1905 р. 450 тис. осіб, продовжувала невпинно зростати і піднялася напередодні Першої світової війни до позначки в 629,3 тис. осіб [1, с. 67]. Разом з тим, простежується формування нового типу міського жителя – людини з певним життєвим укладом та психологією, яка відносить себе не стільки до етнічної, як до соціальної і професійної груп.

Важливу роль у вивченні соціальної складової міського повсякдення, поряд з іншими групами історичних джерел (документами офіційного характеру, мемуарною літературою, епістолярною спадщиною) займає місцева преса того часу, яка відображала життя міста практично по годині. Аналіз матеріалів київських газет 1905-1914 рр. дозволяє прослідкувати не лише буденне життя безликого міського соціуму в цілому, а й окремих його складових, виділити соціальні групи і прошарки, їх цінності, ідеї, шляхи

взаємодії, спосіб життя та ідентифікації, права і обов'язки залежно від займаного місця у соціальній піраміді губернського центру.

Мета роботи полягає у з'ясуванні інформативного потенціалу публікацій київських газет 1905-1914 рр. у процесі вивчення соціальної складової міського повсякдення.

Бібліографічні покажчики фіксують близько 140 газет, які виходили в Києві на початку ХХ ст. і різнилися своїм тематичним спрямуванням (громадсько-політичні, рекламно-довідкові, професійні, універсальні видання), ідейним навантаженням (монархічним, соціал-демократичним та ін.) та періодичністю виходу (щоденні, тижневі) [2; 3].

На шпальтах не лише найбільш тиражованих видань міста (провладного «Киевлянина», щоденних газет «Киевские вести», «Киевская мысль», «Последние новости» і т.д.), а й окремих газет вузького професійного спрямування, знайшла місце інформація про матеріальне становище, умови праці та побут студентів, робітників, службовців високого рангу, дрібних чиновників і т.д., висвітлювалася проблема етнічної, вікової та гендерної нерівності у працевлаштуванні, праві на отримання соціальних гарантій і т.д.

Важливе значення для дослідження соціальної складової київського повсякдення мають також опубліковані на сторінках місцевих газет, особливо видань офіційного характеру, листи, звернення, скарги міщан та вміщені у пресі розпорядчі документи місцевої адміністрації, які дозволяють реконструювати безпосередні взаємини людей різних вікових груп, соціального статусу і матеріального благополуччя з державними та громадськими інституціями, дослідити соціальну мотивацію людської поведінки, особливості суспільних стосунків міського соціуму і т.д.

Широко представлена у київських газетах 1905-1914 рр. майнова нерівність населення міста, значна частина якого знаходилася за граничною межею бідності. Місцева преса рясніє повідомленнями про численні факти жебрацтва та дрібні злочини (як правило, крадіжки в місцях громадського користування), скоєні безпритульними, дітьми з неблагополучних сімей та особами низького матеріального достатку [4; 5].

Аналіз газетних матеріалів дозволяє виявити і масштаби протистояння на ґрунті аграрних та майнових непорозумінь, які нерідко супроводжувалися зумисним псуванням приватної власності, численними підпалами і т.д. Особливо яскраво попередньоозначене прослідковується на прикладі перебігу та наслідків єврейського погрому восени 1905 р., описаного пресою до найменших дрібниць [6; 7]. Як свідчать київські газети того часу, місцева влада для досягнення своїх цілей на шляху обмеження прав та впливу єврейської громади використала незадоволену масу робітників, різного роду маргінальних елементів та безробітних для варварського нищення майна тих, хто у свідомості соціального дна міста асоціювався з достатком та постійним прагненням до грошової наживи за рахунок обману інших.

Опубліковані на шпальтах місцевої періодики 1905-1914 рр. статистичні відомості відображають динаміку змін професійного складу населення Києва, його етно-соціального розшарування та релігійної приналежності, а

оприлюднені київською пресою численні факти незадоволення умовами праці персоналу різних економічних та соціально-культурних організацій (фабрик, заводів, медичних закладів та установ культурно-освітнього призначення), проливають світло на застаріле законодавство в соціальній галузі Києва початку ХХ ст. зокрема та Російської імперії цього періоду в цілому. Так у № 40 газети «Киевское утро» за 26 вересня 1910 р. опублікована хронікальна замітка під назвою «Прохання міських вчителів» наступного змісту: «В міську управу надійшло клопотання вчителів міських училищ про збільшення заробітної плати. Вчителі вказують на те, що річне жалування їх у 280 руб., встановлене ...ще в 70-х рр., являється вкрай недостатнім і просять збільшення жалування з нового року» [8]. Для порівняння: середня заробітна плата в Російській імперії 1910-1913 рр. становила 37, 5 руб. у місяць [9, с. 47] і відповідно 450 руб. у рік. Щодо регламентування соціальної взаємодії медичного персоналу, газети станом на червень 1909 р. повідомляють наступне: «Співпраця між нижчим і вищим медперсоналом регламентується уставом, утвердженим ще в 1851 р... відсутність конкретної інструкції, яка б ясно регулювала права і обов'язки медичного персоналу, створює сприятливий ґрунт для постійного зіткнення лікарів і фельдшерів (з останніми поводяться, як з прислугою)» [10].

Засвідчує київська преса 1905-1914 рр. і активний розвиток місцевої філантропії. Змістове навантаження газет дозволяє прослідкувати мережу благодійних організацій міста, напрямки їх діяльності, визначити розмір пожертвувань та прізвища жертводавців. Рекламні оголошення, повідомлення та хронікальні замітки, опубліковані на сторінках періодичних видань міста, підтверджують висновки місцевих краєзнавців про те, що поширеним явищем для Києва на початку ХХ ст. були благодійні вечори, бали-маскаради та театральні вистави, кошти з яких збиралися на допомогу бідним студентам, жертвам погрому 1905 р. і т.д.

Інформативними є матеріали київських газетних видань 1905-1914 рр. і у процесі вивчення соціальної складової міської медицини, освіти та тих соціальних явищ, які сьогодні прийнято називати аномаліями (злочинності, проституції, безпритульності, алкоголізму тощо).

Разом з тим, варто відмітити, що, як і будь-яке історичне джерело, у своєму вивченні публікації газет потребують застосування методів зовнішньої та внутрішньої критики, співставлення змістового навантаження останніх з даними альтернативних джерельних груп: нормативно-правових документів, мемуарної літератури, епістолярної спадщини тощо.

Список використаних джерел:

1. Київ. Історичний огляд (Карти, ілюстрації, документи) / Відп. ред. Кудрицький А.В. – К.: Головна редакція Української радянської енциклопедії. – 1982. – 231 с.
2. Волобуєва А., Сидоренко Н., Сидоренко О., Школьна О. Періодичні видання Києва (1835-1917 рр.): покажчик. Т. 2-4. – К.: Темпора, 2011.
3. Ігнатієнко В. Бібліографія української преси, 1816-1916 / Ігнатієнко В. – Х., К.: Держвидав України, 1930. – 288 с.
4. Киевское утро. – 1909. – № 57. – 12 августа.

5. Киевлянин. – 1908. – № 81. – 21 марта.
6. Киевское слово. – 1905. – № 6396. – 31 октября.
7. Киевское слово. – 1905. – № 6398. – 2 ноября.
8. Киевское утро. – 1910. – № 40. – 26 сентября.
9. Машкевич С. До історії тарифів на громадський транспорт в Києві // Краєзнавство. – 2012. – № 1. – С. 45-54.
10. Киевские вести. – 1909. – № 159. – 17 июня.

Лях М.А.

студент,

*Київський національний університет
імені Тараса Шевченка*

ДОНЕЦЬКА ОРГАНІЗАЦІЯ УКП(Н) У ВЗАЄМИНАХ ІЗ ВЛАДОЮ ТА НАСЕЛЕННЯМ (1920-1921 РР.)

Дослідження й осмислення історії Донеччини та Луганщини – нагальне та складне завдання української гуманітарної науки. Гібридна агресія Російської Федерації на Сході України спонукала українських істориків до надання більшої уваги історії охопленого конфліктом регіону. Попри значний обсяг нових досліджень, тема історії Донеччини та Луганщини досі не вичерпана, а окремі її аспекти – не висвітлені належним чином. Один з цих аспектів – діяльність в регіоні українських націонал-комуністичних організацій доби Української революції 1917-1921 років. Вивчення цієї частини історії Сходу України має сенс, коли йдеться про формування цілісного й незалежного уявлення про історію Донбасу, якого Україні бракувало впродовж доби незалежності.

Українська комуністична партія (незалежників) утворилася в січні 1920 року на основі ліворадикального крила Української соціал-демократичної робітничої партії, так званих соціал-демократів-«незалежників» [2, р. 76]. Провід партії наполягав на своїй відданості ортодоксальному марксизму, тож соціальною базою революції ідеологи УКП(н) вважали українських робітників важкої промисловості. Було природно, що найбільшу увагу укапісти зосередили на організаційній роботі саме у великих містах та промислових районах. Не став винятком і Донбас, який був віднесений до так званих «ударних районів» [7, арк. 14 зв.].

Утворення організації УКП(н) на Донбасі було ускладнене відсутністю осередків соціал-демократів-«незалежників» у регіоні, які могли би стати основою для розгортання подальшої діяльності. До того з-поміж проукраїнських лівих партій на Донбасі вплив мали УСДРП та меншою мірою українські есери. Наприкінці 1917 року в Луганську навіть був утворений «клуб українських робітників», що висловлював лояльність до Центральної Ради [3, с. 104], однак по тому активність українських соціалістів у краї не була

відчутною. Залишалися здебільшого поодинокі проукраїнські активісти, на яких партія могла розраховувати в розбудові своєї організації.

Донецький губернський комітет УКП(н) розпочав свою роботу наприкінці березня 1920 року. Перше відоме засідання губкому відбулося в Луганську 24-25 березня, очолив комітет Михайло Авдієнко – один з лідерів партії, член Центрального комітету УКП(н) [8, арк. 3]. У своїй діяльності донецький осередок спирався на дві основні групи активістів – місцевих проукраїнських діячів, здебільшого вихідців з українських соціалістичних партій, та емісарів, відправлених партійним центром для налагодження партійної роботи.

У зазначений період можна виокремити два етапи діяльності донецького осередку УКП(н). Поділ цей зумовлений різницею в становищі партії в тодішній радянській системі та ставленні влади до неї. Умовною лінією поділу є події листопаду 1920 року, коли режим розпочав переслідування укапістів та встановив низку обмежень на кшталт заборони партійного часопису «Червоний прапор» [1, р. 233].

До того між більшовиками та укапістами діяв неформальний компроміс – УКП утримувалася від критики на адресу режиму й виступила на його боці в Радянсько-польській війні 1920 року, натомість більшовики надавали укапістам матеріальну допомогу та не репресували їх. За даними партійної преси укапістів, ще влітку 1920 року луганські більшовики сприяли УКП(н) в отриманні приміщення для губпаркому [4, с. 4]. Лояльне ставлення до влади та з боку влади не сприяло збільшенню впливу УКП(н) в регіоні, оскільки прихильники режиму воліли співпрацювати безпосередньо з керівною партією, а його опоненти трактували укапістів як простий придаток до керівної партії, якщо взагалі відрізняли їх від більшовиків. У той час партія була «легальною й абсолютно безсилою опозицією більшовикам» [6, с. 49].

Ситуація змінилася восени 1920 року, коли внаслідок утисків з боку режиму УКП(н) перейшла в опозицію до влади. Велике значення відіграла позиція керівництва партії щодо нової економічної політики, яку укапісти критикували з крайніх лівих позицій. Не сприйняла НЕП і донецька організація УКП, представники якої на II губернській партійній конференції закликали відмовитися від цієї політики, «бо неможливо утримати політичну владу в руках пролетаріату при економічній політиці, яка направлена на укріплення куркуля» [9, арк. 18 зв.]. Така позиція приваблювала багатьох робітників, невдоволених усуненням їх від прийняття ключових рішень та посиленням авторитету управлінців, тож вплив і численність донецьких укапістів упродовж 1921 року зростала. У листопаді 1920 року в організації нарахували 9 членів і 4 кандидати (спр. 29, арк. 54), то наприкінці липня 1921 року лави губпаркому налічували 24 члени і 21 кандидата [9, арк. 40 зв.]. Доволі успішними, як на малу організацію, були показники партії на місцевих виборах, адже укапісти мали свої фракції у радах Єнакієвого та Констянтинівки [9, арк. 41 зв.].

Прихильники партії мали різну мотивацію її підтримки. Іван Майстренко, що він був тоді членом губпаркому УКП(н), пізніше згадував: «У масі ж усі робітники були політично й національно пасивні. Ті, що голосували за УКП, казали: «Ну, если ничего не выходит со всероссийской партией

(більшовиків – *І.М.*), поспробуем с украинской» [5, с. 171]. У звіті перед ЦК симпатії населення до укапістів порівнювалися з симпатіями до опозиційних течій всередині керівної партії: «... [робітництво] йде за нами постільки, поскільки ми теж проти бюрократизму, а йде так само, як ішло за «рабочей оппозицией», т.е. – співчуває нам, але в партію не йде, бо, бачте, зайняте своїми сімейними або іншими справами» [9, арк. 152 зв.].

Давалося визнавати, що партія мала підтримку на виборах насамперед через критику режиму та опозиційність до нього, а не через її проукраїнську позицію. Це не означає, що остання не мала жодного значення. Збереглася анкета російськомовного горлівського робітника Іллі Баранова, в якій зазначалося, що той симпатизує УКП(н) через «розбіжності в питанні самовизначення України з РКП» [10, арк. 6 зв.]. З цього виходить, що акцентування національного питання не стояло на заваді позитивного сприйняття вимог укапістів серед донецьких робітників. Питання української самостійності, втім, не було самоціллю для УКП(н), адже партія послідовно проводила курс на світову революцію. До того ж, акцентування етнічного чинника могло призводити до небажаних для партії наслідків, зокрема до проявів ксенофобії. Зокрема, члену партії Івану Греку вдалося загітувати солдатів 8 Українського полку, здебільшого українців, однак разом зі словами підтримки УКП(н) на полкових зборах лунали також заклики на кшталт «Геть кацапів та жидів!» [8, арк. 46 зв.].

Відносини донецьких укапістів з владою в 1921 році були напруженими. Більшовики були змушені терпіти існування ще однієї легальної партії поряд зі своєю, однак не завжди боротьба між ними була чистою. Зокрема, за критику більшовицького курсу фракцію укапістів виключили з Констянтинівської ради, а двох її членів незабаром за це заарештували [9, арк. 28 зв.]. Під час виборів у Єнакієвому в липні 1921 року результати фальсифікувалися на користь керівної партії, зокрема голоси одного цеху були огульно зараховані на користь КП(б)У. Втім, це не завадило укапістам виграти вибори на найбільшому в місті Петровському заводі, що вже означало суттєвий прогрес у здобутті симпатій робітників [9, арк. 125].

Розвинути подальші успіхи в зміцненні своїх позицій на Донбасі укапістам завадила слабкість організації, яка виявилася у найвідповідальніший момент. Цей момент настав у серпні 1921 року. До того часу в керівництві партії назріла криза через незгоду багатьох укапістів з курсом на заперечення НЕПу. Через це партію покинули такі діячі, як Юрій Лапчинський, Володимир Животков та Юрій Мазуренко [1, р. 236], тож організація партії похитнулася як така. У Донбасі до цього додався голод 1921 року, який призвів до комплексної кризи в регіоні. У пошуках продовольства активісти масово рушили до Бахмута (тоді вже губернський центр) або за межі губернії. Організація укапістів на Донбасі, що її розбудовували півтора року, розвалилася за два тижні: «Наш маленький отряд донбасців захитався під нападом нових течій, а головне – голодного стану, в якому він опинився ... мусив залишити місце своєї роботи і прибути в Бахмут за ресурсами й радою» (спр. 72, арк. 59). Останнє засідання Донецького губпаркому УКП(н) датується 27 вересня 1921 року, після чого останні емісари з партійного центру залишають Донбас, а губпарком фактично

припиняє існування. Формально він ліквідований не був, тож поодинокі місцеві активісти надалі провадили роботу у гуртках, які майже не мали зв'язку один з одним. Однак це вже тема для окремого дослідження.

Список використаних джерел:

1. Ford C. Outline History of the Ukrainian Communist Party (Independentists): An Emancipatory Communism 1918-1925 / Christopher Ford // Journal of Contemporary Central and Eastern Europe. – Vol. 17, № 2, 2009. – Pp. 193-246.
2. Mace J. Communism and the Dilemmas of National Liberation. National Communism in Soviet Ukraine, 1918-1933 / James Mace. – Cambridge (MA): Harvard University Press, 1983. – [p. xii]+337 p.
3. Кравченко Б. Національне відродження та робітнича кляса на Україні в 1920-х роках / Богдан Кравченко // Сучасність. – 1984. – № 1-2. – С. 104-118.
4. Луганець. Донбас / Луганець // Червоний прапор. – 18-19. – 1920. – С. 4.
5. Майстренко І. Історія мого покоління. Спогади учасника революційних подій в Україні / Іван Майстренко. – Едмонтон.: Канадський інститут українських студій, 1985. – 416 с.
6. Мейс Дж., Панчук М. Український націонал-комунізм. Трагічні ілюзії / Джеймс Мейс, Май Панчук / – К.: ІПіЕНД НАНУ, 1998. – 80 с.
7. ЦДАГО. – Ф. 8. – Оп. 1. – Спр. 11.
8. ЦДАГО. – Ф. 8. – Оп. 1. – Спр. 29.
9. ЦДАГО. – Ф. 8. – Оп. 1. – Спр. 72.
10. ЦДАГО. – Ф. 8. – Оп. 1. – Спр. 135.

Марченко А.І.

аспірант,

Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова

НАЦІОНАЛЬНА ІДЕЯ У ПУБЛІЦИСТИЧНІЙ ТА ПОЕТИЧНІЙ СПАДЩИНІ М. ШАПОВАЛА

На сьогоднішній день питання національної єдності як ніколи гостро стоять у зв'язку з подіями, які переживає наша держава зараз. Ідеї національної соборності та єдності, які М. Шаповал намагався втілити в різних аспектах діяльності, зокрема на ниві журналістики та публіцистики, втілились в життя лише після смерті самого науковця.

Джерельною базою дослідження є науково – публіцистичні праці М. Шаповала, матеріали до його біографії, а також поетична спадщина науковця. До вивчення життя та постаті М. Шаповала у своїх працях звертались такі дослідникиж Н. Миронець, В. Терещенко, О. Чумаченько та інші. У своїх дослідженнях автори вичерпно дослідили суспільно – політичну та громадську діяльність, а формування національних ідей в публіцистиці М. Шаповала залишається не досить досліджена.

Микита Юхимович Шаповал (1882 – 1932 рр.) визначний вчений, педагог, політик, громадський дія, публіцист та зрештою людина, яка всією душею

переживала за майбутнє нашої Батьківщини, залишив великий внесок у розбудову нашої держави.

Будучи вихідцем з простої, селянської сім'ї наймита Юхима та Наталії Шаповал, яка була з давнього козацького роду, Микита пройшов шлях з самих низів, від працівника на вугільній шахті в юності, до високої державної посади у вигляді міністра земельних справ при Директорії.

Навіть перебуваючи в еміграції, спочатку в Чехії, а потім, в Америці та Канаді, вчений продовжував перейматися за долю Батьківщини. Про це свідчить його наукова та педагогічна діяльність, зокрема М. Шаповал заснував у Празі Український Громадський Комітет і в 1921 – 1925 роках очолював його. Ця благодійницька організація за допомогою уряду Чехословаччини організувала Українську господарську академію в містечку Подебрадах поблизу Праги (1922 р.). Допомога емігрантам з України, які бажали отримати європейську освіту, створення та керування різними освітніми закладами Український високий педагогічний університет ім. М. П Драгоманова в Празі в 1923 р., та допомога іншим вченим, які з різних причин, як і сам Микита Юхимович, були змушені перебратися за кордон.

Крім наукових праць, зокрема з соціології, які стали фундаментальними в цій галузі науки, Шаповал також пише, так би мовити для душі, поетичні вірші та твори. Автор численних публіцистичних праць, зокрема, «Революційний соціалізм на Україні» (1921), «Стара і нова Україна» (1926), «Міжнаціональне становище українського народу» (1934), «Гетьманщина і Директорія» (1958), нарисів («Жертви громадської байдужості», 1910; «Шевченко і самостійність України», 1917; «Листи із лісу», 1918) [4, с. 20].

Поет встиг написати не так і багато віршів, які були опубліковані, в основному, в збірці «Українська хата»: поезії 1909-1914, які вийшли друком лише в 1990 році. Його твори характеризуються легкістю авторського слова, чіткою мовою, грою парадоксів, поєднанням прогнозів з глибоким аналізом соціально-політичного розвитку України, бадьорим оптимізмом.

Надзвичайна роль в просвітній справі Шаповала належить поетичному слову, свідченням чого є три поетичних збірки: «Сни віри» (1908 р.), «Самотність» (1910 р.) і «Лісові ритми» (1917 р.). Поезія М.Шаповала життєстверджуюча, повна надій, сподівань і віри та ідеалів вільнолюбного українського народу. Вона поєднала в собі поетичний оптимізм та сум, вболівання і страждання поета за долю українського народу. Національно – патріотичні гасла простежуються також у віршах поета. Зокрема у вірші «Мій рідний край» написаним в 1917 р.

Початок журналістської діяльності Микити Шаповала припадає на літо 1907 р., коли майбутній вчений та публіцист перебрався до першої столиці – міста Харкова. Основна тематика, яку М. Шаповал освітлює у газетах «Рада» та «Хлібороб» стає, звичайно, національне питання. Не дивно, що свій шлях як патріота своєї Батьківщини, науковець розпочав з викладення своїх думок на папері за допомогою газет та публікацій. Все починається з ідеї, осмислення своєї позиції та боротьба за переконання, які почали формуватись у молодого вченого, тим самим, М. Шаповал, словом почав підбурювати до боротьби і

інших людей, своїх читачів. Потім, вже після конфліктів із владою, коли М. Шаповал був змушений перебратись за кордон, він не залишив публіцистику, а й на далі друкувався в іноземних виданнях [2, с. 198-201].

Щодо літературно-науково-громадського, економічного ілюстрованого щомісячника «Українська хата» (1909-1914 рр.) за редакцією П. Богацького та безпосередньої участі М. Шаповала – це один із перших журналів, які увібрали в себе поезію і науковий стиль. Саме тут розпочинали свою діяльність такі українські письменники, публіцисти, поети та зрештою патріоти України, як Тичина, М. Рильський, В. Свідзинський, друкували твори М. Вороний, М. Коваленко та ін. Сам М. Шаповал виступає не лише в ролі одного із засновників, а й ідейним натхненником. Також виділяє чималі гроші на саме фінансування та допомогу іншим авторам, тим самим стає меценатом та надійною опорою для журналу. В своїх працях публіцист гостро наголошує на ідеї визвольного руху та переосмислення національного світогляду [1, с. 150].

В «Українській хаті» Микита Шаповал формувався як філософ і просвітитель, публіцист і політик, ідеали внутрішньої свободи, принципи незалежності української культури і освіти та сприйняття національно-визвольної боротьби.

Після припинення видання «Української хати» (заборонена влітку 1914 р. із уведенням воєнного стану в Росії, спричиненою початком Першої світової війни), письменник-публіцист плідно працював в ім'я України. Був одним з засновників місячника «Шлях», друкувався на сторінках «Діла», «Боротьби», «Універсального журналу», «Будучності», «Маяка». Окремо стоять великі публіцистичні праці – книги «Жертви громадської байдужості» (1910), «Шевченко і самостійність України» (1917), соціально-політичні нариси «Село і місто» (1926), «Стара і нова Україна» (1926) та ін. [5, с. 20].

М. Шаповал відіграв важливу роль у розвитку національної думки. Друкувався під власним прізвищем, використовував псевдоніми: найчастіше – М. Сріблянський, М., М. С., М. Ш., Бутенко Михайло, Понурий тощо. У кожній статті відстоював ідею національного патріотизму самостійності України, показував негативне ставлення Російської імперії до українського народу та його боротьби за незалежність [4].

М. Шаповал наголошує, що російський уряд ніколи серйозно не ставився до українців як до окремої нації, зі своїми звичаями та культурою, яка відрізняється від російської. Багато вчених та письменників, навіть висміювали таку позицію М. Шаповала про автономність української культури та нації.

Головними здобутками та результатами М. Шаповала в публіцистиці можна вважати відстоювання національної культури за допомогою пера, та спрямовував ідейно український рух не лише до культури, але і до політичної боротьби. Ідею соборності та незалежності вчений проніс через все своє життя, зробивши значний внесок у здобуття незалежності нашої держави. Саме у публіцистиці чи не найбільш повно М. Шаповал виклав свої громадянські почуття, торкнувся важливих подій сучасності, передбачав майбутнє України.

Підсумовуючи, можна сказати, що початок формування ідейних переконань у М. Шаповала почалось в період його публіцистичної діяльності,

коли вчений працював редактором та журналістом в ряді українських газет та видань.

Список використаних джерел:

1. Миронець Н. М. Ю. Шаповал про національне відродження та державність // Політологічні читання. – 1993. – №2. – С.150.
2. Сидоренко Н. Микита Шаповал на ниві української журналістики // Українська періодика: історія і сучасність. – Львів ; Житомир, 1994. – С. 198–201.
3. Терещенко, В. М. Шаповал – видатний просвітителі і педагог [Текст] / В. Терещенко // Український світ. – 2005. – №4/6. – С. 31-34
4. Терещенко В. Т. Микита Шаповал – журналіст і публіцист. [Електронний ресурс] / В. Т. Терещенко // Донецький Вісник Наукового Товариства ім. Шевченка – Літературне місто – Онлайн-бібліотека української літератури. Освітній онлайн-ресурс. – 2001. – Режим доступу до ресурсу: <http://litmisto.org.ua/?p=19870>.
5. Чумаченко О. А. Громадсько-політична діяльність Микити Шаповала. Автореф. дис. канд. іст. наук: 07.00.01 / Київ. нац. ун-т ім. Т. Шевченка. – К., 2002. – 20 с.

Пендзей І.В.

*кандидат історичних наук, доцент,
Прикарпатський національний університет
імені Василя Стефаника*

«ВИЗВОЛЬНА МІСІЯ» ЧЕРВОНОЇ АРМІЇ В УГОРЩИНІ (23 ВЕРЕСНЯ 1944 Р. – 5 КВІТНЯ 1945 РР.)

23 вересня 1944 р. – особлива дата в історії Угорщини. У цей день Червона армія, реалізуючи план радянського командування, метою якого, вказував Сталін, було «вивести Угорщину з війни і повернути її проти Німеччини» – розгромити фашистські армії, позбавити гітлерівську Німеччину її «останнього союзника» [1, с. 154, 155], вступила на територію країни в районі Дьюла Макао. 26 вересня вона увійшла в невеликий провінційний Мако у Південній Угорщині, який був першим угорським містом зайнятим радянськими військами [2, с. 77].

У жовтні Червона армія звільнила Затисся, південну частину міжріччя Дунаю і Тиси, в листопаді були звільнені військами 2-го Українського фронту міста Кечкемет, Солнок, Мішкольц, Хатваї та інші, а військами 3-го Українського фронту м. Печ і ін. [3, с. 473]. До кінця 1944 р. війська 2-го і 3-го Українських фронтів оточили велике (понад 188 тис. солдат і офіцерів) угруповання фашистських військ у районі Будапешта і очистила від ворога більшу частину Угорщини [4, с. 33]. У листопаді 1944-лютому 1945 рр., вона зайняла всю північну Угорщину, міжріччя Дунаю і Тиси, східну частину Задунайщини, а також територію на південь від озера Балатон.

Після півторамісячної облоги і впертих боїв у важких умовах великого міста 13 лютого 1945 р. війська 2-го Українського фронту за сприяння військ

3-го Українського фронту, завершили розгром оточеного угруповання противника в Будапешті і тим самим повністю оволоділи столицею Угорщини містом Будапешт – стратегічно важливим вузлом оборони німців на шляхах до Відня [5, с. 51]. «Будапешт узятий! торжествуючи писала газета «Правда». Переможні знамена Червоної армії майорять у столиці ще однієї європейської держави» [6, с. 1].

У березні і на самому початку квітня 1945 р. внаслідок завершення операцій у Задунайщині, була звільнена вся Угорщина. 4 квітня 1945 р. війська 2-го і 3-го Українських фронтів вибили німецьких фашистів і їх нілашистських приспівників із останнього угорського села. День 4 квітня, коли вони були вигнанні за межі країни, згодом було проголошено національним святом Угорщини.

Однак вступ Червоної армії на угорську землю, як і комуністична ідеологія, яку вона несла, насторожували угорців. Для багатьох з них були джерелом страху, невпевненості в завтрашньому дні, відлякували буржуазію, дрібнобуржуазні верстви міста і села. Їх сумніви підігрівались фашистською пропагандою, яка (у своїх корисливих інтересах) твердила, що Червона армія несе їм терор і окупацію, масові вбивства, обман... Радянський Союз ніби то втручається у внутрішні справи інших країн і насильно нав'язує визволенням народам соціалістичний лад [7, с. 445]. Досвід Угорської Радянської Республіки (УРР) 1919 р., ще живий в пам'яті багатьох з них, свідчив, що комуністична влада немилосердна до представників непролетарського походження, пресловута керівна роль робітничого класу веде до докорінних змін у соціально-економічному і політичному розвитку країни – побудови держави диктатури пролетаріату, з усіма негативними для суспільства наслідками. Протистоячи фашистській пропаганді, яка подавала Червону армію у неприглядному ракурсі окупанта, і, виправдовуючи її присутність на угорській землі, Командування Червоної армії опублікувало, правда дещо із запізненням, 27 жовтня 1944 р. звернення до населення Угорщини, в якому зазначалось: «Червона армія вступає на угорську територію не для того, щоб зайняти якусь частину її або змінити існуючий суспільний лад Угорщини. Вступ радянських військ на територію Угорщини продиктований виключно воєнною необхідністю, бо німецькі війська і армія Угорщини – союзники Німеччини – продовжують опір... Червона армія прийшла в Угорщину не як завойовниця, а як визволителька угорського народу від німецько-фашистського гніту. У Червоної армії немає інших цілей, крім цілі розгрому ворожої німецької армії і знищення панування гітлерівської Німеччини у пригноблених нею країнах» [8, с. 15]. У зверненні запевнялось, що радянська військова адміністрація в Угорщині не мінятиме усі місцеві органи влади і громадського самоуправління, систему економічного і політичного устрою, запроваджувати свої порядки, тобто не буде втручатись у внутрішні справи країни. «Приватна власність громадян залишається недоторканою і знаходиться під охороною радянських військових властей», говорилося у ньому [8, с. 16]. 7 березня 1945 р. уряд СРСР прийняв рішення, згідно якого 2-й і 3-й Українські фронти зобов'язувались передати всі промислові підприємства Угорщині і всі вугільні шахт з запасами

вугілля на поверхні за межами 50 – 100 км зони їх власникам або адміністрації цих підприємств і шахт, а у випадку відсутності власників і адміністрації – представникам Угорського уряду для відновлення і пуску їх у хід. Не підлягали передачі підприємства, які працювали на потреби фронту, а також шахти і запаси вугілля, необхідні фронту. У березні того ж року Тимчасовому національному уряду Угорщини були передані і ті вугільні шахти, які працювали на потреби фронту. Для цивільного виробництва передавались 98 різних промислових підприємств, таких як: електромашинобудівні, вагонобудівні і кораблебудівні підприємства акціонерного товариства «Ганц», завод телефонного обладнання, металообробний завод «Бош», декілька текстильних фабрик, підприємств по переробці нафти, скляних заводів, паперових і гумових фабрик, підприємств по переробці молочних продуктів, бойня і т.д. [9].

Але чи насправді в СРСР вважали, що встановлення того чи іншого суспільного і економічного ладу в країні являється суверенною справою вільного народу? Великі сумніви викликало те, що переможець не проявлятиме зацікавленості у соціально-економічних і політичних реформах, що радянська зовнішня політика стоятиме осторонь змін у країні. Так, окупаційна влада не стала відбирати підприємства у капіталістів, змінювати існуючу систему землекористування або ліквідовувати органи старої адміністрації, якщо вони продовжували функціонувати. Але не робила вона цього не тому, що існуючий порядок відповідав намірам керівництва СРСР, а тому, що угорські комуністи, виховані Комінтерном, самі готові були змінити систему в сталінському дусі.

За наявними даними, радянські солдати не займались грабежами, не вбивали мирних громадян, не чинили наруги над дітьми і жінками. Це визнавали навіть вороги. Так, у одному із донесень нілашистів «Цілком секретно», призначеному для «внутрішнього користування», наводились дані, які свідчили про доброзичливе ставлення радянських солдат до угорців. У ґрунтовній доповіді від 21-22 листопада 1944 р. урядового військового комісара про становище в селі Дунахарасті разом з фактами кричущого насилля, яке чинили німецькі фашисти і нілашисти відмічалась, як їх повна протилежність: «І навпаки, більшовики, які зайняли дві вулиці в Дунахарасті, ввічливі; якщо хочуть увійти в дім – стукають, не вимагають, а просять і платять. Із цієї прямо протилежної поведінки населення робить висновки на користь більшовиків...»¹ [2, с. 113-114]. Радянські військові коменданти допомагали угорцям відновлювати виробництво, забезпечувати населення міст продуктами харчування, рятуючи його від голоду і холоду; армійські частини відбудовували зруйновані фашистами комунікації. Але страх перед Червоною армією – не проходив – вона несла інший світогляд, специфічне бачення майбутнього країни, а тому був не випадковим і симптоматичним.

У «дні, які настали після визволення, панівні класи Угорщини, тай не тільки панівні, але й середні класи, усвідомлюючи вагу своєї відповідальності і

¹ Роль Червоної армії у звільненні Угорщини від фашизму в зарубіжній немарксистській історіографії має інший вимір. Так, наприклад, професор Лондонського університету Г. Сетон-Уотсон твердить, що гітлерівці «грабували і убивали в одній частині Будапешта, а радянські солдати – в іншій» [12].

вини, були одержимі страхом, що широкі маси угорського населення будуть вивезені у Сибір» [10, с. 293]. Зимою 1944 – 1945 рр. через страх перед «совітами» і примус нілашистів 1 млн. угорців утекли з країни на Захід, причому 100 тис. з них уже ніколи не повернулись на Батьківщину [11, с. 502].

Список використаних джерел:

1. Сталин И. О Великой Отечественной войне Советского Союза [Текст] / И. Сталин – М.: Госполитиздат, 1947.
2. Немеш Д. Освобождение Венгрии / Пер. с венг. Л. Ф. Золоткова. Редактор Б. М. Гейгер. – М.: Изд-во иностранной литературы, 1957. – 278 с.
3. Пушкаш А. И. Венгрия в годы Второй мировой войны. – М.: Издательство «Наука», 1966. – 524 с.
4. Захаров М. В. Будапештская операция // Освобождение Венгрии от фашизма. – М., 1965. – С. 29-39.
5. № 17. Приказ Верховного Главнокомандующего командующему войсками 2-го Украинского фронта Маршалу Советского Союза Малиновскому, начальнику штаба фронта генерал-полковнику Захарову, командующему войсками 3-го Украинского фронта Маршалу Советского Союза Толбухину, начальнику штаба фронта генерал-лейтенанту Иванову 13 февраля 1945 г. // Советско-венгерские отношения. 1945–1948 гг. Документы и материалы. – М., 1969. – С. 51.
6. Правда. 15 февраля 1945 г.
7. История Венгрии. В 3-х т. – М.: «Наука», 1972. – Т. 3. – 959 с.
8. Воззвание командования Красной армии к населению освобожденной территории Венгрии (Не ранее 27 октября – не позднее 31 октября 1944 г.) // Советско-венгерские отношения 1945-1948 гг. Документы и материалы. – М., 1969. – С. 15-16.
9. Телеграмма Председателя СКК в Венгрии командующему войсками 3-го Украинского фронта Маршалу Советского Союза Ф.И. Толбухину и члену военного совета 3-го Украинского фронта генерал-полковнику А.С. Желтову 15 февраля 1945 г. // Советско-венгерские отношения 1945-1948 гг. Документы и материалы. – М., 1969. – С. 55.
10. Из речи министра иностранных дел Венгрии Эриха Мольнера на заседании Государственного собрания Венгрии 4 марта 1948 г // Советско-венгерские отношения 1945-1948 гг. Документы и материалы. – М., 1969.
11. Контлер Ласло. История Венгрии. Тысячелетие в центре Европы / Пер. с англ. – М.: Изд-во «Весь мир», 2002. – 656 с.
12. Hugh Seton-Watson. The East-European revolution, 3 ed. New York, 1961. – S. 104-105.

Ткаченко В.М.

*кандидат історичних наук,
старший науковий співробітник,
завідувач науково-дослідного сектору,
Національний історико-етнографічний заповідник «Переяслав»*

ПИТАННЯ КЛАСИФІКАЦІЇ ПИСАНКОВИХ ОРНАМЕНТІВ: ЗА ІСТОРІОГРАФІЧНИМИ ДЖЕРЕЛАМИ ТА ВЛАСНИМИ ДОСЛІДЖЕННЯМИ

Як відомо, інтерес до українських писанок почав зростати після виступу з доповіддю Ф. Вовка на Археологічному з'їзді в Києві (1876 р.). Одночасно, як засвідчено у роботі С. Кульжинського «Описание коллекции народных писанок» почалося збирання музейних та приватних колекцій. Це дало можливість дослідникам народного мистецтва кін. XIX ст. запропонувати певну класифікацію орнаментів писанок.

Писанки класифікуються за різними критеріями, зокрема, за композицією оздоблення. Тобто, коли сферична форма яйця поділяється на відповідні поля та сегменти, у яких розміщують орнаментальні мотиви. Здебільшого ж писанки класифікують за орнаментом. Ще з часів Київської Русі керамічні писанки виділялися тим, що їх примітивно орнаментували.

У європейській науці прийнято загальну класифікацію орнаменту (в тому числі й писанкового) на мотиви міфологічні, символічні (певною мірою спільні для всіх народів) та оригінальні, які відрізняються від попередніх і не є властивими народній орнаментиці [8, с. 103]. Одна з перших класифікацій писанкового орнаменту, яка з'явилася у кінці XIX ст., належить професору М. Сумцову [7, с. 17].

С. Кульжинський опрацьовуючи колекцію писанок Лубенського музею, а також висловлюючи свої думки з цього питання у своєму виданні зазначає, що «...автори одноголосно групують писанки по орнаменту... Таких груп, за звичай, нащитується три: орнаменти геометричний, рослинний, тваринний; професор Сумцов, відносячись до цієї справи більш уважно, вважав потрібним додати ще групи: солярну і релігійно-побутову» [5, с. 74]. Про те, він висловив і іншу думку, що «такий підхід безумовно є непоганим поки не почнеш працювати із самою колекцією писанок, а на практиці виявляється зовсім не придатним» [5, с. 74]. У своїй роботі він також вказує, що такий поділ є умовним. Варто зазначити, що і до сьогодення дня групування писанок за орнаментальними мотивами також зберігається. Звертає увагу С. Кульжинський і на такі моменти, що стосуються орнаменталізації. Це те, що не завжди можна зрозуміти, що хотів автор показати своїми малюнками, що не завжди писанки із схожими орнаментами або назвами є ідентичними, а інколи зовсім відрізняються одна від другої. Завершуючи розгляд цього питання дослідник вказує на те, що саме краще «в основу класифікації повинні лягти основні головні лінії, що непереривними кругами або овалами обходять

поверхню великої кількості писанок» [5, с. 75]. А «класифікація писанок заснована на головних лініях, заслуговує вповні значення класифікації не штучної, а природної; і як така обіцяє бути собою досить важливою допомогою для вивчення писанок в мистецькому відношенні» [5, с. 76].

Польський етнограф Ф. Крчек, який у кінці XIX ст. частково досліджував писанки Галичини, розподіляв орнамент за походженням: «з геометрії, предметного оточення, природи (рослини і тварини), від небесних тіл та з релігійних понять і мотивів». Д. Глинський виділив у писанковому орнаменті, окрім геометричного і рослинного, ще й симетричний, правильний і такий, що виник у результаті наслідування узорів фабричних тканин [6, с. 10-13]. Безумовно, що писанковий орнамент має багато спільного з орнаментами того ж таки ткацтва чи вишивки. Деякі орнаментальні мотиви, які використовувалися в писанкарстві, можливо, були схожі на узори фабричних тканин, які при подальшому опрацюванні варто виділити окремо, адже вони мають різновидове походження.

Ряд дослідників писанкарства намагалися поділити орнамент за етнографічними регіонами та місцевими назвами. У кінці XIX – на початку XX ст. дослідник Гуцульщини В. Шухевич виділив такі типи орнаментів, характерні для цього регіону: християнського змісту, назви солярні, назви оточуючих предметів, геометричні, назви вишивок, назви зі світу звіриного, назви зі світу рослинного, назви за місцевостями, інші [9, с. 216-228]. І. Шуліков, працюючи над волинськими писанками, виділив геометричний, релігійний, тваринний, господарсько-побутовий мотиви у їхній орнаментиці [1, арк. 11]. Дослідники пропонували прийняти за основу класифікації писанок такі назви, які подають самі писанкарки, а саме: «трав'янки», «голубці», «гребінчик», «хрестик», «безконечник» [3, с. 259]. Ця класифікація досить складна і за нею неможливо було б вивчати орнамент писанок. Перш за все це пояснюється тим, що одні й ті ж знаки мають різну назву. Професор С. Килимник пропонував класифікувати орнамент писанок за давністю узорів-символів, за територіальним принципом, за принципом кольору фарб взагалі, за принципом орнаментальних мотивів і їх різновидами та за окремими методами і способами виконання [4, с. 191-192]. У свою чергу всі ці групи поділялися ще на більш детальні підгрупи. Інші дослідники поділяють орнамент писанок на такі групи: історичний, що має зв'язок зі старовинним орнаментом, самобутньо-новий та оригінальний [2, с. 110]. Таким чином, в усіх класифікаціях орнаментів писанок кінця XIX – середини XX ст. знаходимо багато спільного: їх поділ на геометричні, релігійні, тваринні, рослинні та предметно-побутові мотиви.

З метою глибшого розгляду мистецтва писанки, нами пропонується поділ орнаменту на групи, розроблені на основі знаків-символів, характерних не тільки для території України, а й для інших територій, де поширене це мистецтво:

1. Геометричні мотиви.
2. Фітоморфні мотиви.
3. Зооморфні мотиви.

4. Антропоморфні мотиви.
5. Предметні мотиви.
6. Космогонічні мотиви.
7. Релігійні мотиви.
8. Каліграфічний елемент в розписі писанок.
9. Сюжетно-побутовий малюнок.
10. Декоративне оздоблення.

Систематизуючи види писанкового орнаменту, потрібно також враховувати його певну умовність, тому що він має ряд перехідних форм. Та все ж основою для такого поділу були мотиви народної орнаментики, які займають основне місце в розписі писанки щодо інших.

Отже, існує багато варіантів мотивів української орнаментики, які використовуються в писанкарстві. Наприклад, це найпростіші геометричні елементи (риски, смуги, крапки, цятки), а також різні кілечка і смуги, криві та прямі лінії. Ці знаки, скомпоновані в дво- і трилистки, багатопроменеві зірки, розетки, хрести тощо.

У кожній області, районі, а подекуди і в окремих селах у народному мистецтві є своє коло найуживаніших орнаментальних мотивів. Чимало з них під іншими назвами побутує і в суміжних та віддалених регіонах. Не зважаючи на це ми можемо їх класифікувати за вищезазначеною схемою.

Список використаних джерел:

1. Архівні наукові фонди рукописів та фонозаписів ІМФЕ ім. М. Т. Рильського НАН України. Ф. 16. Волинський краєзнавчий музей. Од. зб. 24. И. В. Шуликов. Пасхальные яйца на Волыни. 1915 р. 25 арк.
2. Валуйко М. Писанки / М. Валуйко // Сяйво. – К., 1913. – № 4. – С. 108–111.
3. Іларіон. Дохристиянські вірування українського народу / Іларіон. – К.: Обереги, 1992. – 424 с.
4. Килимник С. Український рік у народних звичаях та в історичному освітленні / С. Килимник. – К.: Обереги, 1994. – Т. 3. – Кн. 2. – 524 с.
5. Кулжинский С. Описание коллекции народных писанок / С. Кулжинский. – М., 1899. – Вып. 1. – 176 с.
6. Скорик М. З джерел писанкового орнаменту / М. Скорик // Писанка. – Верховина, 1995. – Ч. 1. – С. 10–13.
7. Сумцов М. Слобожане. Історично-етнографічна розвідка / М. Сумцов. – Х.: Союз, 1918. – 238 с.
8. Ткаченко В. Розвиток українського писанкарства кін. XIX – поч. XXI ст.: регіональні особливості, сучасні трансформації / В. Ткаченко // Дисертація на здобуття к. і. н. Спеціальність: 07.00.05 «Етнологія». – К. 2012. – 214 с.
9. Шухевич В. Писанки. Гуцульщина / В. Шухевич // Матеріали до українсько-руської етнології. – Л.: Накладом НТШ, 1904. – Ч. 4. – С. 216–228.

КУЛЬТУРОЛОГІЯ

Животенко Є.М.

студент,

Київський національний університет культури і мистецтв

ІННОВАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ В ОРГАНІЗАЦІЇ ДОЗВІЛЛЯ ДІТЕЙ В ЦЕНТРАХ РОЗВИТКУ ТА РОЗВАГ

Актуальність теми дослідження. На сьогоднішній день не виникає сумніву у тому, що робота центрів розвитку та розваг має надважливе значення у системі виховання дитини як цілісної та творчої особистості і у забезпеченні її дозвілля та розваг. За останні роки досить помітно зросли вимоги до змісту і особливостей діяльності дитячих дозвіллевих закладів, та їх ролі в організації дитячого дозвілля. Дозвіллева сфера позитивно впливає на особистість дитини, дозволяє відчувати себе повноцінною людиною, сприяє успішній соціалізації. Головною метою діяльності сучасних центрів розвитку та розваг є створення сприятливих умов для активізації процесів соціальної корекції, взаємовиховання, самовиховання, забезпечення максимального розвитку здібностей, позитивних рис характеру і звичок. І тому у своїй діяльності сучасні центри розвитку та розваг використовують широкий арсенал інноваційних технологій, за допомогою яких досягається максимально якісний рівень організації дитячого дозвілля і розважальної діяльності.

Серед основних напрямів діяльності центрів дитячого дозвілля виділяється дозвіллево-розважальний, який передбачає організацію культурного дозвілля дітей, спілкування з однолітками у різних формах ігрової та дозвіллево-розважальної діяльності, поліпшення психологічного здоров'я, зняття психологічної напруги [2].

Для цього діють такі форми дозвілля як:

1. Самостійні об'єднання по інтересах;
2. Ігрові програми;
3. Масові свята (бали, концерти, конкурси, свята, гуляння, змагання, фестивалі) та інші.

Діяльність центру розвитку та розваг дитини має бути націлена на вирішення важливої проблеми – гармонійний розвиток особистості дитини шляхом формування цілісної картини світу, життєвої компетентності та особистої культури. Сучасні центри розвитку та розваг мають в своєму арсеналі безліч інноваційних форм та методів організації роботи з дітьми дошкільного віку.

Інноваційні технології роботи в дитячих в центрах розвитку та розваг можна розділити на три групи:

- пов'язані з перетвореннями в системі організації і керування;

- соціально-управлінські;
- виробничо-творчі.

По перше варто відзначити що важливого значення набувають інновації що пов'язані з перетвореннями в системі організації і керування. Інновації, спрямовані на працівників культури, пов'язані з поліпшенням умов і удосконаленням організації їх праці, зі створенням більш творчого соціально-психологічного клімату в колективі. Ці нововведення мають свою специфіку, пов'язану з особливостями самої сфери, специфікою праці працівників, їх здібностями, діловими і особистими якостями.

В організації культурно-дозвілєвої діяльності школярів сьогодні виділяють такі основні методи:

1. Методи гри і ігрового тренінгу
2. Методи театралізації
3. Метод змагання

4. Метод рівноправного духовного контакту

5. Методи ситуацій, що виховують почуття самореалізації, довіри, уявної довіри, недовіри, організованого успіху та ін. Ситуація, яка виховує, – це ситуація що спеціально створюється вихователем.

6. Імпровізація – дія, не усвідомлена і не підготовлена заздалегідь, експромт. Імпровізація виводить на практичну й творчу заповзятливість. Мистецтво імпровізації – це породження спокуси творчого зусилля. Імпровізація базується на синдромі наслідування з привнесенням свого авторського початку.

7. Масові, групові та індивідуальні форми виховної роботи [3].

Педагогічний колектив сучасного дитячого центру розвитку та розваг використовує у своїй діяльності багату палітру різноманітних інноваційних технологій, спрямованих на розвиток базових якостей дитини раннього та дошкільного віку.

Інноваційні педагогічні моделі, що використовуються дитячими центрами розвитку та розваг в процесі організації дозвілля дітей, забезпечують розвиток природних здібностей дитини і допомагають їй реалізувати своє «Я». Увесь освітньо-виховний процес у центрах розвитку та розваг відображає потреби дітей у спілкуванні не лише з дорослими, а й з однолітками. Це є обов'язковою умовою їх соціального розвитку. З оволодінням предметною стороною будь-якої діяльності (знання, вміння, навички) у дитини актуалізується потреба в утвердженні свого «Я», тобто дошкільники самостверджуються серед людей. На сучасному етапі функціонування центрів розвитку та розваг активно впроваджуються у практику інноваційні технології, авторські програми, методики та їх елементи, такі як «Театр фізичного розвитку та оздоровлення дітей», «Теорія розв'язання винахідницьких завдань», «Будинок вільної дитини», технологія «Радість розвитку», методика дитячого експериментування в природі, система освіти «Довкілля», «Кольорові числа», гуманно-особистісні технології, різноманітні методики швидкочитання, Міжнародна виховна система «SELF – ESTEEM».

Використання інноваційних технологій в роботі дитячих центрів розвитку та розваг покликано вдосконалити їх роботу, підвищити ефективність процесу навчання, виховання та розважальної діяльності дітей. Проте, для того, щоб вирішити проблему запровадження інновацій в роботу дитячих центрів розвитку та розваг необхідно:

- визначити основні напрямки діяльності інноваційних процесів;
- провести планування і прогнозування соціально-культурних процесів;
- виявити фактори зовнішнього середовища і внутрішнього стимулювання.
- вивчити потреби, мотивації трудової діяльності, професійно-ціннісні орієнтації працівників у процесі адаптації до змін, що відбуваються;
- координувати зусилля всіх суб'єктів керування інноваційною діяльністю;
- забезпечити об'єктивне інформаційне забезпечення інноваційних процесів;
- створити організаційно-управлінські, соціальні і економічні умови для розгортання інноваційної діяльності в центрах розвитку та розваг для дітей;
- вести облік соціально-культурних особливостей територій і ступінь розвиненості потреб дітей при здійсненні інноваційної діяльності.

Таким чином, інноваційні технології роботи в дитячих в центрах розвитку та розваг включають інновації пов'язані з перетвореннями в системі організації і керування, соціально-управлінські а також виробничо-творчі інновації. Інновації, спрямовані на дитячу аудиторію приводять до підвищення якості обслуговування, розширення асортименту послуг з організації дозвілля, розваг та навчання. Інноваційні педагогічні моделі, що використовуються дитячими центрами розвитку та розваг в процесі організації дозвілля дітей, забезпечують розвиток природних здібностей дитини і допомагають їй реалізувати своє «Я».

Список використаних джерел:

1. Берлянд И. Е. Игра как феномен сознания/ И. Е. Берлянд. – Кемерово: АЛЕФ, Гуманитарный центр, 1992. – 96 с.
2. Бетина А. О. Особенности социального развития дошкольников в организованном игровом пространстве: Автореф. дис. ... канд. психол. наук / А. О. Бетина. – О., 2014. – 21 с
3. Максимовська М. О. Соціальне виховання засобами дозвілля: проблеми та перспективи // Теоретико-методичні проблеми виховання дітей та учнівської молоді. Зб. наук. праць. Вип. 14, кн. II. – К., 2010. – С. 70-178.

Піщанська В.М.

*кандидат культурології, доцент,
КВНЗ «Дніпропетровський обласний інститут
післядипломної педагогічної освіти»*

СПЕЦИФІКА «ЕСТЕТИЧНОГО» У ФОРМУВАННІ УКРАЇНСЬКОЇ ДУХОВНОЇ КУЛЬТУРИ XVII–XVIII СТОЛІТЬ

«Національно-довершеним» мистецьким стилем можна з впевненістю назвати українське бароко й не лише тому, що період XVII–XVIII ст. в історії становлення самосвідомості української культури є найвизначальнішим, а головним чином тому, що художнім відображенням цієї епохи стали сакральні образи та ідеали, що естетично втілилися в українському мистецтві. Як результат даного мистецького уособлення ідеалів та образів в українському мистецтві XVII–XVIII ст. важливим є їх естетичний вплив на формування національної ментальності та духовної культури.

Аналізуючи історію української естетичної думки, відомий український філософ та культуролог В. Личковах засвідчує різнобічний процес зародження й розвитку сфери «естезису» в українській етнонаціональній культурі, розрізняє становлення і формування донаукової й наукової парадигми естетики в Україні. Вчений, розглядаючи український естезис як духовно-чуттєву царину, що охоплює сферу «світовідношення, способу життя, екзистенціальних переживань», виділяє в ньому як спільні для всіх європейських народів риси, так і певні етнокультурні особливості, притаманні етнічному ядру нації, що породжували «неповторну естетосферу соціуму, особливий склад мислення і почування» [5, с. 3]. Притім автор історико-естетичної концепції наголошує на органічному вплетінні розвитку українського естезису в соціокультурний контекст історичного буття українців, а саме: «їхню ментальність, духовність, культуру, мистецтво» [5, с. 3].

У ґрунтовному дослідженні з історії естетики на матеріалі української культури І. Іваньо сформулював дефініцію естетики як науки, трактуючи її як «сукупність художніх напрямів і шкіл», як «систему методологічних принципів мистецтвознавства і художньої критики» [3, с. 7]. Автор нарису розвитку естетичної думки України розглядає визначення естетики як філософію мистецтва і творчості за законами краси. Закономірності виникнення, розвитку та функціонування історії естетики І. Іваньо пояснює такими універсальними поняттями, як «мистецтво» і «краса», що відповідають раціоналістичним підвалинам, закладеним в ідеї «дисципліни». Український філософ вважає, що історичне дослідження має на меті відтворення естетики як системи знань, якій притаманна певна єдність і зв'язок з іншими формами теоретичної та практичної діяльності – філософії та мистецтва [3, с. 7]. Отже, в опрацюванні естетичного начала в українській духовній культурі об'єктом дослідження мають бути як філософські праці, так і художні твори, причому останні є найбільш цінними з точки зору історії етнонаціонального естезису.

Сама етимологія дає доволі ясний орієнтир: «естетичне» – це почуттєве, те, «що має відношення до чуттєвого сприйняття» [2, с. 5]. Ще у середині XVIII ст. О. Баумгартен, виокремивши естетику в окрему філософську дисципліну, розглядав її як теорію прекрасного, оскільки він чуттєве сприйняття досконалості пов'язував з насолодою красою [6, с. 234]. Завдячуючи німецькому філософу, вже з XVIII століття естетику сприймають як «філософію прекрасного» та часто розглядають як філософію мистецтва. Проте застосування поняття «естетичне» охоплює велике розмаїття людських взаємозв'язків і здібностей, до яких відносять: творчість за законами краси і мистецтво як специфічний вид діяльності; закономірності художньої творчості та специфіку художнього сприйняття з урахуванням не лише відчуття кольору і звуку, а й інтелектуальних переживань, уяви та інтуїції; життєві цінності пізнання та специфічні властивості соціальних і природних речей; високохудожні твори мистецтва та високоморальні вчинки людей. Аналіз вживання слів «естетичне» та «чуттєве» показує очевидну нетотожність їх значень, а точніше – складність категорії естетичне та специфіку конотацій, які притаманні йому, особливо в рамках української духовної культури XVII – XVIII століть. Окрім того, існують розбіжності у трактуванні понять «естетичне» та «художнє».

У зв'язку із цим І. Бондаревська стверджує, що «естетика та естетичне ставлення є функцією культури як певної моделі соціального життя, і тому відповідь на питання про припустимість і доцільність застосування естетичної теорії до аналізу української культури XVII–XVIII ст. передбачає реконструкцію умов, які створювали б «попит» на відповідну теорію і певний спосіб осмислення мистецьких творів, мистецької діяльності» [1, с. 5]. Одночасно відома дослідниця бароко, розглядаючи українську культуру, зауважує, «що коли обговорювали мистецтво XVII–XVIII ст., то мали на увазі щось інше, порівняно з тим, що ми автоматично починаємо розуміти тепер, спираючись на знайому термінологію» [1, с. 21].

В Україні у XVII–XVIII ст., як констатує І. Бондаревська, було в ужитку два слова, які тепер перекладають як «мистецтво» – латинське *ars*, що побутувало в освітньому, академічному середовищі, та давнє «художество», яке за змістом вже у XVII ст. вживається в значенні, що відповідає латинському *ars* [1, с. 21]. Та, незважаючи на специфіку тлумачення понять, естетична думка так чи інакше з прадавніх віків супроводжувала всі життєві процеси українців. Український народ у своїх традиційних віруваннях, народних ремеслах та фольклорі «естетично» утверджував своє світовідношення як «святотвідношення», мудро розмірковуючи про красу природи, людини, життя, кохання, емоційно-виразних барвників у «віночку» повсякденного існування» [5, с. 3], закладених у глибинах української етноментальності та органічно поєднаних з духовністю, традиційною культурою, релігією та мистецтвом.

І хоча, як сказано у розділі «Естетика» третього тому багатотомного видання «Історія української культури», присвяченого культурі XVII–XVIII ст., у цей час «естетика ще не оформилась у самостійне наукове вчення, не було окреслено не тільки її назви, а специфіки предмета» [4, с. 535], виявлення

українського естезису знаходимо у відомому на весь світ українському декоративно-ужитковому мистецтві, у народній іконографії та малярстві, народних думках і музичному фольклорі. Через народну творчість українці естетизували навколишній світ, власне життя, свій життєвий простір і соціальний час.

Стосовно українського мистецтва XVII–XVIII ст. необхідно зазначити, що мистецька діяльність не мислилась як особлива соціальна сфера виробництва духовних (естетичних) цінностей. Твори мистецтва мали виконувати соціально корисну функцію у різних сферах діяльності. Такими сферами були побут, суспільні практики та релігія, а мистецька діяльність була орієнтованою на повсякденний досвід, екзистенціальні переживання та одухотворену інтенсивність емоцій. Говорити про естетичний досвід як такий і тим паче – концепт естетичного – в межах української культури XVII–XVIII ст. не доцільно. Даний період в історії української естетичної думки згідно з класифікацією В. Личковаха, і є «донауковим».

Проте, хоча в естетичних ідеях XVII–XVIII ст. було відсутнє теоретичне розуміння станів і почуттів індивіда як єдиного джерела відтворення цілісності людського існування та причини мистецької діяльності й оцінки мистецьких творів, а творча активність жила переважно готовими смислами – релігійним і соціальним, вони органічно розчинені в українській «філософії краси» і «філософії мистецтва» на рівні світогляду і художньої практики, що стали підґрунтям у формуванні української духовної культури епохи Бароко.

Список використаних джерел:

1. Бондаревська І. А. Парадоксальність естетичного в українській культурі XVII – XIII століть : монографія / І. А. Бондаревська. – Київ : Вид. ПАРАПАН, 2005. – 308 с.
2. Естетика : навч. посіб. / М. П. Колесніков, О. В. Колеснікова, В. О. Лозовий [та ін.] ; за ред. В. О. Лозового. – Київ : Юрінком. Інтер, 2007. – 208 с.
3. Иваньо И. Очерк развития эстетической мысли Украины / И. Иваньо. – Москва : Искусство, 1981. – 423 с.
4. Історія української культури : у 5 т. Т. 3 : Українська культура другої половини XVII – XVIII століть / НАН України ; гол ред. Б. Є. Патон. – Київ : Наукова думка, 2003. – 1246 с.
5. Личковах В. А. Етнокультурні особливості української естетичної думки / В. А. Личковах // Візуальність в українській культурі: статус, динаміка, контексти : матеріали третьої науково-практичної конференції (9-10 жовтня 2013 р.). – Черкаси : Брама-Україна, 2013. – С. 3-7.
6. Савельєв В. П. Культурологія. Етика. Естетика : навч. посіб. / В. П. Савельєв, С. М. Повторєва. – Львів : «Магнолія 2006», 2012. – 352 с.

ПОЛІТИЧНІ НАУКИ

Апончук І.О.

аспірант,

*Національний педагогічний університет
імені М.П. Драгоманова*

ПОНЯТТЯ «РЕСУРСИ» В РЕЛЯЦІОНІСТСЬКІЙ КОНЦЕПЦІЇ ВЛАДИ

Сучасне суспільство у своєму розвитку все більше набуває рис інформаційного. В подібному процесі відбуваються трансформації багатьох політичних інститутів та явищ, і влади в тому числі. В спробах дослідити природу такого багатоманітного феномена як влада, значну увагу дослідники (П. Блау, Е. Тоффлер та ін.) відводили проблематиці ресурсів влади, їх ролі та місцю. Сьогодні це питання набуває нового характеру, особливо в умовах інформаційної експансії. Найбільш ґрунтовно ресурси влади були досліджені в теоріях «обміну ресурсами».

Теоретичне осмислення поняття ресурсів влади відбувається в рамках різних суспільних наук. До аналізу даного поняття зверталися П. Блау, Д. Хіксон, К. Хаайнінгс, Н. Пеннінгс, М. Роджерс, А. Етціоні та ін. Істотний внесок в розробку реляціоністської концепції влади зробили М. Вебер, Д. Картрайт, П. Блау, Дж. Френч, Р. Даль, Д. Хіксон, К. Хайнінгс, Д. Ронг та інші дослідники.

Різні аспекти дослідження ресурсів влади знайшли своє висвітлення у дослідженнях вітчизняних вчених, зокрема В. Бабкіна, В. Селіванова, О. Бабкіної, І. Варзаря, В. Горбатенка, В. Бушанського, С. Рябова, О. Сидорчука, Є. Цокура та багатьох інших.

У процесі становлення політичної науки дослідники намагалися осмислити феномен влади, її природу та визначити її характерні риси. У різні історичні періоди феномен влади набував нових форм та якостей, влада трансформувалася разом із суспільством. Проте завжди аксіоматичною вважалась ідея нерозривності влади і політики. Розуміння постійної присутності та незамінності влади в розвитку і функціонуванні суспільства залишається вихідним для всіх сучасних політичних і соціальних теорій, оскільки саме сукупність людей об'єднана взаємодією і владою являє собою сутність суспільства [2, с. 10].

Категорія влади посідає одне з центральних місць у політичній науці. Визначення поняття влади, її характеристик та природи дозволяє зрозуміти та виділити політику і політичні відносини з-поміж усієї маси суспільних відносин. Саме дослідження феномена влади, накопичення знань про її природу та механізми реалізації, є однією з найбільш актуальних проблем політології.

Нині існує понад 400 визначень категорії «влада». Адже кожен долідник трактує його, виходячи з власного бачення та досвіду. Так, Бертран Рассел свого часу, розглядає поняття влади як фундаментальне, спільне для всіх соціальних наук пояснювальне поняття, та проводив паралелі з поняттям «енергії» у фізиці. Він пояснює це тим, що владні відносини виникають всюди де є люди, адже їм притаманно вступати у різноманітні взаємозалежні відносини, як в ролі владарюючих, так і підлеглих. Таким чином, стає зрозуміло, що влада як явище присутня в будь-якому суспільстві та в будь-яку епоху.

На сьогоднішній день існує велика кількість теорій, які прагнуть дослідити особливості та причини виникнення влади. Проте кожен з підходів фіксує один або декілька аспектів влади, які в процесі її генезису взаємодіють між собою [2, с. 12].

Влада є багатоманітним суспільним явищем, і в розкритті сутності останнього важливе місце посідають концепції влади, зокрема телеологічна, системна, біхевіористська, реляціоністська та інші.

Так, телеологічна концепція влади характеризує її як здатність досягнення поставлених цілей, одержання намічених результатів [3, с. 155].

Системна концепція влади розглядає владу як системотворче відношення в політичній системі [3, с. 156]. В основі біхевіористської концепції лежить дослідження поведінки людини. Стрижнем будь-якої владної поведінки вважається першопочатковий імпульс – прагнення до влади, як би не трактувалось останнє поняття [2, с. 13-14].

Однією з найбільш поширених та актуальних на сьогодні концепцій влади можна вважати реляціоністську. Адже вона трактує владу у контексті відносин між двома партнерами та стверджує, що реалізація влади в будь-якому суспільстві опирається на загальноприйняті або юридично закріплені норми, принципи та цінності, які визначають соціальний статус та роль різних індивідів та соціальних груп в системі суспільних відносин.

Ця концепція порівняно з іншими видами інтеракції, в першу чергу звертає увагу на асиметричність владних відносин, розглядаючи їх як відносини суб'єкта та об'єкта влади [1, с. 66].

У рамках даної концепції формуються і відповідні визначення влади. На думку Р. Даля, влада – це такі «відносини між соціальними одиницями, коли поведінка однієї або кількох одиниць залежить за певних обставин від поведінки інших одиниць» [5, с. 407].

В той же час Дж. Френч та Б. Рейвен більше схилиються до розуміння «влади» як «потенційної здатності, котру мають група або індивід аби з її допомогою здійснювати вплив один на одного» [1, с. 66].

В свою чергу, П. Блау трактує владу як «можливість одного індивіда або групи здійснювати свою волю над іншими через страх, або відмовляючи в звичайних благах, чи у формі покарання, не зважаючи на спротив; при цьому обидва способи впливу представляють собою негативні санкції» [4, с. 117]. Спільним для всіх наведених визначень є те, що владні відносини

інтерпретуються як відносини двох партнерів, що здійснюють вплив один на одного в процесі взаємодії.

Серед реляціоністських концепцій, значної уваги заслуговують теорії «обміну ресурсами», оскільки саме в них була здійснена одна з перших спроб переосмислення владних відносин через розподіл ресурсів, та надано чітке визначення поняттю «ресурс» влади.

В теоріях «обміну ресурсами» П. Блау, Д. Хіксан, К. Хайнінгс та інші на перший план висувають ситуації, де має місце нерівномірний розподіл ресурсів між учасниками соціальних відносин, саме в результаті яких виникає гостра необхідність в ресурсах, особливо з боку тих, хто їх недоотримав. Таким чином, ті індивіди, що володіють великою кількістю ресурсів, можуть трансформувати надлишки останніх, передаючи їх індивідам, що мають потребу в ресурсах в обмін на певну модель поведінки чи певні дії.

П. Блау основну увагу концентрує на ситуаціях, де взаємний вплив проявляється через обмін ресурсами між групами чи індивідами. Дослідник розробив класифікацію обмінів в ситуації соціальної взаємодії, і виділив владу в рамках даної типології, як приватний вид обміну. А також виділив категорії обміну, що змінюються в залежності від певних характеристик, таких як, «інструментальність» та «неінструментальність», «симетрія» та «асиметрія». Відповідно владні відносини визначаються як відносини інструментального та асиметричного типів. В даній теорії, один індивід має владу над іншим, за умови, що останній знаходиться в стані постійної залежності, оскільки не може отримати необхідні ресурси в іншому місці.

В західній політичній науці поширення набули наступні складові теорії Блау:

- в основі влади лежить реальний факт нерівномірного розподілу ресурсів, що дає змогу одному індивідові використовувати негативні санкції у відношенні іншого індивіда;
- важливим постає знаходження сенсу обміну, саме як обміну ресурсами різної природи. Адже за умови, що ресурси мають однакову природу, будь-який обмін утратив би сенс. Проте, оскільки мова йде про ресурси, природа яких різниться, то обмін стає не лише можливим, а навіть необхідним;
- раціональною вважається теза про те, що влада вважається функцією залежності індивіда від розподілу рідкісних ресурсів;
- положення про залежність влади від ступеня можливості знаходження іншого джерела ресурсу [1, с. 73].

Згодом теорія «соціального обміну» П. Блау була доповнена Д. Хіксоном, котрий вніс до останньої такі поняття, як «замінність», «центральність» та інші. Деякі теоретики, переглядаючи дану теорію, більше зацікавились проблемою дослідження поведінки учасників соціальної взаємодії в залежності від розподілу ресурсів. Їх увага більшою мірою була зосереджена на 3 основних моментах:

- вагомості ресурсів;
- сприйнятті ресурсів та очікуванні наслідків їх використання;
- способі переходу до ефективної мобілізації ресурсів.

Але учасники соціальної взаємодії отримали характеристики тільки в плані їх ставлення до розподілу в даний момент, в даній ситуації ресурсів, без врахування джерела ресурсів, їх реальної ваги і значення для суспільства, не говорячи вже про інші деталі. Саме тому представлений обмін ресурсами виглядав як формальна, проведена в соціально-політичному вакуумі процедура, позбавлена будь-якого конкретно-історичного змісту.

Згодом дослідники теорій «обміну ресурсами», поставили за мету описати, перелічити, дати визначення та класифікувати ресурси влади.

Одним з перших хто дав чітке визначення поняття «ресурс» став М. Роджерс. Він стверджував, що «ресурс – це атрибут, обставина чи благо, володіння котрим збільшує здатність впливу його володаря на інших індивідів або групи» [1, с. 74].

Також саме він одним з перших здійснив класифікацію ресурсів, поділивши їх на «інфраресурси» та «інструментальні» ресурси. Перші, тобто «інфраресурси», – це атрибути, обставини чи блага, які мають бути обов'язково присутніми до того моменту, як будуть використані «інструментальні» ресурси. «Інструментальні» ресурси – визначаються ним, як засіб здійснення впливу, та можуть використовуватися для винагороди, покарання чи переконання [1, с. 75].

Ще однією спробою класифікації ресурсів стала робота А. Етционі «Порівняльний аналіз складних організацій». Мета його класифікації полягала в співвіднесенні певних типів ресурсів зі специфічними способами володарювання.

Дослідник виділяв наступні типи ресурсів:

- утилітарні ресурси (в першу чергу матеріальна винагорода) – дає змогу перебороти спротив об'єкта, в такий спосіб, щоб останній підкорився волі суб'єкта в обмін на необхідні ресурси;
- примусові ресурси – такі, що використовуються суб'єктом влади для додаткового примусу, щоб ще більше обмежити свободу об'єкта;
- нормативні ресурси – такий тип ресурсів, котрий дає змогу блокувати спротив об'єкта, шляхом прийняття нових чи зміни старих норм та принципів, тим самим змушуючи об'єкт приймати нові вимоги до власної поведінки [1, с. 75].

Саме завдяки дослідженням теорій «обміну ресурсами» можна краще зрозуміти та досягнути трансформації влади що відбуваються в епоху становлення інформаційного суспільства та появи нових підходів до розуміння феномену влади. Також варто відзначити, що дослідження ресурсів влади не обмежилося рамками реляціоністської концепції, а продовжувалося далі вже в контексті інших теорій, зокрема і системних.

Список використаних джерел:

1. Власть: Очерки современной политической философии Запада / В. В. Мшвениерадзе, И. И. Кравченко, Е. В. Осипов и др. – М.: Наука, 1989. – 328 с.
2. Воронов И. О. Феномен власти: горизонты людського і політичного виміру. Монографія. – К.: Генеза, 2005. – 288 с.

3. Шляхтун П. П. Політологія (теорія та історія політичної науки). Навч. пос. – К.: Либідь, 2005. – 576 с.
4. Blau P. Exchange and power in social life. N. Y., 1964. 352 p.
5. Dahl R. A. Power // International encyclopedia of the social sciences. N. Y., 1968. Vol. 12. 638 p.

Гарбар О.О.

студент,

Київський національний університет культури і мистецтв

ГОЛОВНІ СКЛАДОВІ ФОРМУВАННЯ РЕПУТАЦІЇ ДЕРЖАВИ ЯК ЧАСТИНА НАЦІОНАЛЬНИХ ІНТЕРЕСІВ В ЕПОХУ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

Сучасний історичний етап розвитку людства характеризується активним процесом глобалізації, котра створює універсальний світ, внаслідок чого посилюється взаємозв'язок між державами в економічній, політичній та культурній сферах [4, с. 219]. За таких умов, формування позитивної репутації держави є життєво важливим фактором, що забезпечує її стабільний розвиток та співіснування з іншими країнами загалом, а, отже, формування позитивної репутації є частиною державних інтересів.

Мета даного дослідження полягає в систематизації основних складових, що формують репутацію держави, яка, в свою чергу, є частиною національних інтересів країни.

Всесвітня організація з туризму визначає репутацію держави як «сукупність емоційних і раціональних уявлень, що впливають із зіставлення всіх ознак країни, власного досвіду і чутток, що впливають на створення певного образу» [1, с. 256].

Попри те, що до складу національних інтересів прийнято відносити, перш за все, такі поняття, як: безпеку, державний суверенітет та економічний розвиток [5], репутація держави не є менш важливою, особливо в час інформаційної епохи та глобального взаємозв'язку, коли будь-яка країна не може лишатися в ізоляції від інших глобальних та регіональних процесів.

Основними складовими, що формують репутацію держави на сучасному етапі розвитку людства, є:

1. Забезпечення країною демократичного розвитку – до даного поняття відносяться: рівень верховенства права в державі, тобто, забезпечення основних прав та свободи людини. В даний час забезпечення демократизації держави є найбільш цінним фактором творення репутації й іміджу певної країни [6, с. 258], адже для сучасного світу характерне прагнення держав до створення демократичних систем [7, с. 28], хоча, в деякій мірі, воно продовжує лишатися декларативним. Тим паче, демократичні держави мають значний авторитет в очах світового співтовариства, що створює позитивну репутацію, котра є основою різнобічної співпраці в усіх галузях, що може приносити державі

значну вигоду, аніж ізоляція та санкції внаслідок значного порушення прав людини.

2. Економічний та науково-технічний розвиток – як складова формування репутації виражається у:

- 1) випуску високотехнологічної загальнонеобхідної продукції;
- 2) наявності відомих брендів;
- 3) глобальних науково-технічних досягненнях та відкриттях;
- 4) сприятливому інвестиційному кліматі.

Наявність хоча б одної з приведених складових значно підсилює репутацію держави на міжнародній арені. Наприклад, Японія відома в багатьох країнах світу завдяки брендам Sony та Nikon [3, с. 34], що забезпечує цій країні всесвітнє визнання через випуск та продаж високотехнологічних товарів. Розвинута економіка дає державі можливість інтегруватися з іншими країнами в торгівельні союзи, забезпечувати високий добробут власних громадян та авторитет на міжнародній арені, таким чином реалізуючи одну з основних цілей національних інтересів – всебічний розвиток держави.

3. Соціально-політична стабільність – виступає в якості головного показника стійкості держави та якості політико-економічного управління, за допомогою якого уряд знижує вплив наявних для країни загроз, які носять різнобічний характер, від тероризму – до економічної нестабільності, що призводить до початку дезінтеграції державного механізму.

4. Культурно-історична спадщина – виступає однією із найбільш важливих частин в формуванні репутації певної країни, адже за допомогою неї можливий не тільки розвиток туризму, а й підтримка національної єдності та гордості за минуле власної держави, патріотизму, що дозволить забезпечити соціально-політичну стабільність.

Отже, виходячи з усього вищевикладеного, цілком можна стверджувати, що репутація держави – це комплексний показник її соціально-політичного, економічного та культурного розвитку, котрий формує відповідне уявлення про неї у: громадян, урядів інших країн, міжнародних організацій тощо.

Нормальне існування та розвиток держави у сучасній системі міжнародних відносин, домінантою якої, наразі, є глобалізація й лібералізація та демократизація неможливі без належного рівня репутації в очах світового співтовариства. Саме тому, від формування відповідного іміджу залежить майбутнє країни [2, с. 336].

Список використаних джерел:

1. Бичкова А. Репутація як визначальний чинник позиціонування держави на міжнародній арені / А. Бичкова // Київ. нац. ун-т ім. Тараса Шевченка, Ін-т міжнар. відносин. – Київ, 2012. – № 104, ч 1. – С. 256–257.
2. Дахній З. В. Імідж та політична репутація держави: сутність та співвідношення понять / З. В. Дахній // Гілея: науковий вісник. – 2016. – Вип. 110. – С. 336–339.
3. Личова Г. В. Імідж країни в глобальному просторі / Г. В. Личова // Вісник КНУ імені Тараса Шевченка. Серія: «Економіка». – 2006. – Випуск 85. – С. 33–36.
4. Мельник В. В. Глобалізація в культурній сфері: теоретико-методологічний аналіз / В. В. Мельник // Гілея. Історичні науки. Філософські науки. Політичні науки: Науковий

вісник: 36. наук. праць. – Київ: НПУ імені М. П. Драгоманова, 2015. – Вип. 87 (8). – С. 219–225.

5. Пантелейчук І. В. Національний інтерес як механізм формування геополітичного іміджу [Електронний ресурс] / І. В. Пантелейчук // Державне управління: удосконалення та розвиток: електрон. наук. фах. вид. – 2012. – № 2. – Режим доступу до журн.: <http://www.dy.nayka.com.ua/index.php?operation=1&iid=389>. – Назва з екрана.

6. Семченко А. А. Внешний и внутренний имидж Украины как демократического государства / Александр Анатольевич Семченко // Известия АлтГУ. – 2013. – № 4 (80). – С. 258–261.

7. Ялаева К. Т. Развитие демократии в современном мире в свете теории «Волн демократизации» / Кристина Тахировна Ялаева // Вестник ЧелГУ. – 2012. – №1(255). – С. 28–32.

Романова О.В.

кандидат політичних наук, доцент,

Одеський національний університет імені І.І. Мечникова

ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНА ПОЛІТИКА ПІВНІЧНОЄВРОПЕЙСЬКИХ ДЕРЖАВ У ПОСТЫПОЛЯРНИЙ ПЕРІОД

Зміни, що відбувалися в світі і в Європі, після закінчення «холодної війни», не могли не вплинути на політику країн Північної Європи. Ліквідація блокового протистояння дала можливість нейтральним країнам більш тісно співпрацювати з ЄЕС. У Швеції, нейтралітет якої налічував два з половиною століття, змінилася парадигма зовнішньої політики. Замість розуміння нейтралітету як «свободи від союзів» прийшло формулювання «свобода від військових союзів». Фінляндія і Австрія, що мала до того ж особливі відносини з СРСР, також змогла змінити свою політику щодо ЄС і перейти до більш тісної співпраці з ним.

Поглиблення інтеграційних процесів, завершення будівництва внутрішнього ринку ЄС і все більш значне взаємопроникнення економік європейських країн робило таку співпрацю необхідною. У 1992 р. між країнами ЄЕС і ЄАВТ було укладено угоду про створення Європейського економічного простору (ЄЕП), яка набула чинності з 1 січня 1994 [1, с. 160].

Незважаючи на те, що більшість країн, що входили в ЄАВТ, в даний час входять в ЄС, Європейський економічний простір продовжує існувати, оскільки три країни – Норвегія, Ісландія і Ліхтенштейн бажають брати участь в єдиному ринку, не будучи членами ЄС. Угода про Європейський економічний простір головним чином стосується «чотирьох свобод» внутрішнього ринку ЄС – свободи руху товарів, послуг, людей і капіталів. Угода поширюється також на області, тісно пов'язані з «чотирма свободами», такі як захист прав споживачів, корпоративне законодавство, захист навколишнього середовища, деякі аспекти соціальної політики. У зазначених областях держави, що входять до ЄЕП, інкорпоровали в національне законодавство відповідні правила ЄС.

Одним з найважливіших положень Угоди є гарантія рівних умов конкуренції в усіх країнах ЄЕП. Правила конкуренції, записані в Угоді, відповідають законодавству Співтовариства в цій галузі. Співпраця між державами в рамках ЄЕП поширюється також на області, що не відносяться безпосередньо до «чотирьох свобод», але впливають на соціально-економічний розвиток: дослідження та інновації, освіта, соціальна політика, розвиток малого і середнього бізнесу, туризм, інформаційні служби, аудіо-відео сектор, захист цивільних прав.

Угода надає право країнам, що не входять в ЄС, брати участь в переговорах з Комісією з вироблення загального законодавства, але не дає можливості голосувати при прийнятті рішень. В областях, що відносяться до функціонування спільного ринку, Норвегія, Ісландія та Ліхтенштейн несуть фінансові витрати нарівні з країнами ЄС, однак з співпраці в рамках ЄЕП виключені такі важливі області, як сільське господарство і рибальство, що має принципове значення для Норвегії і Ісландії [1, с. 161].

Незважаючи на створення ЄЕП, в 1991-1992 рр. Норвегія, Швеція і Фінляндія подали заявки на вступ до ЄС. Переговори пройшли швидко і успішно, у січні 1995 р. чотири держави (разом з Австрією) повинні були стати повноправними членами ЄС. Однак на референдумі громадяни Норвегії знову проголосували проти приєднання до Європейського Союзу. Для Швеції і Фінляндії вступ до ЄС пройшов відносно безболісно. На переговорах про вступ значну увагу було приділено питанням приведення національних цін на сільськогосподарську продукцію у відповідність з цінами в ЄС, розмірами фермерських субсидій і виплат, а також деяким аспектам регіональної та екологічної політики. Швеція і Фінляндія змогли вдало вирішити «проблему північних територій» і отримали дозвіл від ЄС виплачувати національні сільськогосподарські субсидії для територій, розташованих вище 62-го градуса північної широти. Новим країнам ЄС згідно загальносоюзним рішенням довелося брати участь в угодах про «добровільне» обмеження експорту [2, с. 301]. В області екологічної політики вступ Швеції і Фінляндії стало потужним стимулом щодо перегляду загальноєвропейських екологічних норм у бік посилювання. Раніше таку ж політику проводила Данія; входження двох нових північних країн, з високими екологічними стандартами, сприяло впровадженню в загальноєвропейське законодавство, зокрема в Амстердамський договір, ряду положень в галузі охорони навколишнього середовища.

Прикладом впливу північного співробітництва на політику ЄС є їх участь в Шенгенській угоді. Фінляндія і Швеція взяли Шенгенське законодавство повністю, Данія же займає досить специфічне положення, – вона повністю бере участь тільки в тих проектах, які підпадають під розділ VI Договору про ЄС, що включає в себе положення про співпрацю в кримінально-правовій сфері. В Амстердамському договорі особлива позиція Данії була зафіксована в спеціальному Протоколі 5. Згідно з його положеннями Данія має можливість не брати участь у всіх діях і заходах в області юстиції і внутрішніх справ, що проводяться в рамках компетенції Товариства. Цей розділ включає візові

питання, імміграційну політику, надання притулку та інші напрямки політики, пов'язані з вільним пересуванням людей. Крім того, якщо Європейська Рада приймає якесь рішення на підставі Шенгенських правил, Данія повинна в шестимісячний термін визначити, чи включає вона це рішення в національне законодавство. Не беручи участі у співпраці в рамках компетенції Співтовариства, Данія проте використовує шенгенські візи. При включенні Шенгенського законодавства в Амстердамський договір, Данія була вельми стурбована тим, щоб воно не чинило негативного впливу на функціонування Північного паспортного союзу, який існує між країнами Північної Європи з 1952 р, і тому активно підтримала бажання Норвегії та Ісландії приєднатися до Шенгенських правил. Таким чином, Норвегія і Ісландія інкорпорувала все Шенгенська законодавство в національне право, беруть участь в обговоренні політики в рамках Шенгенського законодавства, несуть всі фінансові витрати, але не беруть участі в процедурі прийняття рішень [1, с. 72].

Країни Північної Європи є справними платниками до бюджету ЄС, мають хороші показники темпів економічного зростання і високі стандарти рівня життя населення, активно беруть участь в обговоренні всіх нагальних проблем ЄС. Проте не можна заперечувати існування значної частки скептицизму по відношенню до поглиблення європейської інтеграції у Скандинавських країн, наприклад, Данія і Швеція не ввели єдину валюту, хоча фінансово-економічні показники цих країн цілком дозволяють їм приєднатися до зони євро. Таке становище речей обумовлено, в першу чергу, негативним ставленням населення скандинавських країн до збільшення впливу європейських інститутів на внутрішню політику держав-членів ЄС, занепокоєнням за збереження унікальної соціальної моделі і небажанням передавати важливі складові національного суверенітету в ведення загальноєвропейських структур. Однак, домігшись бажаних винятків або включень, скандинавські країни потрапили в пастку іншого роду. Данія і Швеція, будучи членами ЄС, постійно стикаються зі складною дилемою: з одного боку, вони побоюються втратити значну частину свого національного суверенітету, з іншого – не беручи участь у великих проектах ЄС, ці країни знижують свій вплив всередині Союзу (ЕВС, наприклад) [3, с. 19].

Данія і Швеція є послідовними прихильниками розширення ЄС. Це обумовлено, з одного боку, підвищеною увагою скандинавських країн до проблем розвитку демократії в Східній Європі і на пострадянському просторі. З іншого боку, кожне розширення ЄС уповільнює поглиблення європейської інтеграції, що об'єктивно створює більш комфортні умови для самих скандинавських країн в рамках Європейського союзу. Фінляндія, на відміну від інших північних країн, повністю вписалася в структури ЄС. На початку свого перебування в ЄС ця країна з великою обережністю ставилася до передачі національних повноважень у ведення Співтовариства, але поступово її позиція зближалася з позиціями країн-засновниць, і в даний час Фінляндія є активним членом ЄС, які беруть участь у всіх проектах Співтовариства.

Список використаних джерел:

1. Бабынина Л.О. Страны Северной Европы и дифференциация в ЕС // Современная Европа. – 2007. – №3. – С. 58–72.
2. Бабынина Л.О. Особенности участия Скандинавских стран и Финляндии в процессе европейской интеграции // Вестник ННГУ. – 2010. – №3. – С. 296–303.
3. Бочкарьова Т.Ю. Скандинавський субрегіон у процесі диференціації Європейського Союзу // Наукові праці ЧДУ. – 2014. – № 218. – С. 15–21.

СОЦІАЛЬНІ КОМУНІКАЦІЇ

Воробйова А.О.

студентка,

Національний університет «Острозька академія»

РОЛЬ ОСОБИСТИХ ЯКОСТЕЙ ТЕЛЕВЕДУЧОГО В УСПІШНОСТІ ТРЕВЕЛ-ПРОГРАМИ (НА ПРИКЛАДІ ВЕДУЧОГО ТА АВТОРА ПРОГРАМИ «СВІТ НАВИВОРІТ» ДМИТРА КОМАРОВА)

Ще від появи телебачення і створення перших телепрограм ведучий відіграє одну з найважливіших ролей на його теренах. З кінця минулого століття кількість жанрів ТБ-програм значно збільшилася. При цьому кожен новий формат має свої особливі риси та висуває до ведучого індивідуальні вимоги. А оскільки ведучий програми фактично є її обличчям, його імідж та особистісні риси мають безпосередній вплив на популярність цієї програми серед аудиторії та рейтинговість.

Сьогодні активно розвивається відносно новий за змістом та форматом вид телепередач – тревел-програми. Можна сміливо сказати, що тревел-журналістика з'явилася на стику журналістики та туризму.

Тему зародження, розвитку та сучасного функціонування тревел-журналістики вивчали Ю. Полежаєв, О. Юферева, І. Показаньєва, О. Бабак, О. Москаленко, Ю. Щербина, В. Перехейда, О. Володченко, Ю. Зеленюк, П. Лебедев, Т. Редькина, Ю. Нуртдінова та інші.

Роль телеведучого тревел-програми та вимоги до цієї професії досліджували у своїх наукових роботах К. Катріч, С. Демченко, Ю. Щербина, Н. Середюк, М. Андрющенко, В. Гоян.

Хоч цей сучасний формат тревел-програм поки що має досить коротку історію розвитку, обсяг інформаційно-розважальної телепродукції такого змісту в українському телепросторі вже досить великий. У той же час зараз досить важко знайти ґрунтовні дослідження щодо місця ведучого у програмі подорожей, впливу його іміджу та особистих якостей на успішність проекту. Цим і визначається актуальність цієї наукової роботи.

Мета статті – визначити та проаналізувати, яку роль відіграють особисті якості телеведучого у популярності та успішності тревел-програми на прикладі ведучого та автора програми «Світ навиворіт» Дмитра Комарова.

Об'єктом нашої роботи є тревел-програми в українському телевізійному просторі. Предметом дослідження в роботі є роль особистих якостей телеведучого в успішності тревел-програми на прикладі ведучого та автора програми «Світ навиворіт» Дмитра Комарова.

Під час написання статті використовувались такі методи дослідження, як аналіз, синтез, індукція, опис та узагальнення.

Журналістика висвітлює багато сфер життя – від політики та економіки до культури, медицини, освіти, соціальної сфери. А в останні роки все більшої популярності набуває ще один напрямок – тревел-журналістика, метою якої є поширювати інформацію про подорожі, різні країни, міста та об'єкти, що можуть викликати зацікавлення у туриста.

Тревел -журналістика (від англ. travel – подорож, подорожувати) – це напрям у журналістиці, що зосереджений на представленні інформації про подорожі в контексті географії, історії, культури, туризму.

На сьогодні жанр тревел-журналістики вже виборов важливе місце не тільки у друкованих виданнях, а й на радіо, телебаченні та в інтернет-ЗМІ. В українському телевізійному просторі ця тематика представлена рядом тревел-програм, однією з найпопулярніших серед яких є екстремальна програма про подорожі «Світ навиворіт», автором та ведучим якої є Дмитро Комаров.

Не останню роль у популяризації та успішності тревел-програми в українському і не тільки телевізійному просторі грає імідж телеведучого загалом і зокрема його особисті і професійні якості. «У своїй передачі ведучий, а вірніше його образ, не належить власне йому, він повністю сформований для глядачів. Тому імідж зазвичай формують з урахуванням інтересів та вподобань цільової аудиторії інформаційного продукту» [3].

Ми спробували визначити і проаналізувати, якими особистими якостями володіє телеведучий Дмитро Комаров, як ці риси проявлялися під час зйомок його авторської тревел-програми «Світ навиворіт», і яка їх роль у залученні та розширенні аудиторії програми.

Такі риси, як витривалість і сміливість яскраво проявляються у ведучого Дмитра Комарова під час сходження на найвищу вершину Болівії Уайна Потосі (6088 м), підкорити яку знімальна група намагалася у цьому сезоні програми «Світ навиворіт». Більшість груп альпіністів у той день спускалися вниз, так і не дійшовши до вершини. У якийсь момент не витримав напруження і оператор Олександр Дмитрієв. Тоді Дмитро забрав у нього камеру і далі знімав сходження самотійно. Підкорити вершину з усієї групи тоді вдалося лише декільком найвитривалішим людям, і серед них – Дмитро. Ця ситуація показує ще одну важливу рису ведучого – впевненість у собі.

Про цей випадок та свою безстрашність в інтерв'ю газеті «Високий замок» Комаров говорив так: «Моя робота змінює відчуття реальності. Коли людина постійно ризикує життям, звикає до цього. У якісь моменти, навіть коли чітко усвідомлював, що це небезпечно, і не дай Боже припуститися помилки, треба просто сконцентруватися і робити те, що треба зробити. Головне поводитися спокійно, впевнено, продумуючи кожен крок» [5].

Компетентність ведучого телепрограми – це ще одна особливість, яка приваблює глядачів. Адже завжди цікавіше не лише дізнатися про емоції та враження, які переживає мандрівник, а й отримати вичерпну та цікаву інформацію про місце чи людину, яких глядач бачить на екрані.

Свою глибоку ерудованість та компетентність Комаров демонструє у кожному випуску програми. Наприклад, у вже згаданій вище заключній серії цього сезону про Болівію Дмитро на фоні гір, на яких залишилося вже мало

снігу, розповідає про глобальне потепління та способи боротьби із ним, які були запропоновані відомими науковцями. А пізніше розповідає глядачам про історію спроб сходження на гору Уайна Потосі.

Комунікабельність допомагає Комарову знайти спільну мову з людьми, яких він зустрічає на своєму шляху, що не так вже і легко, зважаючи на значні відмінності між нашими культурами та способами життя. У майже кожному випуску «Світу навиворіт» Дмитро демонструє також хороше почуття гумору, що наповнює програму легкістю та оригінальністю. Так, під час свята Холі в Індії (випуск 7 другого сезону) ведучий відмовляється від ролі стороннього спостерігача і бере участь у загальному святкуванні, закидаючи перехожих спеціальними фарбами. Усе це дійство він супроводжує жартами, які передають атмосферу веселощів глядачам.

Одночасно допитливість і працьовитість демонструє ведучий у ті моменти, коли береться перевіряти на собі особливості професій та різних видів діяльності в екзотичних країнах. Так під час подорожі в Мексику в місті Текіла Комаров власноручно вирубував рослини агави, з якої виготовляють текілу, що виявилось досить непростим заняттям (3 серія 6 сезону), на острові Калімантан спробував власними руками добувати золото (14 серія 5 сезону), збирав каву на кавовій плантації в Ефіопії (14 серія 3 сезон) тощо.

Отже, щоб зробити свою телепрограму більш популярною, ведучий повинен володіти рядом індивідуальних особливостей та постійно удосконалювати свої професійні якості та вміння. «Успішний телеведучий – це цілеспрямована особистість, яка постійно працює над вдосконаленням себе, професійним зростанням, прагне до ідеалізації образу» [4].

На сьогодні жанр тревел-журналістики вже виборів важливе місце не тільки у друкованих виданнях, а й на радіо, телебаченні та в інтернет-ЗМІ. В українському телевізійному просторі ця тематика представлена рядом тревел-програм, однією з найпопулярніших серед яких є екстремальна програма про подорожі «Світ навиворіт», автором та ведучим якої є Дмитро Комаров.

Кожен новий формат телепрограми має свої особливі риси та висуває до ведучого індивідуальні вимоги. А оскільки ведучий програми фактично є її обличчям, його імідж та особистісні риси мають безпосередній вплив на популярність цієї програми серед аудиторії та рейтинговість.

Дмитро Комаров завдяки своєму впізнаваному іміджу та ряду притаманних ведучому особистісних рис характеру зміг завоювати увагу тисяч телеглядачів. Рисами, прояв яких аудиторія могла помічати в різних ситуаціях у випусках тревел-програми «Світ навиворіт», є витривалість, сміливість, впевненість у собі, компетентність, комунікабельність, працьовитість тощо.

Список використаних джерел:

1. Катріч К. В., Демченко С. В. Стиль ведучих як вагова складова в авторських програмах «тревел-журналістика» [Електронний ресурс]: наукова стаття / К. В. Катріч, С. В. Демченко // molodyvcheny.in.ua. – 2015. – Назва з екрану. – Режим доступу: <http://molodyvcheny.in.ua/files/journal/2015/6/91.pdf>.

2. Світ навиворіт [Електронний ресурс]: випуски телепрограми. – Назва з екрану. – Режим доступу: <https://www.youtube.com/user/naiznankutv>.

3. Середюк Наталія Імідж телеведучого як спосіб загравання з аудиторією (на прикладі ведучого та автора передачі «Світ навиворіт» Дмитра Комарова) [Електронний ресурс]: наукова стаття / Наталія Середюк / IV Науковий інтернет-симпозіум. – Назва з екрану. – Режим доступу: <https://symposium2017.nethouse.ua/services/serediuk-natalia-mdzh-televeduchogo-iak-sposb-zagravannia-z-audi>.

4. Щербина Юлія Індивідуальні особливості телеведучого як запорука рейтингового успіху розважальних програм [Текст]: наукова стаття / Юлія Щербина // Наукові записки Інституту журналістики: науковий збірник. Том 57. – К.: КНУ імені Тараса Шевченка, 2014. – 279 с. – С. 170-174.

5. Ярема Галина «Дмитро Комаров: «У Непал везли із собою сало, горілку, хрін, гірчицю і чорний хліб» [Електронний ресурс]: інтерв'ю / Галина Ярема // Газета «Високий замок». – Львів, 2016. – Назва з екрану. – Режим доступу: <http://wz.lviv.ua/interview/181834-dmytro-komarov-u-nepal-vezly-zi-soboju-salo-horilku-khrin-hirchysiu-i-chorny-khlib>.

Гановський П.С.

студент,

Науковий керівник: Супрун Л.В.

доктор наук із соціальних комунікацій, професор,

завідувач кафедри журналістики,

Національний університет «Острозька академія»

ВІДЕОКОНТЕНТ ЯК МУЛЬТИМЕДІЙНА ОДИНИЦЯ ВІДЕОХОСТИНГУ YOUTUBE

Сучасний мультимедійний простір швидко розвивається, прагне відповідати динаміці й вимогам часу. Інтернет-журналістика посідає важливе місце в мультимедійній сфері, особливостями якої є динамічність, оперативність, постійна взаємодія з глядачами та можливість безпосереднього діалогу з ними в режимі реального часу. Важливо звернути особливу увагу на форми представлення інформації у скомбіновану вигляді – відео й анімація. Ці завдання новітніх технологій є найважливішими, оскільки мають реалізовувати всеохопний потенціал мультимедійної передачі й презентування даних.

З історії дослідження бачимо, що питанню приділили увагу Адам Контрас, Адріан Майлз, Стів Гарфілд, Джей Дедман, Питер Ван Дійк, Крістоф Баутен, Річард Крейг, Валерій Іванов, Лариса Федорчук, Борис Потятиник, Максим Соловйов та ін.

Головні переваги, які дають нам цифрові технології – відмінне зображення та звук. У динамічному суспільстві соціум прагне одержувати не лише якісну, але й оперативну та об'єктивну інформацію. Розвиток бездротового інтернету та програми передачі даних надали можливість переглядати відеоматеріали в різних локаціях: чи то в заторі, чи то в офісі, на роботі. Мультимедійна телекомунікаційна послуга дозволяє користувачеві надсилати і одержувати будь-яку форму інформації [1, с. 87]. Мережевий відеоконтент визначаємо як регулярно оновлюваний ресурс в мережі Інтернет, що розповсюджує соціально

значиму інформацію. Перевагами мережевого відео є інтерактивність та зручна систему пошуку необхідної інформації, що полягає у можливості самостійно вибудовувати маршрут під час перегляду відео, використовуючи технологію гіперпосилань або вбудовані пошукові системи [1, с. 93]. Відеоблогінг і відеоконтент передбачає розвиток мультимедійної сфери з метою вироблення глобального інформаційного суспільства, яке створює особистий простір власного становлення на основі журналістики.

Відеоблог став своєрідним видом веб-телебачення, а також формою блогу, в якому головним джерелом інформації є відео. Записи блогінгу поєднують відео чи відеотрансляцію з підтримкою тексту, зображень чи інших медіаданих. Записи можуть бути як тематичними, так і різноплановими. Відеоблогінг повинен виконувати всі основні функції: інформаційну, культурно-просвітницьку, інтегративну, соціально-педагогічну, організа-торську, освітню та рекреативну. Специфіка відеоконтенту близька до сучасної «міжмережі»: кожен може опублікувати інформацію, яка глобально доступна. Користувач може обрати або створити власну телепрограму, отримати, не відходячи від екрана, додаткову інформацію, може спілкуватися в режимі реального часу з іншими глядачами з усіх країн світу і безпосередньо впливати на те, що відбувається у студії. Інформація розповсюджується світом, вона – безкоштовна і доступна цілодобово. Споживача приваблює можливість вибору контенту, який йому цікавий, а це своєю чергою дає змогу виробникам інформаційного продукту краще зрозуміти потреби глядачів, пропонувати їм додатковий відеопродукт, а також інші медіа послуги. У системі Інтернет діють і розвиваються різні види ресурсів з метою постачання відеоматеріалів. Це відеохостинги, незалежні інтернет-телеканали. Відеоблоги дуже популярне явище на ресурсі відеохостингу YouTube.

Youtube – популярний відеохостинг, що надає послуги розміщення відеоматеріалів. Користувачі можуть додавати, переглядати і коментувати ті чи ті відеозаписи. Завдяки простоті та зручності використання, YouTube став одним із найпопулярніших місць для розміщення відеофайлів. Служба містить як професійні кліпи так і аматорські відеозаписи, відеоблоги. Варто зазначити, що і створити свій відеоканал може кожен. Для цього достатньо мати телефон з відеокамерою та доступ до Інтернету.

Актуальність відеоблогінгу і відеоглядів зумовлена глобалізацією світу в царині середовища Інтернет, оскільки зростає роль відеохостингу як джерела мультимедійної інформації, яке дає відповіді й інформацію в реальному часі, що своєю чергою викликає масовий інтерес й популярність серед користувачів. Відеохостинг YouTube має безліч можливостей: дозволяє вантажити ролики; підписуватись на канал, аби переглядати нові відео користувача; швидко відтворювати контент будь-якого формату, через відеопрограму самого відеохостинга; заробляти кошти на переглядах; коментувати ролики і ставити вподобайки, що є своєрідним дороговказом для людини, яка створює відео, аби покращити свою майстерність і привернути увагу бажаної аудиторії.

Отже, сучасна інтернет-журналістика створює сприятливі умови для розвитку, продукування й комбінування інформації у мультимедійному

спрямуванні, що дає підстави для становлення відеохостингів як середовищ циркулювання глобального відеоконтенту.

Список використаних джерел:

1. Артамонова І. М. Тенденції становлення та перспективи розвитку інтернет-журналістики в Україні : монографія / І. М. Артамонова. – Донецьк : Лебідь, 2009. – 416 с.
2. Доброва С. О. Здобутки та невирішені проблеми українського інтернет-телебачення [Електронний ресурс] / С. О. Доброва // Наукові записки Інституту журналістики. – 2014. – Т. 56. – С. 146-149. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nzizh_2014_56_30.
3. Медіаосвіта та медіаграмотність [Електронний ресурс] : підручник / ред.-упор. В. Ф. Іванов, О. В. Волошенюк ; за наук. ред. В. В. Різуна. – Київ : Центр вільної преси, 2012. – 352 с. – Режим доступу: www.aup.com.ua/uploads/momg.pdf.
4. Самотей І. І. Інтернет-телебачення: принципи, норми та засади розвитку нового виду ЗМІ в Україні [Електронний ресурс] / І. І. Самотей // Вісник [Київського національного університету культури і мистецтв]. Мистецтвознавство. – 2015. – Вип. 32. – С. 95-99. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vknukim_myst_2015_32_15.
5. Ситник О. В. Використання сучасних інформаційних технологій в мережевих ЗМІ [Електронний ресурс] / О. В. Ситник // Current issues of mass communication. – 2013. – Issue 14. – С. 132-134. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/apmk_2013_14_29.
6. Чабаненко М. В. Інтернет-ЗМІ як складова частина системи засобів масової інформації України : монографія / М. В. Чабаненко ; Запорізь. нац. ун-т. – Запоріжжя, 2011. – 184 с.

Дутчак А.А.

аспірант,

Українська академія друкарства

ВИЗНАЧЕННЯ ТА ОСОБЛИВОСТІ ІНТЕРНЕТ-ТЕЛЕБАЧЕННЯ В КОНТЕКСТІ ПОРІВНЯННЯ З ТРАДИЦІЙНИМ ТЕЛЕБАЧЕННЯМ

Актуальність дослідження інтернет-ТБ зумовлена тим, що як в Україні, так і за кордоном з виникненням і розвитком медійних платформ трансформація відеоконтенту займає практично перше місце серед усього медійного простору. Адже головними перевагами, що властиві цифровим технологіям – сильні сторони трьох інших видів ЗМІ: миттєвість, архівування, глибина, інтерактивність. До цього додається розмаїття допоміжних засобів (аудіо, відео, текст, графіка) та гіпертекстова навігація. Також не останню роль відіграє той факт, що послуги інтернет-TV складають потужну конкуренцію послугам традиційного телемовлення за рахунок невисоких цін, унікального змісту і технічних нововведень.

На сьогодні є велика кількість наукових доробок щодо розвитку традиційного телебачення та ретрансляції телевізійного контенту в інтернеті. Питання інтернет-телебачення вивчалось як зарубіжними, так й вітчизняними вченими та практиками: Р. Крейг, В. Іванов, Б. Потятиник, І. Аньєс, Л. Шестьоркіна, А. Миколаєва, Е. Поберезнікова, Є. Бойцов. У їх працях

визначено методи й особливості функціонування телебачення та інтернет-телебачення в умовах глобалізацій них перетворень.

Українські дослідники, такі як: М. Соловійов, Л. Федорчук, Ю.Єлісавенко, А. Полісученко, В. Гоян, Г. Потятиник, – акцентують увагу на форматі подачі контенту, адаптації телевізійного контенту в Інтернеті й інтеграції ЗМІ, серед яких і інтернет-ТБ. Проте наукових досліджень, присвячених темі визначення та характеристики особливостей ієтернет-телебачення в контексті порівняння з класичним телебаченням немає.

Метою нашої роботи є визначення особливостей інтернет-телебачення у контексті порівняння з традиційним телебаченням.

З використанням новітніх інформаційних технологій у кінці ХХ ст. виникли глобальні системи масової комунікації, або глобальні засоби масової комунікації. Джерелом цього стала диджитальна революція в інформаційних технологіях. Адже інтернет-TV надає унікальну можливість взаємодіяти з абонентами в реальному часі, реагуючи на профіль трафіку та їх поведінку: перемикання ТВ-каналів, вибір необхідних пунктів меню на екрані, часу перегляду фільмів або прослуховування музики, голосування, можливість залишати коментарі та відгуки, використовувати різні види ресурсів щодо представлення відеоматеріалів: відеохостінги, незалежні інтернет-телеканали і ефірні телеканали (дублюють, ретранслюють свій контент в мережу).

Відмітимо, що часто ці види ресурсів відносять до інтернет-ТБ, проте кожен з них має свої особливості. Далеко не всі загальнонаціональні канали доступні для інтернет-користувачів, адже тільки деякі з них можна дивитися як повноцінне аналогове (ефірне) телебачення, а архіви відео, хоча й зручні (завдяки можливості вибору програми за датою та часом показу), як правило обмежені програмами власного виробництва.

Доброва С. О. виділяє такі особливості засобів функціонування інтернет-TV: поширення через Інтернет, аудіовізуальність інформації, поновлюваність, адресна прив'язка, аудиторія й редакторський контроль. Такий контент фактично може ділитися на дві умовні групи – телебачення в Інтернеті й Інтернет у телевізорі. Конвергентний аудіовізуальний контент є можливим у таких формах: телеканали в Інтернеті (онлайн-трансляція традиційних каналів, телебачення навздогін – catch-up-TV, окремі інтернет-канали), IPTV, електронні версії друкованих ЗМІ, ad-hoc сервіси обміну відео, відео за запитом, відео на корпоративних сайтах, дистанційне навчання й консультування, ігри, лотереї, відеоконференції та відео в соціальних мережах. Відповідно до рекомендацій Комітету міністрів Ради Європи, при визначенні сучасного поняття медіа необхідно співвідносити всі форми контенту з характерними для ЗМІ критеріями на основі професійних стандартів. Щодо обов'язкового редакторського контролю (модерація, редакційна політика), то предметом регулювання повинні бути саме аудіовізуальні медіа-послуги, які надаються контентом широкому загалу через поширення електронно-комунікаційної мережі [2].

Отже, аналіз підходів і поглядів науковців щодо інтернет-телебачення свідчить, що сьогодні інтернет-технології мають достатню перспективу та

технологічну можливість для вирішення завдань передачі відеоінформації. В інтернет-мережах база єдиної транспортної інфраструктури може інтегрувати всі види додатків в єдину сервіс-орієнтовану технологічну платформу, яка дозволить забезпечити не тільки традиційний перегляд телевізійних каналів та аудіо контент з високим рівнем якості, але і впроваджувати абсолютно нові послуги.

Перевагою інтернет-ТБ перед іншими ЗМІ є мобільність: глядач вільно можете дивитися свої улюблені телепередачі в будь-якій точці планети, у будь-яких умовах (вдома, в офісі або просто, на вулиці). По-друге, кількість каналів, що транслюються онлайн-телебачення сервісами перевершує пакети операторів кабельного ТБ. Глядач може дивитися безліч каналів, практично з будь-яких країн і будь-якими мовами, обирати самостійно канали. По-третє, інтернет-TV має зручну систему пошуку необхідного каналу. На відміну від простого телевізора і його звичайних методів перемикання каналів, онлайн-ТБ сервіси обладнані системою навігації. Деякі сервіси надають програму телепередач, деякі надають можливість створювати список обраних каналів. Найчастіше є опція пошуку телеканалів за назвою [3].

Таким чином, процес досягнення і використання інформаційних переваг є динамічним. В сучасних умовах для України гостро виникає потреба у досягненні такої переваги не тільки за рахунок підвищення цінності власної інформації, але і знижуючи інформаційний потенціал супротивника. Саме це стає важливою особливістю ведення війни у інформаційну епоху. У цьому зв'язку специфіка взаємодії телеканалів з Інтернетом сприяє не тільки збільшенню медійного контенту, але й залишає поле для подальшого дослідження інтернет-телебачення як платформи для ретрансляції, і як окремого ЗМІ з власним медійним контентом та безпосереднім впливом на формування його аудиторії.

Список використаних джерел:

1. Гвоздєв В. Медіаконвергенція як чинник трансформацій ЗМІ та їхньої аудиторії [Електронний ресурс] / В. Гвоздєв // Освіта регіону : український науковий журнал. – 2012. – № 4. – Режим доступу: <http://socialscience.com.ua/article/917>.
2. Доброва С. О. Трансформація телебачення в Інтернеті в епоху глобалізації / С. О. Доброва // Держава та регіони. Серія : Соціальні комунікації. – 2016. – № 3. – С. 96–99.
3. Самотей І. І. Інтернет-телебачення: принципи, норми та засади розвитку нового виду ЗМІ в Україні / І. І. Самотей // Вісник [Київського національного університету культури і мистецтв]. Мистецтвознавство. – 2015. – Вип. 32. – С. 95–99.

СОЦІОЛОГІЧНІ НАУКИ

Гераськіна О.С.

аспірант,

*Національний технічний університет
«Харківський політехнічний інститут»*

ОСОБЛИВОСТІ І ПРИЧИНИ ВИНИКНЕННЯ ОРГАНІЗАЦІЙНОЇ ДЕВІАЦІЇ

У кожному суспільстві функціонує система норм, цінностей, правил, які регулюють поведінку людей, роблять можливим їх взаємодію і успішну соціалізацію. Система норм залежить від соціального, економічного, культурного та історичного розвитку, а так само від виробничих і суспільних відносин. Існують норми різні за значимістю, ступенем впливу, рівнем офіційності. Девіації – відхилення від загальноприйнятої «нормальної» моделі поведінки, тягнуть за собою реакції оточення з ймовірним застосуванням санкцій.

Протягом життя індивід реалізовується, як правило, в декількох сферах життя, володіє декількома соціальними ролями і в більшості випадків, оточення вимагає від нього прояву конформності. Трудова діяльність є однією з найважливіших і витратних за часом складових життя дорослої людини – представника економічно активної групи населення, і не є виключенням. Будь-яке підприємство є відображенням культури того суспільства, в якому воно функціонує, але додатково, в кожній організації існує і своя власна система норм і цінностей, порушення яких може завдати значної шкоди і негативних наслідків для всіх сторін-учасників: власника, адміністрації, співробітників, партнерів, клієнтів і т.д., іноді результатом стає навіть припинення життєдіяльності організації. Тому одне з найважливіших завдань менеджменту є збереження безпеки організації: економічної, технічної, інформаційної та ін. Але виникає ситуація, коли і персонал організації вимагає захисту, і одночасно необхідно запобігати ризиків і загроз з боку самого персоналу, особливо актуальним постає питання кадрової безпеки. По суті «кадрова безпека» – це процес запобігання негативних впливів на безпеку підприємства за рахунок ризиків і загроз, пов'язаних з персоналом, його інтелектуальним потенціалом і трудовими відносинами в цілому [1]. Розглядаючи проблему кадрової безпеки через призму соціології девіантної поведінки, треба виділити окремий вид девіантної поведінки – організаційну девіацію. Цьому явищу можна дати таке визначення: «організаційні» девіації – це низка типових дій, що становлять загрозу для корпорації, з боку її членів, які не зважають у своїх діях на внутрішні норми [2]. Ці відхилення можуть виражатися не обов'язково тільки в протизаконних діях, але і в дрібних проступках. До організаційної девіантної

поведінки відносяться дії різні за характером: крадіжка, пошкодження майна, використання інформації у власних цілях, недбалість, адиктивна поведінка, стрес і т.д. Більш того, один і той же співробітник може проявляти не тільки один вид девіантної поведінки, а їх сукупність. Одні види поведінки також бувають наслідками інших, наприклад: людина у стані алкогольного сп'яніння скоїла крадіжку.

Виникнення в колективі девіантів може бути викликано на різних етапах трудової діяльності: вже при відборі і наймі невідповідного на посаду кандидата; внаслідок невдалої адаптації, коли людині не вдалося засвоїти формальні і неформальні діючі в організації норми і правила поведінки, вибудувати доброзичливі відносини з колегами; під час самого робочого процесу – незалежно від тривалості роботи в організації, ставлення і довіра до неї зазнає змін: змінюються потреби і очікування персоналу, змінюється менеджмент, співробітником отримується новий статус, посада; і на кінцевому етапі при вивільненні персоналу – обставини, які супроводжують вихід співробітника, впливають на те, як він сам сприйме свій вихід і як люди, що залишилися в організації, оцінять поведінку керівництва в цей момент.

На організаційну девіацію впливає безліч факторів. По-перше, існують індивідуальні психічні особливості, здібності, потреби, сприйняття світу і себе. По-друге, громадські сили, такі як робоча група, структура організації, стиль керівництва. Під їх впливом змінюється відданість, продуктивність праці. І по-третє, є соціальні чинники, наприклад економічний і політичний клімат, які можуть в певні моменти спровокувати людей здійснювати девіантні вчинки [3, с. 30]. Серед найпоширеніших і сильних за впливом факторів, що провокують виникнення організаційної девіації, а отже і загроз кадрової безпеки слід відзначити:

- низький рівень або відсутність внутрішньокорпоративної соціальної відповідальності бізнесу. Найчастіше загрози кадрової безпеки призводять до ігнорування інтересів найманого персоналу, а невиконання зобов'язань перед працівниками (затримки виплати або зменшення заробітної плати, незаконне звільнення і т. д.) провокує недобросовісну поведінку з боку співробітників;

- відсутність корпоративної культури, яка має на увазі нетерпимість до всіх протиправних дій як з боку керівництва компанії, так і її персоналу, формування необхідних морально-етичних цінностей і норм щодо поведінки роботодавця і працівників;

- низька ефективність контролю на етапах найму і відбору персоналу, в процесі трудової діяльності, а також відсутність грамотної політики вивільнення працівників, що сприяє вчиненню ними недобросовісних вчинків;

- недостатнє опрацювання локальної нормативно-правової бази в галузі забезпечення безпеки бізнесу, відсутність ефективної системи навчання персоналу основам протидії загрозам кадрової безпеки;

- неефективна система мотивації персоналу [4; 5].

Складність в роботі системи управління полягає в тому, що треба вміти грамотно визначити коли виникає загроза організаційної девіації, зуміти знайти причину і зупинити розвиток несприятливого сценарію. Останнім часом

дослідження і робота з організаційними девіаціями мають не лише практичний, а і науковий характер. Наукові дослідження в сфері кадрової безпеки надають можливість:

- вивчити умови і чинники, негативно впливаючі на стан і розвиток людських ресурсів;
- виявити різновиди загроз кадрової безпеки за природою їх виникнення;
- класифікувати різні види організаційної девіації;
- розробити методи та інструменти виявлення, вимірювання та профілактики девіантної поведінки на підприємствах;
- надати рекомендації щодо вирішення проблемних ситуацій, викликаних організаційною девіацією.

Список використаних джерел:

1. Чумарин И. Что такое кадровая безопасность компании? / И. Чумарин // Кадры предприятия. – 2003. – № 2.
2. Рущенко І. П. «Організаційні» девіації і кадрова безпека / І. П. Рущенко // Матеріали науково-практичної конференції «Девіантна поведінка: соціологічний, психологічний та юридичний аспекти» (Харків, 6 квітня 2011 р.). – Х.: ХНУВС, 2011. – С. 147-151.
3. Фернхам А. Темная сторона поведения на работе / А. Фернхам, Дж. Тейлор ; пер. с англ. – Днепропетровск, 2005. – 314 с.
4. Озерникова Т. Г. Внутрикорпоративная социальная ответственность: трансформация в условиях кризиса / Т. Г. Озерникова // Управленец. – Екатеринбург : Уральский государственный экономический университет, 2009. – С. 40–44. – № 3–4.
5. Солодова Н. Г. Корпоративная культура и трудовая комфортность работников в условиях организационных преобразований / Н. Г. Солодова // Управление развитием персонала. – М., 2007. – С. 52–56. – № 1.

ТЕХНІЧНІ НАУКИ

Воєводін Є.В.

аспірант,

Науковий керівник: Авраменко В.С.

кандидат фізико-математичних наук, доцент,

Черкаський національний університет імені Богдана Хмельницького

МЕТОДИ МАШИННО-ЗАЛЕЖНИХ ОПТИМІЗАЦІЙ КОДУ АСЕМБЛЕРА

Серед практичних завдань програмної інженерії особливе місце займає задача оптимізації роботи програмного забезпечення (ПЗ). При цьому під оптимізацією розуміється модифікація ПЗ для поліпшення його ефективності.

В якості показників ефективності результуючої програми можна використовувати два критерії: обсяг пам'яті, необхідний для виконання результуючої програми, і швидкість виконання програми. Далеко не завжди вдається виконати оптимізацію так, щоб задовольнити обом цим критеріям. Найчастіше скорочення необхідного програмі обсягу даних веде до зменшення її швидкодії і навпаки. Серед практичних завдань програмної інженерії особливе місце займає задача оптимізації роботи ПЗ. При цьому під оптимізацією розуміється модифікація ПЗ для поліпшення його ефективності тому для оптимізації зазвичай вибирається або один із згаданих критеріїв, або комплексний критерій, заснований на них.

Слід також зазначити, що публікації, присвячені теоретичним аспектам оптимізації ПЗ, досить рідкісні, і, як правило, зводяться до прийомів роботи з інструментальними засобами оптимізації.

Залежно від рівня представлення ПЗ розрізняють такі види оптимізації:

1. Оптимізацію на рівні вихідної мови програмування. При цьому підходить в результаті трансформації породжується програма, записана в тій же самій мові.

2. Машинно-незалежна оптимізація. В цьому випадку перетворенню піддається програма на рівні машинно-незалежного проміжного представлення, спільного для групи вхідних або машинних мов.

3. Машинно-залежна оптимізація. Оптимізація з використанням певних архітектурних особливостей цільових обчислювальних систем.

З точки зору ефективності найбільш кращою є машинно-залежна оптимізація, оскільки саме з її допомогою можна врахувати особливості конкретного обчислювального середовища. В свою чергу машинно-незалежні оптимізації є добре вивченими та є невід'ємною частиною сучасних компіляторів й інтерпретаторів, тоді коли машинно-залежні оптимізації вивчені мало [1, с. 324] і є потенційно актуальним джерелом для досліджень.

Сучасні процесори мають, як правило, декілька програмно доступних регістрів, частина з яких призначена для виконання більш конкретних цілей, наприклад, SP(ESP) – stack pointer. Інші регістри можуть бути використанні для довільних цілей, такі регістри є регістрами загального призначення. Використання регістрів загального призначення для збереження операндів і результатів обчислень дає змогу покращити швидкість виконання програми, оскільки операції над регістрами виконуються швидше [2, с. 268], ніж над комірками пам'яті.

Крім того, в багатьох процесорах не всі операції можуть бути виконані над комірками пам'яті, а тому часто виникає потреба в попередньому завантаженні операнда в регістр.

Для прикладу розглянемо фрагмент коду на мові PASCAL:

```
var
  index: integer;
begin
  for index:=1 to 10 do
    if index mod 2 <> 0 then
      begin
        writeln(index);
      end;
    end.
```

Проаналізуємо шматок коду асемблера, що був отриманий в результаті компіляції програми [3] і включає в себе входження описаної змінної «index»:

1. .Model Small	19. mov ax, index
2. .Stack 100h	20. mov ax, bx
3. .Data	21. push bx
4. __buf rw db 255 dup (?)	22. mov bx, 2
5. index dw ?	23. xor dx, dx
6. .Code	24. div bx
7. Main proc	25. xchg ax, dx
8. mov ax, @data	26. mov bx, ax
9. mov ds, ax	27. mov dx, 0
10. mov index, 1	28. cmp bx, dx
11. mov bx, index	29. pop bx
12. mov cx, 10	30. je else_1
13. jmp \$+3	31. mov ax, index
14. for_b_1:	32. call sl_itoa
15. inc bx	33. mov ah, 2
16. push bx	34. mov dl, 13
17. push cx	35. int 21h
18. mov index, bx	36. ...

Приведений програмний код можна оптимізувати, за допомогою як машинно-залежних так і машинно-незалежних оптимізацій. Почнемо з того, що змінна «index» хоч і є оголошеною, але по суті регістрів процесора буде достатньо для здійснення операцій, що оперують змінною. Щоб впевнитися в

цьому замістимо всі використання цієї змінної використанням регістрів процесора. Для початку проаналізуємо входження змінної «index» в програмний код асемблеру, такими входженнями є рядки: 5, 10 11, 18, 19, 20, 29, 30, 31.

Для рядків 10 та 11 побудуємо наступний автомат, де «i» це змінна «index», а q_i – це стани що описують значення регістрів процесора та змінної «index» (рис. 1).

Якщо припустити, що «i» не є частиною стану, то тоді $q_1 = q_2$ з чого слідує, що можна мінімізувати програмний код, перейшовши із q_1 відразу в q_3 . Для цього замінимо рядки 12 та 13 на `mov bx, 1` тим самим зменшимо кількість використань змінної «index».

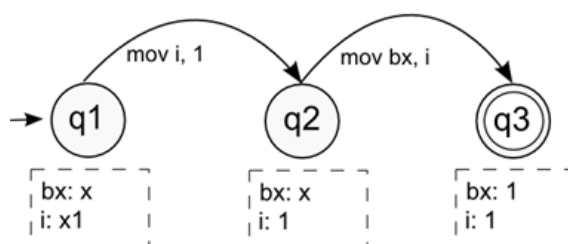

Рис. 1. Автомат станів регістрів процесора та змінних для рядків 10 та 11

Для рядків 18-20 побудуємо наступний автомат (рис. 2). Якщо не враховувати «i» як частину стану, то тоді можна або перейти зі стану q_1 в стан q_3 виконавши `mov ax, bx`, але тоді стан q_3 та q_4 будуть еквівалентні, що також показує надлишковість, іншим ймовірним та правильним переходом буде перехід зі стану q_1 в q_4 , що дозволяє замістити використання змінної «index» на використання тільки регістрів.

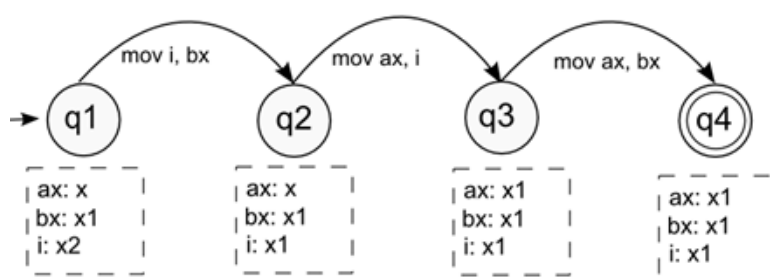

Рис. 2. Автомат станів регістрів процесора та змінних для рядків 18-20

Для рядків 18-20 побудуємо наступний автомат (рис. 2). Якщо не враховувати «i» як частину стану, то тоді можна або перейти зі стану q_1 в стан q_3 виконавши `mov ax, bx`, але тоді стан q_3 та q_4 будуть еквівалентні, що також показує надлишковість, іншим ймовірним та правильним переходом буде перехід зі стану q_1 в q_4 , що дозволяє замістити використання змінної «index» на використання тільки регістрів.

Останньою ділянкою коду, де використовується змінна «index», є рядки 29-31. Але для того щоб перевірити чи можна оптимізувати цю ділянку коду

потрібно знати яке останнє значення було покладено в стек, рядок 21, а саме `push bx` показує те, що значення з регістра `bx` було покладено в стек. Повернувшись до попередньо описаної оптимізації можна бачити, що в регістрі `bx` знаходиться саме значення змінної «`index`» з чого слідує, що теперішнє значення в регістрі `bx` еквівалентне значенню змінної «`index`» (рис. 3).

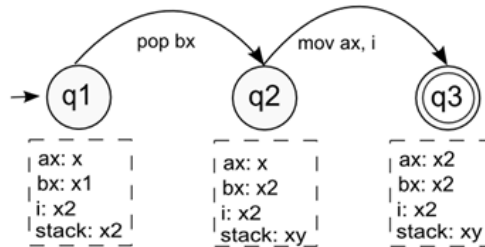

Рис. 3. Автомат станів регістрів процесора, змінних та стеку для рядків 29-31

Зі станів описаних вище видно, що для переходу з `q2` в `q3` використання змінної «`index`» не є обов'язковим, оскільки того ж самого ефекту можна добитись, використавши регістр `bx`, отже замінимо рядок 33 на `mov ax, bx` і позбавимось змінної «`index`». Оскільки всі використання змінної були замінені використанням регістрів, то можна видалити і рядок 5, що декларує змінну «`index`».

Описані методи перетворюють програмний код на більш ефективний за рахунок зменшення кількості операцій, які треба виконувати, а також доводять, що регістрів процесора достатньо для виконання тих же операцій, але більш ефективно.

Список використаних джерел:

1. Ахо А. В. Компиляторы: принципы, технологии, инструменты / Ахо А. В., Сети Р., Ульман Д. Д. ; – М.: Вильямс, 2001. – 768 с.
2. Молчанов А. Ю. Системное программное обеспечение / А. Ю. Молчанов. – СПб: Питер, 2010. – 400 с.
3. Машинно-зависимая и машинно-независимая оптимизация кода ассемблера [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу: <http://bibliofond.ru/view.aspx?id=455913>.

Гер В.М.

студентка,

Національний технічний університет України

«Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»

МЕХАНІЗМИ ПЕРЕДАЧІ ОБСЛУГОВУВАННЯ В МОБІЛЬНИХ МЕРЕЖАХ 5G З ВИКОРИСТАННЯМ ТЕХНОЛОГІЇ МІМО

Дослідження технологій мереж бездротового зв'язку є дуже важливим завданням, так як використання високоякісного та високошвидкісного зв'язку в сучасних умовах є необхідним.

Проблеми планування бездротових мереж виникли ще з початку підготовки до їх масового розгортання. Труднощі полягають у розрахунку теоретичного покриття території, прогнозування ступеню завантаження мережі, розподілення частот, врахування особливостей антенного обладнання тощо. Тому дуже часто створені мережі працюють не оптимально, а значення фактичних вимірювань якості значно відрізнялися від теоретично розрахованих.

Для вирішення проблеми планування нових та оптимізації існуючих мереж впроваджуються з кожним новим поколінням все більше і більше нових технологій, які дозволяють проводити реалізацію для використання п'ятого і попередніх поколінь мобільних мереж. Одна з цих технологій – технологія МІМО [1].

Перевагами використання такої технології є величезні можливості, які вона пропонує: дозволяє істотно поліпшити пропускну здатність сигналу, не розширюючи при цьому смугу [2]. Використання саме цієї технології дозволяє роздавати відразу кілька потоків інформації всього по одному каналу з подальшим проходженням їх через пару або велику кількість антен до потрапляння в приймальні незалежні пристрої для трансляції радіохвиль. Також більш ніж в два рази збільшується швидкість трансляції і якість переданого сигналу та швидкість передачі даних стає краще, тому що технологія спочатку кодує дані, а потім на приймальній стороні відновлює їх.

Все це дає підставу говорити, що застосування даної технології є досить перспективним [1]. З одного боку вирішується проблема модифікації вже існуючих мереж, а з іншого боку – можливість задовольнити потреби потенціальних користувачів мереж нових стандартів.

Проектування мереж архітектури 5G

Добре відомо, що споживання мобільних даних зростає з кожним днем завдяки посиленому проникненню смарт-пристроїв (смартфонів і планшетів), поліпшеного обладнання (наприклад, кращі екрани), кращого дизайну користувацького інтерфейсу, привабливих послуг (наприклад, потокової передачі відео) і бажань в будь-якому місці, будь-який час отримувати високошвидкісний зв'язок. Можливо, не широко згадується той факт, що понад 70 відсотків цього споживання даних припадає на будинки, офіси, торгові центри, вокзали та інші громадські місця. Більш того, незважаючи на те, що

мобільний трафік даних росте швидкими темпами, трафік сигналізації збільшується на 50 відсотків швидше, ніж трафік даних. Додаткові кінцеві користувачі використовують кілька пристроїв з різними можливостями для доступу до поєднання сервісів найкращих зусиль (наприклад, обміну миттєвими повідомленнями і електронною поштою) і послуг з якістю досвіду очікування (наприклад, потокова передача голосу і відео). Кінцеві користувачі все частіше оцінюють можливості підключення, виходячи з того, наскільки добре їх програми працюють, як очікувалося, незалежно від часу або місця розташування (в натовпі або на шосе) і вони, як правило, невблаганно відносяться до мобільного оператора, коли ці очікування не виконуються [2].

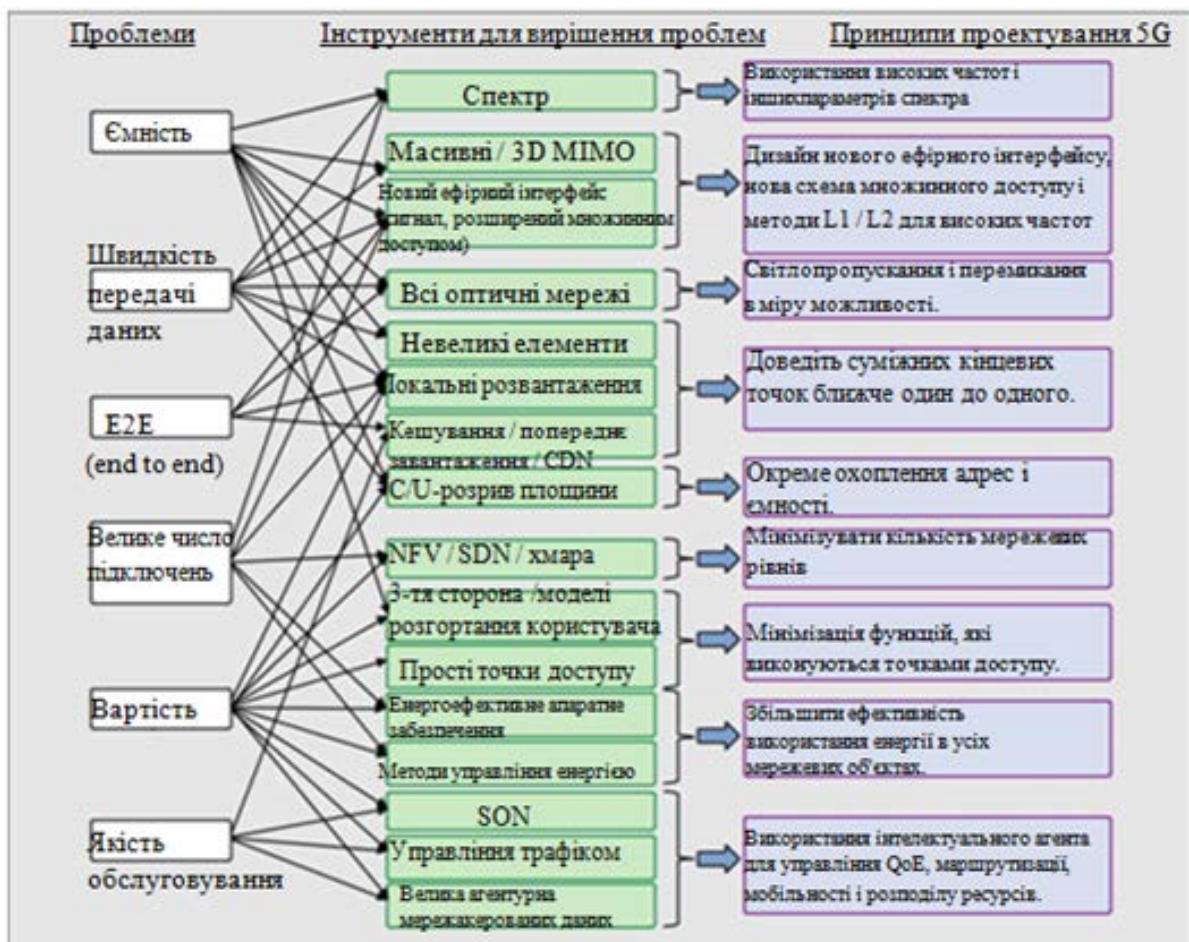

Рис. 1. Потенційні фактори і принципи проектування мережі 5G

Нинішня узгоджена думка полягає в тому, що для вирішення вище зазначених завдань необхідні поєднання більшої ефективності спектра, ущільнення мережі і розвантаження. Можливості для більшої кількості спектрів включають вищу частоту смуги (наприклад, міліметрова хвиля), неліцензійний спектр і агрегацію фрагментованих ресурсів спектра з використанням методів агрегації носіїв. Подвійний зв'язок терміналів з декількома базовими станціями може використовувати агреговане використання спектра, розгорнутого на різних базових станціях. Крім доступної смуги пропускання, високочастотні смуги також дозволяють для MIMO використовувати антенні решітки з малою

різноманітністю типів, що може забезпечити 10-кратне збільшення ємності в порівнянні зі звичайними одноантенними системами[3]. Проте, високочастотні смуги страждають від високого ослаблення втрат по тракту і обмежені лініями видимості та середовищем ближньої дії, відмінною від ліній видимості. Масивні MIMO можна використовувати для розширення охоплення більш високих частотних діапазонів, покладаючись на коефіцієнти посилення діаграми спрямованості.

Використання просторового ущільнення (MIMO – Multiple Input Multiple Output)

Просторове ущільнення – це випадок використання декількох антен на передавальній стороні і декількох антен на приймальній. На відміну від попередніх варіантів – MISO і SIMO, описаних вище, даний варіант спрямований не на підвищення надійності передачі, а на збільшення швидкості передачі. Тому MIMO використовується для передачі даних мобільним станціям, які знаходяться в якісних радіо умовах [3].

Через те, що використовується загальний канал, кожна антена на приймачі отримує сигнал не тільки призначений для неї (суцільні лінії на малюнку), а й всі сигнали призначені іншим антен (переривчасті лінії на малюнку). Якщо відома матриця передачі, то вплив сигналів, призначених для інших антен, можна обчислити і мінімізувати [4].

Кількість незалежних потоків даних, які можуть одночасно передаватися, залежить від кількості використовуваних антен. Якщо кількість передавальних і приймальних антен однакова, то кількість незалежних потоків даних рівна або менше кількості антен. Наприклад, в разі MIMO 4x4 кількість незалежних потоків даних може бути 4 або менше. Якщо ж кількість передавальних і приймальних антен не однакова, то кількість незалежних потоків даних рівна мінімальній кількості антен або менше. Наприклад в разі MIMO 4x2 кількість незалежних потоків даних може бути 2 або менше.

Для обчислення максимальної пропускної здатності в разі використання MIMO застосовується наступна формула:

$C = M B \log_2 (1 + S / N)$, де C – пропускна здатність каналу; M – кількість незалежних потоків даних; B – ширина каналу; S / N – співвідношення сигнал / шум[5].

Список використаних джерел:

1. Перспективы развития связи 5G. Олейникова А.В., Нуртай М.Д., Шманов Н.М. Современные материалы, техника и технологии. 2015. № 2 (2). С. 233-235.
2. Потребность в 5g. проблемы разработки и тестирования. Вайтакр Я. Вестник связи. 2014. № 8. С. 4-6.
3. <http://celnet.ru/mimo.php>
4. <http://www.radio-electronics.com/info/antennas/mimo/multiple-input-multiple-output-technology-tutorial.php>
5. IEEE Communications Magazine November 2014, Vol.52, No.11 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.comsoc.org

Гер В.М.

студентка,

*Національний технічний університет України
«Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»*

ПРИНЦИПИ ПОБУДОВИ СИСТЕМ ЦИФРОВОГО ТЕЛЕВІЗІЙНОГО МОВЛЕННЯ НА БАЗІ ТЕХНОЛОГІЇ IPTV

Мережі IP (до них відноситься і Ethernet) – широко поширений універсальний спосіб передачі цифрової інформації, які завоювали весь світ завдяки своїй простоті. Універсальність IP-мереж, з точки зору передачі інформації, полягає в тому, що вони дозволяють передавати будь-яку цифрову інформацію.

Крім того, в мережах IP можлива маршрутизація, а це дає можливість ефективніше використовувати ресурс мережі.

IPTV мережі зазвичай створюються і супроводжуються великими телекомунікаційними провайдерами, які ставлять перед собою мету створити послугу, здатну конкурувати з існуючим цифровим і супутниковим ТБ.

Рішення на базі IPTV включають в себе багато способів моніторингу переваг і вибору глядачів, в зв'язку з чим IPTV представляється ідеальною платформою для персоналізованого рекламного таргетингу і e-commerce [1].

Архітектура і призначення IPTV

IPTV або Телебачення по протоколу інтернету – технологія цифрового телебачення в мережах передачі даних по протоколу IP, нове покоління телебачення. Останнім часом часто плутається з технологією OTT, яка, в свою чергу є підкласом IPTV в області поширення відео контенту.

Архітектура комплексу IPTV, як правило, включає в себе наступні складові:

- Підсистема управління комплексом і послугами, яку ще називають «Проміжне програмне забезпечення» або «IPTV Middleware»

- Підсистема прийому та обробки контенту
- Підсистема захисту контенту
- Підсистема відео серверів
- Підсистема моніторингу якості потоків і клієнтського обладнання.

Тобто, IPTV – це не телебачення, яке веде мовлення через Інтернет. Незважаючи на те, що скорочення «IP» походить від «InternetProtocol», це не означає, що люди можуть зайти на улюблену Веб-сторінку щоб подивитися цікаву телепередачу[1].

IPTV – в загальних випадках, це платформа, яка створюється і контролюється оператором телекомунікаційних структур. Споживач взаємодіє безпосередньо зі своїм оператором. У цьому сенсі оператор IPTV майже не відрізняється від існуючих кабельних телевізійних операторів.

IPTV – це закрыта або напівзакрита мережу, і отримувати послугу можуть лише користувачі цієї мережі. Введення IPTV в експлуатацію припускає масивне зв'язне оновлення інфраструктури протягом декількох років, істотні

зміни в пристроях зв'язку і доставки на стороні оператора і на стороні споживача [2].

Одне з основних властивостей IPTV – географічна прив'язка. Крім того, що інфраструктура IPTV фізично прив'язана до будинків, пристроїв і телевізорів споживачів, ще існує місцеве регулювання і політика, також є факторами, що обмежують IPTV на географічному рівні.

Схема побудови мережі IPTV

Архітектура рішення «IPTV» залежить від архітектури магістральної мережі і мережі доступу оператора зв'язку і зазвичай має розподілену структуру.

Основні елементи рішення, такі як, Middleware, захисту контенту від несанкціонованого доступу (CAS / DRM), система управління відео серверам і розміщуються в «Дата центрі» Оператора зв'язку, коли відео сервери виносяться ближче до абонентів, тобто мереж доступу Оператора.

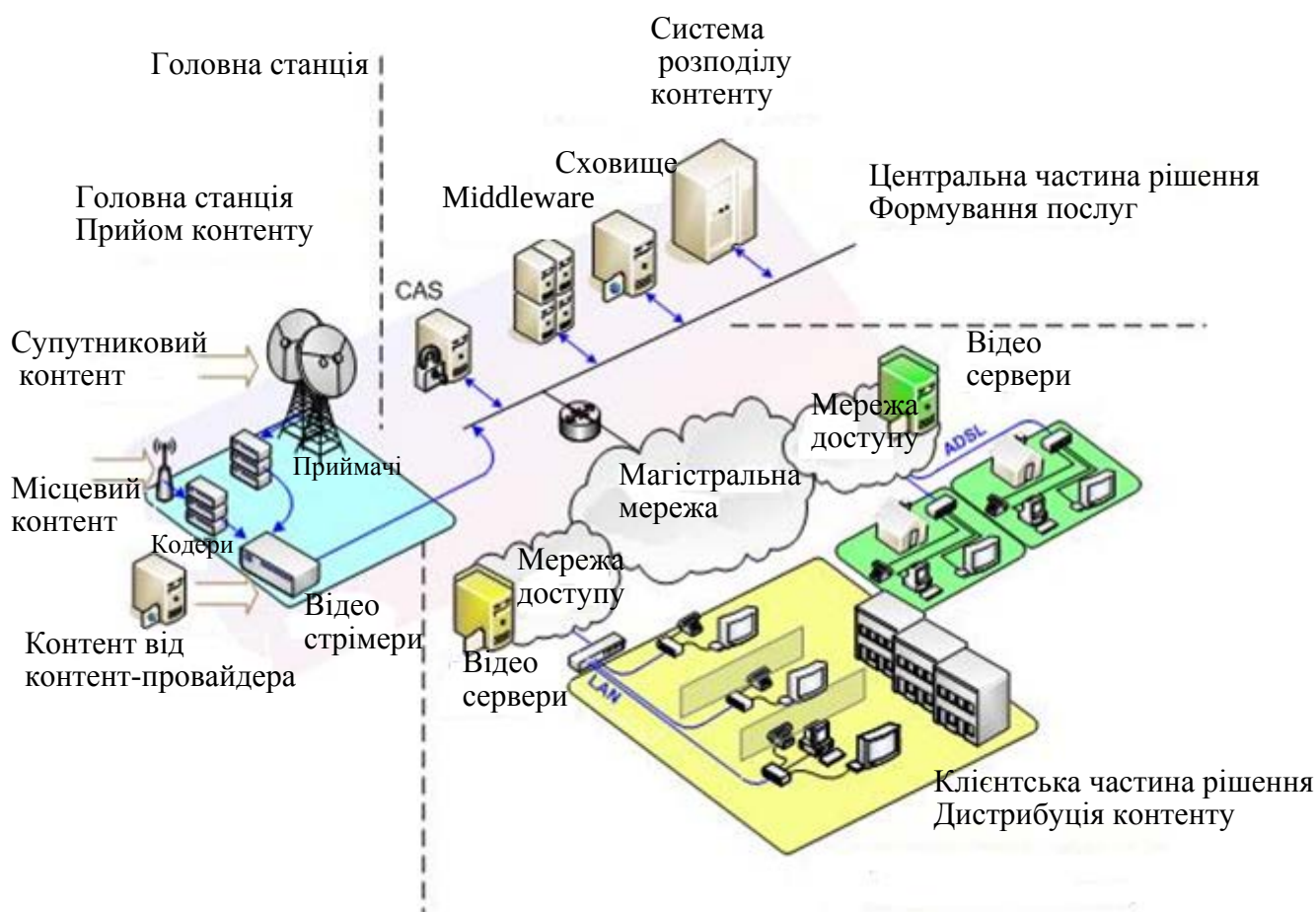

Рис. 1. Головна станція

Головна станція – важливий компонент рішення «IPTV» при побудові послуг цифрового телебачення. Головна станція є програмно-апаратним комплексом, який забезпечує прийом сигналу від радіо і телевізійних станцій і супутників, забезпечує розкодування і демультимплексування цифрових сигналів і MPEG-кодування аналогових сигналів з подальшим мультимплексуванням підготовлених матеріалів в IP-потіки [2].

Компоненти Головної станції

Компонентами Головної станції є:

- антенний пост – забезпечує прийом сигналів від ефірних станцій і супутників; – Цифрові супутникові приймачі – дескриптори – забезпечують розкодування цифрових сигналів, отриманих з Антенного поста і передачу матеріалів СТРИМЕР / мультиплексу;
- вузол цифрового кодування – забезпечує MPEG-кодування аналогових і цифрових сигналів і передачу матеріалів СТРИМЕР / мультиплексу;
- стример / мультиплексор – ключовий елемент Головної станції, забезпечує мультиплексування матеріалів і IP-мовлення таким чином, що кожен канал має свою унікальну адресу і порт IP мовлення [3].

CAS

Система захисту контенту від несанкціонованого доступу (CAS / DRM) забезпечує безпеку послуг і захист відео матеріалів від несанкціонованого перегляду та цифрового копіювання (дотримання авторських прав).

Middleware

Це програмно апаратний комплекс, який забезпечує управління всіма компонентами рішення «IPTV», обробляє запити від абонентських пристроїв, забезпечує взаємодію з системами.

Абонентський пристрій

Це сполучною ланкою між системами формування і доставки аудіо- та відеоматеріалів і телевізором абонента. STB-пристрій являє собою міні-комп'ютер з операційною системою і WEB-браузером.

Система розподілу

Система розподілу отримує від middleware запити абонентів на доступ до контенту, визначає, на якому сервері з мінімальним завантаженням і в максимальній близькості до абонента знаходяться необхідні дані, і дозволяє абоненту отримати їх з обраного сервера.

Відеосервери

Відеосервери використовуються для реалізації послуг NVoD, VoD, PVR. Відеосервер є дисковий масив великої ємності з встановленим програмним забезпеченням[3].

Список використаних джерел:

1. Быков Р.Е. и др. Телевидение: Учебное пособие для ВУЗов. – М.: Высшая школа, 1998. – 248 с.
2. Быков Р.Е. Основы телевидения и видеотехники: Учебник для вузов. – М.: Горячая линия – Телеком, 2006. – 399 с.
3. Брагин А.С. Технологии вещательных служб. Часть 1. Технологии звукового радиовещания. – К.: НТУУ «КПИ», 2006.

Гетьман О.С.

студент,

Національний технічний університет України

«Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»

КОНВЕРТОРИ СИГНАЛІВ ЦИФРОВОГО ТЕЛЕБАЧЕННЯ

Сигнали цифрових стандартів передаються через порівняно високі радіочастоти, тому були розроблені такі пристрої, як конвертори або LNB (Low Noise Blockconverter). Технологія виробництва конверторів для системи телевізійного мовлення заснована на досвіді, накопиченому при створенні малошумливих підсилювачів (LNA – Low Noise Amplifier).

Малошумливий підсилювач тільки підсилює сигнал, тоді як конвертор, крім забезпечення необхідного посилення при мінімально можливому рівні шумів, перетворює частоти сигналу до частоти, яка сприймається приймачем.

Конструкція LNB заснована на використанні гетеродина, налаштованого на фіксовану частоту і стабілізованого об'ємним діелектричним резонатором. Весь діапазон частот, що приймається конвертором, знижується в змішувачі і подається в приймач, де відбувається подальше перетворення і вибір каналу.

Перші мікрохвильові підсилювачі, що використовувалися в радіоастрономії, були створені на основі звичайних параметричних підсилювачів. У них застосовувалися тунельні діоди, які охолоджувалися рідким азотом або гелієм. Це дозволяло значно знизити рівень власних шумів пристрою за рахунок уповільнення руху молекул. Підсилювачі мали великі габарити, вагу, споживали багато енергії і працювали у вузькій смузі частот.

Використання арсеніду галію (GaAs) дозволило створити транзистор з дуже низьким рівнем шуму. Ці транзистори працюють майже так, як ніби вони охолоджені до температури абсолютного нуля, коли припиняється всякий молекулярний рух. GaAs-транзистори в даний час є основними при виробництві НВЧ-апаратури СНТВ.

У ранніх супутникових системах С-діапазону прийнятий сигнал спочатку підсилювався в LNA, а потім частота його знижувалася в окремому блоці, який носить назву LNC (Low Noise Converter-малошумливий перетворювач). Це вимагало застосування дорогого коаксіального кабелю і роз'ємів з малими втратами сигналу, максимально близькою установки антени і супутникового приймача. В цілому система мала ряд серйозних обмежень, складно монтувалась і була дорога.

Істотним конструктивним поліпшенням системи було виділення пристрою пониження частоти в окремий блок і його установка поблизу малошумливого перетворювача. Це дозволило застосувати більш дешевий коаксіальний кабель і збільшити його довжину до 100 м без введення додаткових лінійних підсилювачів.

Наступним, цілком логічним кроком було об'єднання LNA і малошумливого перетворювача LNC в один пристрій – LNB. Саме LNB має

на увазі в даний час під словом конвертор. LNB перших випусків важили майже 3 кг і мали коефіцієнт шуму в Ku-діапазоні 4 – 5 дБ. Сучасні конвертори С-діапазону мають шумову температуру до 15 К, а Ku-діапазону – коефіцієнт шуму до 0,2 дБ. Їх вага складає 150-300 г.

Використання різних параметрів для характеристики рівня власних шумів, обумовлено наступними обставинами, рівень власних шумів конверторів С-діапазону варіюється досить незначно, тому, якщо його виразити в Кельвінах, буде забезпечена велика наочність. Конвертор належить до необслуговуючих пристроїв, тому повинна забезпечуватися їх повна взаємозамінність без яких-небудь додаткових регулювань. З'єднання і корпус повинні бути пило- та вологозахисний. Основні технічні характеристики конвертора:

- діапазон частот;
- коефіцієнт шуму;
- нестабільність частоти гетеродина;
- коефіцієнт підсилення;
- фазові шуми.

Головні станції в мережах цифрового телебачення призначені для прийому і обробки телевізійних сигналів для подальшого їх розподілу. Найбільш широко використовуваними блоками головних станцій є ефірні конвертори. Від них повністю залежить якість ефірних сигналів, що надходять в квартири абонентів кабельних мереж. Як правило конвертори мають подвійне перетворення, зі структурою показаною на Рис. 1.

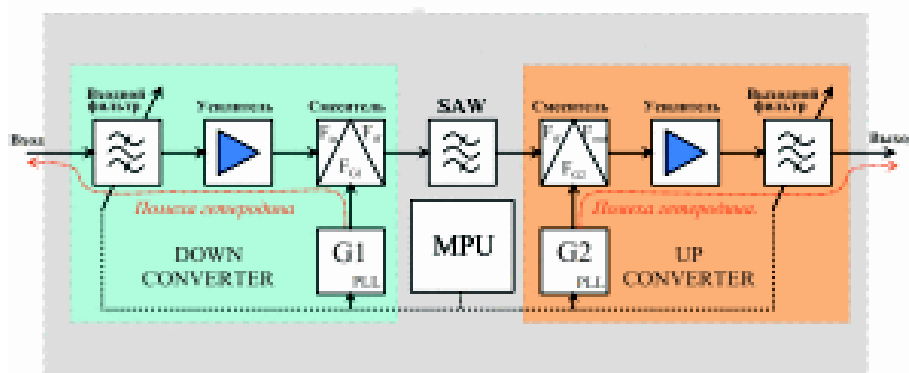

Рис. 1. Структурна схема типового ефірного конвертора з подвійним перетворенням

Такий конвертор складається з двох частин: понижуючого конвертора (Down Converter), який переносить вхідний сигнал вниз на проміжну частоту, і підвищуючого конвертора (UP Converter), який переносить відфільтрований сигнал з проміжної частоти вгору на частоту розподілу кабельної мережі. Основна фільтрація сигналу від перешкод проводиться фільтром на поверхневих акустичних хвилях (SAW), встановленим між цими конверторами. Така архітектура добре відпрацьована, і по ній виготовляють конвертори практично всі фірми, що випускають головні станції.

При всьому відпрацюванні, класична архітектура має суттєві недоліки. В понижаючому конверторі присутній гетеродин, що генерує частоту, що дорівнює сумі вхідної частоти і проміжної частоти (зазвичай 38,9 МГц). Сигнали цього гетеродина в більшості випадків потрапляють в область робочих частот прийнятих телевізійних сигналів і, проникаючи через вхідні ланцюги конвертора, можуть створювати перешкоди сусіднім конверторам, погіршуючи якість їх сигналів. Інший недолік – це наявність дзеркальних каналів прийому. Справа в тому, що понижуючий конвертор має два рівноцінних каналу прийому, віддалених один від одного на подвоєну проміжну частоту [7]. Один з цих каналів використовується як робочий, а інший пригнічується вхідним фільтром. Такі фільтри реалізуються з використанням великої кількості дискретних елементів і вимагають складної настройки в процесі виготовлення. Через неідеальність вхідного фільтра зовнішні перешкоди можуть проникати по дзеркальному каналу в тракт проміжної частоти і погіршувати якість сигналів. Підвищуючий конвертор має дзеркальну структуру в порівнянні із знижуючим. Він має ті ж недоліки, що і понижуючий, з тією лише різницею, що сигнал гетеродина проникає не на вхід, а на вихід пристрою і може створювати перешкоди іншим сигналам, що розподіляється в кабельній мережі. Такі ж перешкоди можуть проникати через дзеркальний канал підвищуючого конвертора. Для їх придушення служить вихідний фільтр. Вхідні і вихідні фільтри тут не виконують корисної ролі в фільтрації сигналу, а служать головним чином для усунення недоліків, властивих даній архітектурі конверторів. Щоб зробити такий конвертор перебудовуваним, необхідно забезпечити узгоджену перебудову вхідного і вихідного фільтрів, а також двох гетеродинов. Завдання це досить складна, так як потрібно забезпечити перебудову фільтрів з коефіцієнтом перекриття $K_p = 862 \text{ МГц} / 47 \text{ МГц}$ зі збереженням оптимальної форми характеристики. Це завдання безпосередньо вирішити не вдається, тому всі виробники розбивають вхідний і вихідний діапазони на кілька піддіапазонів і застосовують комутацію декількох перебудовуються фільтрів. Перебудова цих фільтрів здійснюється за допомогою нелінійних напівпровідникових конденсаторів– варикапів. Однак такі електронно-перебудовувані фільтри задовільно працюють тільки при низьких рівнях сигналів, при високих рівнях якість фільтрації падає. З цієї причини перекрити повний діапазон частот 47-862 МГц вдається тільки для понижуючих конверторів, які працюють при низьких рівнях сигналів.

Список використаних джерел:

1. Карякин В.Л. Цифровое телевидение: учебное пособие для вузов, 2-е изд.
2. Иван Омелянюк. Цифровое эфирное телевидение: практика, новые направления развития цифрового эфирного телевидения и создания цифровых эфирных сетей. Пособие для специалистов телерадиоиндустрии.
3. Мамаев Н.С., Мамаев Ю.Н., Теряев Б.Г. Системы цифрового телевидения и радиовещания. Москва, Горячая линия-Телеком, 2007.
4. Herve Benoit Digital Television: Satellite, Cable, Terrestrial, IPTV, Mobile TV in the DVB Framework. Third Edition.

5. Гречка Б.Л., Мехта В.Т., Андрощук Р.А. Основи телебачення частина 2. Цифрове телебачення. Житомирський військовий інститут радіоелектроніки імені С.П. Корольова.
6. https://en.wikipedia.org/wiki/Low-noise_block_downconverter

Гетьман О.С.

студент,

Національний технічний університет України

«Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»

СТАНДАРТ ЦИФРОВОГО ТБ МОВЛЕННЯ DVB-C. СТРУКТУРА СТАНДАРТУ DVB-C

DVB-C – (від англ. Digital Video Broadcasting-Cable, «цифрове відео-мовлення-кабельне») – європейський стандарт цифрового телебачення, що охоплює мовлення цифрового телебачення за допомогою кабелю. Ця система передає цифрове аудіо/цифрове відео сімейства MPEG-2 або MPEG-4 з використанням модуляції QAM при кодуванні каналу. Спочатку створений ETSI в 1994 році, стандарт швидко став найбільш широко використовуваною системою передачі цифрового телебачення в Європі, Азії і Південній Америці. Стандарт використовується багатьма системами, від великих мереж кабельного телебачення (CATV) до невеликих супутникових антен (SMATV).

Аналіз застосовності цифрових методів кодування та модуляції показує, що в правильно спроектованій мережі відношення сигнал/шум повинно бути досить високим, вище, ніж у супутниковій системі, і в той же час полоса частот кабельної мережі значно вужче, ніж полоса частот супутникового ретранслятора, тому доцільно застосовувати багатопозиційну модуляцію, наприклад КАМ(QAM). Більш високе співвідношення сигнал/шум знижує вірогідність помилки та дозволяє обійтись однією сходинкою завадостійкого кодування. Проте пакетні помилки можуть мати місце.

Системи кабельного телемовлення називаються системами розподілення мовлених та немовлених сигналів, а також різноманітних супутникових та інших сигналів за допомоги коаксіальних кабельних та ВОЛС. Тракти передачі в сучасних системах кабельного телебачення будуються, як правило, на гібридній волоконно-коаксіальній схемі HFC (Hybrid fibre-coaxial), коли відрізки від головних станцій виконані в вигляді ВОЛС, а підводка до будинків та всередині будинків виконана за допомоги коаксіального кабелю.

Кабельні ТВ мережі можуть бути або *однонаправленими*, слугуючи виключно для розподілення програм від головної станції, або *інтерактивними*, що дозволяють вести діалог з провайдером. Примітно що до цифрового ТБ мовлення найбільший інтерес представляють мережі, що допускають інтерактивний режим. Архітектура всієї системи кабельного мовлення при цьому відповідає загальній структурній схемі інтерактивної системи (рис.1).

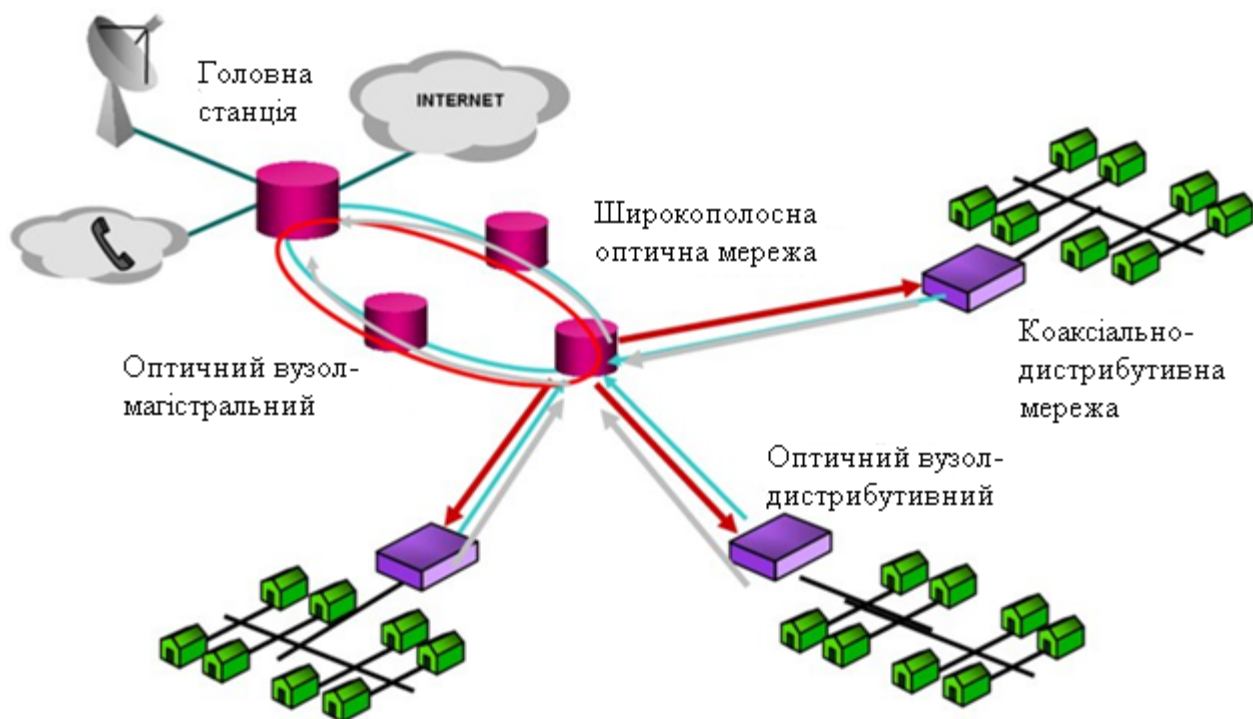

Рис. 1. Архітектура мережі кабельного мовлення

Структура системи DVB-C (Стандарт DVB-C) максимально гармонізована із структурою супутникової системи DVB-S, але в якості типу модуляції в ній використовується не QPSK, а M – QAM з числом позицій M від 16 до 256 (тобто від 16 QAM до 256 QAM). На рис. показана структура як обладнання головної станції кабельної лінії, так і абонентського приймача-декодера для такої лінії.

Вхідними сигналами на головній станції є транспортні пакети MPEG-2 і такти, одержувані через інтерфейс в основній смузі від: супутникової лінії, технологічних ліній, локальних програмних джерел і т.п. Методи інверсії кожного восьмого байта для циклової синхронізації, рандомізації, перемежування і кодування RS-кодом не мають відмінностей від аналогічних методів і пристроїв в системах DVB-S і DVB-T. Перетворювач байтів і кортежі (короткі послідовності бітів) (рис. 2).

здійснює формування бітових структур, які відповідають умові подальшого отримання символів QAM.

З метою отримання сузір'я, що не залежить від обертання несучої, до двох старших розрядів кожного символу QAM застосовується диференціальне кодування. На цьому формування кортежів закінчується і здійснюється найквістовська узгоджена фільтрація для формування спектра в квадратурних каналах I і Q. Потім сигналами I та Q моделюються квадратурні несучі і сигнал QAM переноситься по спектру в смугу робочого кабельного каналу, для сполучення з яким служить фізичний інтерфейс. На прийомі у відповідному порядку виконуються зворотні операції по демодуляції і декодування сигналу в цифровій приставці Set-Top-Box (STB)(конверторі).

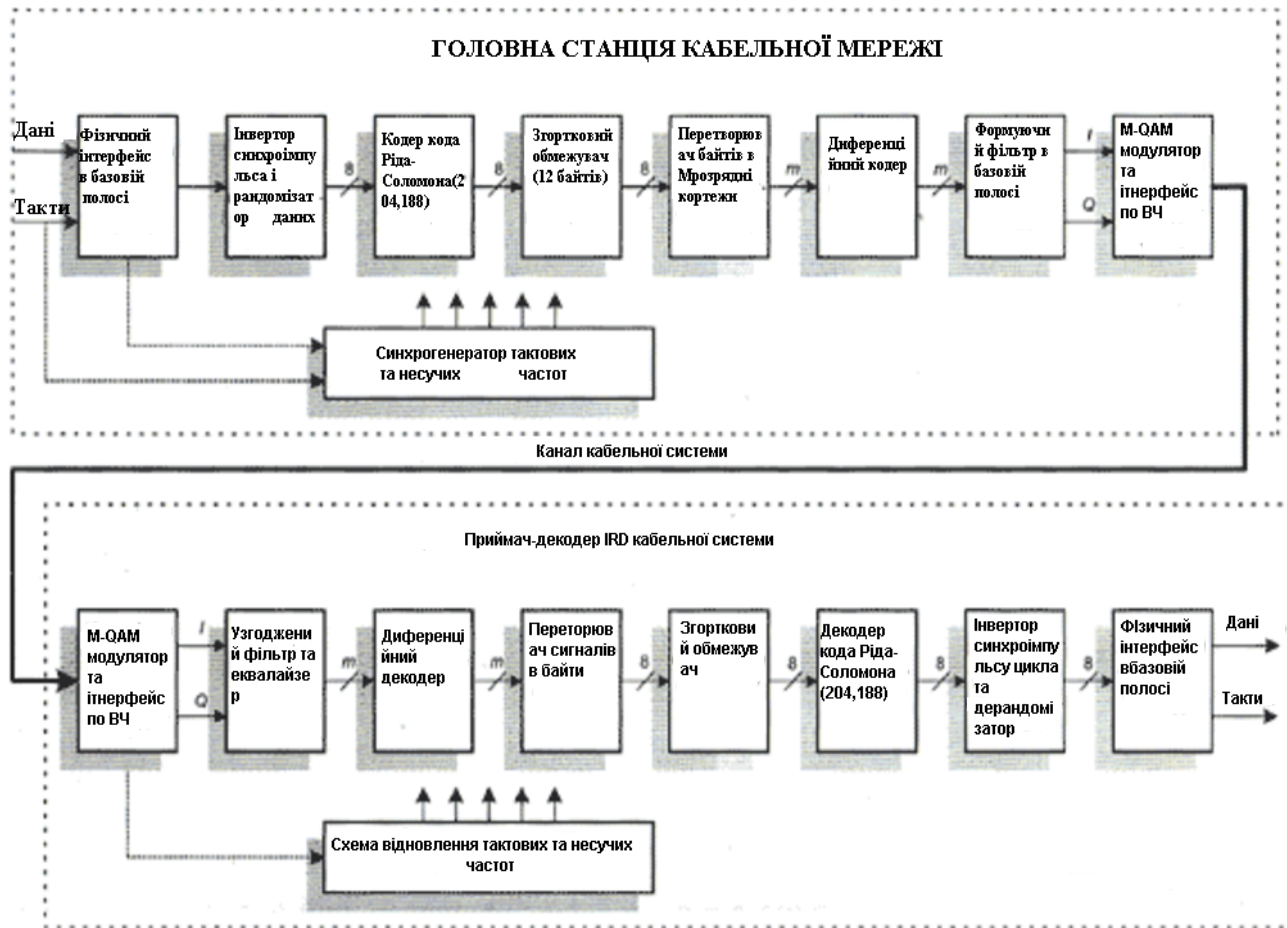

Рис. 2. Структура стандарту DVB-C

Характерною особливістю розглянутого тракту адаптації є відсутність внутрішнього згорткового кодера і наявність формування спектра в основній смузі. Захист від пакетованих помилок виробляється виключно за рахунок перемежування на виході кодера Ріда-Соломона. Після згорткового перемежування безперервну послідовність байтів необхідно розділити на короткі послідовності бітів, кожна з яких відповідає символу QAM, тобто певній точці на квадратурній діаграмі модульованого сигналу. Такі послідовності двійкових символів називаються кортежами. Довжина кортежу $m = \log_2(M)$, де M – число позицій сигналу M – QAM (тобто $2^m \times \text{QAM}$).

Переваги DVB-C стандарту:

- Значна економія частотного ресурсу. В одному фізичному каналі поміщається 4-8 ТВ програм, тобто для передачі 60ти програм знадобиться всього близько 10ти каналів. Такий частотний вииграш особливо відчувається при впровадженні стандарту DVB-C на застарілих мережах з пропускною здатністю 240...300 МГц. В таких мережах розміщуються понад 100 цифрових каналів, а при активізації реверсного каналу – і послуги інтерактивного сервісу.

- Значне підвищення якості програм. Дійсно, трансляція аналогових сигналів неминуче тягне за собою зниження їх якості в частині неминучого накопичення спотворень (шуми, інтермодуляційні спотворення, фонові перешкоди, що наводяться сигнали, крос-модуляція і т.д.). Цифрові ж сигнали (DVB-C) зберігають свою якість незалежно від протяжності магістралі. Для них

досить перевищення необхідного рівня сигналу (що завжди виконується на практиці в силу більш високої чутливості STB в порівнянні з телевізором) і порогового значення C/N , яке багато нижче регламентованих 43 дБ.

- При використанні стандарту DVB-S з'являється можливість значно збільшити зону обслуговування систем кабельного телебачення за рахунок більш низького шумового порогу (не більше 36 дБ). Розрахунки показують, що при використанні Стандарт DVB-S можливе збільшення зони обслуговування в 10 і більше разів. Причому, таке збільшення зони охоплення найбільш ефективно саме на застарілих мережах з верхньої частотою 240 ... 300 МГц. На таких частотах погонні втрати коаксіального кабелю майже в 2 рази менше, ніж на частоті 862 МГц, з якої проектується сучасні системи кабельного телебачення. При менших погонних втрати потрібна менша кількість підсилювачів, що і гарантує підтримку високого значення S/N .

Список використаних джерел:

1. Карякин В.Л. Цифровое телевидение: учебное пособие для вузов, 2-е изд.
2. Иван Омелянюк. Цифровое эфирное телевидение: практика, новые направления развития цифрового эфирного телевидения и создания цифровых эфирных сетей. Пособие для специалистов телерадиоиндустрии.
3. Мамаев Н.С., Мамаев Ю.Н., Теряев Б.Г. Системы цифрового телевидения и радиовещания. Москва, Горячая линия-Телеком, 2007.
4. Herve Benoit Digital Television: Satellite, Cable, Terrestrial, IPTV, Mobile TV in the DVB Framework. Third Edition.
5. Гречка Б.Л., Мехта В.Т., Андрощук Р.А. Основы телебачення частина 2. Цифрове телебачення. Житомирський військовий інститут радіоелектроніки імені С.П. Корольова.

Гетьман О.С.

студент,

Національний технічний університет України

«Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»

МЕТОДИКА ТРАНСФОРМАЦІЇ ІСНУЮЧИХ АНАЛОГОВИХ НАЦІОНАЛЬНИХ ТЕЛЕМЕРЕЖ В МЕРЕЖІ СИНХРОННОГО ЦИФРОВОГО ТЕЛЕМОВЛЕННЯ

Існують методики, які відображають адаптацію параметрів існуючих передаючих станцій (ПС), побудованих багато років назад для аналогового мовлення, до сучасних умов планування та проектування DVB-T телемереж. Розташування більшості веж для аналогових багаточастотних мереж (MFN) не відповідає розташуванню багатьох SFN-зон в угоді «Женева-2006». Деякі вежі знаходяться на кордоні 2-3-х SFN-зон. Існує два шляхи планування мережі SFN (Single Frequency Network):

- з використанням ідеальної типової мережі SFN для портативного прийому (рис. 1.2);

- з використанням існуючих щогл, побудованих для аналогових мереж (рис. 1.3).

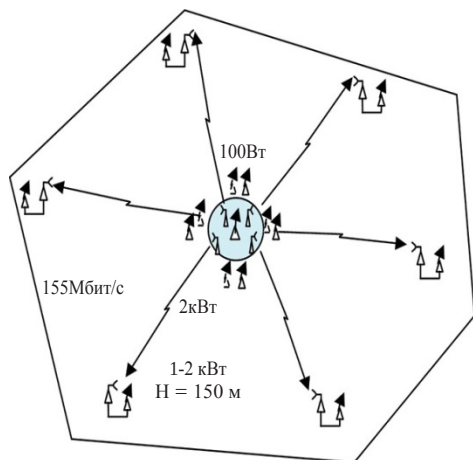

Рис. 1.2 Схема ідеальної типової SFN-мережі

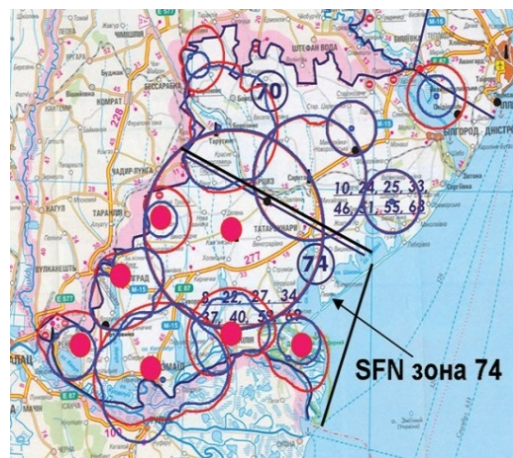

Рис. 1.3 Розташування мачт для аналогового телемовлення в SFN-зоні 74 Одеської обл., Україна

Використання ідеальної типової SFN-зони як основи для розробки проектів дало б ідеальну якість впевненого портативного мобільного DVB-T прийому, але вимагає великих капітальних витрат. Реально таке планування може використовуватися в тих країнах, де майже відсутні передають вежі. Для інших країн (в т.ч. України) потрібні компромісні рішення протягом перехідного періоду.

Використання існуючих передаючих веж аналогового телебачення як основи для розробки цифрових проектів радикально зменшує капітальні та оперативні витрати та прискорює розвиток цифрового ефірного телебачення. Такий шлях вже пройшли всі країни, які вимкнули аналогове телебачення.

Етапи розробки проекту загальнонаціональної DVB-T мережі з використанням існуючих передавальних станцій, побудованих для аналогових телемереж

Перший етап: На замовлення провайдера цифрової мережі оператор телерадіомовної мережі або виконавець проекту проводить попередні розрахунки діаграм спрямованості антен і рівні ефективних випромінюваних потужностей для кожної передавальної станції в кожній SFN-зоні відповідно домовленості «Женева-2006» (виділені частотні канали, режими передавачів DVB-T). Беруться до уваги такі параметри передавальних станцій: висота, конструкція вежі, географічні координати, задаються умови прийому (фіксований, портативний і т.п.) і відсоток покриття території.

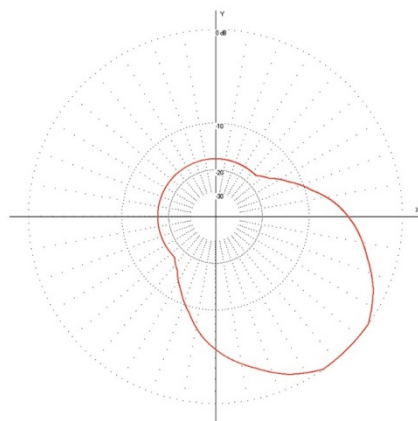

Рис. 1.4. Розрахункова діаграма направленості антени та максимальне ЕМВ для передаючої антени “Рені”.

Режим: 64 QAM3/4GI $\frac{3}{4}$ ЕМВ=30dbW $\approx$ (1,1kW). Требування до приймання: 90-95% території-фіксований прийом, 50-55% території-портативний прийом

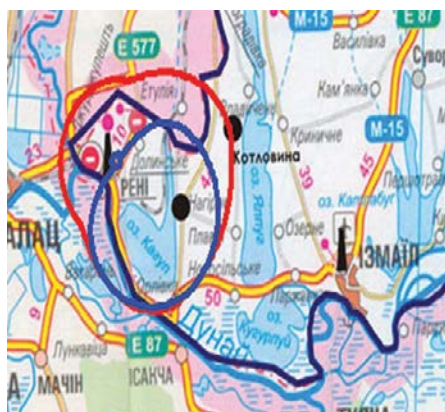

Рис. 1.6. Передаюча станція в м.Рені.

Орієнтовна потужність передатчика: 400Вт.

ЕВП заявлені: 30дБВт. ЕВП скоректовані регуляторним органом: 29,8дБВт.

— Розрахункові та запропоновані до УДЦР ЕВП та діаграми спрямованості антен для кожної передавальної станції в SFN-зоні 74.

— Максимально можливі ЕВП та діаграми спрямованості антен точно виділені УДЦР.

Після цього починається **другий етап**. На основі попередніх розрахованих і наданих органу частотного планування (в Україні УДЦР) результатів діаграм направленості антени та ERP (англ. Enterprise Resource Planning System – Система планування ресурсів підприємства для покращення оптимального покриття), географічних координат веж, висоти антени та режиму передатчиків (64QAM $\frac{3}{4}$ GI $\frac{1}{4}$ – для перехідного періоду в Україні), орган частотного планування визначає умови використання радіочастотного ресурсу, ефективну потужність випромінювання, включаючи максимально можливі ЕВП, діаграми спрямованості антен і висоти антен для кожної передавальної станції в кожній SFN-зоні, і поетапно передає ці дані регуляторному органу з ліцензування та оператору телерадіомовленевої мережі.

Оператор повинен активно співпрацювати на цьому етапі з регуляторним органом (УДЦР). Цілком природно, що висновки органу частотного планування

можуть не збігатися з заявленим оператором через необхідність забезпечення електромагнітної сумісності, через складності узгодження з сусідніми країнами (особливо під час перехідного періоду). На рис. 1.6 представлено визначені регулятором максимальні ЕВП і діаграму спрямованості антени (красний колір) для передавальної станції «Рені», а на рис. 1.7 – для передавальної станції «Ізмаїл».

**Рис. 1.7. SFN-зонам. Ізмаїл. Орієнтовна потужність: 600 Вт.
ЕВП заявлені: 39,8 дБВт.**

ЕВП скоректовані регуляторним органом: 39,5 дБВт.

— Розрахункові та запропоновані УДЦР ЕВП

— Максимально можливі ЕВП, діаграми спрямованості антен точно виділені УДЦР.

Третій етап:

Третій етап передбачає поетапну розробку детального технічного проекту за розрахунками конструкцій антен, висот, покриття в кожній SFN-зоні. Результати комп'ютерних розрахунків покриття повинні відповідати умовам достовірності впевненого прийому, визначеного регуляторним органом.

На цьому етапі здійснюються комп'ютерні розрахунки для розробки детальних технічних специфікацій для кожної передавальної станції з визначенням висоти і технічних характеристик антен, потужності передавачів, діаграм спрямованості антен відповідно вимогам регуляторного органу (УДЦР). Після цього проводяться комп'ютерні розрахунки зони покриття для кожної передавальної станції. Якщо розрахункові умови прийому не відповідають вимогам, проект конструкції антени допрацьовується, а розрахунки покриття повторюються до досягнення відповідності вимогам прийому. На рис. 1.9-1.10 наведені приклади одного з багатьох етапів розрахунків для одного шару покриття однієї з виділених частот в кожній SFN-зоні. Розглянемо більш детально проведення такого проектування для передавальних станцій Рені та Ізмаїлу одночастотної зони №74 в Україні. Спочатку для кожної передавальної станції проводиться проектування антени, діаграми спрямованості і ЕВП, які максимально можливо відповідають рекомендаціям частотного регуляторного органу, потім проводяться комп'ютерні розрахунки зони покриття на відповідність умовам впевненого прийому.

Після того розраховують покриття всієї 74-ї зони на відповідність умовам впевненого прийому у всій зоні. Карта покриття ретельно аналізується і, в разі необхідності, приймається рішення щодо змін проекту конструкцій антен для деяких передавальних станцій, тобто коефіцієнта підсилення, спрямованості антени, діаграми нахилу в вертикальній площині. Проводяться повторні розрахунки покриття.

Приклад розрахунку технічних параметрів антени (SFN-зона 74 передавальна станція в м Рені)

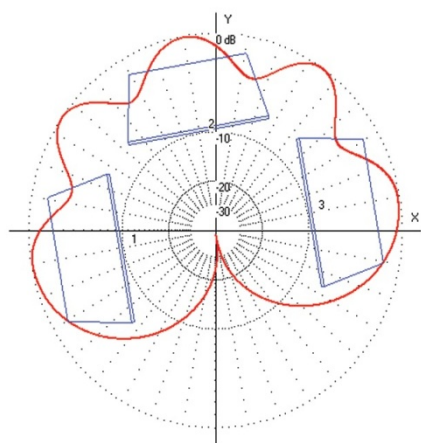

Рис. 1.9. Діаграма направленості випромінювання відповідно рекомендаціям УДЦР.

Потужність передавача - 600Вт.
ЕВП-22200W. Параметри модуляції:
64 QAM, 8K, FEC = 3/4, GI = 1/4.
Передаюча антена: G = 12 дБи,
H = 100 м. Приймальна антена:
G = 12 дБи, H = 10 м

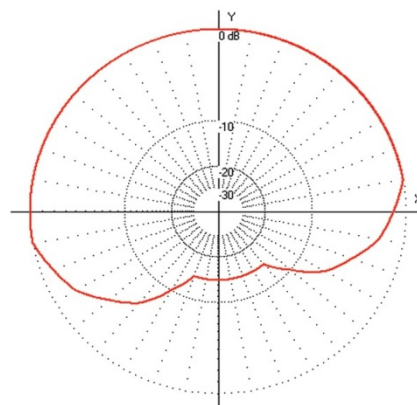

Рис. 1.10. Діаграма направленості випромінювання панельної антени (2поверхи, 2панелі) відповідно проекту. Поляризація-горизонтальна

Четвертий етап:

На четвертому етапі за результатами розробки детальних специфікацій антенно-фідерних систем кожної передавальної станції в кожній SFN-зоні проводяться розрахунки покриття для всієї національної передавальної мережі і для наочності наносяться на карту, яка використовується провайдерами та регуляторними органами.

Список використаних джерел:

1. Смирнов А. В. Основы цифрового телевидения: Учебное пособие для вузов. – М.: Горячая линия – Телеком, 2001. – 280 с.
2. Мамаев Н.С., Мамаев Ю.Н., Теряев Б.Г. Системы цифрового телевидения и радиовещания. – М.: Горячая линия-Телеком, 2007. – 128 с.
3. http://www.arstel.com/ru/articles/art1p_one.php Супутниковое телевизионное вещание.
4. <http://cyberleninka.ru/article/n/osobennosti-postroeniya-odnochastotnyh-setey-v-novom-standarte-tsifrovogo-veschaniya-dvb-t2> Особенности построения синхронных сетей стандарта.

Горбатенков О.В.

студент,

Національний технічний університет України

«Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»

АНАЛІЗ І ПОРІВНЯННЯ ХАРАКТЕРИСТИК ІЄРАРХІЧНИХ ПРОТОКОЛІВ КЛАСТЕРИЗАЦІЇ БЕЗДРОТОВИХ СЕНСОРНИХ МЕРЕЖ

Останнім часом спостерігається тотальна інформатизація та сенсоризація суспільства, що потребує дистанційно у режимі реального часу отримувати дані про досліджуваній об'єкт із подальшим аналізом та прийняттям відповідних управлінських рішень.

Бездротові і сенсорні мережі (БСМ) представляють собою мережі, що само організуються і складаються з одного або декількох головних вузлів і безлічі бездротових сенсорних вузлів, розподілених в просторі і призначених для моніторингу характеристик навколишнього середовища або об'єктів, розташованих в ньому. Бездротові сенсорні мережі є технологічною основою для впровадження концепції Інтернету Речей [1] (IoT Internet of Things).

Протокол TEEN

Мережевий протокол під назвою TEEN (Threshold Sensitive Energy Efficient Sensor Network Protocol) [5]. Протокол застосовує реактивну маршрутизацію і розроблений на основі протокола LEACH, групує сенсори в кластери і вибирає головні вузли кластерів. При цьому використовується декілька рівнів кластерів зі своїми головними вузлами кластерів відповідно (рис. 1) [17]. Кожен з них агрегує і передає данні до головного вузла кластера вищого рівня. На останньому рівні головний вузол кластера передає інформацію на головний вузол (базову станцію, сервер, ПК, приймач).

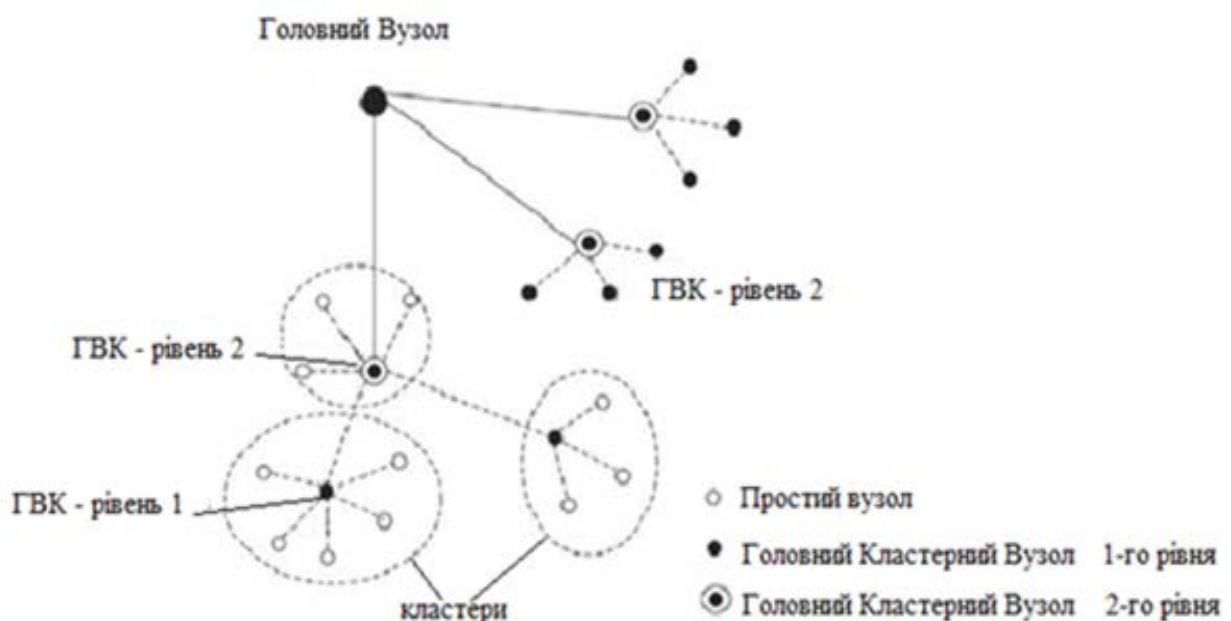

Рис. 1. Топологія протоколу TEEN

Цей протокол використовується для критичних за часом додатків. Він складається з двох припущень:

- БС і сенсорні вузли мають однакову початкову енергію;
- БС може передавати дані на всі вузли в мережі безпосередньо;

У цій схемі, в кожен момент часу зміни кластера, в доповненні до атрибутів, головний вузол кластера ретранслює всім його членам [23; 24]:

Жорсткий поріг (Hard Threshold – HT): Це порогове значення для сприйманого атрибута. Це абсолютне значення атрибута, зчитуючи значення цього параметра, вузол і вирішує чи необхідно вмикати передавач і передавати на головний вузол кластера інформацію.

М'який Поріг (Soft Threshold – ST): Це невелика зміна величини вимірюваного атрибута, яка запускає вузол для перемикавання на його передавач і передачі інформації.

В майбутньому будуть передавати дані, тільки тоді, коли виконуються наступні умови:

1. Поточне значення вимірюваного атрибута більше, ніж значення жорсткого порогу.
2. Поточне значення вимірюваного атрибута відрізняється від SV на величину, що дорівнює або більше, ніж порогове значення м'якого порогу.

Основним недоліком цієї схеми є те, що, якщо порогові значення не досягаються, вузли ніколи не будуть вмикатися, користувач не отримає жодних даних з мережі і навіть не знатиме, чи працюють вузли взагалі.

Протокол APTEEN

Протокол, розроблений для гібридних мереж, APTEEN (Adaptive Periodic Threshold-sensitive Energy Efficient Sensor Network Protocol) розроблений як розширення протоколу TEEN. У APTEEN після того, як вибрані головні вузли кластерів [25], в кожному періоді кластера, головний вузол кластера передає наступні параметри:

Атрибути (*Attributes* – *A*): Це набір фізичних параметрів, про які користувач зацікавлений отримувати данні.

Пороги (*Thresholds*): Цей параметр складається з жорсткого порогу (*HT*) і м'якого порогу (*ST*) HT являє собою конкретне значення атрибута, за межами якого вузол може бути активований, для передачі даних. ST невелика зміна в значенні атрибута, яке може активувати вузол для передачі даних знову.

Розклад (*Schedule*): Це розклад TDMA, аналогічно тому, який використовується в роботі [8], що привласнює слот для кожного вузла.

Лічильник часу (*Count Time* – *T_C*): Це максимальний період часу між двома послідовними повідомленнями, які були надіслані вузлом. Він може бути кратною довжиною графіка TDMA і на його частку припадає активний компонент.

Щоб показати ефективність роботи зазначених протоколів наведемо результати моделювання протоколів LEACH, TEEN і APTEEN в середовищі Matlab з наступними параметрами[6]: моделювання було виконано з мережею зі 100 вузлів та фіксованим головним вузлом. Вузли в мережі розташовані випадковим чином. Всі вузли починають роботу з початковою енергією 2Дж.

Формування кластерів виконуються, згідно протоколу LEACH. Для експериментів була зімітоване середовище зі зміною температурою в різних частинах. Датчик вузла мережі спочатку поміщають випадковим чином в обмежувальну зону 100x100 одиниць. Фактична площа покрита мережею потім ділиться на чотири квадранта. Кожному квадранту пізніше присвоюється випадкова температура в діапазоні від 0F до 200F кожні 5 секунд протягом моделювання.

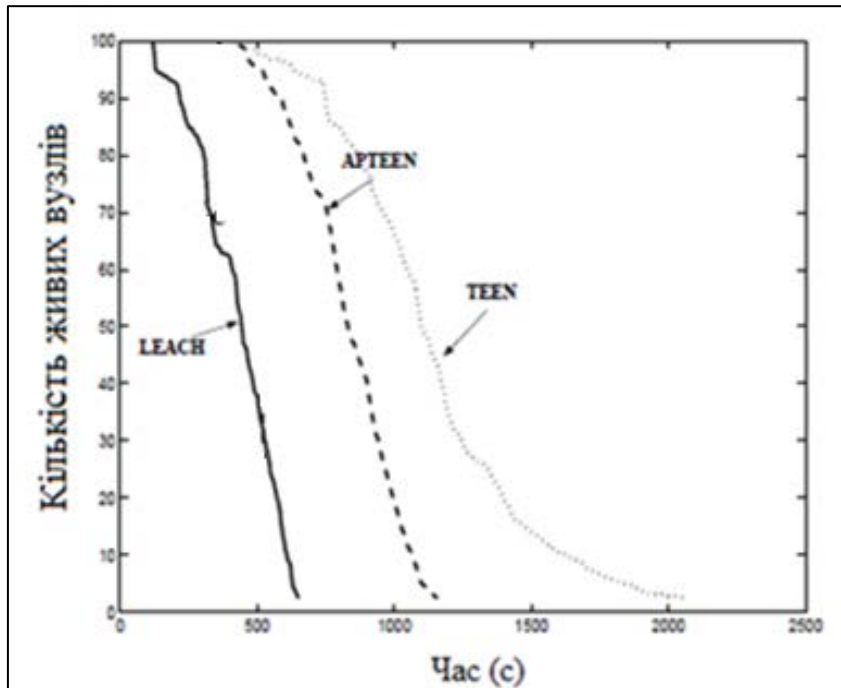

Рис. 2. Порівняння кількості виживши вузлів в LEACH, TEEN і APTEEN

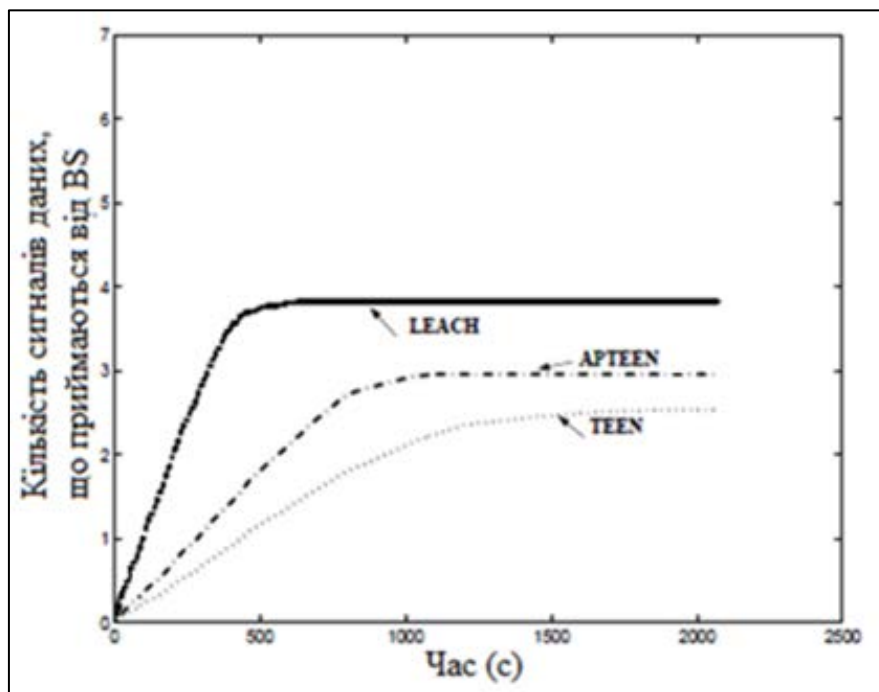

Рис. 3. Загальна кількість даних, отриманих на головному вузлі в LEACH, TEEN і APTEEN

Список використаних джерел:

1. Кучерявый, А. Е. Интернет Вещей / А. Е. Кучерявый // Электросвязь. – 2013. – № 1. – С. 21-24.
2. Гольдштейн, Б. С. Сети связи пост-NGN / Б. С. Гольдштейн, А. Е. Кучерявый. – Санкт-Петербург: БХВ-С. Петербург, 2013. – 160 с.
3. О.Тимченко, М.Зеляновський Аналіз характеристик ієрархічних протоколів маршрутизації Бездротових Сенсорних Мереж ЛНУ «Львівська Політехніка» 2010.
4. Kumar, N. Kaur, J, «Improved LEACH Protocol for Wireless Sensor Networks,» in Wireless Communications, Networking and Mobile Computing (WiCOM), 2011 7th International Conference on, Sept. 2011.
5. Arati Manjeshwar and Dharma P. Agrawal, TEEN: A Routing Protocol for Enhanced Efficiency in Wireless Sensor Networks, 2001.
6. Arati Manjeshwar and Dharma P. Agrawal, APTEEN: A Hybrid Protocol for Efficient Routing and Comprehensive Information Retrieval in Wireless Sensor Networks, 2002.

Слабик О.М.*аспірант;***Матіко Ф.Д.***доктор технічних наук, доцент,**Національний університет «Львівська політехніка»*

**АВТОМАТИЗАЦІЯ ПРОЕКТУВАННЯ СИСТЕМ
ВИМІРЮВАННЯ КІЛЬКОСТІ ТЕПЛОВОЇ ЕНЕРГІЇ
НА ОСНОВІ ВИТРАТОМІРІВ ЗМІННОГО ПЕРЕПАДУ ТИСКУ**

Раціональне використання та точний облік теплової енергії є надзвичайно важливими, оскільки дають змогу зменшити використання різних видів палива а, відповідно, імпортозалежність економіки нашої держави. Налагодження точного обліку можливе тільки за наявності якісної нормативної бази та точних технічних засобів вимірювання кількості теплової енергії. Тому розроблення теоретичної бази для формування нормативних документів з вимірювання кількості теплової енергії, розроблення системи автоматизованого проектування точних засобів вимірювання є важливими та актуальними завданнями, які є предметом вирішення цієї дисертаційної роботи.

Для вимірювання витрати та кількості плинних середовищ, зокрема і води та водяної пари в системах теплопостачання, застосовують витратоміри змінного перепаду тиску. Ці витратоміри широко застосовують для вимірювання витрати у трубопроводах великого діаметру, що зумовлено їх перевагами: простотою конструкції, невисокою вартістю, можливістю виготовлення без калібрування первинного перетворювача витрати.

Система обліку теплової енергії для закритої системи теплопостачання з одним подаючим та одним зворотним трубопроводом має структуру, що представлена на рисунку 1. Для реалізації такої системи необхідно вимірювати витрату теплоносія, температуру прямого та зворотного потоку а також тиск

середовища прямого та зворотного потоку. Відповідно кількість теплової енергії, вимірюваної такою системою обчислюють за формулою 1:

$$W = \int_{t_1}^{t_2} Q \cdot (h_1 - h_2) dt, \quad (1)$$

де Q – витрата теплоносія;

h_1 – питома ентальпія теплоносія в подаючому трубопроводі, $h_1 = f(T_1, P_1)$;

h_2 – питома ентальпія теплоносія в зворотному трубопроводі, $h_2 = f(T_2, P_2)$;

t_1 – час початку облікового періоду;

t_2 – час кінця облікового періоду.

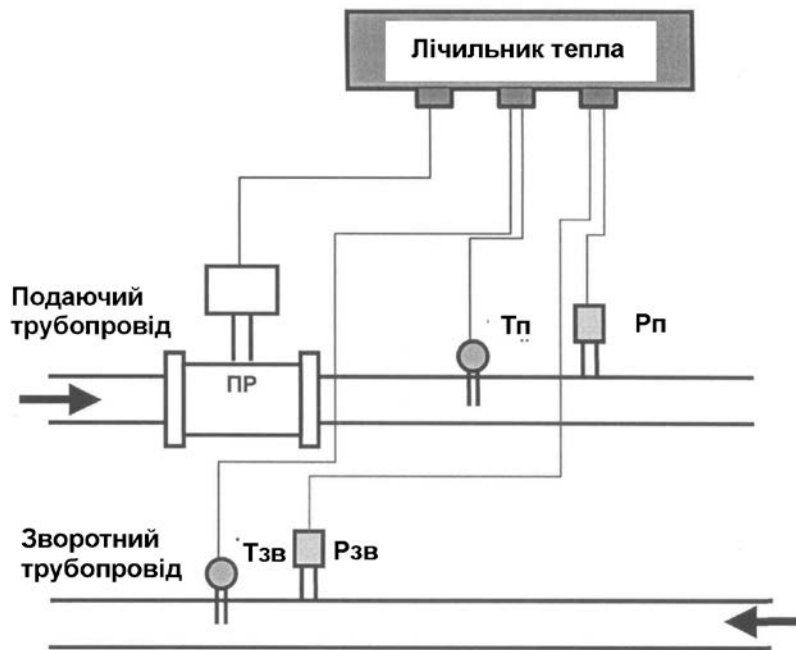

Рис. 1. Структурна схема вузла обліку тепла з давачами тиску

Розроблено авторами за даними [2]

ПР – перетворювач витрати, T_p , $T_{зв}$ – давачі температури прямої та зворотної води, P_p , $P_{зв}$ – давачі тиску прямої та зворотної води.

Вимірювання кількості теплової енергії належить до галузі законодавчо-регульованої метрології. Тому проектування таких систем є складним завданням, оскільки необхідно врахувати не тільки велику кількість характеристик засобів вимірювань, застосованих у системі (див.рис.1), але й врахувати вимоги ряду нормативних документів щодо обліку теплової енергії. Зважаючи на це, для автоматизованого проектування таких систем необхідно вирішити ряд завдань, зокрема:

- виконати аналіз стану обліку кількості теплової енергії, нормативного забезпечення систем вимірювання кількості тепла та процесу їх проектування;
- виконати аналіз структури та функціональних ознак систем вимірювання кількості теплової енергії, їх класифікацію;
- розробити математичні моделі систем вимірювання кількості теплової енергії на основі витратомірів змінного перепаду тиску

- розробити рівняння невизначеності вимірюваного значення кількості теплової енергії;
- проаналізувати методики визначення властивостей теплоносіїв (води, водяної пари) для систем вимірювання кількості теплової енергії;
- розробити методики визначення властивостей теплоносія (води, водяної пари) для окремих піддіапазонів зміни параметрів теплоносія;
- перевірити адекватність розроблених методик. Оцінити невизначеності значень теплофізичних властивостей (теплоємності, ентальпії) отриманих за розробленими методиками;
- розробити структуру САПР систем вимірювання кількості теплової енергії;
- визначити критерії та параметри оптимізації системи вимірювання кількості теплової енергії. Розробити модуль розрахунку та оптимізації параметрів системи вимірювання кількості теплової енергії;
- розробити модуль проектування системи вимірювання кількості теплової енергії та формування проектних документів.
- виконати порівняльний аналіз невизначеності вимірюваного значення кількості теплової енергії в системах побудованих за результатами проектування.

Для проектування витратомірів ЗПТ в Україні застосовують САПР Расход-РУ. Ця САПР має такі функціональні можливості:

- розрахунок витратомірів для 48-ми середовищ, зокрема і води та водяної пари;
- проектування витратомірів у відповідності до вимог діючих нормативних документів ДСТУ ГОСТ 8.586.1-5:2009 [1];
- формування кінцевого звіту проекту з таблицею значень невизначеності витрати, протокол з конструкцією стандартного звужувального пристрою;
- оптимізація конструкції звужувального пристрою за критерієм досягнення мінімальної невизначеності вимірюваного значення витрати.

Нами пропонується удосконалити САПР Расход-РУ та застосувавши нові математичні моделі розробити на її основі програмний пакет для автоматизованого проектування систем вимірювання кількості теплової енергії. Застосування розробленого пакету дасть можливість підвищити якість проектування таких систем, точність обліку теплової енергії, а отже підвищити ефективність систем теплопостачання та генерації теплової енергії.

Список використаних джерел:

1. ДСТУ ГОСТ 8.586.1-5:2009 Метрологія. Вимірювання витрати та кількості рідини й газу із застосуванням стандартних звужувальних пристроїв. – К.: Держспоживстандарт України, 2010.
2. Методика осуществления коммерческого учета тепловой энергии, теплоносителя. Утверждена приказом Министерства строительства и жилищно-коммунального хозяйства РФ от 17 марта 2014 г. N99/пр.

ФІЗИКО-МАТЕМАТИЧНІ НАУКИ

Коротун О.В.

аспірант,

Житомирський державний університет імені Івана Франка

ОСНОВНІ КОМПОНЕНТИ МЕТОДИКИ ВИКОРИСТАННЯ ХОСДН CANVAS ПРИ ОРГАНІЗАЦІЇ ЗМІШАНОГО НАВЧАННЯ БАЗ ДАНИХ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ІНФОРМАТИКИ

Особливо важливим та актуальним перед педагогічними ВНЗ стоїть питання створення такого навчального середовища (НС), що відповідає вимогам інформаційного суспільства, стану розвитку сучасних ІКТ, світовим стандартам в освіті. Значно вплинули на розвиток існуючого НС хмарні сервіси. Впровадження таких сервісів у навчальний процес дозволив говорити про новий тип навчального середовища, а саме, «хмаро орієнтоване навчальне середовище (ХОНС)», що є відносно новим, тому досить мало дослідників його розглядають, зокрема: В. Ю. Биков, Т. А. Вакалюк, С. Г. Литвинова, М. В. Рассовицька та А. М. Стрюк, М. П. Шишкіна.

Огляд понять «навчальне середовище» (В. Ю. Биков, Ю. О. Жук, В. В. Лапінський та ін.), «комп'ютерно-орієнтоване навчальне середовище» (В. Ю. Бикова, О. О. Гриб'юк, Ю. О. Жука, К. Р. Колос та ін), «хмаро орієнтоване освітньо-наукове середовище» (В. Ю. Биков), «хмаро орієнтоване навчальне середовище» (С. Г. Литвинова), «хмаро орієнтоване середовище навчання» (А. М. Стрюк, М. В. Рассовицька) дозволив уточнити поняття «хмаро орієнтоване навчальне середовище навчальної дисципліни»: це особистісно-орієнтоване навчальне середовище, складається з хмарних сервісів, що забезпечують рівні умови доступу до навчального матеріалу, взаємодію та співпрацю між суб'єктами (викладачем і студентами) у процесі навчання дисциплін у ВНЗ. Для проектування ХОНС використовують такі хмарні сервіси як: Office365, G Suite for Education, Canvas, MoodleCloud, NEO LMS тощо.

Розглянемо проектування ХОНС на основі хмаро орієнтованої системи дистанційного навчання Canvas у навчанні баз даних майбутніх учителів інформатики. Спираючись на визначення СДН [1; 2] та хмарних сервісів [7; 8] надали тлумачення поняттю «хмаро орієнтована система дистанційного навчання (ХОСДН)»: «це хмарний сервіс для організації навчального процесу, що дозволяє створювати, управляти та поширювати навчальні матеріали в електронному вигляді, контролювати та оцінювати результати навчання, формувати звітну навчальну документацію».

У попередніх роботах була описана ХОСДН Canvas [5] та розглянута в якості одного з компонентів хмаро орієнтованого навчального середовища [4], а також висвітлена методологія змішаного навчання у ВНЗ [3].

Для навчання у Canvas студенту необхідно володіти такими вміннями: реєстрації та авторизації на сайті, налаштування акаунту; працювати з меню Canvas для знаходження необхідного навчального матеріалу (лекція, лабораторна робота, тести тощо), оцінок тощо; переглядати завантажений у Canvas навчальний матеріал різного формату (текст, презентація, відео тощо); створювати навчальний контент у Canvas; комунікувати за допомогою форуму, чату, електронної пошти навчального ресурсу; командної роботи у навчальному ресурсі; додавати навчальний матеріал різного формату (текст, списки, таблиці, схеми тощо) у Canvas та завантажувати (текстовий, мультимедійний, файл бази даних тощо); використовувати елементарні конструкції HTML.

Для вивчення дисципліни «Бази даних» майбутніми вчителями інформатики у ХОНС використовувалось модель обертання (за В. М. Кухаренко [6]) організації змішаного навчання. Така модель передбачає, що студенти переміщуються між способами роботи над навчальним матеріалом дисципліни за заздалегідь встановленим викладачем графіком або за його вказівкою. Навчальний час був поділений у такому відношенні згідно навчально-методичного комплексу навчальної дисципліни «Бази даних»: 33% – традиційне навчання в аудиторії з викладачем, 67% – це самостійне (дистанційне) навчання під управлінням та контролем викладача у ХОСДН Canvas. В цій моделі у навчальному процесі було реалізовано такі підмоделі: обертання робочих зон, перевернутий клас, індивідуальне обертання.

Виділили такі етапи організації змішаного навчання дисципліни «Бази даних» майбутніх учителів інформатики в умовах ХОНС: *1-й етап* – визначення загальної програми навчання (опис складу навчально-методичного комплексу навчальної дисципліни «Бази даних», розповідь студентам про змішану форму навчання, характеристика моделей змішаного навчання, що будуть використовуватися в процесі навчання); розподілення форм та методів для очного та дистанційного навчання дисципліни; з'ясування питань щодо строків доступу до навчального матеріалу (лекції, лабораторні роботи, контрольні роботи, тести тощо) та щодо програмного забезпечення (ХОСДН, СКБД, мови програмування); *2-й етап* – проведення вхідного тестування у ХОСДН Canvas для визначення рівня знань студентів; *3-й етап* – проведення навчання в аудиторії та дистанційно у ХОСДН Canvas, використовуючи вищеназвані підмоделі моделі обертання та нижчеописані традиційні та хмаро орієнтовані форми, методи та засоби навчання; *4-й етап* – проведення вихідного тестування; *5-й етап* – проведення екзамену з дисципліни «Бази даних».

Продемонструємо структурні компоненти методики проектування ХОНС на основі використання ХОСДН Canvas при організації змішаного навчання баз даних майбутніх учителів інформатики, а саме, традиційні та хмаро орієнтовані форми організації (Таблиця 1), методи (Таблиця 2) та засоби (Таблиця 3) навчання.

Таблиця 1

Форми організації змішаного навчання дисципліни «Бази даних» у ХОНС

Традиційні	Хмаро орієнтовані
<i>Навчальні заняття</i>	
Лекція, практичні та лабораторні заняття, консультація.	Відеолекція, лекція-презентація, дистанційна консультація.
<i>Самостійна робота</i>	
Індивідуальні вправи	Індивідуальні та групові он-лайн проекти; перегляд навчального відеоматеріалу та робота з літературою, що розміщені у хмарному сховищі.
<i>Практична підготовка</i>	
Лабораторні роботи, тренувальні вправи.	Відеоконференція, дистанційна консультація.
<i>Контрольні заходи</i>	
Модульна контрольна робота, екзамен.	Он-лайн опитування й тестування.

Таблиця 2

Класифікація методів організації змішаного навчання дисципліни «Бази даних» у ХОНС за джерелом знань

Традиційні	Хмаро орієнтовані
<i>Словесні</i>	
Розповідь, пояснення, лекція, дискусія.	Відеоконференція, дистанційна консультація, обговорення.
<i>Наочні</i>	
Показ (ілюстрування та демонстрування).	Відеолекція, мультимедійна лекція, перевернутий клас, показ (демонстрація) навчального відеоматеріалу з хмарного сховища.
<i>Практичні</i>	
Практичні вправи, лабораторні роботи.	Метод проектів (індивідуальні й групові), портфоліо, кейс-метод.
<i>Контрольні</i>	
Контрольні роботи	Он-лайн тестування та опитування.
<i>Самостійні</i>	
Самостійні роботи	Індивідуальні проекти.

Таблиця 3

Засоби організації змішаного навчання дисципліни «Бази даних» у ХОНС

Традиційні	Хмаро орієнтовані
Підручники, навчальні та методичні посібники, збірники завдань. Таблиці, малюнки, схеми, моделі. Комп'ютерно-орієнтована техніка (комп'ютер, ноутбук, нетбук, планшет, телефон), мультимедійне обладнання (дошка, проектор, екран), підключення до глобальної мережі Інтернет (модем, роутер, мережний кабель), програмне забезпечення (браузер, СКБД Microsoft Visual FoxPro), мови програмування.	Програмне забезпечення (ХОСДН Canvas). Розміщені у хмарному сховищі (Canvas, Google Disk, Dropbox): підручники, посібники, методична література, програмне забезпечення тощо. Засоби комунікації у Canvas: Вхідні (ел.пошта), Повідомлення, Обговорення, BigBlueButton (Відеоконференції), Чат. Засіб для співпраці та спільної роботи Google Docs. Засіб планування подій у Canvas: Календар. Засіб для роботи з веб-сервісами (Facebook, LinkedIn, Skype, Twitter, Delicious) у Canvas. Електронний журнал та залікова книжка у Canvas.

Очікуваний результат методики використання ХОСДН Canvas при організації змішаного навчання баз даних майбутніх учителів інформатики: навчитися розробляти, управляти та поширювати електронний навчальний матеріал у хмарному сервісі Canvas; набути досвіду співпраці та вміння спілкування, використовуючи засоби Canvas; набути умінь планувати навчальну діяльність у Canvas; удосконалення процесу навчання.

Список використаних джерел:

1. Використання електронних відкритих систем для інформаційно-аналітичної підтримки педагогічних досліджень: короткий термінологічний словник / Упоряд.: Спірін О. М., Іванова С. М., Яцишин А. В., Кільченко А. В. та ін.; – К.: ІТЗН НАПН України, 2017. – 67 с.
2. Горобець С. М., Горобець О. В. Перспективи використання інформаційно-комунікаційних технологій у дистанційному та змішаному навчанні студентів гуманітарних спеціальностей / С. М. Горобець, О. В. Горобець // Нові технології навчання: наук.-метод. зб. / Інститут інноваційних технологій і змісту освіти МОН України. – Київ, 2016. – Випуск 89. – Частина 2. – 182 с.
3. Коротун О. В. Методологічні засади змішаного навчання в умовах вищої освіти / О.В.Коротун // Інформаційні технології в освіті. – 2016. – № 28. – С. 117-128.
4. Коротун О. В. Система управління навчанням CANVAS як компонент хмаро орієнтованого навчального середовища / О.В.Коротун // Science and Education a New Dimension. Pedagogy and Psychology, 93 (IV(45)). pp. 30-33.
5. Коротун О. В. Хмаро орієнтована система управління навчанням CANVAS / О. В. Коротун // Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології : наук. журнал / голов. ред. А. А. Сбруюва. – Суми : Вид-во СумДПУ імені А. С. Макаренка, 2016. – № 1 (55). – С. 230-239.
6. Кухаренко В. М. Теорія та практика змішаного навчання : монографія / В. М. Кухаренко, С. М. Березенська, К. Л. Бугайчук, Н. Ю. Олійник, Т. О. Олійник,

О. В. Рибалко, Н. Г. Сиротенко, А. Л. Столяревська; за ред. В. М. Кухаренка – Харків: «Міськдрук», НТУ «ХП», 2016. – 284 с.

7. Моделювання й інтеграція сервісів хмаро орієнтованого навчального середовища : монографія / [Копняк Н., Корицька Г., Литвинова С., Носенко Ю., Пойда С., Седой В., Сіпачова О., Сокол І., Спирін О., Стромило І., Шишкіна М.] ; за заг. ред. С. Г. Литвинової. – К. : ЦП «Компринт», 2015. – 163 с.

8. ISO/IEC 17788:2014(E) Information technology – Cloud computing – Overview and vocabulary. – First edition 2014-10-15. – 2014. – 16 p.

Тінькова Д.С.

аспірант,

Науковий керівник: Тарасенкова Н.А.

доктор педагогічних наук, професор,

Черкаський національний університет імені Богдана Хмельницького

ДО ПИТАННЯ КОМПЕТЕНТІСНИХ ЗАДАЧ З МАТЕМАТИКИ У СИСТЕМІ ПРОФЕСІЙНО-ТЕХНІЧНОЇ ОСВІТИ

XXI століття – століття якісно нових шляхів навчання дітей в усьому світі. Нині, в умовах глобальної інформатизації суспільства, знання мають не просто передаватися від учителя до учня з метою заучування, а роз'яснюватися дітям для кращого пізнання ними себе самого та навколишнього світу. Всесвітні експерти в галузі освіти [1; 3; 4] наголошують на тому, що вчитель має допомогти учням орієнтуватися у великому потоці інформації та з її допомогою формувати й розвивати в учнів уміння й навички, необхідні для життя в сучасному суспільстві. Наслідком цього є компетентісне спрямування змісту, процесу і результатів навчання в усіх ланках освіти.

В умовах розвинених інформаційних технологій, глобальної комп'ютеризації виробництва, життя вимагає інтелектуально розвинутої особистості і разом із цим толерантної, відкритої до демократичного спілкування й розвитку в національному та міжнародному вимірі. Тому зміст шкільної освіти будується на тому, щоб адаптувати молодь до умов життя суспільства, в якому вона зможе використовувати знання й уміння, отримані в школі, за можливих життєвих труднощів і викликів, протистояти яким зможуть допомогти ці знання й уміння.

Американські науковці у рамках партнерства для навчання у XXI столітті (Partnership For 21st Century Learning, 2016) [3] виділяють наступні компетентності XXI століття:

- креативність та інновації;
- критичне мислення і розв'язування проблем;
- взаємодія;
- співпраця.

У Сінгапурі, одній із провідних країн світу, Міністерство освіти представило власне бачення компетентностей XXI століття [2]:

- 1) зацікавлений громадянин, активний учасник, впевнена людина;
- 2) критичне мислення і винахідливість, інформаційні та комунікаційні навички, громадянська грамотність, обізнаність на глобальному рівні та крос-культурні навички;
- 3) самосвідомість, самоврядування, відповідальність за прийняття рішень, управління взаємовідносинами, соціальна поінформованість;
- 4) основні цінності.

Побудова навчального процесу з урахуванням компетентностей XXI століття покликана «ensure that all learners acquire the knowledge and skills they need to thrive in a world where change is constant and learning never stops» (забезпечити набуття всіма учнями знань і навичок, необхідних для того, щоб досягти успіху в світі, де зміни є постійними і навчання ніколи не зупиняється) [1, с. 34].

На перевірку рівня спроможності розв'язувати життєві ситуації спрямовані міжнародні дослідження, серед яких: PISA, TIMSS, IEAP, CIVICS та інші. У фокусі нашого дослідження проект PISA (Programme For International Student Assessment), що проводиться під егідою Організації економічного співробітництва і розвитку і до якого Україна планує долучитися у 2018 році.

Згідно з Россом Тернером [5, с. 4], до набору компетентностей, які є фундаментальними для загальнокультурного розвитку людини, входять такі компетентності:

- комунікативна – читання, декодування, перетворення висловлень і математичної інформації; її пояснення, представлення та доведення;
- математична – перетворення реальної проблеми в математичну, інтерпретація математичних об'єктів чи інформації щодо представленої ситуації;
- представлення – створення чи використання описів математичних об'єктів чи зв'язків: рівнянь, формул, графіків, таблиць, діаграм, текстових описів;
- міркування і аргументація – логічні, основні розумові процеси, у яких досліджуються та зв'язуються частини проблеми і робляться висновки з них, або перевіряються отримані обґрунтування, або надаються обґрунтування;
- стратегічне мислення – вибір або розробка і реалізація математичної стратегії розв'язування проблем, що виникають із завдання або контексту;
- використання символічної, формальної та технічної мови і операцій – розуміння, змінення і використання символічних виразів, використання конструкцій на основі означень, правил і умовностей, формальних систем.

Що більше учні оволодівають і активують ці компетентності, то краще вони стануть здатні ефективно використовувати свої математичні знання для розв'язання контекстуальних проблем. Іншими словами, володіння цими компетентностями сильно пов'язане з підвищенням рівня математичної грамотності.

Засобом формування вищезазначених компетентностей, на думку науковців (Н. А. Тарасенкова, М. І. Бурда, І. М. Богатирьова, О. М. Коломієць, З. О. Сердюк), є зокрема математичні задачі.

Проаналізувавши тестові завдання PISA з математики попередніх років [11], можемо стверджувати, що вони мають такі особливості змісту:

- 1) математичне наповнення (числа, елементи алгебри та геометрії);
- 2) різноманітний фоновий контекст;
- 3) залучення різних знаково-символічних засобів у текстах завдань.

Контекст тестових завдань PISA з математики можна розділити на декілька груп: побутові, професійні, соціальні, екологічні, соціологічні, економічні, здоров'я, спорт, ігри, мистецтво та архітектура, математичні.

Використовуються невербальні знаково-символічні засоби (за Н. А. Тарасенковою [12]): графічні та змістово-графічні інтерпретації, таблиці, діаграми, схеми, графіки, ілюстрації.

Упровадження такого типу завдань у навчальний процес, які не тільки перевіряють, а й формують компетентності XXI століття, є актуальним для всіх країн світу. У рамках концепції Нової української школи, у нинішній українській шкільній математичній освіті проводиться реформа, направлена на здобуття компетентностей XXI століття. Українські вчені, серед яких Тарасенкова Н. А та ін., розробляють комплекти завдань для перевірки рівня сформованості математичної компетентності учнів основної школи [6-10]. Проте для формування та перевірки рівнів сформованості математичної компетентності учнів професійно-технічних навчальних закладів комплектів завдань такого виду немає. Це потребує подальшого дослідження.

Список використаних джерел:

1. Developing 21st Century Competencies in the Mathematics Classroom Yearbook 2016, Association of Mathematics Educators, Edited by: Pee Choon Toh (NTU, Singapore), Berinderjeet Kaur (NTU, Singapore)
2. Ministry of Education, Singapore (2010). MOE to enhance learning of 21st century competencies and strengthen art, music and physical education. Available at: www.moe.gov.sg
3. Partnership for 21st Century Learning, 2016. Framework for 21st Century Learning. Available at: www.p21.org.
4. PISA 2009 assessment framework – key competencies in reading, mathematics and science © OECD 2009
5. Turner, R., (2010) Exploring mathematical competencies. Available at: <http://research.acer.edu.au/resdev/vol24/iss24/5>
6. Тарасенкова Н. А. Використання знаково-символічних засобів у навчанні математики / Н. А. Тарасенкова. – Черкаси: «Відлуння-Плюс», 2002. – 400 с.
7. Тарасенкова Н. А. Перевірка предметних компетентностей. Алгебра, 7 кл. Збірник завдань для оцінювання навчальних досягнень учнів: [навч.-метод. посіб.] / Н. А. Тарасенкова, О. І. Глобін, І. М. Богатирьова, О. М. Коломієць, З. О. Сердюк; за ред. Н. А. Тарасенкової. – К.: Орion, 2015. – 32 с.
8. Тарасенкова Н. А. Перевірка предметних компетентностей. Геометрія, 7 кл. Збірник завдань для оцінювання навчальних досягнень учнів: [навч.-метод. посіб.] / Н. А. Тарасенкова, М. І. Бурда, І. М. Богатирьова, О. М. Коломієць, З. О. Сердюк; за ред. Н. А. Тарасенкової. – К.: Орion, 2015. – 24 с.
9. Тарасенкова Н. А. Перевірка предметних компетентностей. Математика, 6 кл. Збірник завдань для оцінювання навчальних досягнень учнів: [навч.-метод. посіб.] / Н. А. Тарасенкова, І. М. Богатирьова, О. М. Коломієць, З. О. Сердюк; за ред. Н. А. Тарасенкової. – К.: Орion, 2015. – 40 с.

10. Тарасенкова Н.А. Перевірка предметних компетентностей. Математика, 5 кл. Збірник завдань для оцінювання навчальних досягнень учнів: [навч.-метод. посіб.] / Н. А. Тарасенкова, І. М. Богатирьова, О. М. Коломієць, З. О. Сердюк; за ред. Н. А. Тарасенкової. – К.: Оріон, 2015. – 38 с.
11. Тестові завдання з математики: [електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://pisa.testportal.gov.ua/math>
12. Тарасенкова Н. А. Теоретико-методичні основи використання знаково-символьних засобів у навчанні математики учнів основної школи : дис. д-ра пед. н. : 13.00.02 / Тарасенкова Ніна Анатоліївна. – Черкаси, 2003. – 630 с.

ФІЗИЧНЕ ВИХОВАННЯ ТА СПОРТ

Бурлака І.В.

старший викладач,

Національний технічний університет України

«Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»

ПРО МОЖЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ПРИЙОМІВ МЕДИТАЦІЇ УСВІДОМЛЕННЯ У НАВЧАННІ СТУДЕНТІВ ТЕНІСІСТІВ

Психологію тенісу згадують, коли мова йде про професійних спортсменів. Постійні авіаперельоти, напружений графік як тренувань, так і змагань, що відбуваються у різних куточках світу, мимовільне порівнювання своєї гри та підготовленості з можливостями суперників, тиск їх рейтингу, авторитету та досвіду та безліч інших факторів – все це означає потужне навантаження на психіку спортсменів.

Коли йдеться про тенісистів високого рівня, то робота з виховання психологічної стійкості ведеться фахівцями команди спортсмена постійно. Що стосується спортсменів-любителів, до яких можна віднести і студентів тенісистів ВНЗ неспортивного профілю, для яких теніс – вид фізкультури, обраний для отримання заліку, то їх навчальна програма зосереджена, в основному, на фізичній підготовці та методах набуття необхідних для гри в теніс навичок. Тому, коли студенти виходять на корт як учасники щорічних університетських змагань, вони не мають чіткого уявлення про те, як вгамувати хвилювання, адекватно сприйняти невдачу, утримати концентрацію та використати набуті у ході навчального процесу вміння та навички гри повною мірою. Адже їм, як і професійним тенісистам, заважає надмірне хвилювання та поява зневіри у власних силах після одного-двох невдалих розіграшів.

Проаналізувавши свої багаторічні спостереження за поведінкою студентів тенісистів як під час занять, так і в умовах участі в університетських змаганнях, автор вважає, що було б доцільно вивчити прийоми розвитку психологічної стійкості, які застосовуються у практиці підготовки професійних тенісистів, щоб визначити ті із них, які можуть бути застосовані у підготовці студентів груп тенісу.

Для цього автор вивчила роботи Маргарет Берньє та ін. у Journal of Clinical Sports Psychology [2] та Ніла Ендікотта [3], а також дослідила статистику та відеозаписи Уімблдонського турніру 2017 та статистику ігор ключових гравців. Приклад параметрів оцінки матчів в статистиці Уімблдонського турніру 2017 року наведено на Рис. 1.

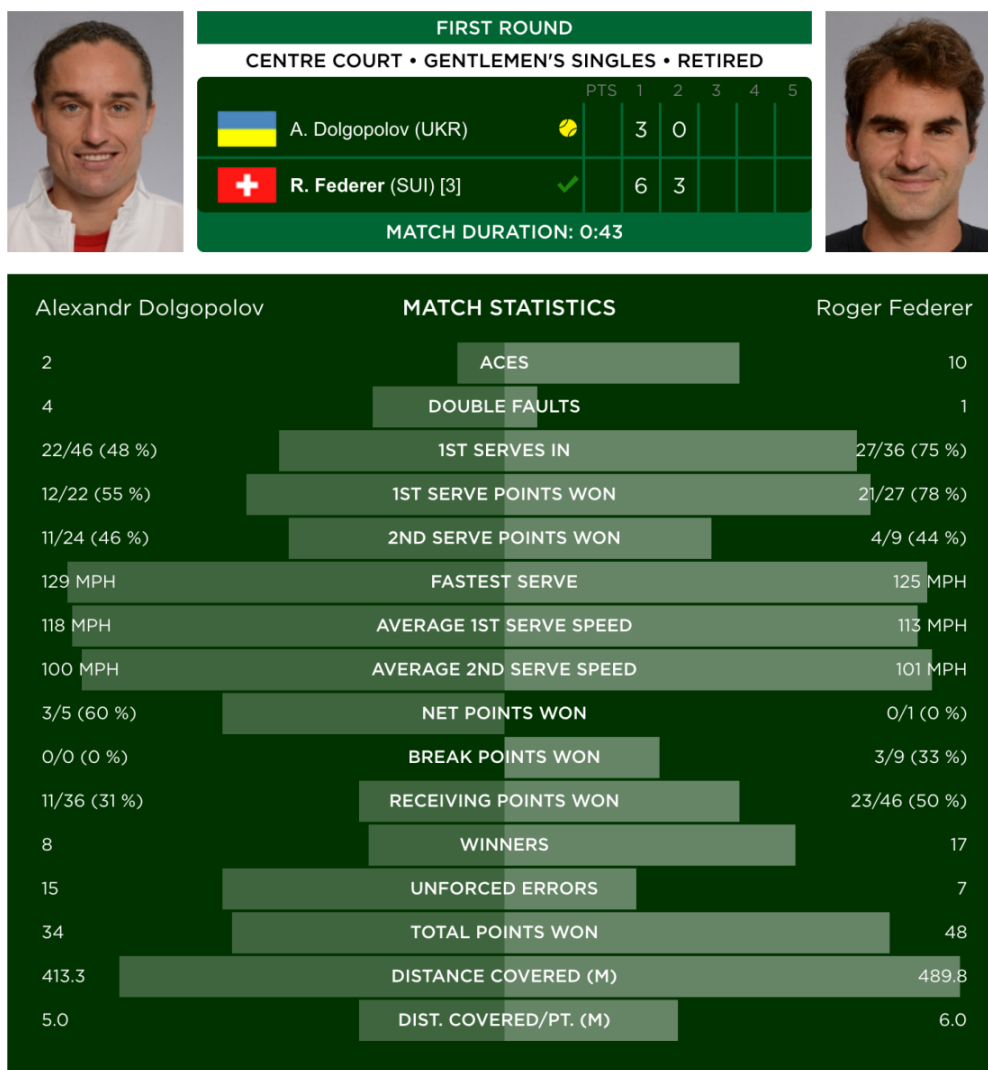

Рис. 1. Приклад статистики матчів Уімблдонського турніру 2017 року

З Рис. 1 можна бачити, що якість гри тенісистів оцінювалася за наступними параметрами (в таблиці зверху вниз): кількість ейсів (очків, виграних подачею), кількість подвійних помилок, кількість попадань першої подачі, очки, виграні з першої подачі, очки, виграні з другої подачі, найшвидша подача (миль/год), середня швидкість першої подачі, середня швидкість другої подачі, кількість очків, виграних біля сітки, кількість виграних брейк пойнтів, кількість очків, виграних на прийманні подачі, очки, виграні в нападі (вінери), неспровоковані помилки, загальна кількість виграних очок у матчі, загальна дистанція, покрита за час матчу (метри), дистанція (м) на одне очко.

Порівняння статистичних даних матчу багато про що говорить, але воно не може повністю передати психологічного стану гравців. Тільки деякі з показників можуть опосередковано свідчити про те, що хтось із гравців під час матчу відчував себе більш, а хтось менш впевнено. Як правило, такими показниками можуть бути кількість подвійних помилок та кількість попадань першої подачі. Якоюсь мірою може свідчити про психологічний стан гравця кількість неспровокованих помилок і середня швидкість подач (хоча трактувати знижену відносно можливостей гравця швидкість подачі можна по-різному).

Такими ж показниками характеризується і стан студентів тенісистів, які виходять на корт для змагання. І навіть якщо в даному випадку мова йде не про статистику матчів, а просте спостереження, вплив психологічного стану гравців на якість їх гри очевидний.

Що ж можуть запропонувати студентам тенісистам методи сучасної психології для вгамування надмірного емоційного збудження під час гри? Викладачі кафедри фізкультури, відділення тенісу Національного технічного університету КПІ ім. Ігоря Сікорського вивчали питання мотивації студентів тенісистів [1], і у висновках дослідження відмітили тенденцію уникнення змагань студентами, при цьому основним їх поясненням було небажання травмувати себе психологічно: студенти вважали себе підготовленими гірше за інших і наперед прогнозували свій програш. Тому автор вважає, що приділення у ході занять з фізвиховання певного часу саме психологічному тренінгу допомогло б розвинути у студентів вміння краще концентруватися на поточній цілі, посилити їх віру у власні сили та позбутися осудження себе самого за допущені у ході гри помилки, яке, у свою чергу, викликає погіршення якості гри.

За приклад можна взяти методіку медитації усвідомлення, яку використовують багато провідних тенісистів світу, у тому числі і четверта (на момент написання статті) ракетка світу Новак Джокович, який не приховує того, що медитація усвідомлення допомагає йому утримувати себе у належному стані і не давати емоціям нашкодити грі. Джокович неодноразово говорив про те, що саме медитація усвідомленості дозволила йому позбутися таких негативних емоцій, як сумніви в собі, гнів та переживання, і що саме регулярні медитаційні практики змінили психологію його підходу до змагань. Він говорить про те, що психологічна підготовка так само важлива, як і фізична, і вважає, що регулярна практика медитації усвідомлення дає гарний результат.

Користь медитації усвідомлення полягає у тому, що вона допомагає спортсмену навчитися частіше грати «у зоні» (у стані повної синхронізації розуму та тіла), покращує концентрацію, усвідомлення ситуації та підвищує точність гри. Під час гри практика, напрацьована у медитаціях, звільняє тенісиста від непотрібних думок і дозволяє йому грати у повну силу, незважаючи на те, як розвивається гра. Це дає можливість тенісисту частіше «входити в зону», тобто, фокусуватися на конкретному поточному завданні, коли розум зосереджений виключно на попаданні тенісного м'яча в потрібне місце. Гравці, які знаходяться в «зоні», зазвичай, демонструють найкращу гру.

Цей метод – основа тенісної психології. Його застосування, на думку автора, дасть можливість покращити психологічну стійкість студентів тенісистів, причому не тільки в тенісній грі, а і в життєвих ситуаціях.

Практика медитації повинна вдосконалюватися, тому регулярне тренування таких прийомів під час занять збільшує здатність ефективно застосовувати їх у реальних матчах. Здобуті навички допомагають не тільки покращити свою гру, але й стати більш ефективним у оцінці реакції свого супротивника, оскільки відбувається покращення концентрації та візуалізаційних можливостей гравця.

Практичні вправи, які можуть бути використані в рамках занять з фізичного виховання, дуже прості (наприклад, концентрація на власному диханні, концентрація на певному звуці і т.п.). Зараз існує безліч можливостей обрати пакет з 5-6 вправ, виконання яких може зайняти 15 хвилин заняття. Доступні і спеціальні програми з вправами медитації усвідомлення, які можна встановити на смартфоні і користуватися у зручний час.

Основною перешкодою для впровадження автор вважає те, що у суспільстві слово «медитація» сприймається як дещо екзотичне і не варте уваги та часу. Тому основним завданням є переконання студентів у корисності практики усвідомлення, причому особливо потрібно наголосити, що кожен з них повинен зосереджувати увагу на різних аспектах своїх здібностей. Як тільки студент зрозуміє свої власні сильні і слабкі сторони (у чому викладач повинен йому допомогти), він зможе покращити свої здібності, і прийоми психології тенісу можуть бути в цьому однією з найсильніших стратегій.

Список використаних джерел:

1. Бурлака І. В. Особливості мотивації студентів до занять у групах тенісу у ВНЗ неспортивного профілю / І. В. Бурлака, А. В. Лукачина // Молодий вчений. – 2015. – № 12 (27).
2. Bernier M. Mindfulness and Acceptance Approaches in Sport Performance // M. Bernier, E. Thienot, R. Codron, J. F. Fournier // Journal of Clinical Sports Psychology. – 2009. – № 3. – PP. 320-333.
3. Endicott N. Djokovic's New Tennis Psychology / N. Endicott. [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://www.huffingtonpost.com/neil-endicott/post_11514_b_9616446.html

Лукачина А.В.

старший викладач,

Національний технічний університет України

«Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»

ЗАСТОСУВАННЯ КОНЦЕПЦІЇ «ВНУТРІШНЬОЇ ГРИ» У ТРЕНУВАЛЬНИХ ЗАНЯТТЯХ СТУДЕНТІВ-ТЕНІСІСТІВ

Методика викладання тенісу студентам-тенісистам ВНЗ неспортивного профілю нечасто зазнає змін, залишаючись традиційно надійно структурованою, адже мета занять у даному випадку – не спортивні досягнення, а підтримання фізичної форми та рухової активності молоді на належному рівні.

Програма тренувань включає стандартні складові: розминку, демонстрацію нових технічних прийомів, як то удари різного виду та особливості роботи ніг тощо. На певному етапі, коли викладач вважає, що студенти оволоділи основами техніки ударів, він може приділити час поясненню особливостей тактики та стратегії гри.

Досить рідко в групах студентів тенісистів, перед якими, в основній масі, не стоїть завдання виграшу турнірів, викладач приділяє час питанням

психології гри. А цей аспект, на думку автора, є не менш важливим, тому що використання тренером певних психологічних прийомів не тільки урізноманітнить заняття, але й може спростити освоєння студентами стандартної учбової програми, зробить навчальний процес цікавішим, посилить мотивацію до занять і просто навчить студентів отримувати задоволення від гри і, відповідно, від відвідання занять з фізичного виховання.

Більш ніж 40 років тому вийшло перше видання книги Тімоті Гелуея «Внутрішня гра в теніс» [1]. Пройшло багато часу, але і дотепер немає такого тренера тенісистів-професіоналів, який би не використовував ті прийоми, які Тімоті Гелуей описав у цій роботі, покладаючись на власний досвід та спостереження. Методики, запропоновані Гелуеєм для тренерів з тенісу, використовуються не тільки в тенісі, але й у інших видах спорту, у підготовці управлінців, спеціалістів з продажів та тих, хто за родом занять постійно піддається впливу стресових ситуацій. «The Inner Game» тепер є зареєстрованою маркою, і тепер за цим методом проводять заняття не тільки для тренерів, що працюють зі спортсменами, але й для керівників великих компаній, які вважають цю методику ефективною для вирішення проблем ведення бізнесу.

Оскільки теперішні студенти – це майбутні спеціалісти, то автор вважає корисним використання методів, описаних Гелуеєм [1] у ході навчального процесу. Набуті навички можуть знадобитися студентам не тільки у ході тенісних занять, а також і у майбутньому професійному житті.

Будь-який тренер у ході своєї роботи спостерігає сотні студентів, і знає, що не всі вони в кінці курсу досягнуть однакового рівня гри. Факторів, що впливають на успішність освоєння гри багато. Основні – це загальний рівень фізичної підготовленості, природні фізичні дані важливі в тенісі (швидкість реакції, рухливість, гнучкість, атлетичність тощо). Важливим для викладача студентських груп, який повинен планувати заняття, є початковий рівень тенісиста. Дехто приходить до груп, маючи кількарічний досвід гри, інші вперше тримають в руках ракетку. Неоднорідність груп за рівнем підготовки неминуча, і вона є одним із факторів, що також ускладнює роботу викладача.

Спостерігаючи за студентами під час тренувальної гри, можна бачити ефект, описаний Гелуеєм [1]: практично кожний тенісист веде дві гри. Одна з них »зовнішня»: він переміщується по корту, виконує удари, слідкує за намірами суперника і т.п. Інша, яка йде паралельно, «внутрішня»: студент здійснює постійну оцінку своїх дій на корті, яка відбувається подумки, але інколи емоційно проривається назовні у вигляді реплік, спрямованих самому собі, на кшталт «Який жахливий удар!», «Ти що, не можеш вцілити в площадку?», «Воруши ногами!». Інколи доходить і до кидання ракетки, відчайдушного удару м'ячем кудись за межі корту, обхоплення руками голови та інших вербальних та невербальних, фізичних, проявів емоцій (Рис. 1).

Рис. 1. Емоційні прояви «внутрішньої» гри

Це говорить про те, що тенісист зазнає впливу внутрішньої оцінки свого виконання ударів та ведення гри, що не дає йому сприймати ситуацію такою, як вона є, і веде до мимовільного заниження самооцінки (у разі невдач), що, у свою чергу, призводить до подальших помилок. До цього привертають увагу і інші автори [2].

Завдання викладача – прибрати цю перешкоду до вдосконалення гри і певними психологічними прийомами примусити студента позбутися звички постійно оцінювати себе, навчити його відчувати свої удари та довести, що яким би не був рівень його гри, він може отримувати від неї задоволення.

Прикладами прийомів, які дозволять студенту навчитися не оцінювати себе постійно і не дорікати собі за помилки, а розвинути тенісну інтуїцію і самому відчувати, яке виконання удару дає найкращий результат, можуть бути кілька наступних вправ, які можна тезово означити наступним чином:

- Побачити виконання удару, яким воно є

Об'єктивно сприйняти своє виконання удару студент може тільки якщо у нього відсутня оцінка своїх дій. Щоб допомогти йому в цьому можна використовувати дзеркало (якщо є можливість занять у обладнаному дзеркальною стінкою залі) або за допомогою відеозйомки. При цьому необхідно підкреслити, що це робиться не для самооцінювання чи оцінювання викладачем. Завданням є просто подивитися на рухи та вміти їх описати. Опис повинен робитися саме описовими, а не оціночними словами. Це допомагає позбутися звички оцінювання і заспокоює розум. Тоді рухи відбуваються вільніше, зникає скутість та надмірне старання, яке заважає природним рухам.

- Надто багато інструкцій призводить до скутості рухів та заважає освоєнню ударів

Щоб навчити тенісиста, який вже отримав базові навички ударів, довіряти інтуїції тіла, можна спочатку спитати його, які він бачить вади у своєму

виконанні якого-небудь удару. Можна не сумніватися, що якщо цей студент належить до «оціночного» типу гравців, яких більшість, він детально розкаже, що його не влаштовує, наприклад, замах (надто пізній, або надто високий тощо), що його удару не вистачає, наприклад, сили. Як правило, мало хто зі студентів згадає про мету удару. Викладач, вислухавши оцінку студентом своєї техніки, не озвучує, що технічно треба зробити, щоб виправити помилки, про які студент знає і сам. Викладач може зосередити його увагу на меті удару і картині бажаного результату удару, а не на деталях його виконання. Наприклад, можна запропонувати студенту уявити собі дугу, за якою буде летіти м'яч після удару та місце, де м'яч відскочить від корту на половині суперника.

Як тільки тенісист полишить думку про те, чи правильний у нього замах, чи прикрита або відкрита ракетка, і зосередиться на уявленій перед цим картині польоту м'яча, він відчує звук удару і м'язами відчує контакт з м'ячем. Відсутність оцінкових суджень вивільнить спонтанність та природність рухів, що зробить удар ефективнішим.

- Знайти свій індивідуальний ритм

Для того, щоб допомогти тенісисту позбавитися якоїсь помилки виконання (наприклад, неправильного замаху), можна використати прийом відволікання його від концентрації на думці про «дефект виконання удару». Натомість, можна дати йому завдання, яке начебто не має відношення до проблеми. Наприклад (якщо проблема в неправильному замаху), можна дати йому завдання відслідковувати, де знаходиться головка його ракетки кожного разу, як м'яч перелітає на його половину і відбивається від поверхні корту. Це примусить тенісиста слідувати за головкою ракетки постійно (іншого завдання немає). Усвідомлення того, що він робить, зростатиме, і за деякий час він помітить, що його замах почав розвивати свій природний ритм. Можливо, цей ритм буде відрізнятися від того, який був обумовлений старанням виконанням якогось універсального «стандарту». Відсутність прямих вербальних настанов викладача в цьому випадку допоможе йому потім у грі: розум його буде нейтральним, не будуть згадуватися речення, сказані тренером, діяти буде інтуїція.

- Виконати роль іншого тенісиста

Кожному тенісисту притаманний свій стиль. Дехто зі студентів складає собі свій «образ», з усіма його недоліками, і грає у цьому стилі, продовжуючи закріплювати не кращі навички та помилки.

Одним із варіантів дати можливість студенту відчувати свої можливості та відволіктися від оцінкових суджень, є завдання «зіграти роль» іншого тенісиста, зі стилем гри найбільш несхожим на його власний. У ході виконання такого завдання тенісист зазвичай розслабляється (адже це не його гра, а чиясь), і це робить його розум нейтральним та дає йому шанс відкрити в собі нові можливості.

- Натяк на зміни техніки виконання замість прямих інструкцій

Щоб виробити у тенісиста якусь навичку і при цьому уникнути контролю розуму, можна це зробити вербально або супроводжуючи це демонстрацією якогось технічного прийому. Наприклад, взяти студента за руку і разом із ним

провести ракеткою, при цьому не говорити йому – як треба, а просто сказати, що він повинен спостерігати за ракеткою. Можна задати запитання: «Як рухається ракетка знизу вверху чи зверху вниз?», «В якому місці ракетка торкається м'яча на поверхні струн – верхньою частиною ободу чи нижньою?». Виконавши кілька ударів, тенісист сам оцінить результат та дослідить, як саме для нього краще виконати удар із заданим результатом.

Доповнення навчальної програми такими або подібними прийомами допоможуть студентам-тенісистам навчитися позбуватися психологічного тиску надмірної кількості тренерських інструкцій, емоційного перенапруження і постійного невдоволення своєю грою, а також надмірного старання, яке призводить до скутості рухів та гальмує процес удосконалення виконання ударів. Навички переключення думок на мету, а не зосередження на постійному контролі і докорах собі за недосконалу техніку, допоможе студентам краще знаходити рішення не тільки в ситуаціях гри в теніс, а і в стресових ситуаціях, якими багате професійного життя.

Список використаних джерел:

1. Gallwey, W. Timothy. The Inner Game of Tennis. / W. Timothy Gallwey. – Pan Macmillan. – 2015. – P. 160.
2. Гивер Н. Е. Основные аспекты психологической подготовки теннисистов / Н. Е. Гивер. – УО «Гродненский гос. университет им. Янки Купалы», 2007. – С. 137–138.

Стахів І.М.

*здобувач кафедри економіки підприємства,
Львівський національний університет імені Івана Франка*

ОСОБЛИВОСТІ СПОРТИВНО-ОЗДОРОВЧИХ ПОСЛУГ

Спортивно-оздоровча сфера як соціальний інститут і специфічний вид професійної діяльності активно впливає на розвиток здорового суспільства і зазнає нині глибокі кількісні, структурні і якісні перетворення. Вони зумовлені, насамперед, новими соціально-економічними, демографічними і політичними умовами. Перехід до ринкових відносин породив безліч проблем в цій особливій сфері соціальної діяльності.

Економічний аналіз фізкультурно-спортивних споруд спрямований перш за все на виявлення можливостей підвищення ефективності управління спортивними спорудами, орієнтованих на забезпечення конкурентоспроможності спортивного сектора економіки. Ефективність функціонування фізкультурно-спортивних об'єктів значною мірою визначається вибором аналітичного забезпечення управління спортивними спорудами та результативністю аналітичної роботи.

Проведення спортивних змагань забезпечує розвиток галузей, прямо чи побічно пов'язаних зі сферою спорту. Наприклад, при проведенні міжнародних

спортивних змагань збільшується кількість вболівальників, в тому числі й іноземних туристів, що стимулює розвиток таких галузей сфери послуг, як готельний і туристичний бізнес, торгівля, громадське харчування; веде до збільшення доходів підприємств з виробництва продуктів харчування, спортивної символіки, сувенірів тощо; дає додаткові замовлення для підприємств промисловості, сприяє розвитку інфраструктури регіону, де проводяться міжнародні спортивні змагання. Виробництво спортивного інвентарю, спортивного одягу й атрибутики перетворилося у теперішній час на одну з найбільш розвинених галузей промисловості у світі. Популяризація спорту й зростання кількості осіб, які займаються ним, породжує відповідний попит на продукцію спортивних виробників, що перетворило цю галузь з допоміжної на таку, що найбільш динамічно розвивається.

Розвиток ринку спортивно-оздоровчих послуг робить суттєвий внесок в економіку багатьох країн, оскільки, популяризація спорту веде до зростаючого попиту на спортивні споруди та місця, де можна займатися спортом. У зв'язку з цим спостерігається збільшення кількості установ, що пропонують увесь спектр послуг у сфері фізичної культури і спорту: від стадіонів, спортивних залів і басейнів до спортивно-оздоровчих центрів. Прагнення високих спортивних результатів стимулює також розвиток тісно пов'язаних зі спортом спортивної медицини і фармакології. Торгівля різними препаратами, що стимулюють роботу людського організму, перетворилася в окремий високоприбутковий напрям медичної промисловості, що робить свій внесок в економічний розвиток багатьох країн.

Ринок спортивно-оздоровчих послуг – складна система економічних відносин між виробниками та споживачами (клієнтами) спортивно-оздоровчих послуг, що визначається виходячи з можливості продавця без значних додаткових витрат реалізувати послугу на найближчій для покупця (клієнта) території із забезпеченням бажаних змін (тобто досягнення позитивного ефекту в довгостроковій перспективі) для або на користь одержувача послуги.

В Україні сфера послуг випереджає виробництво за темпами зростання та наявністю нових видів послуг, її пристосовуваністю до потреб ринку та споживача.

На відміну від товару, виробництво і споживання послуг відбувається одночасно, тому вони, як правило, не можуть бути накопичені. Разом з тим наслідки споживання послуг спорту можуть мати матеріальний і довгостроковий характер (у вигляді покращення рівня здоров'я, фізичної підготовленості тощо). Ефект від споживання послуг залежить не тільки від умов їхнього виробництва, але й від умов споживання. Так, наприклад, рівень фізичної підготовленості індивідуума визначається не тільки кваліфікацією його тренера і тривалістю занять фізичними вправами і видами спорту, але й здібностями того, хто займається. Тому корисний ефект послуги є результатом спільних зусиль її виробника і споживача.

Головною рушійною силою динамічного розвитку ринку спортивно-оздоровчих послуг є попит індивідуальних споживачів на спортивні продукти та послуги. Саме глядач купує квиток на змагання й приходить до стадіону, він

купує спортивну атрибутику з клубною символікою, вболівальник вмикає свій телевізор для перегляду спортивних трансляцій, підвищуючи тим самим рейтинг спортивних змагань і їх ринкову вартість в очах інвесторів, партнерів і рекламодавців.

Попит споживачів на продукти сфери фізичної культури і спорту крім загальної соціально-економічної ситуації в країні багато в чому залежить від таких факторів, як створення і формування певних спортивних традицій і моди на заняття спортом і відвідування спортивних змагань, а також цілеспрямована робота спортивних, спортивно-оздоровчих організацій щодо залучення глядачів і вболівальників на спортивні змагання. Мова йде насамперед про спортивну культуру, формування свого роду культури «вболівання», що вкрай важливо для успішного розвитку спортивно-оздоровчої сфери.

За сучасних умов підприємництво у спортивно-оздоровчій сфері стало найпоширенішою формою господарської діяльності на ринку спортивно-оздоровчих послуг розвинених країн. Воно розвивається у двох напрямках: як малий спортивний бізнес та великий спортивний бізнес [1, с. 35].

Стан малого бізнесу є одним з основних показників рівня соціально-економічного розвитку країни. Підприємництво в сучасному суспільстві виступає саме тією сферою, де повною мірою можна використовувати професійні якості, досвід і знання з великою соціально-економічною віддачею. Відзначимо найбільш очевидні соціальні функції підприємництва. Це створення достатньої кількості робочих місць для забезпечення зайнятості та самозайнятості населення, а також формування середнього класу власників, який в економічно розвинених країнах складає соціальну й економічну основу суспільства.

Ефективний бізнес неможливий без маркетингової діяльності, на базі якої будується вся існуюча в сучасному світі система торгівельно-купівельних взаємин людей і комерційних організацій. Дослідження з проблематики маркетингу в індустрії спорту у вітчизняній соціології практично відсутні, але соціальне замовлення на ці дослідження вже цілком сформувалося, тому що виробництво спортивного інвентарю, торгівля спортивними товарами і послугами в даний час значно поширюється, чому сприяють сучасні засоби масової інформації, міжнародні спортивні зв'язки держав, регулярне проведення Олімпійських ігор, чемпіонатів континентів та світу з численних видів спорту, що вимагають спортивного інвентарю, спортивного одягу, харчування тощо. Задоволення потреб споживачів спорту в різних товарах і послугах неможливо без знань маркетингу – інструменту, що вивчає взаємодію попиту та пропозиції на ринку та визначає засоби просування певних товарів і послуг до їхнього споживача [2, с. 51]. Таким чином, в сучасних умовах індустрія спорту суттєво впливає на макроекономічні показники індустріально розвинених країн світу і може робити значний внесок у соціально-економічне зростання будь-якої країни. Але її ефективне функціонування не може бути забезпечене без глибокого теоретичного, в тому числі, соціологічного осмислення питань управління, правового і фінансового забезпечення її діяльності тощо. При цьому одним з найбільш важливих питань стає не тільки

питання формування ефективного організаційно-економічного механізму функціонування індустрії спорту, і зокрема механізму формування послуг на ринку, але й дослідження таких проблем, як соціальні здобутки та соціальні збитки комерціалізації спортивно-оздоровчої діяльності та розвитку ринку спорту в Україні, що обумовлює безсумнівну теоретичну та практичну значущість досліджуваної проблеми.

Існує тісний взаємозв'язок між спортом і економікою, тому спорт вже не може залишатися поза ринковими відносинами – він став специфічним товаром.

Спортивно-оздоровча сфера як галузь економіки та бізнесу на теренах України розвинена поки що слабо. В нашій країні склався стереотип, що досліджувана сфера не відноситься до галузі економіки, а виступає як соціальна ланка. В багатьох розвинених країнах спортивно-оздоровчі послуги включаються в галузь економіки, оскільки, вони приносять не лише соціальний ефект, але й дохід державі.

Список використаних джерел:

1. Дружинина Э. А. Физкультурная деятельность как фактор качества трудовой жизни молодежи / Э. А. Дружинина // Физическая культура: воспитание, образование, тренировка. – 2008. – № 2. – С. 35.
2. Дутчак М. В. Спорт для всіх у країнах з високим рівнем охоплення населення організованою руховою активністю // Теорія і методика фізичного виховання і спорту. – 2007. – № 3. – С. 47–58.

ФІЛОСОФСЬКІ НАУКИ

Жилик О.В.

студентка,

*Прикарпатський національний університет
імені імені Василя Стефаника*

НЕУЗГОДЖЕНІСТЬ БІОПОЛІТИКИ ТА БІОЕТИКИ У ПОГЛЯДАХ НА ЦІННІСТЬ ЖИТТЯ ЛЮДИНИ

Занепокоєння суспільства досягненнями біомедичних технологій, небезпека, яка виникла внаслідок розвитку медицини і неперевіраних досягнень призвели до правових та морально-етичних суперечок, вирішити які може тільки біоетика. Опіка над людиною, захист її від негативних наслідків наукових досягнень, екологічні, медичні, соціальні проблеми на даний момент є стержнем проблем, які розв'язує біоетика. Вона розвивається як наука на межі технічного прогресу, етики та медицини і покликана керувати життєдіяльністю людей, підтримувати суспільство для досягнення біологічного майбутнього та культурної еволюції. Біоетика дотримується законності у втручання в життя людини, у етично дозволене. Захищати людські цінності і норми, зіставляти свої рішення з філософськими думками так, аби наукові відкриття і їх технічні застосування прижилися і були необхідні у житті членів суспільства – головні завдання біоетики. Біоетика виступає берегинею загальнолюдських цінностей, які мають переважне право, найбільше значення для людей [2, с. 40]. Ця наука регулює відношення між покупцем та продуцентом біомедичних послуг.

Наука досягає висоти у створенні генної інженерії, клонування, штучного запліднення, біологічної зброї, евтаназії, які повинні функціонувати не завдаючи шкоди ні окремій людині, ні суспільству загалом. Нехтування людськими цінностями та пріоритетами, які визначають що є корисним, а що шкідливим для життя суспільства, може призвести до знищення людства.

Деякі проблеми мають виражений політичний відтінок – вони стають лозунгами політичних партій [1, с. 69]. Відтак біоетика злилася з біополітикою і межі між цими двома науками є дуже нечіткі. Вони скоріше вступають в співпрацю одна з одною. Біополітика займається генетикою, еволюцією, екологією тільки в політичній сфері, підтримує антропогенний баланс через структури влади [5, с. 87]. Тоді як біоетика – в медичній та етичній сферах. Сьогодні біополітика має контроль над управлінням здоров'я, харчування, демографією населення, їхньою сексуальністю, над наркотичними речовинами. Всі ці сфери життя стали державною справою. Біополітика, як механізм, здійснює контроль над особами. Вона не звертає увагу на статус окремої людини і її дії спрямовані на населення вцілому, що суперечить принципам біоетики.

Медицина має дуже велику владу над тілом людини і суспільством. В її можливостях – здійснювати контроль над життєдіяльністю, нагляд за суспільством [4, с. 35]. Це, наприклад, записи в медичних книжках, фіксація народжуваності, інвалідності і смерті. Проведений перерахунок населення і здійснений контроль над працездатною його частиною.

Подібно медицині біополітика, використовуючи інші, свої засоби, здійснює контроль у підвладних їй сферах суспільства. Наприклад, такі суперечливі питання як одностатеві шлюби, гомосексуалізм, розділяють суспільства на «за» і «проти». Толерантність, терпимість політиків до врегулювання цього питання стає виправданням для неприйняття інших поглядів. Біоетика, яка заснована на повазі до кожного індивіда і закликає до шанобливого ставлення до життя вцілому, несприйнятливо ставиться до багатьох дій біополітиків:

- можливості прослуховування;
- відеоспостереження, яке узаконене на державному рівні (стеження в магазині, на робочому місці, за кермом);
- ідентифікаційні коди;
- електронні картки;
- зчитки інформації з електронних носіїв;
- можливість доступу до електронної пошти, приватної інформації в соціальних мережах.

Керуючись благими намірами, людство переконують у тому, що такі заходи створені для убезпечення осіб. Але такі дії призводять до мітингів, страйків людей, які хочуть, щоб їх почули. Чим більших масштабів набуває біополітика – тим більше невдоволених членів суспільства, тим більше засуджених за «зраду», тим більше осуджених за вияв своєї позиції.

Суперечливість між біополітикою і біоетикою – в меті політичних гасел, оскільки для біоетики неприйнятним є досягнення мети, нехтуючи правами, волевиявленням, а, нерідко, і життям людей.

Найновіші генетичні розробки яскраво обговорюються і демонструються у ЗМІ: клонування, генетична терапія, трансплантація органів, сурогатне материнство, допомога в безболісній смерті. На сьогоднішній день інформаційні, фармацевтичні та біомедичні технології є найприбутковішими [3, с. 8]. Біомедична промисловість не шкодує грошей на отримання морального одобрення громадянського суспільства. Зацікавлені корпорації фінансують подібну діяльність. Нагально постає потреба мінімізувати рекламу тютюнових виробів, алкогольних напоїв, знищити у розумі людей думку про їх нешкідливість. Стартом для вирішення цієї проблеми є усвідомлення людиною свого безсилля та бажання духовного росту.

Одна з функцій біоетики – служити механізмом морального санкціонування актів біополітики. У пропаганді ідей помірності, принципу «не нашкодь» полягає одна з функцій біоетики. Сучасні досягнення біомедицини настільки специфічні, що вимагають дуже спеціалізованих, суто професійних знань для адекватного розуміння механізму впливу на людину і людський рід,

не кажучи вже про складність духовно-морального усвідомлення і оцінки наслідків їх впровадження.

Список використаних джерел:

1. Аболіна Т.Г., Нападиста В.Г., Рихліцька О.Д. та ін. Прикладна етика. Навч. посіб. – Київ, Ранок, 2012. С. 270.
2. Аристотель. Политика // Соч.: В 4 т. Москва, Знание, 1984. Т. 4. – С. 624.
3. Поттер Ван Ранселер. Биоэтика: мост в будущее. – Киев, Рад. школа, 2002. – С. 374.
4. Удовика Л.Г. Трансформація правової системи в умовах глобалізації: антропологічний вимір / Удовика Л.Г. – Харків: Право, 2011. – С. 230.
5. Швейцер А. Благовоение перед жизнью. – Москва: Прогресс, 1992. – С. 218.

Лукашенко М.В.

аспірант,

Гуманітарний інститут

Національного авіаційного університету;

практичний психолог,

Вінницький медичний коледж імені академіка Д.К. Заболотного

СМИСЛИ СОЦІАЛЬНОСТІ КРИЗЬ ОБРАЗИ СУСПІЛЬСТВА

Сучасний стан кризи соціальності, її трансформації все частіше стають об'єктом дослідження науковців. Зміни смислового поля суспільства знаходять своє відображення у працях мислителів, зокрема в образній формі, які відображають світоглядні, суспільні смисли, частина з яких моделює і моделюється соціальністю. Вживаючись у світ смислів людина збирає різнобарвну колекцію образів, з яких вибудовує своє «я», яку періодично переглядає і оновлює аби не опиниться в минулому. Метою роботи є аналіз зміни метафорики суспільства і смислів метафоричного поля соціальності.

Зупинимось на основних метафорах та образах соціальності та її трансформацій у концепціях індустріального та постіндустріального суспільств. Під соціальністю ми розуміємо суспільні смисли та властивості соціальних зв'язків, які стягує на собі особистість, наповнюючи їх індивідуальним досвідом у певному культурно-історичному контексті. Попередня зміна соціальності, відбулась у модерний період, коли на зміну погляду на природність соціальних зв'язків приходить позиція артифіціалізму, згідно якої політичні інститути створюються людьми.

Так, для доіндустріального світу природна соціальність пов'язана із цілісною по божественним законам створеною спільністю, яка може включати живих, померлих і ще ненароджених. Соціальність проявляється через смисли трансцендентного призначення, коли цілі реалізуються в соціумі як власні, так і колективні, а мета є трансцендентальною. Набір образів соціальності пов'язаний із природою, віруваннями, є нешироким і фіксованим.

Для індустріального світу притаманна соціальність смисли якої пов'язані із прогресом, розвитком науки та техніки, усвідомленої єдності, інспірованої національної ідеєю, політичною, ідеєю боротьби та підкорення, проектом людини-героя. Людина із розбитих природніх зв'язків мала сама інтегруватися в певну групу, спілку, партію, асоціацію, набути свою ідентичність і здійснити життєвий проект. Призначення та цілі мали реалізовуватися в цьому покращеному світі, а відстрочена мета була пов'язана із майбутніми поколіннями, «аби діти жили в кращому світі». Набір образів стає широким, уніфікованим, трансльованим через ЗМІ. Більшість образів пов'язані із науково-технічним світом та світом зв'язку.

Для метафор людини та індустріального суспільства в період його становлення були притаманні механістичні (завод, верстат, машина, гвинтик) просторові образи приміщень, структур, адже розвиток техніки та її обслуговування вимагали міцної суспільної структури. Наприклад, Дж. Бентам, окрім моделі Паноптикону, створив образ верстату, який виготовляє «тканину блаженства» міжособистісних зв'язків. Модерний націоналізм часто порівнювали із плавильним тигелем (М. Мамардашвілі, Е. Тоффлер) та ін.

Інший кластер модерних образів та метафор цивілізацій, суспільства, а відповідно і смислів-образів соціальності пов'язаний із розвитком природничих наук. Образи мають біологічний, органічний характер (О. Шпенглер, А. Тойнбі). Соціальність стає смислом знайти своє призначення і місце в організмі суспільства і правильно виконувати свою роль. Сучасний же образ кризи соціальності порівнюється із раковим захворюванням. Як писав Ж. Бодріяр, головний мотив нашого повсякденного життя схожий із поведінкою ракової клітини із її гіпервітальністю в єдиному напрямку, що призводить до гіперспеціалізації, що вийшла за межі своєї функції і наближається до фінальності [3, 11]. З природничих наук прийшла навіть не метафора, а модель розгляду суспільства та його життєдіяльності (фон Берталанфі, У. Матурана, Ф. Варела, Г. Хакен, І. Пригожин та ін.) в системну соціологію (Н. Луман), синергетику. Соціальність стала розглядатися як смисли з'єднуючої функції підсистем, які є умовою утримання структури складної системи.

До природних метафор стихій належить метафора зіткнення хвиль Е. Тоффлера. Вона відображає зміни властивостей соціальних зв'язків у різних цивілізаціях. Сьогодні інформаційна Третя Хвиля накриває собою майже весь світ, накочується на спадаючу аграрну Першу Хвилю та стикаючись із індустріальною Другою Хвилею. Вона створює нове середовище, в якому все стає плинним, погано передбачуваним, сповненим нових ризиків та принципів.

До образів що розкривають відмінні смисли соціальності у ставленні людини до соціуму, свого життєвого світу відноситься метафора лісника, садівника та мисливця (З. Бауман). Домодерна людина в індивідуальному досвіді відтворювала спільні смисли захисту та підтримання створеної Богом рівноваги природних соціальних зв'язків у відданій їй для користування землі, попереджаючи дії браконьєрів та чужих мисливців. Модерна людина як садівник бачила спільний смисл у перетворенні існуючого та створенні нового

утопічного світу-саду, створюючи штучні еквіваленти природніх соціальних зв'язків. На зміну їм приходить постать мисливця, який знає смисл та мету лише власних інтересів, які полягають у полюванні на здобич, а соціальні зв'язки набувають плинних індивідуалізованих мережових форм.

Для постіндустріального світу притаманна плинна соціальність із широким різноманітним ризомним колом образів та смислів. Споживацький ринок сповнений великим вибором наборів ідентичностей, які людина може приміряти та безпечно реалізовувати у своєму житті. Приймається зміна сенсів, конотацій призначень, а відповідно і соціальності. Цілі та смисли можуть знаходитися в різних площинах та вимірах. Образи соціальності знову стають зрозумілі для вузьких груп, які між собою пов'язані частіше через мережу Інтернет.

ДЛЯ НОТАТОК

Наукове видання

**АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ГУМАНІТАРНИХ
ТА ПРИРОДНИЧИХ НАУК**

**МАТЕРІАЛИ IV МІЖНАРОДНОЇ
НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ**

Матеріали друкуються в авторській редакції

Дизайн обкладинки: А. Юдашкіна
Верстка: Н. Кузнєцова

Контактна інформація організаційного комітету:
73005, Україна, м. Херсон, а/с 20,
Науковий журнал «Молодий вчений»
Телефон: +38 (0552) 399 530
E-mail: info@molodyvcheny.in.ua
www.molodyvcheny.in.ua

Підписано до друку 31.08.2017. Формат 60х84/16.
Папір офсетний. Гарнітура Times New Roman. Цифровий друк.
Умовно-друк. арк. 7,44. Тираж 100. Замовлення № 0917-484.
Віддруковано з готового оригінал-макета.

Видавничий дім «Гельветика»
E-mail: mailbox@helvetica.com.ua
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи
ДК № 4392 від 20.08.2012 р.